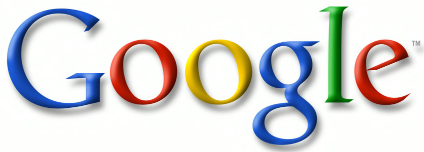

616
.3
F77p
R

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimus-octauus,

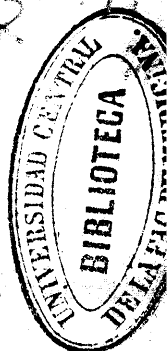
DE VENTRICVLI AFFECTIBVS.

In quo eorum caussæ, signa, prognoses, curatio graphicè depinguntur:

Vnà cum SCHOLIIS.

Cum rerum & locorum insignium plenissimo INDICE.

D. PETRO FORESTO Alcmariano, Reip. Delfensis Medico, Auctore.

LVGDVNI BATAVORVM,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Franciscum Raphelengium.
cIↃ. IↃ. XCIIII.

Amplissimis Prudentissimisque

CONSVLIBVS, AC SENATVI, POPVLOQVE, AMSTELRODAMENSIBVS, S. D.

SÆPENVMERO in ea cogitatione versatus sum, viri præstantissimi, vt vos meorum laborũ aliquando participes facerem, vtque tandem etiam sub auspiciis vestris aliquis è libellis meis prodiret. Verebar tamen ne quid fortè in medium proferrem, quod dignitati vestræ Reipub. minimè responderet, atque ideò etiam vobis parum gratum esset futurum. Præsertim cùm vrbs vestra inter reliquas Batauię ciuitates caput altiùs exerat; vtpote emporium longè nobilissimum ac celeberrimum. Cuius laudes ita quidẽ decantauit olim doctissimus ille ac mihi amicissimus Hadrianus Iunius, in Batauiæ suo libro; vt nihil ferè ad eius encomium amplificandum pertinens prætermisisse videatur: tamen si diuturnior illi vitæ vsura contigisset, procul dubio longè

plura in ea vrbe laudanda commemorandaq́. inuenisset. Videret enim faciem eius vsque adeò in melius mutatam, vt penè veteris illius vrbis vestigia aut formam non foret agniturus. Videret eam præter maximos quos in opulētia sua fecit progressus; videret, inquam, etiam latissimè pomœria sua extendisse: domos nouas infinitas exstructas, veteres instauratas, deniq. magnificentiam eius per omnia & in omnibus declaratam. Procul dubio pronūciaret Amstelrodamum Antuerpiæ faciem sibi assumpsisse; imo etiam in quibusdam rebus eam lōgè superare. Antuerpiæ nomen celebre quidē, ac nobile fuit: at nunc cum opulentia prisca, prisca quoque eius gloria labascit, ac perit. At contrà Amstelrodamum opibus ac diuitiis augetur, ædificiis illustratur, mercatorum exterorumq́. concursu decoratur, omnibus denique beatitudinis donis, Dei omnipotentis beneficio, cumulatur. Cuius rei vel vnum hoc argumentū esse queat, quod idem Iunius pro re miranda ac noua recenset, se vidisse trecentas naues onerarias, frumento aliisq́. Scythicis ac Cymbricis mercibus onustas intra bidui spaciū in vrbem vestram

appulisse;

appulisse; eodem illo temporis spacio omnes suas merces exonerasse, ac propemodum omnes diuendidisse: Cùm nunc multo plures quotidie naues non solùm ex Italia, Hispania aliisque vicinioribus regionibus; verùm etiam ex Indiâ, Perû, aliisque à climate nostro quàm remotissimis in hanc vrbem confluant. Cui tamen vel hoc vnum ac solum ad laudem sufficere posset, quòd tribus ab hinc annis Italia extrema penè fame macerata & exhausta, vestrarum nauium, frumenta eò vbertim conferentium, beneficio ac ope nutrita prorsus, ac fame liberata fuerit. Quapropter etiam omnes illæ nationes, tamquàm ad tutissimum portum in vrbem vestram quotidie sese recipiunt, nomenque eius celebratius reddunt, & ad posteros maiore cum laude transmittunt. Nec hoc satis esse putatis: imò adeò naues vestras onerarias per totum mundum dimittitis, vt vestri ciues ad Garamantas vsque & extremos Indos vagantes, vltra Thulen etiam, imò & glaciale mare progredi nõ reformident. Vsque adeò vt vrbem vestram non immeritò totius orbis emporium ac forum pronunciare possimus. Quod cùm ita sit, haud

abs re fore putaui sub eius ciuitatis nomine; quæ se totius nostræ Batauiæ horreum ac promptuarium dici iure optimo gloriatur, hoc meum de stomacho (vtpote totius corporis promptuario à Galeno nostro dicto) opus emittere. Prouidentissimus artifex ille namque Deus in medio corporis receptaculum cibis fecit: quibus concoctis & liquefactis, vitales succos membris omnibus (teste Lactantio) dispertiret. Nam sicut (eodem nostro Galeno auctore 4. lib. de vsu partium) nutrimentum omne ab ore ad ventriculũ quasi ad promptuarium aliquod commune omnium particularum in medio animali constructũ, defertur: Et quemadmodum promptuarium hoc, cibum vniuersum & quoduis alimentum recipit, & quicquid fuerit naturæ benignum & commodum, commodius adhuc efficit, ac concoctum & in chymum permutatum per intestina venis mesaraicis distribuit, & demum per venam portam dictam ad hepar transmittit, vt in sanguinem mutetur, vt sic tandem totum corpus exactè inde nutriri posset: Sic etiam alimenta omnia ac frumenta & reliquas vsibus humanis necessa-

rias

rias merces ciuitas veſtra omnibus nationibus commercio ſociata ac coniuncta recipit, tamquam promptuarium aliquod, atque in vicinas regiones diſpertit. Atque hæc prior cauſa mihi eſt huius dedicationis, quòd ſicut ventriculus in humano corpore, ſic etiã vrbs veſtra, in Batauia viciniſque regionibus promptuarij quandam habeat analogiam. Altera cauſa eſt, quòd hoc tempore adeò teneræ ac delicatæ hominum ſint aures, vt potius ducant ea quæ nunc eduntur carpere, quàm imitari; quodque in hoc noſtro æuo nemo, quãtumuis doctus & in arte ſua probè exercitatus ſcriptor, Momum ſuum effugere poſſit: adeò inuidi iſti atque maligni homines caninum in morem omnia rodunt, & optimè dicta ſcriptaque calumniis laceſſere non erubeſcunt. Ideò etiam operæpretium viſum mihi eſt, hos noſtros labores, pro recepto his ſuperioribus ſeculis more, ſub nominis veſtri vmbrâ, beneuolentiæque patrocinio ac tutela in lucem dare: vt ea tandem ratione maleuoli iſti homines à maledictis ſuis & conuiciis temperent, videntes has meas lucubrationes vobis haudquaquam diſplicuiſſe; vobis, inquam,

quos non solùm prudentissimos, sed etiam doctissimos, & ob id Musis fauentes, easdemque cum suis cultoribus fouentes, agnoscere omnes debemus. Quamobrem vestra humanitate & incredibili benignitate confisus, hæc mea qualiacumque sint, vobis, Viri Amplissimi, dedico consecroque, simul etiam atque etiam obsecrans & obtestans, vt ea ab omni maliuolorum iniuria sarta tecta seruare, tueri, & defendere dignemini. Valete Viri Amplissimi, & celeberrimã istam vestram Rempublicam, conseruare, ac decorare pergite. Delfis, CIↃ. IↃ. XCIIII. Ipsis Calendis Ianuarij.

Vestræ Reipublicæ Cliens addictißimus

Petrus Forestus Alcmarianus.

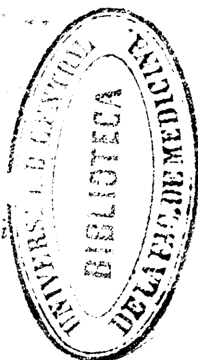
HA-

HADRIANI IVNII HORNANI, MEDICI, IN AMSTELODAMVM

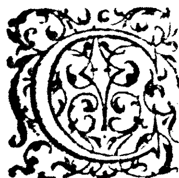
Belgicæ horreum,

Carmen.

A *ureus, vt perhibent, quondã ab Ioue perpluit imber*
M *agnificis turgentem opibus Rhodon: horrea Romæ*
S *icaniam esse Ceres victuro munere cessit.*
T *orsit & huc oculos facilis Deus ipse benignos,*
E *t me mactam opibus iussit, florereq́; rebus*
L *ætis: at circundor aquis, pigraq́; palude*
O *bsita: roboreoq́; solo stant culmina nixa,*
D *epactis altè trabibus, surgentia cœlo:*
A *lternansq́; statis vicibus maris æstus aperti*
M *œnia subcingit, qua parte exotica puppes*
V *eliferæ inuectant onera, exportantq́; frequenti*
M *ercatu, Hesperias quà se demittit in vndas,*
B *arbaráque Eoüs pandit quà littora Titan.*
E *xpedio, quos nostra tamen non area verrit,*
L *egiferæ cumulos Cereris, genitalia dona.*
G *argara prouentu tanto non farris abundant.*
I *nferior fuerit, vel Momo iudice, mecum*
C *ontendat locuplete penu si Trinacris ora,*
Æ *qualesq́; ferax non Africa stipat aceruos.*
H *orreum & agnoscit me non malè Belgica felix,*
O *mnigenas vt opes, sic vitæ alimenta ministro.*
R *ectè vt quis saturæ similem me dixerit aluo,*
R *obore defectos succum quæ didit in artus.*
E *ximiæ hinc adeò Cæsar me ferre Coronam*
V *irtutis decus, ac munus spectabile, iussit.*
M *ateriem at linquo scribendi vatibus amplam.*

PRÆFATIO
AD
CANDIDVM LECTOREM.

VM *anno præterito, benigne Lector, absoluerimus instrumenta eorum, quæ facultati spirandi subseruiebant, (quam Medici vitalem nominant:) nunc ad instrumenta eorum peruenimus, quæ facultati naturali famulantur, & virtuti nutrienti præsidium præstant. Et licet sedes huius facultatis præcipua sit iecur, vt Galenus 5. de loc. affect. & 6. de vsu partium cap. 18. asserit: (principium facultatis concupiscibilis etenim est Iecur; nec Platone longè ab eo discedente in Timæo:) Verùm, cùm ventriculus primam concoctionem absoluat (vt latiùs docuimus lib. 1. de incerto vrinarum iudicio, cap. 3.) ante quàm ea quæ priùs concocta sunt, hepar in sanguinem mutet, ex quo totum corpus nutrimentum suum recipit; priùs de ventriculo quàm de hepate agendum fuit: de cuius malis ac ægritudinibus in hoc lib. 18. agere instituimus; cùm in hoc membro diri & periculosi affectus fiant, ex quibus totum corpus malè afficitur, & vita in ancipiti est. Concoquit enim & immutat ventriculus*

culus

culus, à Galeno pater familias dictus. Sicut enim terra (vt idem tradit Galenus) plantis alimentum suggerit; ita & stomachus ex alimentis nutrimentum subministrat. Propterea rectè dixit eloquẽtissimus ille Lactantius, lib. de opificio Dei cap. 11. Quamuis internis visceribus non ita pulchritudo spectetur, eo quòd abdita sunt, interea iisdem vtilitas incredibilis attributa est: quoniam opus fuerat vt terrenum hoc corpus succo aliquo de cibis ac potibus aleretur, sicut terra ipsa imbribus, ac pruinis. Ideo cùm homo constet ex corpore atque anima, receptaculum (vtpote stomachus) soli corpori præstat alimentum; animæ verò sedem dedit & pulmonem & cor: de quorum vitiis ac morbis duobus libris præcedentibus egimus; nunc autem de stomachi & ventriculi malis acturi sumus: de cuius natura, deq; eius situ ac figura, quædam hîc præmittere oportet: vt ea quæ in hoc libro tractentur, meliùs intelligantur.

Via igitur quæ ab oris faucibus ad stomachum tendit, gula appellatur; ex neruo & carne constans: hac cibus potusq; in ventriculum sui receptaculum deriuantur; nam & biporta vocatur. Medio enim ventriculo non annectitur, sed in latere; ne capitis inclinatione cibus ipse facilè redundet. Sicut & alterum eiusdem ven-

triculi

triculi ostium, quod πύλωρον nominant, in fundo medio non committitur, sed paulo altiùs, ne deuorata in aluum incocta, citiùs quàm opus sit, delabantur. Hac de causa in crapula septum transuersum plurimùm supprimitur, nec tamen quicquam esculenti euomitur. Ex quibus patet, quod ad situm eius attinet, quòd ventriculus in medio animalis corpore situs est, ingressum habens à superiore sui parte (quod ab ore ventriculi vocatum est) angustum oblongumq́ue, qui œsophagus appellatur. Idem & senex ille Ruffus medicus lib. de part. hominis, cap. 10. de Gula & ventriculo, affirmat, dicens: Ventriculus à gula exoriens, sub medio intersepto ad læuam magis reflexus, collocatur; ab angusto ore in latam capedinem sinuatus, cuius conuexum extrà in abdomen vergit, simum vero deorsum respicit. Longè quàm gula, neruosior ventriculus est atque amplior. ipse nimirum intus accepta colliquans, non magnoperè se dilatat: sed cibi ingressui cedens, eius descensum se constringendo insequitur, cùm ad alimenta suscipienda à natura creatus sit, & ad macerandos in succumq́ue vertendos assumptos cibos. Necessarium enim hoc munus ventriculo commissum fuit: & ideò plurimi caloris indiguit; eius enim proprius atque insitus tanto operi sufficere non poterat.

Idcirco diuina sapientia ipsum foueri curauit, à dextris iecur instar lebetis statuens; à sinistris eiusdem vsus causa lienem; à tergo spinales musculos spinámque ipsam; antè incumbens omentum, ventriculum contegere, ipsumq; vndique calore perfundere mandauit, & vt musculi abdominis ventriculum magis fouerent. Supra ventriculum, transuersum septum est, eius ostium claudens atque constringens, ne cùm cibis potuq; ventriculus plenior est, sursum versus in gulam recurrere permittantur. Inde imæ ventriculi parti intestina adiacent: quorum primum est, Pyloron, quod Latinè Ianitor dicitur, quoniam ostij instar in inferiores partes ea quæ excreturi sumus, emittit. Iste exitus ventriculi est angustus, & quadam glandulosa carne circumseptus, ne esculenta nondum in succum redacta priùs elabantur, quàm decentem coctionis modum acceperint. Et sic iocinore & omento pingui, quasi focis fouetur. Sicut autem eum in anteriore parte omentum, ita à posteriore venæ grandes fouent. A superiori parte in sinistram vergit, ab inferiori in dextram inclinat; ita orificiorum suorum ratio exposcere videbatur. Ob id atram bilem in superiorem sui partem decurrentem certo meatu à liene assumit: in imam verò, à folliculo fellis flauam bilem porrò

delatam

delatam accipit. Postquam igitur ciborum causa creatus est, totumq́; locum medium occupare debuit, non ab re oblongus & rotundus factus fuit: Oblongus quidē secundum rectam figuram, vt sedem in dextra iocinori, in sinistra lieni concederet. Eius ima pars superiore latior est, cùm decliuis ipse sit ob directā hominis staturam. Rotundus est autem, vt minùs periculis pateat: siquidem inter omnes figuras in planis circulus, in solidis corporibus globus tutior est, cùm tundi refringíve nequeat. In medio positus tumens & pendens, membranis tenuibus septi commiscetur, lieni, iecori, cordi, cerebroq́;, venis, arteriis, neruis. Quæ quidem alligantia & vicinitas magnū cōsensum membris dictis quibus alligatur, adfert, teste Galeno. cùm enim cerebro per neruos iungatur, ex ictu capitis sæpe stomachi euersio euenit: Iecori autē consentit per portam; lieni per venam, quæ atram bilem euomit in ventrem: Cauæ venæ & aortæ etiam iungitur; vnde & ad cor consensus, apud Galenū: Intestinis verò & gulæ suis tunicis est continuus. duobus enim tergoribus constat; quorum alterum intrinsecus, alterum extrinsecus. Illud stamineum habet filamentum, ἶνας Græci vocant. Alterum intùs in longitudinē tendit, in appetendo deorsum trahit: alterum extrà per

transuer-

transuersum fila ducit, in retentrice, quæ καθεκτικὴ dicitur, plurimùm necessaria. At exterior ventris tunica carnosa, stamineam venam in latitudinem protendit, qua materia ciborum subigitur, & à digestione superflua, dum sese astringit, secernere dicitur: huic potentiæ ἀποκριτικὴ nomen est. Interior rursus tunica tactus sensum habet; vnde cibi appetentia prouenit: exterior verò cibum potionemq́; mutat ac confundit; ea vis à Græcis ἀλλοιωτικὴ vocatur, cui reliquæ obsequuntur virtutes. Stomachus autem intùs denticulatus est callo, in modum rubi, ad conficiendos cibos, decrescentibus crenis versus orificia: nouissima asperitas vt scobina fabri: ab iis fibræ, quæ ob similitudinem mesentericæ dicuntur, oriuntur, quæ inter venam & neruum naturam habent; à quibus humor attrahitur, inde per maiores venas ad iecur transmittitur.

Sed dum concoquit stomachus, nec sui ignarus est, quoniam in fame ac siti protinus humorem attrahit, ac primus recreatur. Ex istis iam dictis facilè eius temperies cognoscitur, cùm caro ipsius, cutis respectu, humida & calida sit, vt 2. de temperamentis patet; quod humidior mollities externæ tunicæ indicat: nam interna ipsi cuti affinis, fortè erit paulo siccior. Interna neruosa magis rectis villis & obliquis contexta,

ad

ad attrahendum & retinendum quod attraxit, quousq; concoquit. Externa carnosa & crassior, fibras habens transuersas, vt pellat infernè, vel supernè, prout opus fuerit. Orificiorum altero ventriculus ori est continuus, altero intestinis: illinc admittit, hinc dimittit: quod admittit apprime sensibile est, ob multum neruorum contextum qui circa illud implicatur, idq; vt sensum suctionis, qui in fame fit, sentiret. Plura de viribus eius hic referre non opus est; nam de iisdem copiose disseruimus lib. 1. de incerto ac falaci vrinarum iudicio cõtra Vromantes, cap. 2. Satis est hæc, ex diuersis anatomicis, nunc per compendium attulisse, cùm plenius à Galeno in libris suis de facult. natural. & de Anatom. administr. & De vsu partium, tum etiam à Vesalio, descripta sint. Cùm igitur plurimi morbi, minimè contemnendi & valdè periculosi, stomachum ac ventriculum infestent, quibus & totum corpus ruit ac labascit; noluimus vt medicorũ candidati hoc nostro labore diutiùs frustrarentur: quin curauimus vt statim hæc nostra commentaria in lucem prodirent, ad vniuscuiusque ventriculi affectum vera methodo dignoscendum & curandum. Iterum vale: & his nostris in rem tuam denuò fruere.

OBSER-

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimusoctauus,

DE STOMACHI ET VENTRICVLI AFFECTIBVS.

PETRO FORESTO *Alcmariano,*
Reip. Delphensis medico, auctore.

OBSERVATIO I.
De oris ventriculi inflammatione.

QVIBVS os ventriculi inflammatur, in maximum dolorem, ob eius exactiorem sensum, incidunt: quibus & vrina rubra est: sitiunt,& febre cõtinua affliguntur: vt cuidam euenit. Huic statim clysterem emollientem & detergentem, cùm aluum non redderet, iniiciendum esse, consuluimus:& vt aluo soluta sanguis statim ex vena interna, plenitudine apparente, mitteretur: cautione tamen adhibita, ne plus sanguinis euacuaretur, quàm opus esset: solet enim hunc affectum syncope & virium imbecillitas, ob vehementem dolorem, sæpe subsequi. Et ideò in sanguinis missione hîc summa cautio adhibenda est. Nam

præcipuus ſcopus eſt in eo remedij genere, virium robur. Mox à venæ ſectione, ad dolorem ſedandum, hoc vel ſimile cataplaſma applicandum eſſe duximus: ℞.farinæ hordei ℥ vj. florum chamomillæ, meliloti, roſ. rub. ana p. ß. ſem. coriand. ſantal. omnium ana ʒ ij. ſpicæ ʒ ß. olei roſ. ℥ iij. olei chamomillini, cotoneorũ ana ℥ ß. miſce, fiat cataplaſma. Intereà mandauimus, vt ſubinde ſyrupos caperet, eoſq. priùs aſtringentes, quales ſunt ſyr. cotoneor., de agreſta, ex roſis ſiccis. in proceſſu verò hos vel ſimiles: ℞. ſyr. viol. nymphææ, portulacæ, end. ana ℥ j. aquæ roſ. cichorij, end. ana ℥ iij ß. aquæ menthæ ℥ ß. miſce. Catharctica per os ſumpta hîc minùs conueniunt; quia ad affectam partem trahunt. ſed poſt doloris ſedationem, ſola caſſia cum pauco rhab. ſatis eſt: qua etiam hîc, tum in aliis, commodè vſi ſumus: etiam confectionibus cordialibus, circa initia, hoc modo vel ſimili, cõſeruæ roſar. & aliorum aſtringentium doſim augentes, & violarum magis minuentes: vt, ℞. conſeruæ viol. bugloſſæ ana ℥ j. conſer. roſ. ℥ ß. corticum citri conditi ʒ iij. pul. diamargariti frigidi ʒ j. diarod. abb. ʒ ß. coralli rub. ℈ j. manus Chriſti perlatæ ʒ iij. cum ſyr. cotoneorum, fiat conditum. Pro ſiti quoque egregiè profuit rob de ribes, & conſer. foliorum acetoſæ, & ceraſa amarella dicta, & lactuca condita; quibus & in feb. continuis ad ſitim feliciter vtimur, vt in libris noſtris De febribus cernere licet. In fine etiam tabulis trionſant. commodè vtebatur. His & ſimilibus remediis hic conualuit: & alij ſimiliter ſanitatem conſequentur,

Deo

Deo iuuante. Interea hîc magna diligentia opus est, cùm malum sit periculosum, & minimè contemnendum.

SCHOLIA.

SIMILIBVS *quoque affectibus os ventriculi, vt œsophagus (de quibus diximus lib. 15. scholio obser. 31. 32) tentatur, vt doctissimus Fernelius dicebat: quos & iisdem licet notis deprehendere. Præterea verò & mentis alienatio accedit, ob eos neruos quos è sexta coniugatione suscipit. Mulierem vidi (inquit) grauidam, cui tuberculo duro eoq; ingenti ita os ventriculi obturabatur, vt quicquid indebatur, attracto ventriculi ore, mox remearet atque redderetur. Sic astantium omnium indicio nihil cibi potúsve bimestri vel conatu maximo ea vorauit. Tandem morbo, desipientia febreq; confecta decessit, edito partu, quem vitæ superstitem reliquit. Affectus enim ventriculi (vt interpres Holerij summtim enumerat) in œsophago, stomacho, siue orificio, fundo, tunicis, pyloro infiniti propè reperiuntur; tantò periculosiores, quantò coctio & distributio cibi magis necessaria vniuerso corpori. Quales sunt intemperies omnis generis, tumores præter naturam, obstructiones, defluxiones, excrementa illic collecta vel nata, vel aliunde immissa, cibus intempestiuus, nimius, biliosus, deiecta appetentia, nausea, vomitus, humores in tunicis infarcti, aut in fundo fluitantes, inflammatio, inflatio, dolor, exulceratio à causa interna, vt humore acri, pharmaco, cibo, osse acuto, præcedente abscessu, erosio: fames canina, immoderata sitis; & similes; quorum signa, causas, remedia explicare maioris est operis. Multa ex Galeno colligi possunt 3. & 6. De morb. & sympt.*

sympt. 5. De loc. aff. de sanit. tuenda. 7. Methodi. Signa ex Arte parua desumuntur. 8. κτ̀ τόπους describit stomachicos, contra Andromachum, qui stomachicas confectiones sine discrimine scripserat prodesse stomachicis. Quod & vulgo hodie etiam empirici faciunt. Nos de singulis exempla quædam adferemus, certa & vera methodo curationem instituentes.

OBSERVATIO II.

De ventriculi imbecillitate, ex intemperie frigida & humida; cui postea etiam materia pituitosa accessit.

IVVENIS, annos circiter viginti natus, admodum studiosus, & doctus, Guilhelmus Cripius Haganus, cùm longo tempore valetudinarius fuisset, in ventriculi imbecillitatem lapsus est, ex intemperie frigida & humida: quam sitis nulla vel exigua, acidique ructus, & saliuæ copia comitabantur: & humiditatem aliquando vomitus subsequebatur, sine vllo magno dolore, post horam vnam à sumpto cibo: ita vt tandem ventriculus ex nuda primùm intemperie adeò imbecillis facilè humores pituitosos receperit, qui eò confluxerunt: ita vt non tantùm nuda intemperies morbum constituat, sed & humor pituitosus: ideò & vomitus pituitæ sine dolore, & etiam sub finem vomitus cibus qui reiiciebatur, subacidum quid sapiebat: ad frigidũ enim ventriculum, iuxta Galenum, propriè acidus ructus refertur. Aderat similiter inflatio quædam & ventriculi durities, ob flatulentos humores & frigidos,

frigidos, in fundo ventriculi magis hærentes. Quibus autem remediis hic ſanitatem conſequeretur, me conſuluit. Huic igitur præſcripſi cibos faciles boniq́ue ſucci, vtq́ue auibus montanis, cuniculis, aſſiſq́ue potius quàm elixis vteretur. Conceſſi vinum medicatum ex abſinthio; & cereuiſiam abſinthitem, cappares, diacydonium, cum ſpeciebus. & vbi ad vomitum procliuis eſſet, vt exiguum decoct. hordei, cum raphano, pauco adiecto oxymelite, debitè biberet: & vt pro præparatione, decocta menthæ, abſinthij vtriuſque ſumeret; adiecto ſyr. menthaceo, cotoneorum, & abſinthij. & vt ſubinde cum pilulis leuioribus expurgaretur; vt alephanginis, ex hiera ſimplici, vel maſtichinis. Deinde, vt vteretur elect. arom. roſ., diatrionpipereon, diacalamentho. &, vt ſtomachum inungeret oleo nardino, maſtichino, maceris, pauca adiecta cera: & emplaſtrum ex maſtiche ſtomacho apponeret; & vt ſubinde vinum generoſum ſumeret. Quibus remediis hic optimè habuit: vt alius iuuenis Licentiatus iuris, ſtudioſus (nam ſtudioſi magna ex parte ſtomachum imbecillem habent, quæ imbecillitas plerumque iis adhæret vt vmbra corpori: ad quam plerumque conſequuntur ciborum cruditas, ructus acidus, nauſeæ, vomitus, faſtidium) qui præter imbecillitatem ex diuturnitate mali natam, multam pituitam in ventriculo humido & frigido collectam habebat: cui & oxymel ſæpe lambendum dedi, & mel roſ. modò cum decocto abſinthij: tandem & pilulas maſtichinas ad ʒ j. poſtea triplicata purgatione

per hieram picram Galeni, assiduo potu vini absinthij, & subinde assumpto syr. menthaceo, & aromatico ros. & stomacho exteriùs roborato cum cerato stomachico Gal. & mastiche, adiecto exiguo croco & cinnamomo, ac rad. cyperi, & oleo absinth. tandem hic, tum alij plurimi, vt frater meus Theodorus Forestus, sanitatem adeptus est. Et alij quoque haud pauci conualescentes, imbecillitate stomachi laborantes, priùs aliquando hiera purgati.

SCHOLIA.

IMBECILLITAS *stomachi seu ventriculi, fit multis de causis, non solùm studiosis, vt istis duobus euenit; verùm & conualescentibus, & aliquando sanis. Conualescentibus verò frequens est: magis etiam ab imperfecta crisi; in quo reuocanda sententia Hippocratis: Si à morbo cibum assumens quis non corroboratur, largiori alimento corpus vti significatur. quòd si non assumenti cibum hoc accidat, scire oportet, quòd indiget euacuatione. Conualescentes à morbo aliquando multum appetunt, ob extenuationem membrorum, non solùm ab inanitione spiritus & humoris, balneo, profluuio (quod & interpres Holerij rectè animaduertit, & nos in praxi quotidiana sæpiùs vidimus) sudoribus quoque & insensibili perspiratione, colliquatione, & similibus; sed etiam à ieiunio, inopia alimenti, calore languescente, vt flamma, quæ in elychnio insita, ab oleo & aëre fomitem & pabulum sumit. Aliquando verò appetentiam habent deiectam, ob vitiosos humores relictos. Vtrique sæpe, nisi accuratè tractentur, in recidiuam incidunt. priores quidem, quia cùm extenuata*
membra

membra multum appetant, non tamen sumpta conficere potest imbecillus calor. Nota est enim historia multorum, qui à longa inedia sese repleuerant, adeò, vt inde suffocati fuerint: vti nos cognouimus nostro tempore, tam in obsidione Harlemensi, quàm Leydana præcipuè contigisse; quando obsidione liberati ciues victu pleniore se replentes mortem quàm plurimi incurrerunt. Posteriores verò, quia reliquias morbi tandem natura stimulata aggredi cogitur. quanto enim plus nutriuntur, tanto magis læduntur: donec accrescente malo, morbus repetit. Hi igitur curantur vacuatione, vt docet Gal. De sang. miss. contra Erasistratum, & historia 6. Epide. Illis verò remedio sunt, rerum non naturalium commoderatio, labor, cibus, potus, somnus, venus, omnia mediocria: deinde longo tẽpore substantiæ reparatio per alimenta pauca, bene nutrientia, facilia coctu, sæpius exhibita. Nam pauca non sufficiunt, nimia non coquuntur. In conualescentibus ergo, quibus reddita est appetentia, imbecillitas ventriculi non potest tantum concoquere vel conficere, quantum appetit. Modica itaque quantitate, sed breuibus interuallis, cibis boni succi & qui facilè coquantur, reficiendi sunt. In aliis, quibus appetentia non redditur, reliquiæ morbi in causa sunt: quæ optimè vel rhabar. vel hiera picra, ex decocto cicerum aut absinthij, repurgantur. Sed de conualescentibus satis diximus, & exempla posuimus de febricitantibus: at nunc loquimur potissimùm de sanis; in quibus imbecillitas est vel à sola temperie. Ventriculus enim varios morbos patitur, & symptomata varia, quæ à diuersis morbis nascuntur. Morbi autem sunt, intemperies calida, frigida, humida & sicca; sine materia, vel cum materia; eaq; pituitosa, biliosa, vel

melancholica. Quare si quis velit symptomatis occurrere, morbos agnoscat oportet: quod ex dolore, functione læsa, & alui recrementis dignoscetur. Difficilius verò dignoscuntur, quàm curantur. Intemperaturæ sine materia rarò fiunt: quòd si fiant, diu sine ea esse non possunt, vti ostendimus in istis duobus iuuenibus. Nam omnis intemperies ventriculi nata est coctionem impedire.

Intemperies sola diu existere non potest.

Quòd si frigida intemperies vel sicca præsens sit, cruditatem faciunt, à qua multa pituita asseruatur in ventriculo. si calida, vel cibos vrit, vel corrumpit, vel aliam cruditatem facit. At frigidæ indicia sunt frigoris sensus in parte infirma, nulla sitis, saliuatio, aliquando multi ructus acidi: quos & sequitur appetentia & coctionis tarditas. cui valent vina generosa & antiqua, præassumpta duabus aut tribus horis ante pastum, vinum Hippocraticum dictum, vel cui addita sint piperis grana aliquot, conf. aro. rosa. diagal. diacinamomum, rosata nouella, plirissarcot. diamos., diambra, diatrionpipereon, diospoliticum: quæ & calfaciunt, & ventriculo grata sunt. In tabulis vel opiatis, conser. anthos, stœchad. & superbibant aquam menthæ, abs., hyssopi, cum vino generoso. syr. de mentha, de absinth. hic conferunt, propter caliditatem & astrictionem, quæ grata est huic parti & necessaria.

Frigidæ signa, eiusque curatio.

Calidæ signa sunt, æstus in medio corpore, sitis assidua, lingua arida, iactatio corporis, à cibo nidorosi ructus; licet sitis magis siccitatem notet. Valent refrig. opiata, ex conf. viol. ros. flor. cicho. trionsan. diamar. frig. diatragacant. frig. & lactuca condita, & carnes cucurbitæ conditæ, quæ refrigerant, & ventriculo & palato gratissima sunt: abluantur aqua frigida; & per duas horas ante pastum dentur, superbibendo parũ aquæ: & fiat hæc vel similis

Calidæ signa & curatio.

opiata

opiata: ℞.conſ.roſ. ℥ j. conſer. flor. cich. nenuph. ana ℥ ß. pul.trionſ. ʒ ij. diatr. frig. ʒ j. ß diamar. frig. ℈ j. conſer.viol.ʒ ij.cum ſyr. end.ſimpl. fiat opiata vel conditum. Humida verò intemperies fluctuationem & ſitis inappetentiam, & coctionis tarditatem facit.curatur faciliùs ſicca intemperie; quia partes humidæ faciliùs vim medicamentorum ſuſcipiunt quàm ſiccæ:ſiccæ enim propterea quòd partes conciderunt & denſiores factæ ſunt, non facilè (vt dicebat Rondeletius) cedunt medicamentis. adde, quòd medicamenta humida, non multùm agunt,neque multùm reſiſtunt. Curabitur igitur humida intemperies, inedia, aut victu tenuiore aut exiccante: abſtineat à multo potu vini diluti; & potiùs generoſo meraciori vtatur;vel poſca,vel oxymelite, hydromelite parùm coctis, & multùm dilutis, vt magis detergant & minùs nutriant. Abſtineant à iuſculis :vtantur carnibus & piſcibus ſalſis,pane biſcocto, cum multo ſale. Rondeletius commendat cineres viperarum: valet pul. galangæ, cinnamomi, piperis, & cineres hirundinum, conſerua acori, ſaluiæ, anthos, & vinum antiquum, cum aqua abſinthij. ceratum maſticis, & alia,vt apud Rondeletium videre licet. In ſicca intemperie tarda etiam fit concoctio, adeſt linguæ ſiccitas, corporis extenuatio, ſaliuæ paucitas , ſitiſq; vehementiſſima. Intemperies ſicca omnium difficillimè curatur, vt omnes alij morbi: quæ enim conſummata eſt,inſanabilis exiſtit:ſed quæ ſanari poteſt,curatur vſu lactis,quia humectat & nutrit;& balneo: & ſtatim à balneo, oleo dulci inungendum; & in lectulo à balneo, vbi quieuerit, lac propinandum; de quibus diximus lib. 4. De feb. becticis: de quibus etiam vide ad longum Iacchinum doctiſſimum, ſupra Rhaſ. cap. XLIII. De affectibus

Humidæ.

Siccæ.

affectibus stomachi, à quibus vitiatur concoctio. habes ibidem egregia ad omnem intemperiem conferentia, tam sine materia quàm cum materia; quæ etiam ad causam, signa, & curationem spectant, de imbecillitate stomachi. & ibi historiam egregiam ponit, se eiusmodi affectum curasse ex nimia circa ventrem diligentia in parco victu, & sæpe longa abstinentia, medicamentis ad roborandum ventrem datis: ac profectò eò deuenerat, vt mortuum deambulare credidisses. sed & ex vacuatione talis euaserat, quòd senex iam & gracilis iuuenculam duxerat: hoc autem maximè corpus siccat. curatus autem est iisdem præsidiis quæ Galenus ponit; id est victu humectante. His valent vinum dilutum non antiquum, iuscula pinguia ex capis, gallinis, carnibus vituli lactantis, hœdi, adiecto vino exiguo, ad faciliorem distributionem, & concoctionem: cremor ptisanæ, cum oleo amygd. dul. lactuca, violis, borag. in iusculis decoctis. inunctiones ex oleo viol. amygd. dul., adiecta axung. gallinæ, pro linimentis. lactucæ conditæ, cucurbitæ carnes conditæ, conser. viol. & similia. vel si olea dicta nimis relaxant, adde parum olei ros. cotoneorum; & tempore inunctionis guttas vini ad penetrationem. Si compositæ fuerint, signa vtriusque posita coniungenda. Copia humorum. *Verùm si intemperies fuerit cum materia, copiam vitiosorum humorum nausea, vomitus, grauitas ventriculi, & ructus potißimùm à cibo, ostendunt. Ideò videndum quomodo adesse materiam distinguamus.* Signa frigidæ materiæ. *Primùm ergo materiam frigidam adesse flatus monstrant, qui etiam sine cibi assumptione sentiuntur. Secundò percepta grauitas quædam & angor, præsertim si os ventris opprimant valdè sensile. Tertiò grauitas capitis, & dormitatio: præsertim si cruda pituita*

tuita sit; à qua etiam appetentia tollitur, vt Gal. lib. De plenitud. ad finem testatur: & 5. De vsu partium ad principium, quòd scilicet opprimant & grauent. Contrà acida, quæ tenuis est, appetentiam facit, vt de canino appetitu dicemus: quod si nauseet vel vomat, erit apertum. Pituita quoque nullam prorsus ventriculi erosionem excitabit, nisi salsa fuerit: hinc & acidi ructus, nulla sitis, tensioq́ ventriculi adsunt. Quòd si flaua bilis, & nausea & vomitus accidunt, & tristitia & morsus; & iracundi fiunt; aperitur eius qualitas per vomitum, caput verò dolet: vel somnos turbatos efficit & breues; & sapor amarus sentitur, præsertim si pluſculum ieiunauerint. Hippoc. 2. De victu. Et sic si atra bilis abundet, tristitia metusq́, ructus & excreationes fœtidæ, piscisq́ olentis, somnus cum accessione imaginationū alienarum, contractioq́ & dolor poplitum & surarum. Sed num in ipso gignantur, aut aliunde influant, apparet primo De loc. 4. & 2. de temperamentis ad finem. Distingues considerando temperamentum principum partium, si tale sit biliosum; &, si vt in ventre, ita & in intestinis continetur: quod ex deiectione deprehendes. considera à quibus partibus potest venter recipere. Demum excrementi qualitas consideranda est, si euomat: nam porracea in ventre; in iocinore verò flaua vel pallida gignitur. Erit etiam pulchra tentatio. nam si à sola intemperie, si cibos dederis, qui resistant, non vitiabuntur: si ex humoribus, quoniam illis admiscentur, vitiabūtur. Sed illarum partium notas & affectus perpendes. Hæc quidem exemplis clariora euadent.

Pituitæ crudæ.

Acidæ.

Flauæ bilis.

Atræ bilis.

Num in ipso ventriculo gignantur aut aliunde influant humores.

OBSER-

OBSERVATIO III.

De imbecillitate ventriculi ex laxitate & mollitie, in quo pituita postea coaceruata fuit.

SCRIBIT Rondeletius, ventriculi aliquando imbecillitatem fieri ex partis mollitie & nimia laxitate, citra intemperiem aliam, vel citra materiam; vt ipse colligit ex Galeni verbis 1. ad Glauconem: vbi ait, syncopem fieri ab imbecillitate ventriculi: quam solis curat astringentibus appositis supra ventriculum. quam affectionem fieri autumat Rondeletius post multas comessationes, quæ ventriculum multùm distenderunt; aut quia ventriculus suapte natura est magis laxus, aut maior quàm oporteat: & quia vsus est æger nimis relaxantibus. Omnes istæ causæ distentionem ventriculi faciunt; quæ facit vt minùs bene cibos amplectatur: quod si non fac' non bene concoquit. Apponenda igitur medicamenta primis qualitatibus temperata & astringentia. Quòd si minùs prosint, sunt augenda frigida astringentia, quia magis astringunt quàm calida, & ad intra repellendo calorem excitare possunt. Post cibum assumenda quæ per partem superiorem ventriculum possunt constringere, vt sunt pul. astringentes, ex ros. cinnamomo, cort. cyperi, corallo & aliis. Sed quia ventriculi infrigidatio magis periculosa est, calida etiam adiungenda, vt galanga. Sic nuper puella laxitate ventriculi laborabat: cui à cibo præscripsi cotonea mala,

mala, pyra cocta, vel condita, & extrinsecus cum oleo myrteo, cotoneor. & absinthij, ventriculum inungebam. Verùm cùm eiusmodi ventriculus laxus imbecillis non diu sine coaceruatione materiæ persistere posset, vti huic puellæ euenit, pituita coaceruata est in ventriculo, vt intemperies materialis accesserit, quæ non aliunde pendebat: quæ plerumque frigida & humida est: nam generatio humorum plerumque attinet pituitæ, lib. De atra bile, & 2. De facult. naturalibus. fit enim ex cibis, qui ob frigiditatem & humiditatem, caloris ventris frustrantur actionem: præsertim si natura venter sit debilis. Erat autem hæc pituita in spatio ventris, non autem infixa tunicis inhærens; eratque pituita aliquantulum crassa. ideo oxymel simplex, postea & scillinum dedi. deinde vt vomitu leuiter pituitam expelleret, consului vt acciperet mulsæ potum cum oxymelite, eò quòd pituita minùs contumax esset, alioqui deuenissem ad decoctum raphani. Postea exhibui syrupos magis incidentes, & exiccantes, & roborantes, syr. acetos. compos. & syr. de byzantiis: & purgaui cum pilulis masticinis, & alephanginis & stomachicis ana ℈ j. cum syr. menthaceo; fiebant pilulæ vij. Deinde vsus sum iisdem remediis, quæ diximus conferre ad intemperiem frigidam & humidam: nempe calida & sicca, vt sunt aromata omnia, intrò assumpta & extra; ceratum ex mastiche & speciebus aromaticis. Adhibui quoque sacculos, & fomenta ex absinthio, mentha, schœnantho, rad. cyperi, & caryophyllis composita; cauendo hypochondria: vsus sum & diatrion-

diatrionpipereo, ex mẽte Galeni: quia hæc puella ſubinde extenſionẽ ventriculi percipiebat, ex flatu. Talibus enim flatus gigni ſolent, & ſuccedere: vnde duplici ratione concoctio vitiatur, tam ex intemperie, quàm ex mala cibi comprehenſione. Huc enim facit hiſtoria illius, qui poſt horas quatuor cibum euomebat, ob flatus: vt etiam eueniebat fratri meo Theodoro Foreſto. ideò diacimimum exhibui ſubinde. carnibus aſſis & aromatibus conditis vtebar, vino generoſo aliquando, prout ſumptus ferre poſſet: alioqui ceruiſiam abſinthitem conceſſi. Vtimur & oleo aniſi. Quidam pro arcano habent (vt Matthæus de Gradi refert cap. de dolore & apoſtemate ſtomachi) ad conſumendam ventoſitatem ℥ j. aquæ vitæ. ſed conſiderandum numquid adſit caliditas hepatis vel renum: tunc enim valdè ſuſpecta eſt. Noui ego ſtudioſum quendam Louanij, cùm ibi adhuc ſtuderem, qui omni manè pro humido & frigido ac debili ſtomacho vtebatur aqua vitæ, licet admodùm pauca; ita vt tandem maximam ventriculi ſiccitatem incurrerit, & vnà hepatis calorem: vt vix tandem corrigi potuerint.

SCHOLIA.

PRIMVM *verò in ſananda intemperie, quam humor aliquis in ventriculo collectus fouet (qua etiam frequentiſsima eſt, vt diximus) videbimus an ex ipſa ventris intemperie & frequenti cruditate ſit aceruatus: ita vt venter ipſe ſibi malum foueat. Hanc autem materiam plerumque frigidam & humidam eſſe conſtat. Sit ergo primùm pituita in ventre; ſi craßior, in* De pituita.

ſpacio

*spacio ventris; altera inhæret tunicæ affixa, viscidorum modo. sint & tenuiore irrigatæ & madidæ ventris tunicæ: vnde & intemperatæ sunt. Hæc ergo omnia simul iungi possunt. ideò à prima causa ordienda curatio; hoc est, à vacuandis humoribus, qui in spacio ventris continentur. qui si contumaces fuerint, Galenus adhibet oxymel aut scilliticum: & si æger nauseabundus ad vomitum, per vomitum educit, cum mulsa & oxymelite, vt nunc diximus, aut cum decocto rhaphani. id bis facere vtile est. si tunicis humores infixi, cum hiera expurgata; cuius hic magna est vtilitas: vt & aloës, licet bilem purgat; etiam pituitam, ob species admistas in hiera. Quòd si bilis sit in causa (priùs dictum est quis nam bilis modus in ventre gignatur) statim expellenda erit; quia facilis suapte natura est vt expellatur. est enim venenosa, syncopem faciens, & per consensum conuulsiones. expelletur verò vomitu quod potest: quòd si quid inhæsit, per hieram; exhibendo, non vt priùs solam, vel ex vino, vel aliquo decocto extenuante, scilicet ex aqua. Ventriculi itaque intemperies calida, frigida, humida, sicca, cum materia, eodem, quo suprà, modo curatur; nisi quòd frequentiùs vtimur pilulis, vel pulueribus laxantibus humores redundantes; qui magna ex parte sunt, bilis, pituita, & aliquando melancholia, sed raro. Euacuantur autem vomitu, si nihil prohibeat, vt affectus thoracis, aut corporis constitutio. A cibo facilior est vomitus: ante cibum plus materiæ euacuatur. Si bilis vacuanda, post esculenta multa, vel*post potationem liberaliorem prouocandus est vomitus. nam bilis, vt oleum his supernatat, & ob id faciliùs euacuatur. Adde quòd acrimonia eius temperatur mixtione harum potionum. Datur syr. viol. cum aqua*

De bile.

Curatio temper... cũ mat...

Vomit... liosus.

aqua tepida, vel iusculum pingue sine sale, aut decoctum betæ, cum oleo viol. vel communi, vel amygd. Si autem pituita euacuanda sit, manè ante cibum euacuetur: quia pituita semper est in maiori quantitate, quàm bilis; & in fundo ventriculi magis hæret: ob id vomenda ante cibum. vel si lenta sit & nimis hæreat, syr. acetos. simpl. dilutus aqua vel decoct. betarum vel parum agarici, vel asari, propinandum erit; priùs relaxata regione ventriculi, oleo liliorum, vel amygd. inuncto, aut immisso digito, aut penna oleo intincta. Quod si fiat post corporis agitationem, vel frictionem super ventriculum in gyrum, faciliùs & plus voment. Pituita pilul. de aro. aut de hiera cum agar. euacuanda, sine aliquibus astringentibus. Bilis autẽ rhab. infuso, syr. ros. & aliis mitioribus purgantibus bilem. Lenißima medicamẽta ob duas rationes sunt vsurpanda; tum quia materia è longinquo non est vacuanda; tum quia ventriculus non est vexandus fortioribus. clysteres ad id multum faciunt: sed acres esse oportet. Humorem autem cognosces ex supradictis, & ex oris sapore; amarus bilem puram notat: salsus bilem & pituitam permixtam: acidus pituitam & atram bilem: insipidus pituitam aqueam, vel dulcem; id meliùs deprehenditur ex vomitu. Atra bilis commodißimè euacuabitur decocto polypod. vel senæ, vel epithymo decocto in iure galli antiqui, vel pulli, vel decocto mercurialis. Syrupi ad concoctionem vel alterationem sufficiunt. ad bilem end. simpl. vel absinthij cum aqua end. vel cum syr. de cichor. sine rhab. aut cum rhab., vel cum syr. ex infus. ros., si volumus euacuare bilemq; detergere. Syr. ad pituitam valent, hydromel, cremor hordei, cum melle, aut oxymelite. Incidentes magis sunt syr. acetosi compositi, & de byzantiis, qui leuiter

Vomitus pituitæ.

Clysteres.

Ad atram bilem.

leuiter incidunt, attenuant & detergunt. At si materia aliunde influit, tunc intentio esse debet, toti prospicere, vel parti, si pars sit. Si tamen vrget, vt syncopen morsu adferat, relicta prima causa hunc affectum tollemus, donec affectus mitigetur; interim causa non neglecta. ita in copia crudorum humorum 12. Meth. horret purgationes: sed eas curat frictionibus & inedia: & optimum erit semper reuellere humores ad contraria, & deriuare fluxiones ad alias partes, vt ad infernã aluum clysmatis; ad vrinam, post extenuantium vsum. Causam non negligemus, vt in pituita inediam imperando, potum exiguum, cibos siccos, calidos, & reliqua quæ pituitæ generandæ sunt contraria. alioqui si parati sunt humores, posteà leuiter purgabimus cum hiera, quæ à longinquis aut remotis non attrahat. A sanguine melancholico si oriatur, & si is sanguis in toto abundat, Galenus sanguinem mittit, cùm nec facilè corrigi possit, nec absumi præ crassitie. Si fluxio biliosa, purgabitur similiter in stomacho, primò vomitu, mox absinthij decocto, vel hiera. Quoniam verò venter est qui recipit, non debent præter suas horas hi à cibo abstinere, cùm præsertim non soleant famescere. Vnde præceptum illud Auicennæ (vt rectè dixit Iacchinus doctissimus) suspectum est quòd ad cibum fames expectanda sit. In cibo verò oportet præcedere leniens aliquod semper, mox sequi quæ roborant astringendo: & vinum adstringens sit, album, tenue, vt per vrinas bilem expurget. Patet autem quòd vniuersa victus ratio esse debet, quæ biliosa excrementa non generet, id est, frigida & humida, in cibis, balneo, somno, quiete: quæ omnia vno aphorismo comprehendit Hippoc. 6. Epid. In calida natura, refrigeratio, aqua potio, quies. Sic verò &

Si materia aliunde influit quid agendum.

 tempera-

temperabitur bilis, & quæ circa iecur est, per intestina expurgabitur. Num verò purgantibus instandum sit dubitatur: credunt alij quòd non, nisi lenientibus, vt natura bilem traducere assuescat per loca consueta; dum corporis malus habitus corrigatur. Quòd si influxus bilis in ventrem sit naturalis, vt ex portione pori fellei ad ventrem tendente: quem errore naturæ in quibusdam maiorem esse contigit, quàm oporteat; malum est incurabile. At si pituita à capite descendat (& est casus, qui crebrò euenit, Florentiæ præsertim, vt asserebat Iacchinus; magis tamen apud nos Batauos & Hollandos, ratione regionis) ipsi prouidere oportet, postquam venter meliùs habuerit: etenim humoribus in ventriculum collapsis & expurgatis, post derelictam malam membri intemperiem, ipsum roborando ne facilè recipiat, ipsi capiti quoque tanquam membro mandanti prouidere oportet, postquàm venter meliùs habuerit. Propria verò capitis prouidentia erit per contrariam intemperiem. Quoniam verò multa pituitosa excrementa generat, erit, exempli gratia, intemperies eius frigida & humida. caput igitur calfaciemus & siccabimus. sic enim & alimentum bene concoquet; vnde nec ex alimento pituitam generabit, & quæ ab inferiore susceperit excrementa, expurgabit per insensiles transpiratus, & etiam per sensiles vias: neque etiam promptè suscipiet ea, iam firmatum. At qualis prouidentia capiti frigido & humido debeatur, dictum est De morbis cap. Capita verò eorum sunt, vt si adest multitudo pituitæ, vacuetur. si est communis toti, per totius prouidentiam: si partis solùm, per notas vias, per quas caput purgatur; per nares inquam, & os, & insensilem transpirationem, & per ea quæ calore & siccitate siccant,

Pituitæ à capite in ventrem descendenti quomodo prouidendum.

Capiti frigido & humido quomodo prouidendum.

ſiccant, cùm noctu aſſumunt. Si verò melancholicus eſt humor, ſi totius vitio, dictum eſt ſuprà quomodo proſpiciendum: ſin partis, vt lienis, quoniam malè affectus, humorem melancholicum expurgabimus, eodem modo vt dictum eſt; & victum inſtituemus, quo maximè eius ſucci generatio euitetur: & lienis affectum curabimus.

OBSERVATIO IIII.

De Cardialgia, ſeu oris ventriculi dolore, cum quodam morſu, quod bilis vomitus ſubſequebatur.

FRATER meus chariſſimus Nannius Foreſtus, ſi aliquo vehementi exercitio vteretur fatigatus, vel ieiunium paulo diutiùs toleraret, & præſertim cùm curru veheretur, iuuenis biliosus, in cardialgiam aliquando incidebat, ſeu oris ventriculi dolorem, cum morſu & eroſione bilis, vomitu erodente ſubſequente; ita vt ſyncope facilè apprehenderetur, cùm os ventriculi valde ſenſile haberet. Huic panem ex vino albo tenui frigidoque ac diluto vt caperet conſulebam; tum ſuccum mali punici acidi: cui & lactucam cum aceto concedebam, pulloſque gallinaceos, & perdices, cum omphacio & ſucco limonum. Sic Hippocrates lib. 2. vulg. mulieri cui os ventriculi dolebat, & nihil remittebat dolor, polentæ pollinem in mali punici ſucco inſperſum, ſemel in die in cibo tribuens, ipſam curauit: & non reuomebat, vt ipſe inquit. Et quia ad vomitum pronus eſſet frater ex natura, confeſtim vbi bilis roderet,

ſyrupo acetoſo vel oxyzach. cum aqua ſumpta facilè vomebat: alioqui vbi ſyncopem metueret, micam panis mediocriter torrefactam maceratam in vino auſtero tenui & albo, & demum fortiter expreſſam ſumebat: huius vini ſingulis tribus horis vt caperet ℥ iij. iubebam, idque frigidè; donec pulſus robuſtior fieret. Propterea iuſſi, cùm facilè afficeretur cardialgia, ex ieiunio, vt non tardè ſed citiùs cibum caperet, & vt ieiunium vitaret. Et quia ex natura melancholicus eſſet, & facilè ex mœrore flaua bilis in ventriculum conflueret, & vehementi exercitatione, & præſertim motione currus idem pateretur, præcepi vt mœrorem & vehementiorem exercitationem & vectationes in curru vitaret; & vt continuò apud ſe pyxidem conferret conſului, in qua roſæ rubræ & myrtilli ac ſandali pulueres cum aqua roſ. & vino odorifero aſperſi, incluſi eſſent; vel ſpongia hoc odoramento (quo Celſus vtitur) liquido immerſa & pyxidi incluſa, ex roſ. & vino aut aquæ roſ. & myrtill. ana ℥ iij. vini odoriferi ℥ ij. ſantalorum ʒ ij. & fiat odoramentum: vel huius æmulum medicamentum vt conficeretur, vtile duxi.

SCHOLIA.

Καρδιαλγία, vt Altimarus oſtendit, perpetuò affectus eſt oris ventriculi, eiuſq; infeſtum ſymptoma, à ſuccis mordentibus eueniens: καρδίωγμος verò interim, non oris ventriculi, ſed eius viſceris, quod in thorace continetur, eſt affectus. Cardiacus quoque perpetuò oris ventriculi morbus, ſed cum febre, eaq; acuta; qua etiam

qua etiam ratione differt à cardialgia. & ideo cardiacus morbus cùm in acuta febri & maximè æstuosa fit, perpetuò periculum minatur: confirmat id eius causa, cùm à rodentibus ac venenosis succis fiat, seu ab alicuius visceris inflammatione: adeò vt quidam os ventriculi valdè sensile habentes statim ex eo intereant, teste Alexandro. nec minùs periculosus est à lumbricis ascendentibus ad ipsum os ventriculi, quibus nonnulli roduntur, & statim intereunt. Frequentiùs iuuenibus euenit in augmento ægritudinis circa sextum diem; & quàm maximè eo tempore, quo æstas calidior incanduerit. Cardialgia etiam in febribus mala iudicanda: de qua septimo lib. De feb. diximus. Quantum ad curationem spectat, cùm prædicti affectus ratione maioris minorisq; differant, ideò communis ratio tum victus tum medicamentorum instituenda; aër frigidus eligendus, & domus depressior, nec alta, nec valde lucida, fenestris patentibus, vt perflatus accedat, leuiq; veste contegantur ægri, in cardiaco præsertim morbo. pauimentum foliis vitis & rosis consternatur. Vigiliæ vitandæ; somnus moderatus competit; & quies motusq; omnis interdicendus. aluus natura vel arte sit lenis. valent pyra, persica, vuæ, & quæ moderatè refrigerant. sed de his diximus De febribus. Potus sit aqua hordei. Aëtius ptisanæ succum aut alicæ per clysterem infundit. reliqua vide apud Aëtium & Altimarum. de vomitu leui iam dictum est. Si vomere non possunt, lenia medicamenta adhibenda, thamarindi, infusum rhab. vel syr. ex infus. ros. & topica ventriculo adhibenda, vt inula, cotonea, cum pane vel plantagine, vel polenta cum palmis. exudantibus sudor inhibendus cum oleo myrteo vel melino, myrto insperso. Extremæ corporis partes refrigeratæ concalfaciendæ, Curatio.

 cum

cum multa frictione ipsarum partium, linteisq; calidis adhibitis. Quòd si ex visceribus quoddam inflammatum, vnde cardialgia aut cardiacus morbus, eadem inflammatio curanda erit. Si ex ascendentibus lumbricis, ea tribuenda quæ ipsos interficiunt, & ex corpore expellunt. amaris expellas, iuxta Gal. 14. Meth. medendi. Hoc autem vitium, vt etiam sequens, ad os seu ventriculi ostium pertinet, in quo ciborum fit appetentia. Atq. hæc prima ventriculi pars est: vti secunda (quam eiusdem ventriculi spacium seu cauitatem appellamus) in qua eorundem ciborum fit concoctio: de qua parte etiam postea suo loco.

OBSERVATIO V.

De appetentia canina.

MONACHA apud Delphenses, cùm longo tempore cibum deuoratum euomeret, & in fine acida quædam & aquea, rursumque appetentia incitata iterùm cibum assumptum cùm rursum euomeret (quod vitium canibus solet accidere;) facilè intelleximus eandem canina appetentia laborare; atque hanc causam internam esse ex sapore eorundem quæ euomebantur; etiam ex ægræ relatu cognouimus, tum ex ructibus præcedentibus vomitum, tum ex acido sapore oris, dum acida euomerentur. Cùm autem hæc multis medicamentis vsa fuisset, nec per alios medicos curari posset, cùm valdè debilis esset, vt has pilulas leues quidem sumeret præcepi, cùm ad eam accitus essem mense Martio, anno 1563. ℞. pilul. de hiera simplici Gal. ℈ j. rhab. optimi

pul-

pul[ti] ℈ ß.cum ſyr. ex infuſ.roſ. fiant pilulæ v. valde exiguæ. quas cùm in diluculo deglutiſſet, bis aluum depoſuit. quas cùm iterum atque ſemel cepiſſet, ſtomacho corroborato, vomitus deſiit. Vomebat autem hæc primò non ſolùm aquea, verùm poſtea & acida, vt diximus: ſed in fine vomitus ſentiebat aliquid amarulenti, quod & gulam vellicabat:ideò rhabar.℈ ß.pilulis de hiera addebam,iiſque deuoratis malum quod irremediabile videbatur, atque diu duraſſet, miraculi inſtar ceſſauit. Ita & quendam alium iuuenem, hoc eodem malo,ſolis pilulis de hiera, liberaui.

SCHOLIA.

QVATVOR ſunt accidentia ordine quodam ſeſe conſequentia, quæ ventriculi appetentiam præcedunt, cùm ſecundum naturam quis appetit. Primum namque omnium totius corporis inanitio, ſeu vacuatio eſt: ſecundum, naturalis euacuatarum partium: tertium,ventriculi ſuctus: quartum ipſius ſuctus ſenſus: hinc ſequitur iam dicta ventriculi animalis appetentia. Si hæc præter naturam vitioſa redditur, modum in quantitate excedens,dicitur tunc canina appetentia, 1. De cauſ.ſympt. & comment.aph.21. lib.2. à canibus ſic appellata,apud Alexand.Trall.lib.7.cap.5. Ægri vomunt pituitam, & cibum, cùm aſſumunt, quem retinere nequeunt; & poſt vomitum alium appetunt: eſtq; vehemens & inſedabilis ciborum appetentia: in qua afficitur os ventriculi, vt 1. De cauſ. ſympt. & 5. De loc.aff. Affectio verò ſymptoma eſt in genere noxæ functionum animalium, atque ipſius ſenſus tactus: ipſa quidem functio eſt deprauata non di- Appetentia canina. Pars affecti. Affectus.

Signa. minuta nec ablata. ægri enim plus cibos appetunt, & cùm appetitum cohibere nequeant (teste Aëtio lib. 9. cap. 21.) in ingerendis cibis modum excedunt: deinde multitudine eorum aggrauati, & absumptos citra nocumentum ferre non potentes, ad vomitum diuertunt: deinde rursum cibo se explentes, iterum ad vomitum reuertuntur, quemadmodum canes. Volunt autem

Causæ. hunc morbum fieri, vel propter intemperiem solam frigidam, vel ob pituitam acidam, vel ob melancholiam, vel ob totius corporis dissolutionem magnam. Trallianus etiam à caliditate fieri scribit. Iam quoque à caussis procatarcticis incitatur, vt à nimia aëris infrigidatione; quod accidit iis qui per montes frigidos & niuosos iter faciunt. ita & boulimon fieri volunt, de quo postea. sic & ex potu aquæ frigidißimæ, refrigerato ore ventriculi. Ob id scripsit Hippoc. aquam & aërem facere voracitatem; sed magis aquam, quam & voracem appellat. Fit & cùm æger nutritur alimentis exigui nutrimenti, vt si vescatur oleribus, fructibus acidis, asparagis, radicibus, leguminibus, aut aliis alimẽtis imbecillioribus. Fit etiam ob longum vsum alimentorũ detergentium, vt si[illegible] vel gari; quod se Rondeletius in se ipso expertum scribit: qui cùm me vellem (inquit) cogere ad vsum pis[illegible], vterérque frequentißimè garo parato ex lycoctoniis (vulgus Gallicè Anchoys vocat) & oxylæo. ficus etiam Maßilienses ferè omnibus horis comederem, ita fuit pituita illa ventriculi & intestinorum detersa, vt mihi superuenerit appetẽtia canina, deinde boulimos. qui me

Causarum cognitio. adhuc hodie infestat. Hæc Rõdeletius. At causæ procatarcticæ huius affectus deprehenduntur ex relatu ægrotantis, & his quæ præcesserunt. At si ex frigida intemperie, egestiones multæ ex ipsorum ventribus procedent,

crudis existentibus nimirum cibis, aut semicoctis. Si verò adfuerint acidi quoque succi, aderunt simul cum his acidi ructus: nec mirum si frigida intemperies, frigidiq; vitiosi succi in ore ventriculi redundantes propter frigus, alimenti & non potus desiderium excitent. Ex imbecillitate retentricis facultatis in toto corpore, si contingat ob caliditatem, contraria magis iis (teste Tralliano) qui ob frigiditatem immodica appetunt, euenire videntur. neque enim siti carent, neque acidum humorem vomunt: vnde & his magis aluus astricta est, quàm citata. At iis qui ob retentricis in vniuerso corpore facultatis infirmitatem laborant, cibi minimè cocti, copiosi, & subinde alterationem non experti excernuntur. quare etiam tales continuis illorum corruptionibus laborant. Plura de his vide apud Gal. 4. & 6. De loc. affect. & 4. De sympt. causis. Hi autem facilè, iuxta Paulum lib. 2. cap. 51. dilabũtur in cœliacum affectum, aut dysenteriam, & aquam intercutem, si ad consuetudinem vomendi peruenerint; cùm & alios ingerant cibos cùm priores nondum sint cõcocti. & si diu perduret, in boulimon permutatur; interdum in soporem & interdum ad mortem. Prognostic

At canina appetentia quæ ex immodica dißipatione ortum ducit, si priusquam ad summum peruenerit, cognoueris (teste Gal. 6. De loc. affect.) non difficulter curabitur.

Curatio ex frigida intemperie v succis frigidis.

Si itaque ex frigida intemperie vel succis frigidis oriatur, aër eligatur ad calidum & siccum vergens. vitentur vigiliæ immodicæ, & somnus alliciatur; exercitium moderatum confert, alui excrementis priùs arte vel natura depositis. declinandus timor & mœstitia. Vini potus his, non cibi multitudo, remedium est: flauum quidem vel rubeum adstringens id vinum sit, & merum: edulia

 pinguia,

pinguia, oleosa, ex Gal. & Alexand. & phasianorum femora, & carnes suillæ. Multos equidem Galenus sanauit qui indesinenter famescebant, vinum abundanter exhibens, flauum, vel rubeum adstringens: & primùm offerre pinguia oportet. Potus ante cibum multus calidus, ex Aëtio, cerebella, pultesq; cum melle & oleo, sorbitionesq; appetitum destruentes. Ex fructibus, pistachia, nuces pineæ, colymbades, & oliuæ ex melle; allium, porrus, & herbæ dissecantes, thymus, satureia: ex medicamentis oxymel simpl. scill., mel rosī. Vomitus ex iusculis pinguibus, cum decocto raphani. Si impacti humores pituitosi, hiera danda. Sufficit aliquando leuis euacuatio, & reiterata: quia multos humores non continet ventriculus, ob frequentem vomitum. Deinde electuaria propinanda, quæ calefaciant & roborent ventriculum, ex cinamomo, arom. ros., diagalanga. & exteriùs inuncto ventriculi ore, oleo nard. absinth. mastich. & vino maluatico partem fouebis, tum aliis de imbecillitate ventriculi dictis. Si sit ab intemperie sola frigida, alterabimus calfaciendo, & leuiter constringendo medicamentis & fascia. Si fiat ex immodica corporis dißipatione, abstinendum à continenti calido ac vini potu, & ab omnibus, quæ tum extrinsecus, tum intrinsecus calefacere possunt, ex Aëtij mente. Aër frigidus eligatur, quies iniungatur, somnusq; mediocris, & vigiliæ immodicæ vitentur. Alij volunt, si propter resolutionem magnam totius corporis fiat; aut quia vsi sunt alimentis detergentibus & euacuantibus immodicè, optimis alimentis illos ali oportere; vitellis ouorum, succo carnis optimo, & generoso vino, pane intincto in maluatico vino, vel Hippocratico, vel muscatellino. Hæc alimenta differunt ab iis quæ ad bouli-

ad boulimon præparantur, quòd in boulimo dantur (vt sequenti exemplo dicetur) multùm alentia & multùm satiantia; atque ob id eligimus pinguia; quæ sunt fugienda in appetentia canina, quòd vomitum proritent, vt & oleaginosa omnia; & magis liquida, quæ suapte natura facillimè vomuntur. Istis tantùm alimentis vtimur cùm volumus ab initio augere vomitus. Si propter alimenta, aut medicamenta plus iusto detergentia hæc affectio acciderit, viscosa sunt danda, vt cremor alicæ, ptisanæ, decoctum pedis veruecis, aut aliorum animalium. Alexander iis qui ex caliditate appetitu canino laborant, vinum non dat; sed cibos, qui ægrè conficiuntur. Calida his inimica sunt, quæ ex pipere parantur. quibus enim ex immodico calore dissipatio fit, clysteribus lenibus vtendum: animi immodici affectus declinandi, & potissimùm ira: cibiq; stabiles & ægrè corruptibiles dandi, aquæ potus vel sem. coriand. præpar. decoctum. cutéq; condensabimus oleo ros. omphacino & myrteo astringente. Valent lauacra frigida, si nihil prohibeat. à balneis calidis abstinendum. Vnguenta restringentia & refrigerantia prosunt. Curationem retentricis facultatis infirmæ ex frigiditate, Alexander absoluit cibis & medicamentis calfacientibus, braßica vino percocta, cinara, pulte ex alica, cum vino, olyra, Zea, perdice, atagena, carne leporina; inter bellaria, vuis paßis: vnctionibus, epithematibus ex ladano, myrrha, aloë & similibus. dat theriacam; & balneis calidis vtitur, & quæ mediocrem habent adstrictionem. Exercitia commendat, gestationes, nauigationes, & longas peregrinationes. Ad facultatem retentricem imbellem ex calore, oua dura exhibet: inter olera lactucam, intybum. ex auibus gallinam cortalem non admodùm coctam.

anserum

anserum alas & pectora, & phasianorum. Ex piscibus, dura carne praeditos, orphum, glaucum, cuculum & sepias. Ex testaceis, astaces, buccina, pectines, cochleas. Ex leguminibus, phaseolum, fabam, oryzam. Ex fructibus pomaceis, mala dulcia, citria, vuam dura carne praeditam: peponum carnem, cucumerum medullam, sycomora, duracina & persica. Balneas aquae dulcis commendat, naturales refugit. Aliqui his addunt curationem à melancholia: in qua lienis ratio habeatur: & purgetur humor melancholicus, & stomachus roboretur exteriùs. Vide de his ad longum Alexand. Benedictum Veronensem lib. 11. cap. 22. De curationibus variis inexplebilis auiditatis.

OBSERVATIO VI.

De grandi fame, quae Bulimos Graecè dicitur.

IVVENIS quidam Brabantinus, cùm iter longum per frigora & niues faceret, vel externum frigus aliquod pateretur, ilicò ore ventriculi affecto, bulimon incurrebat, & ab eo statim syncope afficiebatur. Quod cùm illi in itinere ter contigisset, ita vt vix à syncope à sodalibus qui illi in via aderant leuari potuerit, hunc casum famulo meo hoc tempore in Brabantia existenti narrauit: & is reuersus ad me cùm & Diestensis esset, ac huic iuueni familiaris, eius nomine me consuluit. Praecepi vt iuueni rescriberet, vt omnium primò cùm syncopem incurreret, ex mente Galeni, tum Alexandri Tralliani, extremae partes constringerentur, continerentur, & pungerentur vndiquaque; & astantes aures perfricarent, & capillos

capillos attraherent,atq.odoramentis ex aceto vel pane vino intincto ægrum reficerent. Hoc enim plerique idiotæ sciunt: vtuntur autem ad vitalem facultatem, quæ digeritur, recreandam recolligendamque. Ex iis autem quæ odoratu mouent, est panis potissimum in vino imbutus: ægroque reuerso ad se,& defectione animi finita idem panis cum vino imbutus ante omnia dari debet. Reliquo tempore celeriùs nutrire, & quicquid ægrè mutatur conficiturq. ipsi exhiberi oportet: necnon quod confirmare potest. Ab eiusmodi namque, inquit Trallianus,iuuantur,& temporis processu ad bonam temperiem reducuntur. Generatur enim hoc malum, ex Galeno & Aëtio,ex stomachi frigiditate ac virium imbecillitate: quæ semper ferè ab externo frigore ortum ducit, vt hîc. Hinc, teste Galeno, aucta oris ventriculi frigiditate immodicè, propter eius exactum sensum, ac ratione viciniæ, eam ipsi cordi impertitur, ipsumque valde refrigerat. non abs re igitur causa existit, vt animi deliquium accidat. Imò propterea Galenus hanc affectionem dixit nihil aliud esse, quàm animi defectum. Et cùm hæc fames ingens ab externo frigore oritur,propterea peregrinationes(vt inquit Aëtius)& itinera longa maximè per niuem facta(vt hîc) affectioné hanc inducunt.Propterea & huius curationis ratio exigit, ne iuuenis iste neglectim habeatur, cùm & quidam in locis desertis, aut in balneo in hoc malum collapsi ex instanti perierint, auxilij facultate destituti. Quapropter auxilia confestim pro eius curatione adhibenda. Namque assiduæ

etiam

etiam boulimiæ & exoluunt, & in animi deliquia inducunt ægros; quibus ægrè auxiliũ reperitur, ex eiusdem Aëtij auctoritate. Et quia affectio hæc nẽpe frigiditas adiuncta est siccitati, vt Gal. asserit 5. De simpl. med. facult. ideo calidis tum humidis cibis, tum medicamentis vtemur. Itaque ægrum reuocabimus (vt etiam Gal. docet 8. De compos. medica.) odoramentis aceti aut pulegij, etiam recenti pane odorato si ad manus sit. vltrò etiam panem cum vino maceratum offeremus, & oua sorbilia & carnem suillam. Valdè commendat Rondeletius lucanicas Bononienses, quæ cum integro pipere parantur: multùm enim alunt & ventriculum calfaciunt. Bulimon enim eodem modo curari scribit, quo appetentia canina: in hoc tantùm differens, quòd alimenta oporteat esse duriora, & tardiora ad concoctionem, vt alimentum inde factũ diutiùs duret. In his oportet cauere longiorem cibi dilationem ac inediam, & singulis horis simplicissimum modicumque cibum offerre. Hæc sunt quæ iuueni huic valde vtilia esse putamus.

SCHOLIA.

VENTRICVLI *ostium indigentia simul ac refrigeratione & imbecillitate virium laborans, incurrit symptoma, quod à Græcis βέλιμος, à Latinis ingens fames, vehemens esuritio dicitur (teste Galen. lib. 1. De sympt. caus.) βε etenim Græca dictio, adiecta vocibus, vim habet augendi significationes earum. Os ventriculi hìc afficitur, vt 1. De caus. sympt. constat: & eius affectus est symptoma ex genere noxæ functionum*

Pars affecta, & affectus.

propriæ

propriæ ipsius appetentiæ deprauatæ. Differt autem à canina appetentia, quæ vniuersalior est: Boulimos magis specialis atque particularis & deliquium accedens habet. etiam causa differt: nam à frigore perpetuo ferè accidit boulimos; canina appetentia ex nonnullis aliis causis, vt diximus. Signa per se nota sunt, cùm adest fames & deliquium sequitur. Modum generationis & causam iam diximus, & etiam curationem. quibus adiunges ea quæ & Galen. & Aëtius de hac affectione scripserunt. Volunt tamen aliqui & in febribus hanc affectionem oriri, vt Aëtio & Paulo visum est: licet ea rarò accidat. Inspiciendum tunc quo accessionis tempore contingat: nam si in remissione seu declinatione febrilium exacerbationum accidat, intrepidè eis cibi sunt offerendi, quos diximus. Si verò in principio eueniat, aut in vigore apparuerit, conabimur eos primò reuocare, potissimùm pane calido, vaporem adhuc emittente, vel polenta, aqua seu posca madefacta. Frictio quoque tunc temporis extremarum partium adhibeatur; & cataplasmata ex palmis, cotoneis, in vino diluto decoctis, ventriculo applicentur. atque hæc vsque ad remissionem facere oportet, vt oportunè cibum offeramus. Quòd si ex his nihilo melius habeant, audendum est per ciborum ingestionem auxilium offerre, vnam atque alteram in vino madefactam buccellam panis tribuendo; vt exinde refocillati, vsq; ad remissionis tempus perueniant: in quo tum corporis curatio, tum sufficiens cibus ordinetur. Nam neque Galenus ipse veritus est in principio, incremento, ac summo vigore exacerbationum febrilium, potissimùm calidis siccisq; corporibus, quibus etiam stomachus fuerit imbecillus, cibum offerre, non vni duntaxat aut alteri, sed pluribus, vbi vsus postularet;

Curatio si in febribus accidat.

postularet; præsertim panem ex vino diluto: vt liquidò constat apud eundem lib. 10. Meth. med. Si verò à frigidis in ore ventriculi & siccis succis redundantibus hæc affectio fiat, iidem priùs concoquendi, præparandi ac expurgandi sunt. Propterea, si boulimos fiat ab humore acido, euacuationem tentare oporteret: sed cum maiore cautela id faciendum quàm in appetentia canina. Nam hi, vt dictum est, facillimè in animi defectionem incidunt, post euacuationem. Sunt autem statim (vt iam dictum est) reficiendi vino & rebus odoratis. Inunctiones & omnia alia præscripta cap. De appetentia canina hic conueniunt. Id quoque considerandum, numquid à vermibus contingat: cuius habemus egregiam historiam apud Alexand. Trallianum, sic scribentem: Noui mulierem quandam, quæ cùm multa & immoderata assumeret, omniaq; concoqueret, & nunquam satiari se diceret, rosionem verò in stomacho experiretur, & capite doleret, medicamentum purgans accepit: erat autem hiera. Facta igitur euacuatione vermem proiecit, qui longitudine duodecim cubitos, & plures habere putaretur. Atque tunc immoderata & furiosa appetentia conquieuit. Innotuit igitur non bulimum, sed bestiam fuisse, quæ ad cibum sumendum compelleret, omniaq; consumeret.

A frigidis & siccis succis quomodo curetur.

Historia mulieris vermē proiicientis.

OBSERVATIO VII.
De Citta siue Pica & Malacia.

PVELLA annos nata 15. filia illius Theodori Cornelij mercatoris frumentarij Delphensis ditissimi, habitantis in foro frumentario. Hæc quidem facie admodum pallida, statura exigua, cittam

cittam seu malaciam patiebatur: frumentũ enim & triticum crudum & cretam in maxima copia comedebat: vti & Maria Petri Sasboti filia, prægnans, in maxima copia cretam vorabat. Est enim hoc symptoma & puellis & prægnantibus familiare aliquãdo, vt in scholio latiùs dicturi sumus. Sed quod ad hanc puellam attinebat, cùm depranata appetentia ex causarum remotione tollatur, nempe prauorum succorum purgatione, ad eam curandam, ex communi consilio Henrici Vergerij medici Haghani doctissimi, qui vnà mecum ad curationem accitus erat, post syrupum de absinthio sæpiùs propinatum hoc sequenti infuso vsi sumus: ℞. pul. folliculorum senæ ʒ ij. infunde per noctem in aquæ betonicæ (cùm & capite doleret) aquæ fumariæ, absinthij, boraginis ana ℥ j. manè post expressionem adde pul. specier. hieræ picræ simplicis ʒ ß. syr. borag., viol. (qui & vomitum incitat) ana ℥ ß. misce. sumebat manè hora vj. in diluculo: & post tres horas soluta est aluus: bis aluum deposuit, & semel egregiè vomuit. Deinde stomacho exteriùs corroborato, oleo cotoneorum, nardino, & masticbino, & cerato stomachico super imposito, hæc sanata est.

SCHOLIA.

AFFECTIO *quædam est, Græcis κίττα & μαλακία, à Latinis Pica: quæ secundum quosdam à pica auicula nomen recepit; vel à picæ auis varietate (vt Paulus ait lib 1. cap. 1. cap. 1.) vel quòd eadem subinde hoc malo corripiatur: secundùm alios ab hederæ similitudine, quæ κίττος Græcis vocatur, nam sicuti illa* κίττα, μαλακία. Pica vnde dicta. Vid Gal lib. 1. causis symptom. & Aëtius lib cap. 23.

C *varius*

variis plantis (prout occurrit) se implicare solet; ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt, atque ea contraria, quæ tum voluptatem tum insuauitatem gustandi exhibent, Aëtio teste lib. 6. cap. 10. Malacia verò dicitur, quasi mollities. Pica enim corrupta est appetentia, quæ vtero gerentibus frequens est, & potissimum accidere consueuit tertio à conceptu mense: nam tunc fœtus (teste Paulo lib. 1. cap. 1.) omne quod ratione alimenti ad ipsum fertur, tamquam imbecillior, nequit consumere: vnde fit, vt quum varia ex eo recrementa in stomacho grauidæ redundent, varia & naturæ aliena appetat: exempli gratia, carbones extinctos, cretam, cimoliam, aliaq́ꝫ complura, vt etiam terram, carnem crudam. Nouimus & nos aliquas mulieres grauidas crudas anguillas deuorasse: & nuper istis diebus Delphis pellem ouillam crudam vnà cum lana, aliam comedisse percepimus: alteram verò Alcmariæ picem naualem cochlearibus excepisse, atque deglutisse. Hæc non solùm mulieres, sed & pueros & viros nonnunquam infestat. Tanta enim vis malaciæ est (inquit Fernelius) vt vir quidam nobilis edendæ calcis viuæ desiderio iam diu pressus, illam tandem pugni magnitudine vorauerit recreatus, nulla vẽtriculi, nulla viscerum offensione. Vidimus & infantes & pueros aliquos adultiores, carbones, cineres & arenam & cretam deuorasse, & calcem à lapidibus excussam. Contingit & puellis cachexia laborantibus, ob mensium retentionem, aut seminis; à vitiatis & corruptis humoribus in ventriculo collectis. Atque ex his iam dictis Pars affecta. *facilè patet & quæ sit pars affecta & qualis affectus. Conflictatur enim ventriculi ostium, vt 1. De causs. sympt. & 5. De locis affect. constat. Estq́ꝫ symptoma*

ac noxa

ac noxa eiusdem appetentiæ, quæ deprauata est; in qualitate tamen, & non in quantitate, velut canina appetentia, excedens, vt 1. De caus. sympt. habetur. Aberrat facultas appetendi, cùm non cibos, quin imò prauas appetat qualitates, vt acida, acerba, acria, cimoliam terram, testas, & iam dicta. Ita puella nata annos 12. apud Amatum cent. 3. cur. 86. facie pallida & gracili, indiscretè lapillos, terram, calculos, cretam, gossypium, lanam & varia similia comedebat; & ita eisdem delectabatur, vt inter suendum eius puluinaris, super quo mulieres suere solent, gossypium suaui appetentia comederet, tametsi à matre & assistentibus increpabatur. nec enim prædicta tantùm comedebat, sed absurdissimos alios cibos: quæ & ab eodem curata fuit, vt ibidem videre licet. Apparent etiam taliter affectis assiduæ expuitiones, oris ventris morsus, ac anxietates. Insequitur autem prauam eiusdem oris ventriculi intemperiem, cùm eius tunicæ prauo aliquo excremento fuerint imbutæ: quo fit vt mulierculis vitioso humore repletis, euenire soleat affectio hæc; maximè cùm vterum ferunt. Pro varietate autem, peregrina edulia appetunt, & propterea alio signo non indigent pro eorum dignotione: quamquam etiam per vomitum iidem manifestari consueuerunt. Contingit autem & puellis cachexia laborantibus, vt diximus, & à vitiatis humoribus in ventriculo collectis; vt hominibus aliquando accidit melancholia laborantibus, aut diuersis humoribus. Nam ferè euenit, vt Rondeletius existimat, vt ventriculus appetat similia alimenta humoribus in se contentis: vt si atra bilis non vsta in ventriculum effusa sit, acida appetunt: sin vsta sit & incinerata, carbones, cineres & alia alimenta sicca appetunt & assumunt,

Quis affectus.

Signa.

Causæ.

& illis delectantur: qui salsos humores, salsa: qui alios, alia: ita vt ex eorum appetentia humorem coniiciamus collectum. At Iacchinus hos sic affectos remedium quærere putat ex assumptis: remedia verò quæri per contraria. Hinc alij qui viscidis abundant, acida appetunt: qui frigidis, multùm acria: qui calidis, acerba: qui indicibilis qualitatis, etiam indicibilis qualitatis cibos. An & hinc monstruosæ libidines in iis, qui semen retinent? Sed cur fieri dicas, vt in retentis mensibus conceptionis tempore hoc eueniat, non grandioribus, cùm spontè detinentur? vtrumque tamen per naturam. Respondet, semper si intra tempus purgationum naturale detineantur, noxam faciunt hanc; non si extra. natura enim aliò ea excrementa sensim deducere assuescit: & eiusmodi excrementa in senioribus non adeò multa gignuntur. (Dubium.)

(Prognostica.) *Solet autem hæc affectio contingere, iuxta Aëtium, vtero gerentibus, ferè circa quadragesimum diem à conceptu; & sæpe vsque ad quartum mensem durat; vel compluribus (teste Galeno) vsque ad secundum & tertium mensem; in quarto verò quiescunt, partim quòd vomitione vitiati humores expurgantur, partim quòd concoquuntur, vtpote exiguum cibi tum sumente muliere, ob fastidium; partim etiam quòd multitudo vacuatione sit diminuta, quippe primis duobus mensibus fœtus paucum ad se sanguinem attrahit, eò quòd parum adhuc auctus sit: vbi verò iam creuit, tunc plurimo indiget alimento: atque tunc non id, quod optimum est è venis allicit, verùm etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi simul attrahit: & ita fit vt vniuersum corpus plenum esse desinat. & minori humorum vitio crucietur. Idem tamen affectus cùm vires inuadat, vt diximus, ob humorem*

morem vitiatum ad os ventris delapsum, nequaquam etiam despiciendus est. Victus autem hîc instituendus pro varietate vitiosi & praui redundantis humoris. Sed hoc cunctis commune est, vt cibis vtantur moderatis, & qui non facilè corrumpantur. sic panis succo cotoneorum aut malorum punicorum maceratus confert; & cichorium. ex auibus neque pingues neque virosæ, pedes maximè ac rostra, & ventriculi porcorum: & erinacei marini recentes. Cibi sint quantitate moderati, & si cibos auersentur, obsoniorum varietate ac iucunditate illectentur. Abstineant tamen à dulcibus obsoniis: verùm iis, qui terram appetunt, nihil ita prodest veluti amylum recens. Cunctis ante cibum confert oliuas albas, muria conditas cum pane molli exhibere, aut quinque vel septem amygdalas amaras: post cibum autem vuæ passæ, mala punica ac pyra præbẽda. Potus sit moderatus, ne alimenta ventriculo innatent; ac vinum fuluum, odoratum, antiquum & subastringens bibant. Si vinum auersentur, aquam ex cinnamomo decoctam potabunt: nostri verò, qui vinum non bibunt, ceruisiam; non tamen recentem, sed defecatam. Quod ad medicamenta attinent, quidam hîc dant magis digerentia quàm fortiter laxantia. Si verò stomachus ab acri, acidóve, aut salso humore mordetur, ad excitandum vomitum tepidam aquam bibere poterunt; vt humor affligens reuomatur: alioqui si difficilis sit vomitus, aliquid aceti seu syr. acetosi addendum volunt. si crassius fuerit quod euomunt, & ob difficultatem difficulter excernitur, raphani etiam decoctum cum aceto mulso exhibebimus. nam omni studio conandum vt infestus humor citra molestiam per vomitum educatur; præsertim ipsis vtero gerentibus, quibus nec medica-

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio

mentum purgans dandum, iuxta aph. 1. lib. 4. cùm in primis mensibus hic affectus oriatur. Sed virus si accidat, neque per vomitum sedari posit, purgans medicamentum dandum: priùs tamen syr. quibusdam adhibitis, pro ratione redundantiæ praui succi, vt oxyzach. acetos. vel oxymel, vel scillinum; deinde hiera picra purgandus, vel agar. & rhab. alij vomitum à cibo frequentem iuuare aiunt: & medicamenta laudant, quæ ad anorexiam commendant; vt cass. thamar. diacath. & triph. persicam; syr. ros. laxat. de fumoter. compos. & serum lactis cum infus. myrobal. vel fol. senæ, quæ frequenter exhiberi volunt, nempe quatuor vel quinque vicibus, vt Rondeletius iubet. Deinde ventriculi intemperiem corrigunt, si qua sit contraria ex recrementis; idq; topicis remediis, priùs de intemperie ventriculi dictis, cùm de imbecillitate eiusdem ageremus. Aëtius, euacuato humore vitioso, lib. 9. cap. 23. exhibet mali punici dulcis succum, mentha sicca inspersa, & portulacæ cremorem, & ipsam quoque in cibo; & alia quæ apud ipsum inuenies: & forinsecus topica languido stomacho imponit, œnanthe, balaustium, ros. & citinum cum vino cataplasmatis modo, aut absynthium cum palmarum carne vino incoctum: vel cotonea cum posca & rosaceo, vel nardino cerato excepta: tum alia quæ ipse commendat.

Topica.

OBSERVATIO VIII.

De Anorexia seu inappetentia, vel cibi fastidio.

IOANNES Theodorus Harperus, consularis vir apud Delphenses, cùm inappetẽtia laboraret, ad incitandum appetitũ vnà cum Henrico Vergerio

gerio medico Haghano, ſequentia præſcripſimus: ℞. ſyrupi de limonibus, de acetoſ. citri ana ℥ ij. ſyr. acetoſi ſimplicis, ſyr. roſ. ex multis infuſ. vel muchari roſ. ana ℥ j. ſyr. menthacei ℥ j ß. Capiebat omni manè duo cochlearia pauco vino Rhenenſi addito. egregiè profuit. Verùm poſt diſceſſum alterius medici, cùm medicamenta abhorreret, macerabam per noctem abſinthij Romani comam & dentis leonis radicem vnam atq. alteram paululum contuſam, in vino Rhenenſi: manè vinum expreſſum propinabam. &, dictu mirum, vir ſeptuagenarius, vermem mortuum, poſtea & viuũ, deiecit, & appetitus miraculi inſtar rediit.

SCHOLIA.

Si ſuctionis ſenſus in ore ventriculi pereat (teste Gal. 1. De cauſis ſympt.) vel ſuctio non fiat, aut corpus ipſum nõ inaniatur, affectio excitatur à Græcis communiter dicta ἀνορεξία, & à Galeno: modò ἀσιτία, vt patet comment. aph. 17. lib. 4. ab Hippoc. autem præcitato aph. 3. lib. 6. ἀποσιτίη nuncupatur. & aph. 61. lib. 5. ἄση, cibi faſtidium ab Hippoc. & Galeno appellatur: à Latinis modò cibi faſtidium, interdum inappetentia dicitur; quanquam inter ἀσίτους & ἀποσίτους, hæc differentia tradatur à Galeno 1. De morb. vulg. vt etiam Donatus annotauit, quòd illi appetentia carentes cibum non ſumunt; alij oblatos faſtidiunt: quæ quidem affectio contraria exiſtit caninæ appetentiæ. Namque in illa modicè appetunt: in hac nullo modo, ac nihil appetunt. Appetentia nedum oblæſa, ſed abolita, pertinet ad ſymptoma in genere noxiæ functionis animalis, & propriè ablatæ. Eſtq; pars affecta, os ventriculi, nempe

In cibi faſtidio ſeu inappetentia quæ pars afficiatur, & quis affectus.

 læſum.

læsum & huius curatio etiam deseruit ad exiguam & imbecillam inappetentiam. Dictarum affectionum seu
Causæ. *inappetentiæ, iuxta Alexand. cap 7. lib. 7. aut intemperies quædam aut humores in stomacho contenti causa sunt. Sic & Paulus lib. 3. cap. 37. duas fastidij causas ponit; aut vitiosam stomachi intemperiem, aut humorum redundantiam. Fit autem à causis contrariis his, à quibus fames excitatur; scilicet propter plenitudinem ventriculi, vel quòd inanitionem nullam sentiat os ventriculi. non sentit autem, si plenus sit ventriculus recrementis dulcibus: illa enim satietatem faciunt, vt acida appetitum. pituita etiam insipida, vel sanguis in ventriculo collectus faciunt satietatem. biliosa recrementa, non quòd ventriculum replent, sed quòd eum suprà modum calfaciunt, appetentiam deiiciunt: calor enim solida corpora laxando dissoluit, atque ad attractionis functionem reddit imbecilliora. Nam, vt frigus appetitum auget, sic caliditas eundem destruit; quemadmodum & medicamenta calida, dulcia, pinguia, & vina generosa, vt Hippoc. scripsit: Torexis famem sedat. vinum autem quia calfacit, & subitò nutrit, famem auferre dicitur. Quare qui cœnant aut prandium à potu vini inchoant, hi parum aut nihil comedunt. Bibones quoque rarò appetitum habent. Pinguia verò, quia ventriculum relaxant, & quodammodò resupinant, appetitum deiiciunt. Deiicitur & post morbos acutos; in quorum principio multùm alimenti assumpsêre: id quod Hippoc. scripsit aph. 32. lib. 2. Omnes ferè qui malè se habent, circa initia cupidè comedentes, nec quicquam proficiunt, ad postremum nihil appetunt: qui verò circa initia cibum fastidiunt, posteà bene appetentes, hi in melius euadunt. Post chronicos etiam*

morbos

morbos fit, quòd ex his facultatum naturalium vis sit deiecta, in morbis prætereà, in quibus non est facta insignis euacuatio per ventrem: item in omnibus internis inflammationibus, ob calorem ventriculi: in fluxibus prætereà ventris, vel propter imbecillitatem, vel quia recrementa defluunt in ventriculum; vt quando pituita à cerebro in ventriculũ descendit, & excrementa sunt spumosa. Deiicitur & appetẽtia ob relictũ exercitium, aut quia nulla aut pauca fit resolutio; vt in multis obesis; in his qui consueuerunt frequenter coire, & non ampliùs coëunt. Aliqui cibos non appetunt, quia priusquam esuriant, iuscula aut alia alimenta assumunt: quod sæpe ægrotantibus contingit, ob mulicularum importunã diligentiam. Vidimus in morbis quibusdam adeò increuisse inappetentiam, vt nihil vel modicũ sumserint. Sic religiosam quandam apud diuam Barbaram Delphis, annos 65. natam, anno 1562. ictero morbo correptam (cui & fluxus ventris perpetuò aderat) instar saponis nigra deiicientem, cui & vrina veneta, nigra, passea, copiosè profluebat, corpore squalido & exsiccato, post sex septimanas planè exhaustã decubuisse, nihilq; bibisse aut edulij sumpsisse, præter grana quædam mali citrini seu granatorũ, illa in ore detinendo & exiguum succum sugendo. Ad quam Pater illius conuentus me deduxit, non sanandi, sed miraculi causa, quòd iam diu vixerat sine potu ac cibo: quamuis altero die quo ad illam me deduxerat Pater, hæc obierit. Sed & illud quod nunc referam, magis admiratu dignum esse existimo: Puella erat annos 27. nata cum dimidio, quam anno 1566. xj. die Maij vnà cum chirurgo inuisimus, ad partem orientalem ipsius vrbis Delphensis decumbentem. Hæc autem ab anno 16. ætatis suæ perpetuò Puellæ Historia mirabilis xj. annis lecto decumbentis.

 lecto

lecto decubuerat, atque iam vndecim annis nihil aliud Stollixe casei. *sumpserat quàm casei momentũ vulgari lingua* Stolckij *dicti, muliere adsistente nobis narrante; nihil enim liquidi aut potus deglutierat, licet mediocriter mingeret: verùm singulis octo diebus tantùm semel aluum deponebat. insuper cæca nata erat, quamuis mediocri valetudine frueretur ad annum decimum sextum ætatis suæ. Ab eo autem tempore, terrore correpta, in hanc malam corporis dispositionem lapsa fuit; ita vt vndecim deinde annis subsequentibus, numquam lectum egressa, etiam nunc lecto decumbat; ac semper in deterius malum progressum fuerit: adeò vt anno ætatis suæ vigesimo, venter in tumorem haud exiguum attolleretur: atque omnes eam eo tempore (vt assistens muliercula narrabat) pro hydropica haberent. sed paulo pòst detumuit venter, præter rationem, & subortus est rugitus in ventre vehementior, ac murmur quoddam, tamquam ranæ viuæ crocitantes in ventre latitassent, cum motu quodam ingenti ac vehementi sublatione, mox depressione, tum ventris tum thoracis, instar fluctuum maris sese commouentium: qui motus adeò validus erat, vt etiam nos manum ventri admouentes, eundem cohibere minimè potuerimus; ita vt is motus manum nostram attolleret. Rogaui puellam numquid dolorem sentiret? imò maximum, respondit. Insuper aiebat (quod valdè admiratu dignum erat, etiam muliercula adstante idem annuente) quòd motus ille ad plenilunium augeretur; & simul cum affluxu maris, in maiorem eleuationem totus venter tum pectus mirum in modum attollerentur; & maris fluxu recedente simul motus ille decresceret & minueretur. Hic autem motus septem annis durauerat. mirum quòd puella tota*

vitiosa,

vitiosa, superuixerit. Rogabam quoque numquid menses tempore consueto fluxissent. sed pudica, ac mente constans rubore quodam suffusa, non respondebat; muliercula tamen assistente annuente, singulis decem septimanis certa quasi periodo profluere: sed admodùm corruptas purgationes esse referebat. Cùm autem animaduerterem portentosum morbum esse, minimeq́ naturalem, licet astantes causam referrent in terrorem, à quo malè habere priùs cœperat: ideò habita huius puellæ genitura (quæ nata dicebatur anno 1538. 25 Octobris die, circa quartam ferè horam, post meridiem) iuxta astrologorum decreta perscrutari volui numquid ab astris aliqua causa probabili coniectura haberi posset. Erant autē tunc in medio cæli stellæ nebulosæ, quæ sunt cum oculo sagittarij; & in occasu nebulosa, quæ est in aculeo scorpionis; luna in octaua & Sol in septima, in loco opposito vitæ. Hæc cæcitatem decernebant, iuxta Ptolemæum. Sol quoque cum cauda Draconis & Saturnus in sexta, & Luna in octaua, & Mars dominus ascendentis, decumbens cū Venere, portentosam & valdè vitiosam genituram declarabant. solus Iupiter in tertia domo in quadrato Saturni vix vitā sustentabat. Ita vt hæc misera videatur, & breuis vitæ, ac valdè vitiosa; licet ad hoc vsque tempus vixerit tamē morbosa. Sed hæc extra metam medicinæ, cùm ad Astrologiam pertineant. coniecturalibus enim signis ac causis non ita insistendum, vt iis quæ ad medicinam faciunt. Hoc tamen pro miraculo aut magis pro ostento habetur, quòd tam diu sine potu vixerit, solo modico caseo vtens. Ideò à curatione destitimus, cùm & illa omnia remedia tum medicos ipsos respueret. Multa certè apud nos latent: vt etiam de illa triennali inedia puellæ Spirensis,

de qua

de qua meminit Ioannes Langius medicus doctißimus 2. epistol. suarum Miscell., epist. 27. Quæ quidem causæ adeò obscuræ sunt, ac soli Deo cognitæ, licet ex terrore (vt huic puellæ contigit) peßimos posse oriri morbos sciamus: vti etiam ex ictu bombardæ, vt aliàs narrauimus: militem enim cognouimus, qui ingenti eius fragore, cùm bombardas admodum magnas emitteret, in perpetuam maniam inciderit. Narrat etiam Benedictus Veronensis, medicus insignis, 46. diebus continuis, quendam Venetiis ieiunum habuisse, habitudine membrorum frigida, crasso phlegmate intus & inconcocto, meatibusq; corporis adstrictus. Pudet etiam (inquit) referre de virgine sacerdotali, quæ ætate nostra inediam pluribus mensibus sustinebat. Illa quoque in miraculum patribus Romæ venerat, vnde experimentum, pluribus custodientibus dedit, Columba nomen. Sed ad causas anorexiæ reuertamur, quas iam paulo antè enarrauimus: quæ ipsæ etiam exemplis subsequentibus facilè innotescent, vt & quibus modis eas ipsas distinguamus; & sic etiam meliùs curemus.

OBSERVATIO IX.

De Anorexia ex humore bilioso, cum ventriculi intemperie calida.

APPETENTIÆ amissio quamuis contingat si corpus non inaniatur, vel ob calidam ventriculi intemperiem, vel à sanguine immoderatè misso, aut si venter intestinaque immodicè fluxerit: plerumque tamen appetentia prosternitur, humorum aut biliosorum, cum intemperie ventriculi calida; aut pituitosorum cum intemperie

intemperie frigida, in ventriculo contentorum vitio. Sic iuuenis valdè macilentus, ob biliosos humores cibum auersabatur;cui & sitis tum nausea aderant,& præcipuè ventriculi morsus. quem hoc modo curauimus: cùm enim mordaces humores biliosi ventriculum lancinarent, & hic nauseabundus & in vomitum satis procliuis esset: statim ieiuno ventriculo ℥ vj. aquæ tepidæ propinauimus, ℥ j ß. syr. acetos. simplicis adiecta: digitos in os & fauces dimittendo vomitus commodè eliciebatur. Aliqui hîc,vt Paulus & Alexander, priusquam aquam tepidam cum aceto vel syr. acetoso exhibeant, tepidè ægro alimenta humectantia, veluti ptisanæ cremorem vel ouorum lutea dant, deinde exiguo tempore interposito, vomitum prouocant: nam is sine noxa iis est vtilissimus,teste Alexandro Tralliano.Alioqui, si difficiliùs æger vomuerit, melius est materiam ad ventrem prouocare, copiosiore temperatoque alimento priùs humectatam, vt idem Alexander refert. Sic alteri,qui difficilè vomebat,aquam hordei,pauco zacchаro immixto,cum syrupo viol. modò aquam hordei solam cum syr. viol.ex infus.ros.& de succo cichorij,aliquot vicibus dedimus: quæ etiam huic,post vomitum,ad contemperandos humores & alterandos, exhibuimus. Deinde pro leui purgatione propinauimus syr. ex infus. ros. pallid. ℥ ij. cum ℥ iij. seri lactis: qua potione breui, bene excreuit biliosa: alioqui exhibuissem rhabar.infus. vel mannã, aut cassiam,cum decoct. thamarindorum. Bilioso humore euacuato, calidi ventriculi intemperiem in hunc

in hunc modum alteraui: ℞. ſyr. de ſucco acetoſ. de acetoſ.citri,& granatorum acidorum ana ℥ ij. dentur ℥ ij. ante paſtum.his & confert ſyr.de perſicis. & pro alteratione & roboratione miua cotoneorũ,& cotoneum ipſum zaccharo conditum, & ſyr. citri acidus, cum aqua hordei. Imperaui quoque vt perſicam in principio paſtus aſſumeret: hæc enim maximè appetentiam incitat, ſi à cauſa calida proſtrata ſit; vti hîc erat. Serapium verò de perſicis hunc in modum fit, quo vti poſſumus in tali caſu: ℞. ſucci perſicorum, quæ nondum plenam maturitatem ſunt aſſecuta, lib. iiij. decoquantur vſque ad dimidij conſumptionem : permittantur ſubſidere fæces:deinde adiiciantur ſucci malorum punicorum ʒ vj. zacchari q. ſ. ſimul perfectè coquantur, depurentur, adiectiſque ſantalis citrinis q. ſ. ſuauiore odore reddatur. Dantur ex hoc ſyrupo ℥ ij. manè & veſperi, duabus horis ante paſtum. Si perſica deſunt, pro illis ſubſtitui poteſt ſuccus pomorum acidorum redolentium,minimè dulcium.Interea hoc condito vſi ſumus: ℞. conſeruæ acetoſæ, roſ. ana ℥ j.ß. corticis citri conditi ℥ ß.diacydonij ſine ſpeciebus ℥ j.pul.ſpecier.trionſ. ʒ j.corall.rub.℈ j. cum ſyr.ex malis punicis,vel perſicorum,ſi adſit; fiat conditum molle.capiebat ad magnitudinem caſtaneæ,manè & veſperi, horis duabus ante paſtum. modò etiam capiebat rob de ribes, & rob granorum Veenlandiæ,apud nos egregiè incitans appetitum,ex cauſa calida deiectum,& ad ſtomachum calidum & ſitim extinguendam valens: quo in multis feliciſſimè vſus ſum.Exteriùs verò

fotum

fotum adhibuimus: ℞.rof.rub.m.j. folior.acetofæ & intybi fatiui latioris ana m. ß. abfinthij ficci & communis & Romani ana p. j. fem. coriand. præpar. ʒ ij. fumach, baccar. oxyacanthæ ana ʒ j ß. fpecier. diarod. abb. ℈ j. decoquantur in f.q. aquæ; adiectis fucci cotoneorum ℥ iij. aceti rof. parum; fiat fotus, cum fpõgia immerfa & expreffa. eaque calente ventriculi regio foueatur manè & vefperi ante paftum: deinde vng. infrafcripto vngatur: ℞.olei cydon., rof. myrtei ana ℥ j. olei abfinthij ℥ ß. corall. rub. coriand. præp., fantal. citrin. & rub. ana ʒ j. flor. rof. rub. puluerif. ℈ ij. trochif. de caphura ℈ ij. aceti parum, ceræ q. f. fiat vng. deinde appofui ceratum fantalinum. Victu quoque refrigerante vtens, & moderato fomno, & quiete & cibis refrigerantibus (Paulus autem dat panem pofca imbutum, etiam in potu) vt lactuca & cichoreo, ex aceto: ex volucribus mõranas fumendo pedefq. fuillos, tum alia (quæ etiam ab Aëtio commendantur) hic rectè deinde valuit.

SCHOLIA.

SIGNA vero quæ calidam intemperiem notant, *iam antea diximus: adeſt enim ſitis, oleoſuſq; ructus; Paulo auctore. quibus ſi & bilioſi humores acceſſerint; etiam ventriculi roſiones, nauſea, & ſitis, ſubinde & febris hos ſequitur. In intemperie frigida, contraria ſuperiùs adeſſe diximus: illi enim non ſitiunt & acida eructant. ſi ſimul adſint craſſi viſcoſiq; ſucci, ij neque roſionem ventriculi, neque ſitim experiuntur: & ſi in ſinu humores exiſtunt, nauſea & vomitu premuntur. ſi infarcti tunicis inhæreſcunt, nauſea ſolùm non vomitu* Signa.

mitu afficiuntur. Immodica autem corporis plenitudo, præsertim humorum crudorũ inanitionem prohibens, si inappetentiæ causa fuerit, quemadmodum vrsis, & quibusdam latentibus aliis animalibus euenit, quæ per multum tempus à cibo abstinent, maximè hyberno tempore, haud difficulter dignosci poterit. Similiter etiam si propter quampiam aliam causam, vtpote cutis densitatem, aut otiosam vitam impedita fuerit inanitio, & per consequens excitata inappetentia. At si calidi fuerint vitiosi succi, totum corpus occupantes, præter alia signa, rigor aderit, & febris cum cibi fastidio, seu inappetentia; quæ haud negligenda erit, cùm sit ad vitam necessaria ipsa appetentia, Galeno teste aphor. 3. lib. 6. Quamuis si iuxta principium morborum accesserit, aut iuxta vigorem, cùm vires adhuc sustinere possent, nihil molestiarum infert, Aëtio auctore cap. 20. lib. 9. modico tunc alimento ægri opus habent. Si verò in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut viribus debilitatis, aut ex immodica euacuatione, periculo non vacat, ex eiusdem auctoris sententia. Augetur etiam affectio hæc ab ætate: incommodè enim pueri hoc malo afficiuntur, vtpote qui voraces natura sunt, & aßiduo fomite opus habent. Quare magnus præter naturam excessus significatur, si pueri perditione appetitus fuerint affecti. Quomodo autem curetur calida intemperies, iam diximus: nempe victu refrigerante: eligendo aërem frigidum, & singulis diebus excrementa alui educendo, natura vel arte, nempe clysteriis: vitando anxietates & reliquas animi perturbationes. quidam hic commendant cibum refrigerantem; etiam oua sorbilia, testes gallorum; & ex volucribus non graue-

Prognostica.

Curatio in intemperie calida.

graueolentes. alij conantur & appetitum reuocare per odoramenta, ex posca aut vino diluto aut malorum cotoneorum, seu odoratorum pyrorũ decocto, vel aquæ rosf. ℥ iiij. aceti vini albi ℥ j. santalorum omnium ʒ ij. misceantur; & fiat odoramẽtum. Extrinsecus quoque, vt iam ostendimus, stomachum fouemus; corroboramus, & intemperiem calidam alteramus, vt oleo rosf. omphacio, cydoniorum, adiect. succo lactucæ, cichorij, portul., vel solani ℥ j. santal. & corall. rub. ℈ j. cum pauco aceto & cera exigua; fiat vnguentum: vel cydonium posca decoctum & contusum stomacho apponito. eo tempore valet & frictio corporis atque pedum, manuumq́; palpatio, & contrectatio moderata; teste Aëtio; & sacculi, de quibus sæpiùs dictum est. Si adsint etiam humores biliosi, curatio iam satis constat exemplo superiori. Quomodo autem curetur intemperies frigida, etiam cum humore pituitoso, sequens exemplum ostendet.

OBSERVATIO X.

De Inappetentia ex pituitoso humore, cum intemperie frigida ventriculi.

PVELLA pituitosa, mali habitus, ventriculo frigido cùm afficeretur, pituita etiam collecta fuit in stomacho, vnde ructus acidi, & ventriculi inflatio subsequebantur: nulla siti premebatur, feruentia amabat, pituitam crudam sæpe euomebat, quæ appetentiam adeò læserunt, vt dulcia omnia & vnctuosa & insipida, & omnem cibum tandem abominaretur. Ad quam curandam admissus, tentabam numquid pituita vomitu

educi indeque auelli posset. Siue enim is humor in ventriculi tunicas sit impactus, siue secundum internam spatij latitudinem in eo contineatur, experiundum an vomitu educi ac euelli possit. Et quia videbatur non admodùm difficulter vomere, dedi aquam tepidam, cùm oxymelite, digitorumq; immissione cibum tum pituitam simul euomuit: quæ tamen erat tenax (quamquam aliquando contingit vt biliosa & pituitosa quædam euomantur, quæ perditi appetitus in quibusdam sunt causæ, atque ita ab hac arcessione liberãtur:) cùm hic igitur humor pituitosus esset, quiq. vomitu non perfectè eductus erat, nobis vtile visum fuit, vt is incideretur, atque extenuaretur in hunc modum, cùm crassus & viscidus esset: ℞. oxymel. simplicis, scillini, mellis ros. colati ana ℥ j. aquæ absinthij, menthæ, fœniculi ana ℥ ij. misce pro ij. dosibus. fuitque hoc repetitum bis terve, donec materia probè cocta videretur; quam tunc ita purgauimus: ℞. elect. hieræ picræ Gal. ℥ ß. dissolue cum ℥ iij. iuris cicerum rubr., & detur in diluculo: quo medicamento aluum satis bene deposuit. aliàs ob amaritudinem damus pilulas de hiera; & ita postea, cùm hæc ipsa nondum satis purgata esset, post tres aut quatuor dies subsequentes pilulas deuorauit: ℞. pilul. alephang., de hiera simplici ana ʒ ß. cum aqua absinthij: fiant pilulæ v. posteà etiam ex ʒ j. pilularum dictarum confecimus pilulas vj. è quibus tres per horam ante cenam semel aut bis singulis septimanis sumpsit. Vltimò tam medicamentis assumptis quàm admotis ventriculum roborauimus: tumebat

mebat enim singulis diebus duabus horis ante pastum manè & vesperi duo argentea cochlearia syr. absinthij, per se, vel cum liquore stillatitio chamæmeli. Dedimus quoque diacalaminthen, vel diatrionpip. ad ʒ j. modò tabulas arom. rosſ. sine musco, duabus horis ante pastum ʒ ij. Sic alteri viro eodem malo laboranti post vniuersalia remedia commodè exhibui ʒ j. theriacæ. At nostra puella etiam hoc condito vtebatur. ℞. conseruæ absinthij ℥ ij. corticum citri zacch. conditi ℥ j ß. specier. arom. rosſ. sine musco, specier. diacinamomi ana ʒ j. cum syr. conseruationis citri, fiat conditum molle: capiat omni manè ad magnitudinē paruæ castaneæ, duabus horis ante pastum: & superbibebat parum vini meri. Exterius verò ventriculum inunximus vnguento sequenti: ℞. olei nardini, mastichini ana ℥ ß. olei absinthij ʒ ij. menthæ siccæ, ligni aloës, caryophyl. pulverum ana ℈ j. olei maceris ʒ ij. ceræ q. s. fiat vnguentum. vsi sumus & ante inunctionem fotu ex decocto absinthij, menthæ, calaminthæ, sisymbrij; cui specier. arom. rosſ. ʒ ij. vel iij. in fine post colaturam iniectæ erant, in vino mero decoctis: in quo calente spongia, aut lana succida madefacta & expressa, ventriculus manè & vesperi ante pastum fouebatur. Deinde inuncto ventriculo vltimò hoc emplastrum apponebatur: ℞. emplastri stomachici, emplastri mastichis, ana ℥ i ß. coralli rub. ʒ j ß. absinthij sicci ʒ j. galangæ ʒ ij. subigantur cum oleo nardino & menthaceo, & fingatur emplastrum vel ceratum (adiecta cera si opus est, ad maiorem soliditatem & cohæren-

tiam) ad scuti formam, quod ventriculo post fotus vel inunctionem applicetur. Auferebatur autem cùm cibū ægrotus sumeret, hoc est, prandij & cenæ tempore, ne sua stipticitate cibum in ventriculi fundum descendere prohiberet. præterea præcepimus vt pastus initio pane asso cum vino macerato, adiecto pauco zaccharo, vteretur: in pastus verò fine puluere sequenti, aut huius æmulo: ℞. coriandri præparati ℥ j ß. diacydonites cum speciebus ʒ j ß. anisi, cinnamomi select. ana ʒ ij. pellicul. ventriculorum gallinarum præparat. ℈ iiij. ß. zach. albiss. ad pondus omnium; fiat puluis: quo in fine pastus vtebatur. Hoc enim modo non solùm hæc puella, sed alij plurimi appetitum deperditum ex intemperie frigida cum humore pituitoso receperunt.

SCHOLIA.

Quæ in calida intemperie & humoribus calidis conueniunt.

HÆC affectio curatur contrariam caussam inducendo: si enim ex intemperie calida, vt iam præcedente scholio diximus, oriatur, curatur eam tollendo & alterando cum frigidis. Si adsit humor simul vitiosus, nempe biliosus, vomitu tum deiectione vacuandus, vt iam diximus. quibus etiam conuenit decoct. tamarind., prun. acid. & sebesten cum syr. rosf. vel rhab. In crastinum medicamenti duabus horis ante pastum quidam propinant aquam frigidissimam, modò ventriculi imbecillitas, aut aliud non prohibeat. Cibi condiantur multis acidis, omphacio, succo arantiorum: oliuæ, cappares, fœnicul. marinus & condita & salita conueniunt; & pisces salsi non pingues ex aceto. clysteres iniciantur, quibus recrementa intestinorū abluantur.

Et, vt

Et, vt breuiter dicamus, in quibuſcumque deiicitur appetitus ob cauſam aliquam ventriculum calefacientem, vt medicamenta & alia, refrigeratione curantur: ita quoque ſi ob ſatietatem comedere nequeunt, ieiunent: quibus verò ob plenitudinem ventriculi appetitus tollitur, totius corporis euacuatione curandi: quibus ob derelictum exercitium, aut venerem, exerceant ſe, & coëant modicè. Si frictiones ſolitæ non fiant, iterum procurentur. Qui ob recrementa in ventriculo collecta hoc morbo tentantur, ſunt euacuandi vomitu aut deiectione. Si verò ob frigidam intemperiem, cibos faſtidiunt, contrariis etiam medendi ſunt tum cibis tum medicamentis. Ab Alexandro commendantur ius columbæ, vuæ paſſæ; pro potu vinum vetus; decoctum rutæ, aniſi, fœnic. aut cinamomi, aut piperis ex aqua. diatrionpipereon, diaſpoliticum ex Gal. 6. de ſanit. tuenda. & theriaca iuxta Alex. & ſucci abſinthij potio & ſyr. medicamenta ex zinzibere & pipere confecta: de quibus videas Donatum. Extrinſecus ſtomachus corroborandus fotu, ſaccello, vng. & ceratis, vt iam antea oſtenſum eſt. Si vnà adeſt pituita, curetur vt iam in obſeruatione præcedenti dictum eſt: quibus valet ſyr. acetoſ. incidendo & detergendo pituitam & vomitum prouocando. Valet oxymel, & cappares cum oxymelite, & oliuæ ex muria, vel oxymel. conditæ, vel oxymel Iulianum iuxta Paulum & Alexand. Proſunt & pilulæ ante cibum ſabellinæ, de hiera & compoſ. ex hiera picra, 6. De ſanit. tuenda. etiam illa quæ poſteà corroborant tam intùs aſſumpta quàm extra admota, vt iam exemplo præcedente oſtenſum eſt. Si verò ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat, conſiderare oportet qualis intemperies vires reſoluat; & per con-

Ex cauſa calida.

Ob ſatietatem, ob plenitudinem ventriculi, ob exercitiũ derelictum, aut venerẽ.

Si ex frigida intemperie fiat, curatio.

Ex humore pituitoſo.

Si ex imbecillitate virium fiat, curatio.

per contraria eam ipsam corrigere. ita quoque si post euacuationem aut morbum fiat, reficiendi. Si in febre vel post febrem appetentia auferatur, vel diminuatur, recurre ad exempla, quæ in libris nostris De febribus retulimus. At si propterea quòd suctio non sentitur, cibi fastidium accidat, cerebro aut neruis ab eodem ipsi stomacho distributis, prospiciendum erit; & cognita eiusdem causa, eam priùs auferre necesse est. Si autem propterea quòd totum corpus plenum existat, eiusdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat, idem vacuandum est, diuersimodè tamen, pro varietate redundantis succi: quo casu etiam valentiores exercitationes conferunt. iis etiam quæ cutem rarefaciunt, vtpote balneis ac frictionibus, vti oportet, vbi ex cutis densitate eadem inanitio fiat. Ceterùm si ob alicuius visceris inflammationem aut obturationem appetentia deperdatur, illius etiam haberi curam conuenit, vt inquit Aëtius. At si ex vlcere in stomacho aut ventriculo existente ortum ducat inappetentia, ab omnibus acribus & cibis, & potionibus abstinere oportet, ac vti medicamentis quæ leniunt: puta sorbitionibus absque oleo, tum iis quæ ex amylo, lemnia terra, & lacte, vel quæ melle paucissimo conficiuntur, vt quæ purgent citra rosionem, ex Pauli mente. Extrà verò ex palmulis, & cydoniorum carne, & polenta, epithema facies: & ceratum ex melino vel rosaceo cum ammoniaco & thure. Reliqua vide de cibi fastidio, apud Alexand. Trall. lib. 7. cap. 7. Oportet autem in omnibus habere rationem causæ: ita Rusticus quidam post continuum fluxum sanguinis narium tandem in stomachi dolorem & imbecillitatem incidit, & hepatis obstructionem (quod color citrinus totius corporis indicabat), quasi

[Margin notes:] Si suctio non fiat. — Si à corpore pleno. — Ex cutis densitate. — Ex visceris inflammatione vel ab vlcere stomachi, curatio. — Rusticus fastidio cibi laborās post alios morbos.

quasi iam ad dispositionem cachecticam tendens, appetitu omnino deiecto. Hic ad me, cùm Alcmariæ adhuc habitarem, consultandi causa accessit, cùm varijs & multis remedijs medicorum imperitorum ac Empiricorum vsus esset. Cui licet ob purgationes adhibitas venter satis flueret, noluimus tamen constringentia adhibere; cùm obstructio adesse videretur in visceribus, & fecibus adhuc apparentibus corruptis, cum hepatis oppilatione, quæ appetitum deijciebat. Ideò apozema sequens præscripsi: ℞ corticum rad. petros. fœniculi, apij, cichorij ana ℥ ß. absinthij Romani, dentis leonis cum radic. cichorij, menthæ rubræ, flor. ros. rub. ana m. j. flor. cordial. p. j. sem. coriand. præparati ʒ j. folior. sennæ a stipitibus repurgatorum ʒ vj. sem. anisi ʒ iij. myrobal. citrinor. Indorum (ob fluxum vt paulo mitior procederet euacuatio) ana ʒ iij. vuarum cum enucl. ℥ j. fiat omnium decoct. in tribus part. aquæ communis, & vna parte vini Rhenensis odoriferi. & ratione artis decoquantur in duplici vase ad lib. j ß. stent deinde per noctem infusa: & confricatis manibus fiat colatura cum forti express. addendo syr. de cichor. Nicol. cum rhab. syr. de mentha, de absinthio ana ℥ j. cum albumine oui; depuretur decoctum, ac secundum artem clarificetur, & in eo pendeat nodulus infrascriptus: ℞ rhabar. selecti incisi ʒ ß. agar. troch. specier. arom. ros. descript. Gabrielis, specier. diarod. abb. ana ℈ j ß. spicæ, scœnanthi, zinzib. ana grana iij. fiat nodulus filo constrictus, exprimendus dum potio sumatur: quotidie verò in diluculo ex eo decocto sumens cyathum vnum tribus horis ante pastum, modò ter quaterve quotidie aluum excernebat; etiam fœtida excrementa deiiciens: atque ita profuit, vt alijs remedijs aut medicamentis opus non fuerit,

 imbecil-

imbecillitate ventriculi cessante, atque hepatis obstructione ablata. simul totius corporis citrinitas, tũ etiam cachexia ita cessarunt, vt ilicò conualuerit.

OBSERVATIO XI.
De siti immensa.

VIR quidam biliosus immensa siti laborans, cùm maximam caliditatem & siccitatem oris ventriculi pateretur; huic aquam solam exhibuimus cum pauco vino; nam aquam ferre non potuit: sicuti alius, qui optimè illam tulit sine vino. Alteri autem, cùm nec vinum ferre posset cum aqua; aquam cum aceto multùm dilutam commodè dedimus, & syr. viol., cucurbitæ, aliaq. refrigerantia & humectantia illis dedimus, qui ab esu rerum salsarum admodùm sitibundi euaserant. Multi sunt ventriculo imbecilliore, qui neque aquæ potum, synocho vel febre ardente laborantes, ferre possent, etiam sani existentes. vide de his exempla à nobis relata lib. 1. De feb. schol. obseruat. 13. De synoch. non putrida. Quibusdam enim frigidissima potio altiùs cordi insedit: cuius exemplum quoque habes apud Beniuenium De abditis rerum causis, de quodam Blasio suo familiari, qui ardentissimo Sole lusu pilæ incaluisset, & in cellula vinaria subterranea frigidissimum vinum ob sitim bibisset, ilicò defecit: quem tamen non sine graui noxa restituit. Noui etiam, inquit Galenus, qui exhaustâ siti cruciabatur cùm viperam deuorasset (fortè fuit dipsas) & messores, qui forte fortuna vinum

biberant,

biberant, in quo quædam fera fuerat extincta: & eum qui ex veteri vino fuerat inebriatus: item & eum qui sitim tolerare decreuerat: denique eos qui in naui deficiente aqua, marinam aquam bibere ausi sunt, quòd siti immoderatiore, quàm reliqui cruciarentur; etenim soluta aluo, ac torminibus vehementer cruciati, celeriùs quàm reliqui interierunt. Noui etiam quendam ardente febre laborantem, qui increscente etiamdum morbo, aquam frigidam liberaliter bibens, satiari non potuit, donec moreretur. Itaque circa ventriculi appetentiam huiusmodi euenire possunt errata. hæc Galen. Scribit Amatus cent. 2. curat. 62. de tribus qui ob potũ frigidæ aquæ mortui sunt.

SCHOLIA.

In siti immoderata vel vehementi perpetuò, iuxta Galen. 1. De caus. sympt. & 6. De loc. affect., os ventriculi affectum est, quamquam non semper primariò, sed quandoque per consensum, vel iocinore & maximè sima eius parte, vel pulmone, vel mesenterij venis seu ieiuno inflammatis: ex loco citato Gal. & apud Alexand. cap. 8. lib. 7. Est itaque ingens sitis symptoma in genere noxæ functionum, atque ipsius appetentiæ deprauatæ. Nec pro eius symptomatis notitia alia conscribenda sunt indicia, cùm res ipsa ex laborantium relatione patefiat. Quod ad sitim inexplebilem attinet, quidam siticulosi fiunt consuetudine continuata, ita vt nonnulli continuò bibant & continuò vrinam mittant, inter potores ingenti palma. Græcia etiamnum potores maximos effert, ebrios verò damnat. Neque Germani, vt Itali aut Hispani, ebrietatem pro vitio habent. Apud

Quæ pars affecta in siti.

Quis affectus.

Græci potores.

Græcos tamen, matronas vinum bibisse iniuria est: inter nuptias in Creta solis viris datur vinum, inter mulieres lagenæ aquæ circumferuntur. Eam commendationem bibendi L. Piso vrbis Romæ curator à Tiberio factus tulit, quòd biduò duabusq; noctibus, perpotationem continuauerat apud ipsum iam Principem. Tricongij rara gloria, inquit Plinius: quando & hæc ars suis legibus constabat, non labasse sermone, nec leuatum vomitione, & similia diligenti legum scito, contra bibendi fallacias: namque bibendi consuetudo auiditatem auget. Scitumq; est Scytharum legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Inuentumq; est mira vitiorum solertia, vt aqua quoque per Hispanias, Galliasq;, ac vltimam Britanniam, Germaniamq; cum frugibus suam ebrietatem faceret. Delphica vrbs (in qua iam 34. annos medicinam feci, dum hæc secundò colligerem anno 1592) ea gloria clara est, ob ceruisiam quæ ad alias vrbes defertur. Sed Cretense vinum (inquit Alexander Benedictus Veronensis) Moronaticum dictum, gratiam ceruisiis ademit; magno enim precio ebrietas apud exteras nationes emitur, 30. aureis dolium venundatur. Veteres in ea bibendi gloria varia quærebant sitis incitamenta, pumicis farinam, aut cicutam, vt metu mortis bibere cogerentur. Hoc in vno instituto Mahometus, alioqui salacissimus legum conditor, non damnandus est, quia vinum gentibus lege sustulerat, vt ebrietatis portentosam libidinem, incundumq; in homine nefas adimeret: iis halitus fœtidi non sunt, nec aliam quærunt ebrietatem, vnde iurgia & vulnera oriantur: nec mortifera loquuntur, non obliuio fit, faciei pallor, non furiales somni, non tremulæ manus effundentes plena vasa, fiunt: interemptis non putrida

Ceruisia.

putrida iocinora inueniuntur; vnde frequens morborum iniuria habetur. De hac siti loquuti sumus scholio obs. 29. De capitis dolore ab ebrietate lib. 10. de qua siti nunc non loquimur, quæ ex mala consuetudine fit, sed de ea quæ ab aliquo vitio in corpore latitante, aut aliunde orto fiat. Sitiunt itaque ob oris ventriculi calidam vel siccam, vel vtramque intemperiem, vel ob humores vitiosos in ore ventriculi putrescentes, biliosos atque salsos; & non tantùm ob ventriculi os, sed etiam ob calorem iecoris, pulmonis, & ieiuni intestini, tam à causis internis quàm externis calfacientibus & siccantibus: & fit ab humido deficiente, aut calido superante. A dipsaco serpente morsi, inexplebili siti ardent, etiam in diabete: & ij qui veteri vino indulgent: sic seruus apud Galenum ex veteri vino inexplebili siti laborans, insomniculosus factus, febre ardente oborta, cum mentis alienatione, interiit. Contrà alter in ardenti febre & accrescente morbo, multa frigida epota & in ventre subinde ebulliente, sitim validissimam passus est, ita vt inexplebili demum aquæ potu interiret. Sitiunt & vulnerati sanguinis defectu. alij quoque ex cibis & potionibus calidis & venenatis, ex piscium salsamentis, garo, carne salita: etiam in phlegmatica febre; magis verò ex salsa pituita, in hydropismis. Signa generis per se nota sunt; sed causarum indigent distinctione. dignosces autem, cùm per consensum ab aliqua prædictarum partium inflammatione os ventriculi fuerit affectum, ex propriis signis inflammationum earundem partium. At si primariò oblæsum sit, nullum tale apparebit indicium inflammationis prædictarum partium. Si ex intemperie calida & sicca, ex iis quæ superiùs diximus, facilè dignosces: etiam si ex humoribus biliosis vel salsis contigerit:

Causæ.

Signa.

Signa causarum.

contigerit: salsi enim & biliosi ventrem mordent, vt diximus. Si quoque ex humoris inopia excitetur, facilè ex infirmi loquela, tum ex iis quæ præcesserunt percipies (ita quoq. de diabete) & tam caussis internis quàm externis. Nam ex caliditate & siccitate copulatis, siti premuntur in feb. ardentibus, & adurentibus omnibus, ac æstate, graui æstu plurima in lib. De feb. nostris habes exempla. Causæ etiam externæ à vino veteri, tum aliis calfacientibus & exsiccantibus, ab ægris vel astantibus cognoscentur. At si ex contrariis caussis sitis nulla est, hoc fit quia sentiendi facultas demortua est in ventriculo; idq; in febribus ardentibus & maximis exitium denuntiat. Signa prognostica. *Est cùm, præsente iusta caussa sitis, non sitiant; tantùm qui febricitant: tum quia, vt modò dicebatur, extincta est sentiendi facultas ventriculi; tum quia à capite humiditas defluit, atque inde irrigatis partibus, vnde sitis incendi solet, non sitiunt. Verùm ingentis sitis, de qua modò loquimur, non parui facienda curatio est, cùm si nimiùm inualescat, ex ea ægri perire possint: quemadmodum Gal. nonnullos vidit immodicè sitientes perire ex diuersis caussis, ac modis quoque diuersis; vt patet apud eundem libro 1. De caus. sympt.*

Curatio. *Quomodò sitis curetur, passim in libris nostris De febribus aliquando diximus, & præcipuè lib. 7. obs. 24. de siti valida in feb. biliosa, præcipuè in scholio, non solùm quomodò sitis curetur in febricitantibus, verùm etiam quomodò illi curentur qui ex siccitate sitiunt, & qualia illis vtilia sint: deinde qui ex copia caloris sitim experiuntur, vel ex siccitate & caliditate sitiunt, vel ex humore bilioso, vel pituita salsa, aut ex partium inflammatione. Sed quod ad præsens negotium attinet, caussæ ipsius sitis consideranda. Nam fit vt aliquis*

sitiat

sitiat post cibum, vti solet contingere iis qui carnes salsas vel aliud quippiam salsi ingesserunt: sin ante cibum aliquis sitiat, oportet alterum duorum esse, aut humorem biliosum vel salsum in ventriculo collectum, aut siccitatem, ob insignem aliquam euacuationem vrinæ, aut sudoris, aut aliam à medicamento factam. Si propter siccitatem pulmonum aut tracheæ arteriæ proueniat, tunc fit vel à febre calida & ardente, vel ab aëre inspirato nimiùm exsiccante. Curatur itaque sitis, si sine materia sit, potu humido, vt aqua sola, vel pauco vino permixta, aut aceto etiam multùm diluta, aut syr. viol. de cucurb. & aliis humectantibus & refrigerantibus. Idem faciendum, si ab esu rerum salsarum fiat. Sin ob exsiccationem tracheæ arteriæ & pulmonum fiat, magis inspiratione aëris frigidi, quàm potu recreantur: ob id oportet fenestras aperire, per quas aura lenis ingrediatur, ad aëris cubiculi refrigerationem & agitationem. Inspergere oportet folia salicis, lactucæ & aliorum frigidorum & humidorum, maceratorum priùs in aqua & aceto. Si à salsis humoribus, vel biliosis, euacuatione illius humoris, & alteratione opus est, quæ fiet frigidis & humectantibus. Si igitur humor (inquit Alexand. Trall.) in ventriculo habetur biliosus, aliquod refrigerans & humectans adhibeto: quemadmodum etiam si pituitosus fuerit, & id quod redundat, facitq́; sitim, salsum, ea quæ eiusmodi humorem repurgent, & abstergant, offerto. Ego sanè (inquit idem) noui eiusmodi sitim à salsa pituita ortam, per salsos cibos finitam fuisse, vt salsamenta & capparem. Quare non semper refrigerantibus humectantibusq́; vtendum est: sed vbi causam accuratè distinxeris, atque internoueris, tunc tandē congrua adhibēda curatio est. Proinde

iis qui

iis qui ex ſiccitate, humectantia; illis autem qui ob caliditatem, refrigerantia; aliis verò, qui ob ſalſam pituitam, detergentia conueniunt. Ita quoque ſi poſt largam aliquam euacuationem fiat, cremore hordei, vino bene diluto inſperſo, aut iuſculo pulli ſine ſale ſedabitur, in quo decocta ſint ſemina frigida maiora & herbæ humidæ. Si ob linguæ & palati ſiccitatem, abluant ſæpe os aqua frigida, additis duabus vel pluribus guttis aceti vel vini albi. Ad mitigationem ſitis in febribus, cùm timemus nimium potum, vel ob hydropis periculum, vel ob fluxum ventris, imperamus vt teneant in ore vel pruna, vel ceraſa ſicca macerata in aqua frigida, & frequenter mutent; aut fruſtum pomi, aut ex muccilag. cydon. & pſyllij vel gummi Arab. extract. cum aqua viol. remedia paramus; potiùs quàm cum aqua roſar. cùm illa exſiccet: ſed propter odorem gratum nonnihil eius apponi poteſt; niſi dolor capitis adſit. Radix glycyr. recenter è terra euulſa maſticata, ſitim ſedat. Vide apud Alexand. catapotia ad ſitim arcendam; & ad febricitantes, quibus parum bibere conducit: item ad inſolatus & profectiones, vbi ſitis vrget dulc. radiculæ ℨ vj. ſem. cucumer. ſatiui ℨ iiij. trag. ℨ ij. leuigata in vnum miſceto, & albuminibus ouorum adiectis ſubigito, fingitoq́; catapotia, ſub lingua continenda. Si plura deſideres de feb. vide lib. 7. obſ. 24. & quæ Donatus ex Galeno, Aëtio, & Paulo collegit. Si ex defectu potus contigerit, abundanter tribuatur viribus conſentientibus. ſi ex diabetica diſpoſitione, ea curetur. ſi ex caloris copia ob edulia calida, vel merum vinum, medela erit frigidæ potus, ex Gal. 6. De morbis vulgar. & Aëtio lib. 5. cap. 11. Si ſtomachus æſtuat, ſuccus rad. dulc. vel radix ex aqua, & thyrſi lactucæ

conditæ.

conditæ. Si ex inflammatione iecoris vel aliorum viscerum: illa priùs curetur: ita quoque si ex pulmonia fiat. Si à veneno, illud priùs curetur: deinde adhibeantur quæ sitim sedant. Et ita quoque si aliorum membrorum communicatione fiat, blandienda sensim est, donec morbi curentur. Et quæ ex œsophago & gula arefacta euenit, somno (vt Hippoc. scribit) sedatur. Prosunt & gargarismata, hordeacea, & cibi frigidi assumpti. Hæc de siti. Si plura desideres, vide Alexan. Benedictum Veronensem med. lib. 11. cap. 25.

OBSERVATIO XII.
De Singultu.

Os ventriculi aliquando conuulsione afficitur; quæ à Græcis λυγμὸς, ab Hippocrate aliquando λύγξ dicitur, à Latinis singultus: & est quidam motus vehemens ac violentus stomachi, quo rem infestantem expellere conatur, ex Gal. 3. De causis sympt. & comment. aph. 39. lib. 6. Fortior & vehementior est ipso vomitu: nam quæ vomitu expelluntur, in capacitate stomachi continentur: in singultu verò villis stomachi impactus est humor. atque hoc modo differt hic motus à vomitu. Afficitur hîc os ventriculi, vt 3. & 5. de loc. affect. constat, eò quòd sit exactioris sensus: quamquam iuxta Gal. comment. aph. 3. lib. 7. non solùm os ventriculi, sed totus ventriculus ipse & pars ea quæ propriè stomachus appellatur (gulam nominant) affici potest; licet non adeò exacti sit sensus. Continetur autem sub communi genere motuum illegitimorum seu de-

prauatorum,

prauatorum, 2. De causis symptomatum: & sic est symptoma in genere noxæ functionum naturalium ipsius stomachi deprauatarum; duarum nempe; tam expultricis interdum quàm retentricis; primò expultricis motus non legitimus; secundo loco retentricis; de qua vide Galenum & Donatum. Bifariam autem generatur, vel ex repletione, vel ex inanitione: aliquando & febricitantibus oboritur, vt exemplo ostēdimus lib. 5 De feb. obs. 15. vbi etiā in scholio agitur de singultu, qui erat ex repletione. & lib. 7. obser. 31. de singultu cum feb. acuta. Addemus & hîc vnum exemplum: Pastor ille in pago Ryswyckio, homo crassissimus, statura oblonga, per antiphrasim Nicolaus paruus dictus; vir si quis alius ventricosus & gulæ deditus, post febrem satis continuam & fluxum ventris ac vomitum, incidit in singultum. Huic, cùm ab omnibus pro deplorato haberetur, decoxi semina anethi, carui, & portulacæ, & papau. albi in ceruisia tenuiore. ex quo decocto tantùm cyathum vnum bibens, miraculi instar præter omnium opinionem à singultu hic curatus est. Quamquam idem valdè ingluuiei deditus & inordinatè viuens, quo ad potum & cibum, alioqui homo satis senex, post annum in hydropem incidit, ex qua etiam obiit. Sed illi qui singultum in tertiana habebat perdurantem iij. diebus ac noctibus, Ioh. Tiengius decoxit m. j. sem. anethi ligati in globulo, in duabus pintis ceruisiæ, quam æger bibebat calidè. priùs tamen illum purgauerat cum cassia & diacatholico, cum decoct. end., cichor., viol. fum., borag. bugloss.,

hordei

hordei mundati, sem.4.frig.maior.prun.& senæ, ob febrem, in sero lactis;& post decoctum anethi sumptum stomacho applicabat sacculos in aqua calfacta positos, & expressos ventriculo applicabat: ℞.florum chamomill.meliloti, anethi ana m. j. orig. calaminth., rutæ, ana m. ß. incidantur, & fiant duo sacculi: quibus remediis cessauit singultus. Oportet autem in singultu curando (vt in scholio latiùs) causam priùs animaduertere. Sic ille qui singultũ habebat ex ventositate, sequenti remedio euasit: ℞. philonij ℈ j. diagalangæ ℈ ij. detur cum vino. Alteri & hoc sequens profuit: ℞. theriacæ optimæ ʒ j. pul. diptami ʒ ß. exhibitum fuit cum vino exiguo. Quemadmodum alteri cuidam Antwerpiano, qui per continuos x. dies ac noctes singultum habebat, frequenter exhibitum est cochlear vnum calidè ex sequenti decocto: ℞. rad. inulæ recentis ℥ ß. coquatur in aqua fontis ad lib. j. dulcoretur zaccharo. Deinde, sub noctem, vna vice accepit ʒ ß. philonij Romani: & statim cessauit singultus; quamquam & stomachus inunctus est oleo mastich., cotoneor. & tereb. & absinthij; corpore tamen priùs repurgato cum elect. de dactylis & succo rosf. Noui vetulam octuagenariam, matrem vxoris illius Ortelij à regina Angliæ missi ad comitia Batauorum: quæ per semi-annum subinde singultiebat; remediis nihil iuuantibus, nisi deuorato loch sano, quo se tantùm iuuari asserebat. quæ vetula posteà relicto singultu, etiam nunc cùm hæc adderem, viuebat; quamquam post duos annos lecto perpetuò incumbens, viribus exhaustis vitã finiuit.

SCHOLIA.

Causæ. SINGVLTVS *causæ inanitio & repletio. Qui ab inanitione, ferè lethalis est. sequitur insignes euacuationes, vt sanguinis è vulnere, è locis muliebribus, aut aliunde: sequitur dysenterias, diarrhœam, & cætera eiusmodi: ardores quoque & graues inflammationes viscerum. De quo priusquam præsagium instituas, vide num sit à repletione: minus enim periculosus est, sæpeq; cùm multa per ventrem euacuantur, singultus à repletione est; quia pars materiæ, quæ à reliquo corpore confluit in ventrem, tunicis ventriculi imbibitur: quod etiam huic nostro ægro, viro ingluuiei dedito, eueniebat; licet multa per vomitum & fluxum expelleret: & quum adhibita essent partim ventositates expellentia, partim quæ biliosam materiam reprimerent, vt sem portul., pap., hic curatus fuit.* Prognostica. *In febre licet periculosus est singultus, nisi sit criticus, & signa coctionis manifestò appareant: sic enim sæpe indicat crisim vomitione futuram. ita hic singultus primò ante vomitum, posteà etiam post vomitum, nihil mali intulit. cùm tamen vomitus, qui remedium esse debet, singultum gignit, ab inflammatione cerebri vel stomachi metuendum. & hic vomitus malus censetur, si singultum gignat; quemadmodum à sanguinis fluxu singultum malum ait Hippocrates, sed Galenus rectè addit, vt plurimum. quod & Holerius vidit in nobili quodam quinquagenario, vel seniore, è familia D. d'Antragues, cuius ille erat œconomus. effusa enim incredibili sanguinis copia, euasit à conuulsione, deliquiis animi, singultu, adhibita cucurbitula: & sanus superuixit. In hystericis verò ab vtero non ita periculosus est singultus.*

ab inflam-

ab inflammatione vteri deterior: à musculis & oßibus temporũ lethalis. In inflammatione hepatis sæpe etiam lethalis, vt experientia bis aut ter vidimus. Curatur multis modis, pro varietate causarum. Si à frigiditate, calfacientibus, teste Galeno & Aëtio; tum cibis, tum medicamentis. ruta in potu cum vino, apium, cuminum, calamintha, pulegium, dictamnum, nardus celtica, quodlibet per se aut mixtum aquæ mulsæ decoctæ: vel etiam seseli & daucus, & castoreum ex Galeno, Aëtio, & Paulo: etiam sumendo diacalaminth. vel arom. ros. vel diacinam. ℥ j. cum pauco vino. Ventriculus quoque fouendus oleo rutaceo, vel in quo cuminum aut absinth. decocta sint: vel exterius inungendo cum oleo nardino, costino, mastichino: & saccelli ex vtraque mentha, abs. calamintha, pulegio ana p. j. macere, cariophyllis, ligno aloës, mastice ana ℥ j. vino albo aspersi & appositi. Si etiam ex frigidi humoris copia, & viscosorum, tenuantibus & incidentibus vtendum, oxymelit. scillino, iuxta Trall., Aëtium & Paulum; & ita si pituita viscida sit infarcta in tunicis, quæ illam incidant, detergeant, euacuent, propinanda, etiam per vomitum, cum acetoso syr simpl. & oxymelit. simplici & scillino; & si non vomant satis, pilulæ de hiera exhibendæ: & si ægrè vomant, per inferna, ex hiera & agarico, vel per clysteres (quod tutius est) purgabimus. Si diuturnus est morbus, concoquendus melle ros. oxymel., syr. de byzantiis, de stœchade, si sine feb. fuerit: fugienda quæ adstringunt, vt syr. menth., absinth. nisi facta iam euacuatione humoris; tunc enim conueniunt ad corroborationem ventriculi; alioqui materiam infarctam magis impingunt. Concocto humore, rursus euacuandum cum pilul. cochiis, de hiera, adiectis iiij. gr. castorei. Post

Curatio.

Ex frigidorũ humorum copia.

illam euacuationem syr. de absinth. conuenit, cum aqua menthæ, & diagal. & diacyminum, & exteriùs fotus iam dicti calfacientes, discutientes flatus, ex oleo abs. aneth. rutaceo: & post fotum vel inunctionem fascia diligenter venter comprimendus. Egregiè iuuat aëris retentio ex Galeno, ita & sternutatio curat singultum ex plenitudine, teste Aëtio, cuius exemplum posuimus De feb. lib. 5. obs. 15. & in scholio rationem attulimus. Erysimachus medicus in conuiuio Platonis Aristophanem singultientem docet tria remedia singultus: Continere spiritum (de quo lege Gal. De difficult. spirandi 3.) colluere fauces frigida (contracto ad interiora calore, vel obtuso sensu) irritare sternutamentum in vehementi, nec aliis auxiliis cedente. Id (inquit) si bis aut semel feceris, etiam si frequentissimus est, tollitur. Respondet Aristophanes non priùs cessasse singultum, quàm sternutamento represserit. Galenus in aph. distinguit, si singultus fiat à conclusis humiditatibus: eos enim qui ex inanitione fiunt, qui sunt rariores, non sanat sternutatio: concusso enim capite & ventre, tum reliquo corpore, maximè neruoso, excutitur materia quæ singultum facit, sicuti eadem calfacta succußione, tenuataq; partim vacuata & discussa, partim translata in partes ignobiles singultũ finit; vt scribitur quarto De rat. vict. in acutis. Sunt quædam vulgaria; vt experimentum, quod interpres Holerij probari vidit, compresso vtrimque ad latera medico digito dextro: vel tristis narratio aut insolitus timor, aliò videlicet seducta virtute animali, quæ respirationem facit. Cuidam nullis remediis cedebat singultus, nisi vino Hippocratico albo: cui refrigeratum fuisse ventriculum par est. Si singultus fiat à caliditate, refrigerantibus curatur. si

autem vnà adsint humores biliosi, acres, corrupti, rodentes, vel corruptis cibis biliosis si contingat, id ex præcedente victus ratione dignoscitur, & ex ructibus, vomitione, sapore, colore flauo, & calore. quare non minus erit prouocanda vomitio, quàm in pituitosis humoribus. sed his detergentia magis danda sunt, quàm incidentia. humor enim est nimis tenuis, & sua tenuitate ventriculum penetrando, & acrimonia pungendo singultum facit. Galenus & Aëtius vomitum medelam esse satis putant. Syr.end simpl. vel compos. dari potest ad humoris concoctionem, & vomitus prouocationem. sed quando ad vomitionem datur, cum aqua tepida vel aqua decoct. hordei in magna quantitate & tepidus est propinandus: post cuius assumptionem debet corpus moueri, & ventriculi regio saltem confricari. Quòd si non vomant, Rondeletius exhibet cyathum vnum decoct. glycyr. vel passul. cum syr. dictis, aut cum multo zacchoro, aut hydromel bene dilutum. Quòd si opus est leui purgatione, adhuc detur infusum rhab. cum decoct. passul. vel hordei vel glycyr. vel cum syr. rosl. laxatiu. Valent & clysteres, à quacumque causa fiat singultus, ad humoris deriuationem. Trallianus, vbi recrementa rodentia & corrupta fuerint, vtitur contemperantibus & abstergentibus. vinum his circumcidit, & omnia acria decocta: vtitur aqua temperata & pane ea imbuta, prisana copiosa, pisciculo qui aceti paululum habeat, & pullis columbarum. abstinet à purgationibus. His valet intyb: succus potatus, cucumeris semen excorticatum tritumq; bibitum, & lactucæ semen & portulacæ succus, vel ipsa portulaca in cibo sumpta, & myxarum decoctum in potu. lac asininum, caprillum; syr. viol. nymphææ, pap. Sit & à serosis

Curatio singultus à calliditate orti, & ab humoribus biliosis.

humoribus medicatisq́ & mordentibus vomitu praecedente: quibus si mordacitas non alteretur, abstergatur, discutiatur iis, quae sensus stupefactionem inducunt; opus erit, ex decreto Galeni & Aëtij, ℨ j. philonij vel theriacae recentis; sed cum cautione. Exteriùs valent oleum rosaceum, coton. pap. nymphaeae. Si ab alimentis vel medicamentis acribus factus fuerit singultus, citra magnam plenitudinem, praesens remedium est, oleum amygd. dul. recens, vel oliuarum, vel butyrum assumere, vel ptisanae cremorem, vel multum aquae frigidae bibere, modò ventriculum non habeat imbecillem. extinguit enim medicamenti acrimoniam, & sensum minuit. Ligaturae ferè in omnibus caussis fieri possunt, quia inducendo dolorem singultum sedant. Verùm si ob ipsius ventriculi aut alterius visceris inflammationem singultus fiat, ex eiusdem inflammationis curatione sedabitur: ita nos in quodam rustico inflammatione hepatis laborante & posteà singultiente fecimus: qui priùs secta vena & aliis remediis adhibitis ad inflammationem hepatis, & frigida ventriculo adhibendo, curatus fuit. ita quoque si ex abscessu vel vlcere ventriculi contingat, eius curatio petenda ex propriis locis. Rectè dixit Trallianus, Si ob euacuationem aut febrem singultus accedat, non dubiè etiam firmiter perseuerans, tunc ob siccitatem immodicam affectus oritur; & talis meritò quidem periculosus est. Quare in eiusmodi, humectantibus & refrigerãtibus auxiliis, praesertim temperata aqua creberrima, vnctione, & omnibus quae euacuatis adhibentur, vtendum. Noui autem quendam (inquit idem Trallianus) ex iis, qui ob hanc intemperiem singultiunt, frigida sorbitione conseruatum. At in inflammatione, ea quae actu frigida

Ab alimentis vel medicamentis acribus.

Ab inflammatione ventriculi vel alterius visceris curatio.

Si ob febrẽ fiat.

sunt

sunt vitari debent: magis etiam continuè tepida vtendum, paulatim eam sorbendo: extremas autem manus calidissimas frequentiùs madefacere oportet: & pedes deligare, continereq́ non est alienum. Eadem cauendæ quæ de ventriculi ac hepatis inflammatione dicentur. *In inanitione etiam si desperata res est, iuuandus tamen æger distillatis, colaticiis, iusculis & expressionibus, cibis humectantibus, inunctione dorsi & ventriculi, ex oleo viol., hydrelæo quoque. Ita etiam si ex euacuatione ortus fuerit singultus, curabitur per alimenti conuenientis assumptionem, & per ea quæ defectum explent, Aëtio teste: & si perseuerarit adhuc immodicus sanguinis fluor aut alui profluuium, iisdem prospiciendũ erit. Inanitioni etiam conducit oleum amyg. dul. potum per se, aut cum aqua tepida pariter: & ptisanæ cremor per se, vel cum contusa pullorum carne. At ægrotanti, quem hisce diebus inuisimus, singultus ab ileo ortus, malum portendebat, ex aph. 10. lib. 7. & magis, iuxta Aëtium, singultus in altiore sopore, aut animi deliquio, aut tetanis obortus, mortem non longè abesse præsagit.* Ex inanitione curatio.

In herniosis senibus sæpe fiunt singultuosæ febres: in quibus singultus non curatur, nisi reposito intestino. at si reponas vi, paulò post moriuntur. Anno 1547. (vt refert interpres Holerij) iuxta ædem S. Stephani de saxis, puella assiduè singultiebat: nihil degluttiebat, dolore facto in œsophago. anteà pulmonibus bubulis largiter vsa fuerat. Huic grauitas in stomacho, nausea, vomitus. frustulum tamen pulmonis, quem ederat, in œsophago resliterat. Cucurbitulis & idoneis remediis tandem reiectum frustulum: sicq́ liberata est. Refert quædam remedia Trallianus contra singultũ physica: sed quia superstitiosa, ea relinquemus. Singultuosæ febres.

 OBSER-

OBSERVATIO XIII.

De Nausea, ex lacte concreto in stomacho, cum pessimis accidentibus.

MVLIER 25. annum agens, Amstelrodamo Alcmariam venerat, mense Maio, anno 1550. recreandi se causa, vnà cum marito, & vt cum amicis se oblectaret. quæ cùm copiosè florem lactis seu crema deuorasset, ac vinum rubrum stipticum superbibisset, lac in ventriculo concretum, pessima symptomata intoxicati similia produxit: inprimis nausea sine vomitione afficiebatur, cum ingenti ventriculi dolore; adeò vt syncope subsequeretur & anhelitus præfocatio; ita vt astantes illam morituram putarent. Ad hanc accitus (quæ tunc ad fossam nouam in ædibus Laurentij Gualtheri cognati nostri decumbebat) statim decoxi florum chamomillæ m. j. sem. anisi, fœniculi ana ʒ j. in aqua communi: & huius colaturæ capiebam ℥ iiij. cui addebam aceti vini modicum, & zacchari nonnihil; ac totum tepidè propinaui. quo remedio lac concretum dissolutum est, atque illa ipsa in vomitum prorumpens lac concretum vnà cum vino euomuit; & accidentia iam dicta magna ex parte sedata sunt. Glande etiam imposita ex melle ʒ j. pul. hieræ picræ ℈ j. diacryd. gran. ij. salis parum, ad diuersionem: aluum quoque excreuit. Insuper his tabulis vtens statim conualuit: ℞. pul. calamenti ℈ ij. specier. diacymini ℈ j. marg. perfor. & non perfor. subtiliss. tritar. ana gr. iij. dissolutis in

decoct.

decoct. aquæ flor. chamomill. & meliss., adiecto zacch. q. s. fiat confectio in tabulis. Venit nobis tunc in mentem id quod Gilbertus Anglicus lib. 7. De venenis cap. de sanguine & lacte concreto in stomacho scribit, quòd sentiatur frigus corporis & præfocatio anhelitus, vti huic mulieri contingebat. Is abstinere iubet à salitis, quia faciunt caseitatem. Dat acetum cum aqua in potu, cum succo calamenthi ℥ v. quia statim resoluit lac, & prohibet lac à conglutinatione. Sed quia flores chamomillæ erant ad manum, commodè iis vsi sumus, cùm ad nauseam faciant, & præcipuè ad dolorem stomachi. sed eo non vtitur Villanouanus in grauidis; in quibus aborsum mouet, vt ille refert. sed hæc grauida non erat. Aliquid calamenthi in tabulis probè miscuimus.

SCHOLIA.

QVOD ad lac concretum attinet, ad venena pertinet. quòd autem nauseam incitarit, quæ nihil aliud est, quàm appetitus vomendi sine effectu, signum erat iam lac concretum, vnà cum vino, in ventriculi tunicis fuisse infarctum, vel intra tunicas collectum. verùm cùm vomitio succederet, nausea cessauit. Quæ etiam fieri solet, vel ob obiectum nobis parum gratum; vel ob alimenta putrida & malè olentia, quæ assumere ventriculus refugit; vel ob recrementa pauca tunicis ventriculi adhærentia, aut intra tunicas collecta. Quare si nausea à viscidis humoribus adhærentibus fiat, oxymel dandum, vel syr. acetosus. si à bile, detergentia sola sufficiunt, vt decoctum hordei, cum zaccharo, vel cum syr. end. simpl. vel addendo parum succi Nausea. Causæ. Curatio.

 ros. diluti

ros. diluti aqua tepida; vel magnam copiam decoctionis pulli, cum multo Zaccharo assumere, & postea digito in os immisso vomitum prouocare. Bilis facilè euacuatur, & detergetur: pituita magis contumax est. quare decoctum raphani cum syr. acetoso dandum, vel cum decoct. rad. & oleo vel butyro rancidis, vt vomant faciliùs: sed magna quantitas est propinanda; vel vinum vel ius multum assumendum est, vt eorum copia ventriculus stimuletur ad vomitionem. Deinde pilulæ dandæ de hiera, cum agar. formandæ cum oxymel. dandæ verò manè sunt, & detur decoctum asari pro vomitu, ante vsum pilularũ: deinde ventriculum corroborare oportet. Alij sub vno capite tractant de supinitate, Græcè ὑπτιασμοῦ, de stomachi subuersione, quæ à Græcis vocatur ἀναστροφὴ, & nausea, Græcis ναυτία dicta, quam alij ναυτίασιν appellant, & de vomitu. Differunt tamen hæ voces, licet ad deprauatũ motum ventriculi pertinent, prout diuersimodè offensus ventriculus ipse
ὑπτιασμὸς τοῦ στομάχου, supinitas stomachi. *à diuersis causis fuerit.* Ὑπτιασμὸς τοῦ στομάχου *Latinè supinitas stomachi appellatur: qui affectus contingit quandoque iuxta intemperiem quamcumque ipsius stomachi, citra tamen vitiatos humores: fit etiam propter humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis, vt constat ex Gal. 8. De compos. medic. secundum locos: Irriguus enim stomachus (vt ipse inquit) per largam humectationem, similiter vt ligamenta neruorum lassatur.*
ἀναστροφή, Subuersio. Ἀναστροφὴ *à Græcis, à Latinis Subuersio dicta, indifferenter duo significare poterit, ex Galeno. nam quandoque appetitus perditionem sic appellare possumus; interdum verò nauseosas affectiones ab accepto cibo fientes: contingit etenim quandoque hoc vnum solum symptoma accepto cibo; vt si paulo*

fortiori

fortiori motu moueantur, statim vomunt; vti fratri meo Theodoro Foresto contigit. appellant etiam aliqui tales stomachicos. At si anorexian, hoc est perditionem appetitus, significat, anteà eius curationem conscripsimus. Si accedat sumpto cibo, paulo fortiori motu, & statim vomant, tunc curabitur vt nausea, & vomitus, cùm parum à nausea discrepet; quando à modicè vitiata humiditate exoritur. Verùm si ob oris ventriculi solùm fiat imbecillitatem, curabitur vt supinitas. Supinitas autem facillimè curabilis est, quia aut astringentibus solis, aut quæ siccare humiditatem possunt, ac constringere laxatum corpus, tollitur. Græcis verò ἔμετος à Latinis vomitus dicitur. at hic vnà cum nausea (quam Græci ναυτίαν seu ναυτίασιν appellant) magnam cognationem habet, ac vnus affectus reliquum præcedit. Nam nausea vomitionem præcedit; licet non perpetuò ad nauseam vomitus consequatur cùm nonnulli nausearint, nec tamen vomuerint, Gal. teste 2. De caus. sympt. & Paulo cap. 1. lib. 2. Nonnulli verò turbantur; sed nihil euomunt, humore ipsis tunicis imbuto: quæ nausea deprauatus est quidam expultricis facultatis ventriculi motus; quo venter ipse ea, quæ eius corpus contristant, quàm citissimè per stomachum euacuare appetit. vel breuiùs, irritus quidam est conatus ad vomendum, & inanis quædam vomendi irritatio, quæ interdum ad vomitum impellit, interdum & citra vomitionem fit; vt ex Galeno declaratum est. At vomitus, prauus quoque est eiusdem facultatis expultricis ventriculi motus, quo ea, quæ in eius capacitate, seu latiori spacio existunt, ac ipsum contristant, & in se fluitant, reiiciat quàm citissimè per stomachum, eodem Galeno auctore, lib. 2. De caus. sympt. In vtrisque afficitur

(vt ibi-

ἔμετος vomitus, ναυτία, ναυτίασις, nausea.
Nauseæ cum vomitu conuenientia & differentia.

Nausea.

Vomitus quid.

(*vt ibidem liquet, & 5. De loc. affectu*) *os ventriculi: vel est affectus totius ventriculi, cùm ventriculus per se & quandoque per consensum afficiatur. Est autem vtriusque symptoma modò expultricis facultatis præter naturam, modò naturalis, vt ex Galeno constat, & longiore sermone ab Altimaro explicatur cap. proprio.*

Pars affecta.

Affectus præter naturam.

At nausea cognoscitur, quando ipsa in illa inani vomendi irritatione lancinat tantùm ventriculum ipsum, & nullum humorem educit, Aëtio teste. Distinguitur etiam à subuersione, quoniam ea non nisi cibo assumpto; hæc autem sine cibo assumpto fit, iuxta Paulum, lib. 2. cap. 54. Quamuis Galenus aliam præter hanc afferat diuersitatis causam, quoniam ea aut propter solam ventris debilitatem, aut cùm vitiatæ alicuius, modicæ tamen, humiditatis complexu fit: hæc verò ex multa, & etiam valdè vitiata, citra quoque cibum afficitur. Vomitus autem signa frustrà quispiam conscribere tentauerit. verùm à nausea ipse differt, quia per vomitum perpetuò aliquid excernitur; per nauseam nequaquam, vt iam diximus: quamuis eam vomitiones interdum consequantur, vt diximus; interdum verò non. Et, vt summatim complectamur, nauseæ & vomitus causæ duæ sunt præcipuæ; nempe copia, vel humorum vitium seu prauitas: copia nempe ventriculum grauando; prauitate morsum inferendo. Vide plura de his apud Gal. 2. & 3. De caus. sympt. & 8. De compos. medic. secundum locos, & apud Alexand. cap. 13. lib. 7. & reliqua apud Altimarum. quæ causæ facilè innotescent exemplis sequentibus de vomitu, quales sint succi qui eam moueant. Ita biliosi vel serosi in ore ventriculi in nausea absorpti sunt; viscosi verò ori ventriculi infixi, vt Trallianus docet. & quibus modis nausea curatur iam di-

Nauseæ signa.

Nauseæ & vomitus causæ.

iam diximus. Vide eundem lib. 7. cap. 13. De nausea & vomitu. Copiosos euacuabimus; prauos & vitiosos contemperabimus, & malignitatem ipsorum imbecilliorem reddemus; præsertim vbi biliosi & melancholici fuerint: pituitosos extenuabimus, & crassos & viscosos; crudos verò in solo ventriculo redundantes & non ex toto influentes, medicamētis non sollicitabimus, sed victu curabimus, & humores in ipso contentos immutabimus. At si ex toto corpore influant in ventriculū, medicamentis maioribus vtemur, modò per sanguinis extractionem, si abundet; modò per purgationem, si magna prauitas humoris existat. Si in nausea nihil efferatur, humores iam imbibiti sunt ventriculo: qui vomitu, vt diximus, expellendi. &c. Curatio nauseæ.

OBSERVATIO XIIII.

De Vomitu, & Nausea præcedente vomitum.

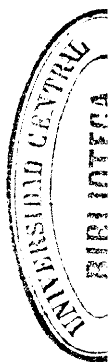
FRIGIDOS succos puella ex esu fructuum horariorum in ventriculo longo tempore collectos habebat: vnde in ore ventriculi frigus sentiens, immodicè cibum appetebat, minimeque siticulosa erat; & sæpe sentiebat in ore acidam qualitatem, ita vt cibi quoque in ventre acescerent. aderat & huic aliquo tempore pondus quoddam, & tensio quædam circa ventriculum; ita vt subinde cibum ferre non posset ventriculus, & nausea afficeretur. Ad vomitum excitabatur, & cibum subinde euomebat, vti nobis narrabat. Ita vt hæc pallida, & cachexia quasi affecta, si cibum copiosiùs sumpsisset, nausea & vomitu corriperetur. nullam medelam adhibens, tandem

& sine

& sine cibis tensionem & pondus sentiebat: ita vt coniiceremus etiam copiam humorum adesse, nempe succorum frigidorum; quod posteà etiam cognouimus, ex vomitu nauseam subsequente, cùm humores pituitosos crebrò intenseque, nulloque insigni spacio interposito, euomeret; ita vt & stomachum primariò affectum esse perceperimus, & redundantes humores in eo esse genitos. Deinde, quia vomitus statim post nauseam oboriebatur, & citra vehementiam vomebat, intelleximus quoque humorem noxium in lato ventriculi spacio esse, cùm & in stomacho fluctuaret. Ideò cognita iam causa, succum pituitosum ac frigidum esse, præcepimus vt in aëre calido versaretur: & quia iam in hieme eramus, vt in cubiculo semper focũ luculentum haberet, imperauimus: vt etiam somnus, quies ac inedia moderata essent: nam per moderatam inediam, iuxta Trallianum, non solùm pituita alteratur, & extenuatur, verùm etiam in sanguinem benignum probumque conuertitur; vt eiusmodi quoque humor per inopiam alimenti nutrire possit, præsertim vbi dulcis fuerit: sed hîc parùm acida appetitum edendi magis inferebat. Intereà tamen, si vires inediam moderatam ferre non possent, carnes concessi potiùs assas, vt gallinarum, pullorum gallinaceorum, columbarum iuuenum, phasianorũ, perdicum (cùm satis diues esset) turturum, turdorum, merularum, leporum, adiectis quibusdam odoratis, garyophyllis, cinnamomo. Pro potu concessi, vinum rubrum, aliquando subastringens & vetustius. Vinum namque adeò

calefacit

calefacit ventriculum, vt in qualitatis eius calorem non intendat, licet eiusdem substantiam augeat. Ceruisiam absinthitem si aliquando bibere vellet, concedebam: & vt in fine mensæ exiguum diacydonij cum speciebus sumeret; nihil deinde superbibens aut edens. Excrementa quoque subducebam alui, natura vel arte, ferè quotidie: & imperabam vt omnes immodicos animi affectus vitaret. Quantum ad medicamenta attinet, si difficulter vomeret, dabam cochlear vnum atque alterum oxymelitis simplicis, modò scillini. sed quia facilè vomebat, sufficiebat oxymel simplex. Intereà decocto vsi sumus in hunc modum calfaciente & nonnihil incidente, & pituitam concoquente: ℞. calaminthæ, menthæ, hyssopi, serpilli, pulegij ana m. j. absinth. j m. ß. rad. fœniculi, cappar. ana ℥ ß. seminis fœniculi ʒ j ß. sem. anisi ʒ j. fiat decoctio in aqua communi pro lib. j. coletur & aromatisetur cum ʒ j ß. cinamomi electi, & ʒ j. arom. rosf. sine musco, addendo oxymelitis simpl. ℥ j ß. syr. menthacei ℥ j. & clarificetur. Deinde purgaui ventriculum cum pilulis ex aloë lota, & hieræ picræ ana ʒ ß. cōponendo ex iis pilulas septem; quas manè deglutiuit. Posteà dedi subinde syr. menthaceum & absinthij. & species diacinnamomi, diarod. abb. & arom. rosati in rotulis confectas; singulis ʒ iij. ponderantibus: ex quibus vnum quotidie sumebat, parum vini absinthij superbibendo. Intereà ceratum ex mastiche, olei nardini aliquot guttis additis, ventriculo imposuimus; priùs inuncto oleo nardino, menthaceo, & maceris, aliquot guttis olei caryophyll. adiectis,

Vomitus pituitosus in altera muliere curatus.

adiectis. Quibus hæc probè curata fuit: quemadmodum altera mulier Alcmariana, annum 26. agens, quæ in insigni felis, in platea vulgò Dronkenordia dicta habitabat. laborauerat autem per vij. continuos dies vomitu pituitoso, vix aliqua interposita mora, cum ingenti stomachi dolore ac torsione. Ad quam ingressus, mense Octobri anno 1547. inprimis sequens decoctum propinaui: ℞. decoctionis hordei communis chalibeatæ lib j ß. syr. de mentha, mellis rosa. colati ana ℥ j ß. miuæ cotoneorum ℥ j. misce. Primo die, cùm cyathum vnum sumpsisset, euomuit. Secundo die, cùm valde debilis esset, & continuò euomeret, sine febre, rursus dedi cyathum vnum, & retinuit: & ex reliquo sumebat bis in die. Deinde ad maiorem constrictionem, cùm semper magis debilitaretur, præscripsi conditum sequens & vng. ℞. conseruæ ros. veteris, conseruæ rorismarini ana ℥ ß. corticum citri conditi ʒ iij. spec. diacymini, arom. ros. sine musco ana ʒ ß. specier. diarod. abb. ℈ j. diacydonij cum speciebus ℥ ß. syr. menthacei q. s. fiat conditum: capiat sæpius: ℞. corticum granat. sem. myrtillor. sumach., cinamomi electi, mastich. corall. rub. ana ℈ j. flor. ros. rub. trochis. de carabe ana ℈ ß. olei mastichini, nardini, absinthi., menthacei ana ℥ ß. ceræ q. s. fiat vng. Quibus remediis & hæc curata fuit.

SCHOLIA.

Signa causarum tam nauseæ quàm vomitus diligenter distinguenda.

In nausea, vti & in vomitu, diligenter causæ per signa sua distinguendæ sunt, antequam ad curationem accedamus: nam hæc cognitu necessaria sunt, &

viro

viro indigent exercitatæ considerationis. Sicuti enim in succo frigido nullo modo ægros siticulosos esse, aut ardorem in ore ventriculi sentire & aciditatem cõtingit: ita in salsa sitis augebitur, minueturq; appetentia, ac fortasse abolebitur; præter id quòd similem quoque sentiet in ore qualitatem. Si biliosi fuerint, oris amaritudo, sitis atque ardor simul cum morsu in ore ventriculi & inappetentia aderit, & absumpti cibi in amaram seu nidorosam qualitatem vertentur. Quòd si vomitus ad has causas consequatur, faciliùs per vomitionem redundans succus dignoscetur, tum visu à medico, tum gustu à laborante. Ita & vitiosi cibi deuorati vel corrupti in vomitu, quoque facilè percipientur. Et si fuerint saniosi, vel serosi ac tenues humores, non solùm ante cibos, sed & post acceptum cibum vomitum inducunt, vt Aëtius refert 10. cap. lib. 9. Iam quoque considerandum num in ventrem fluxerint: si enim à toto corpore, plethoricum erit, & ex signis plethoræ habebitur: & si vitiosis humoribus sit repletum, ex colore & eruptionibus papularum circa cutem cognoscetur; atque ex ipsa vrina, teste Aëtio. Si autem ab aliqua parte, vt capite, splene, seu hepate, humor ad ventriculum transmissus fuerit, æger ipse primùm affecti membri læsionem sentiet, vel calorem, vel frigus, vel grauitatem, vel duritiem in tactu. neque nausea intensa neque crebra excitabitur, & vomitus leuior, & insigni aliquo spacio interpositus habitusq; totius corporis considerandus: tum qua victus ratione sit vsus; vtrùm frequenti cruditati aut satietati inciderit, idq; in vita otiosa, ac præcipuè præter consuetudinem, an contrà, numquid & membrum certo temporum circuitu vexari solitum nunc non vexetur, vel aliqua excretio iis retenta sit:

 alioqui

alioqui si crebrò intenseq; nullo interposito spatio, vt in puella nostra, contingat, certum erit ventrem per se ac primariò affectum esse, & redundantes humores in ipso genitos. Si nausea laborãt & nihil notatu dignum vomant, humores noxij ventriculo infixi sunt; alioqui fluctuantes facilè vomunt. & ita humores mordaces si valdè molestent, calidi vel frigidi singultum inferunt; sed non adeò mordaces, nauseam. At à vomitu singultus & oculorum rubor, malum, ex Hipp. aph. 3. lib 7. quemadmodum etiam à tuberculi introrsum ruptione vomitiones malæ, aph 8 lib.7. & ab ileo malus est vomitus; quando ilei exitiales sunt, vt sæpe vidimus in herniosis, maximè verò senibus, aph.10. qui, cùm nulli clysteres iuuarẽt, vomitu continuo expirabant. Nausea autem (vt quidam volunt) signum crisimum existit: interdum verò signum malum, vt in febribus pestilentibus: & quando in conualescentibus multiplicatur, indicat recidiuam. Quòd nauseæ in pestilentialibus febribus sint perniciosæ, ratio est, quòd qualitatem venenosam arguant. Nausea sæpe decernit vomitum; & vomitus superueniens nauseæ, eiusdem curatio sæpe existit, si materiam adiunctam habet. At vomitio vtilissima est, si pituitæ ac bili permixta quàm maximè fuerit; si non multa nec crassa sit. sincerior enim deterior est, siue fuerit porracea aut liuida, aut nigra; quicumque ex his fuerit color malum esse censendum est, teste Hippoc. 2. Prog. Vidimus tamen, inquit Alexander Trallianus, mulierem, inter exempla, mensis vnius interuallo singulis diebus miram porraceæ choleræ quantitatem euomentem. & conualuisse. Accidit quoque (teste Arculano) febricitanti spasmus aut epilepsia; & euomit æger humorem floris æris similem, & eualuit: vt

Signa prognostica.

puellæ

puellæ istis diebus (cùm hæc scriberem) euenit, quæ in epilepsia eiusmodi humorem euomuit Delphis, & sanata fuit. Hippoc. bis in mense vomitum in corporibus sanis probauit. aliis tamen sufficit bis in anno, Vere & Autumno. nam cùm æqualiter fiat, ægrum præseruat à plurimis morbis, & renum & pedum vitiis: diuertit enim ab inferioribus malis, & à superioribus malum eradicat; vtilisq; est omnibus morbis qui à materia in ventriculo fouentur: & prodest, auctore Auicenna, ægritudinibus ventriculi materialibus, absque tamen apostemate aut vlcere. Ideò si rarus est, conuenit: assiduus verò ventriculum vitiat & debilitat, imbecillitate adducta: & veluti cloacam proluuiei vniuersi corporis facit. Quidam volunt bonum esse in apostematibus hepatis, & propriè concauitatis ipsius, ac splenis, modò sit proportionatus materiæ apostema facienti, frequenter tunc bonus existit; vti & in febribus in die critica (vt multis exemplis ostendimus in libris nostris De febribus) modò non sint febres pestilentiales: in iisdem enim niger & malè olens, subitam perniciem denuntiat. Exitiale quoque admodum est, si quis vomit omnes colores: & vomitio liuida graueq; olens ocyssimam mortem indicat: vti & omnis subputris & fœtidus odor in omni vomitione malus est, eodem Hipp. auctore. Contingit tamen aliquando (vt scholio obs. 15. lib. 5. De feb. exemplo probauimus) eos curari qui nigra & atram bilem euomuerunt. Niger vt fex sanguinis, malus; nisi in apostemate lienis, aut in fine Veris contingat, vt Gradus annotauit. At excrementitius vomitus, cum anhelitus fœditate, intestinorum abscessum denunciat: in colicis & iliacis pestifer est; quamquam vetula (cuius historiam posuimus lib. 7. De feb. obser. 4)

iliaca per octo dies recrementa reiiciens, per me curata fuit. Quòd autem interdum vomitus valetudinis causa rectè fiat, experimentis credens Celsus approbauit. Commonet tamen, ne quis qui valere, & senescere volet, hoc quotidianum habeat; vt liquet lib. 1. cap. 3. Vomitus quoque sæpe singultum clamosum curauit. & is qui sine febre est, malus tunc esse non potest, quando robur naturæ sequitur: etiam si è cerebro vel toto corpore humor in ventriculum effluxerit, vel à iocinore, à liene, aut mesenterio, modò eo tempore neque tumor in hepate, neque in liene sentiatur. Et sic quoque spontaneus vomitus seu arte paratus, iuxta Hippoc. aph. 2. lib. 1 si talia euomuntur, qualia oportet, & bene ferunt, sicuti alia quæuis euacuatio, vtilis est. Sed aßiduus ventriculo nocet, pectori, visui, dentibus, & antiquis capitis doloribus, præter eum qui fit per ventriculi consensum. Qui cum vermibus est, in feb. pestilentibus, malus, ob putredinem: potißimùm si mortui euomantur, cùm & omnis vomitus in pestilentibus febribus (vt de peste diximus) malignus habeatur. Aliquando in aliis febribus vermes reiecti nihil mali attulerunt, vt exemplis in febribus declarauimus.

OBSERVATIO XV.

De Vomitu, ob ventriculum non potentem cibum continere.

VOMITIO aliquando fit, quando ventriculus cibum non potest continere. Non continet, vel quia alimenta sunt plura, quàm continere possit, vt ebriis accidit: vel quia alimenta nimis sunt pinguia, & leuia, aut ordine suo non assumuntur; vt si quis assumat (vt Rondeletius asserebat)

asserebat) magnam quantitatem inciſorum, qualia ſunt paſtillorum caro, aut quæ vulgò *paſtez en pot* Gallicè dicuntur; vel ſi liquida multa ingerantur, poſt aſtringentia multa & dura, vel quia ventriculus plenus flatibus, alimentum ſuſpenſum in ſuperiore parte continet; aut quia multa dulcia ſupra alia ſunt aſſumpta, vt pepones, ficus, cerasa, & omnia alia dulcia, vel quæ parantur cum multo oleo, lacte vel butyro: vel ſi cum ſuſpicione alimenta aliqua aſſumpta fuerint: vel vbi ex immodica humiditate ventriculi, etiam citra vitiatos humores, fiat, ſola quantitate & copia affligente & veluti irriguum os ventris ſeu ventriculi reddente: adeò vt totum ventrem ob eandem multam humiditatem exolutum ac laxum habeant laborantes: vti iuuenis quidam, ad me veniens conſultandi cauſa, laborabat; qui omnem cibum facilè euomebat, præcipuè ſi butyrum & pinguia ſumeret, quibus videbatur delectari. Huic autem omnia paulo antè dicta inhibuimus, & quia videbatur humida tantùm intemperies, & aliqualiter frigida, facilè illum nos poſſe curare diximus, modò optimam victus rationem obſeruaret. Quare eidem aſtringentia edulia & potus quoque aſtringentes, & quæ moderatè calfacerent cum quadam aſtrictione, commendauimus, vt cuniculos paruos aſſos, & pullos gallinaceos, & columbas iuuenes. ſi elixis quandoque neceſſe eſſet vti, vt adiiceret quædam odorata, vt garyophyllos, cinnamomum, exiguo omphacio addito, aut vino odorato. ſicuti enim graueolentia omnia ſtomachum ſubuertunt; ita

 odorata

odorata eundem corroborant. Quòd si carne veruecina, vel aliis elixis vteretur, id faceret quidem, cotoneis vel mali punici granis incoctis. Et si vino vteretur, concessi rubrum & astringens, omnia enim his quæ ori grata sunt, & actu frigida vel calida, erunt adhibenda; & minimè tepida, quæ vomitum prouocant; vti & omnia pinguia vitari debent. A cibis cotonea mala vel pyra assata, absque tamen zaccharo, commendabam. Medicamenta verò calefacientia, & quæ stomachum roborarent exhibui, & diacotoneum cum speciebus, & arom. ros.; superbibendo exiguum vini absinthit. : & exteriùs ventriculo adhibui linimenta & vnguenta; quę statim transeunt, & citiùs operātur quam emplastra, quæ tardius vim suam exerunt: quale hoc est vng. ℞. olei mastichini, nardini, absinthij ana ℥ ß. menthæ siccæ, cinnamomi, maceris, galangæ, flor. ros. rub. ana ℈ j ß. masticis ʒ j. ceræ modicum; fiat vnguentum, vt artis est. etiam apponebam crustam panis vino & aceto irroratam, asperso puluere caryophyll. maceris, cinnamomi, calami odorati, ligni aloës, modò puluerem inspergendo, modò irrorando. Adeò vt his remediis hic iuuenis, tum alij plurimi (quibus vomitus tandem cessauit, & ventriculus roboratus est) cupitam sanitatem consequuti sint.

SCHOLIA.

VOMITVS *non vno modo, sed diuerso ac vario curatur, vt anteà diximus, cùm plures eius existant differentiæ: nam alius spontaneus est: atque is rursus*

rursus vel criticus est, & laudabilis quidem, ex quo speratur salus morbi, vt quibusdam exemplis ostendimus in libris nostris De febribus: nam criticus plerumque terminus existit multorum morborum, potissimùm febrium acutarum, apostematum hepatis quæ sunt in concauo ipsius, & similium: neque hic retinendus, quemadmodum sæpe dictum est in obser. nostris De febribus: & ideò sinemus naturam operari, si ex coctione præcedente & virtutis tolerantia videatur fore sufficiens; neque eum cibo nec alio remedio impediemus; imò si fuerit diminutus, aliquando iuuandus, cum leuibus tamen medicamentis. si verò excedat & omnino virtutem deiiciat, ita vt mors subsequeretur, constringendus erit. Symptomaticus autem vomitus etiam ad spontaneum pertinet, qui etiam accidit magna ex parte in accessione febrium: vnde modò naturalis est, modò violentus. & quamquam aliquis laudabilis esse possit, omnis tamen est præter naturam, vt nos docuimus de vomitu qui in febre fit: sicuti enim fluxus symptomaticus vires deiicit, vt scholio obser. 13. lib. 2. diximus, & rarò aliquid boni adfert; ita & vomitus symptomaticus: quamquam aliquando iuuare possit, modò non excedat; & si excesserit, restringi quoque poterit, vti aliæ excretiones symptomaticæ, de quibus in febribus diximus. atque ex iis exemplis facilè disces num sint constringendæ nec ne: & quando symptomaticæ excretiones sint bonæ vel malæ, vt scholio obser. 26. lib. 2. numquid etiam sint impediendæ nec ne, inuenies. Alius vomitus est naturalis, quo natura alleuiatur: alius quietus qui accidit stomachicis & facilè vomentibus: alius verò violentus, acutus & æstuosus, vt in cholera; qui & præter naturam est. Alius est

Differentiæ vomitus spontanei.

Criticus vomitus non est retinendus, nisi virtutem deiiciat.

Vomitus symptomaticus.

Vomitus naturalis.

Quietus.

Violentus.

Vomitus artificialis. & qualia in ipso obseruanda.

artificialis, qui præcauet ægritudines futuras, vel præsentes curat. In quo quædam sunt obseruanda ante vomitum, & in vomitu ipso, & post vomitum. ante vomitum inprimis cauendum, ne vomitus iis prouocetur qui sunt inepti ad vomendum, vel quibus minùs vomitus confert, vti prægnantibus: si enim fortia vomitiua ceperint, facilè abortum patiuntur. Difficulter quoque vomunt qui stricti sunt pectoris, & villos latitudinales tunicæ extrinsecæ stomachi debiles habent.

Qui facilè vomunt. Ante vomitum quæ obseruanda.

Parati verò ad vomitum sunt, habitudinis mediocris, lati pectoris, stricti colli, neque apti ad sanguinis sputum; stomachi robusti, scilicet fundi, & debiles secundum os ipsius; & si sint assueti, ideò Auicenna, præter iam dicta, quatuor preponit obseruanda ante vomitum: primum, vt insueti ad vomendum assuesiant, leuibus vomitiuis; ne subitò fiat transitus ad inconsueta, quæ corpus plurimùm immutant. Secundum, vt ante vomitum præcedat ventris lenitio, fecibus cõmunibus spontè eductis, vel arte, balano, aut clysmate aut pharmaco leniente. Tertium, vt ante vomitum cibetur cibis diuersarum virium, mixtis ex incidentibus, detergentibus, viscosis, dulcibus, acidis, sed maximè pinguibus, & his quæ diuerso modo parantur tam frixis, aßis, quàm elixis. Quòd si metus sit vomitum futurum diminutum, ex difficultate euomentis, vel ex humorum ineptitudine, misceantur cum iisdem cibis aliqua vomitum irritantia seu vigorantia: vti est eruca, raphanus, ficus aridæ, pingues, cæpe, porrum cum aqua hordei & melle; melones, cucumeres, vinum dulce, de quo copiosè bibat, & cibi non bene masticentur. quamuis præstantius erit præmittere cibos bonos, si timeas vomitum non subsecuturum. Quartum est, vt stomachus & extrema sint

satis

satis calfacta & collum, pectus: & tempus anni sit calidum, vel hora meridiei, nisi magnus adsit æstus; tunc magis eligatur tertia hora pomeridiana. In actu verò vomendi, cùm tepida sumpserit hora vomitus, vel paulo ante ipsum, motu inordinato sese moueat, vt cibus in stomacho agitetur: oculi fascia circumligentur, ne lædantur, venterq́ leuiter vsque ad vmbilicum stringatur: & cùm vomere incipiat, digitis in os immissis aut penna anseris oleo intincta fauces irritabit, & iteratis vicibus vomitum excitabit, donec stomachus à cibis & superfluitate exoneretur. Situs commodior est, vt sedeat capite inclinato & pectore, quo vomitus facilior procedat. Quòd si accidentia difficilia superueniant, danda erit aqua calida; aut enim euomet, aut venter soluetur, & sedabuntur symptomata. Prodest & clyster leniens. Finito iam vomitu, quiescat, & facies lauetur aqua ros. cui parum aceti sit admixtum: vel abluat os cum vino & aqua mixta; & cibum ac potum tardet, saltem per duas horas si poßit. Dentur deinde cibi boni odoris, & suauis saporis, paucæ quantitatis & optimi nutrimenti, ac paucarum superfluitatum, facilis digestionis & citæ penetrationis: & dormiat, neque bibat aquam frigidam, aut alium quemuis potum frigidum. Si excedat, succurratur & inhibeatur. Arte igitur cùm fiat vomitus, is vtilis est in morbis longis, vt in quartana, morbis articularibus, ischiadicis, hydropicis, stomachicis, quibus pituita aut bilis abundat, etiam atra, quæ omnibus modis pernitiosa est. morbis comitialibus prodest, & melancholicis, & calculosis: cephalæam & renum ac vesicæ vlcera sanat, ictericos ex oppilatione, epilepsiam ex stomachi vitio, vt in pueris sæpe conspeximus: curat & cutis fœditatem:

Tempore vomitus quid obseruandū.

Post vomitum quæ sint obseruanda.

Quibus vtilis est vomitus.

 asthma-

asthmaticos, cardiacos, & paralyticos leuat. singultus lassitudinem corporis remouet, vt Aristoteles refert in suis Problematibus. Leuis vomitus desiderium cibi facit, & à nauseis conciliat stomachum: torpori, somno graui & agrypnocomati viridis vomitus auxiliatur; vel ex humoribus mixtus, & epilepticis ex stomachi vitio, & conuulsis. A superioribus partibus auertit materiam, sensus omnes iuuat, & aciem imprimis oculorum exacuit: & ab inferioribus materiam inanit, si modicus est. Immodicus vomitus. *At immodicus vomitus vehemensq́, surditatem & tinnitum, sibilumq́ affert, & oculorum obscuritates; ac epilepticis obest, si vitio capitis cõtigerit, & capite dolentibus, nisi ex crapula vel stomachi cruditatibus fuerit. Acetosus vomitus dentes offendit, quos pariter denigrat. Iecori etiam & pulmoni nocet: nam & ex pectore venarum tunicas non sine periculo rumpit: stomachum demum affligit, & vires dissoluit. Si humores itaque superflui reiiciuntur, nulla egent curatione; tales vomitiones iuuandæ, donec corpus sufficienter à recremẽtis fuerit mundatum. Regio enim illa est aptissima ad reiicienda excrementa, quæ sunt collecta in superiore ventriculi regione. Ob id nauigatio illa in mari, & vectio, quæ vomitum excitant, sæpe curant dolores ventriculi diuturnos & contumaces.* In quibus non est inhibendus vomitus. *Neque etiam retinendi sunt vomitus in illis morbis supradictis, neque in his, qui fiunt à plenitudine ventris; neque in colico, nephritico, aut arthritico, doloribus. Biliosus quoque vomitus non protinus cohibendus est, nec morborum initio symptomaticus, à natura non temerè illatus; sicuti in febrium accessione (vt paulo antè diximus) nullo pacto inhibendus, materiam enim minuit & subinde radicitus euellit. At symptomaticus, impetu coactæ*

natura

naturæ expulsus cohibendus omnino est, si superfluus præsertim fuerit, alioqui periculosus erit: is quoque qui æqualis est in corpore sano, siue spontaneus seu arte paratus, non cohibendus, cùm à multis morbis hominem liberet, vt paulo antè dictum est. Criticus item, maximè iudicatiuus, cum laudabilibus signis præcedentibus, non est restringendus, modò non excedat & virtutem deiiciat. Intereà, licet symptomaticus (vt in libris De febribus ostendimus) sit malus per viam signi (quia arguit materiæ multitudinem vel malignitatem eiusdem) tamen sæpe fit bonus per viam causæ, cùm euacuatur materia quæ morbi causa existit. Cibum tamen euomentibus crebrò siue inconcoctum siue corruptum, ne perseuerando debilitetur stomachus, & praua contrahat vitia, remediis occurrendum est. Et licet humores superflui nulla egeant curatione, & statim non sint constringendi; tamen ne consuetudine vitium oriatur, & ne frequenti conatu rheumatismis facilè repleatur venter, compescendus est. Ideò Auicen. & illi qui illum sequuntur, vomitum cibalem vel humoralem superfluum & non æqualiter factum, constringere iubent. Sed is qui diuertit ab inflammationibus inferioribus, internis, vel etiam à superioribus, vt in doloribus capitis, aurium &c. non est inhibendus, modò non affecta sint collum aut partes thoracis. Vomitus itaque omnes optimorum alimentorum, qui fiunt post alias vomitiones ob debilitatem retentionis, vel irritationem expultricis, compescendi sunt: vt si sanguis per vomitum reddatur. Neoterici duplicem differentiam vomitus quoque faciunt, illum distinguentes in cibalem, & in humoralem; sub cibali comprehendentes vomitum cuiuscumque rei in corpore; sub hu-

Qui vomitus compescendi.

Quomodo vomitus cibalis curetur.

sub humorali cuiuscumque rei corporeæ. Cibalem *ita curant; eius causam primò remouendo, siue ab aëre, cibo, potu, aliisve rebus non naturalibus, orta sit, eam remouent & nocumentum impressum, contrariis; & malam temperiem corrigunt assumptis medicamentis tam intùs quàm extrà appositis: & stomachum roborant adhibitis leuiter constringentibus; prohibentque humores ne in stomachum confluant, diuersionibus; etiam euacuatione, si humores videantur fluxuri in ventriculum: manus quoque ligant supra cubitos & pedes supra genua: quamquam inferiora membra constricta meliùs vomitum diuertunt & compescunt.* Corrigunt *accidentia; vt si syncope superueniat: & victum præscribunt supradictum, exiguum, bonum, & coctu facilem, & delectabilis saporis, quæque citò penetrent & proprietate roborent ventriculum, & resistant intemperiei impressæ.*

A percussione aut vulnere.

Si fiat à percußione supra stomachum, vel à membro; vt cerebro stomacho communicanti (tunc enim vomere solent) curetur percußio, vulnus, venæ sectione, & amoueatur nocumentum eidem impressum: inhibeantur humores, ne fluant in ventriculum, & membri ratio habeatur læsi, & communicantis, & ventriculi.

A veneno.

Si à medicamentis venenosis, vomitu & secessu educantur: & dentur antidota propria; stomachus ac membra nobilia roborentur.

A toto vel alia parte.

Si hic vomitus cibalis fuerit per communitatem, siue à cerebro, hepate, liene, vel à toto; habeatur ratio totius: si à toto, caueant interim fortia solutiua, & ea quæ vẽtriculum debilitant. vel habeatur ratio illius membri læsi, siue fuerit hepar, lien, siue cerebrum, inhibendo ne humores confluant, diuertendo, euacuando si opus est, & roborando membrum communicans & mandans. eodem

modo

modo si fit per essentiam, auferendo causam, nempe intemperiem nudam, si quæ sit, solummodò alterando contrariis: si cum materia, & adsint humores, curabuntur vt de pituita dictum est, & de bile, vt exemplo sequenti docebimus. De his vide Arculanum, aliosq; autores, qui supra Rhasem scripserunt. Per essentiã.

OBSERVATIO XVI.
De vomitu bilioso.

IVVENIS quidam biliosus, frequenter in æstate circa caniculam, bilis vomitum experiebatur; cui os amarum erat: habebat autem & sitim vehementiorem, & ventriculi morsum ructusque nidorosos. Ad quem acciti, cùm circa ventrem grauaretur & os stomachi morderet, noluimus vomitū cohibere; sed potiùs epoto leui vomitorio, quod ex aquæ tepidæ ℥ vj. constaret, addito syr. acetos. simplici ad ℥ j ß. illū curare proposuimus, tepidè à cibo sumpto. ex quo cū mediocriter vomuisset, absq. dolore multa biliosa (bilis enim à iocinore in ventriculum transmittebatur, cùm ipsa in ventriculo nequaquam oriatur; verùm à iocinore vel à vesica bilis in eundem transmittebatur) os ablui iussi cum aqua & aceto. deinde dedi syr. alterantes, in hunc modū: ℞. syr. de ribes, syr. acetos. simplicis, syr. de end. ana ℥ j ß. aquæ acetosæ, cichorij, end. ana ℥ iij. misceantur, & bibat ieiunus per triduum. ℞. trionsant. in tab. ℥ ß. vtatur cum syrupis. Purgaui cum decocto thamarind. in sero lactis. sed quia euomebat, dedi bolum sequentem: elect. lenitiui ℥ ß. pulpæ thamarind.

marind.ʒ ij.pul.rhab.℈ j.fiat bolus.quo ter excreuit biliosa. Intereà cùm bilis ex hepate in ventriculum confluebat, ceratum sequens hepati apponere iussi: ℞ cerati santalini ℥ j ß. olei nymphææ, ros. ana ℥ ß. lauentur aqua frig. vel ros. addendo spicæ nardi pul^ti ℈ j. ducatur leuiter supra pannum lineum, & hepati apponatur. Ad ventriculum roborandum & vomitum compescendum dedimus subinde syr. ex succo mali punici & mentha, & stomachum inunximus vng. sequenti: ℞. olei myrtei, cotoneorum, mastichini ana ℥ ß. hypocistid. acatiæ ana ʒ ß. boli armeni, corall. rub. pul^torum ana ℈ j. aceti parum, & ceræ q.s. fiat vng. & sumpto ante cibum in prima mensa diacydonite sine speciebus, & iis quæ moderatè restringerent, hic tandem curatus fuit.

SCHOLIA.

Vomitus biliosus quomodò curatur.

QVOMODO *vomitus biliosus curetur, vide Alexand Benedictum Veronensem lib.14. cap.28. De vomitu bilioso. habes ibidem plurimas compositiones quæ intùs exhibentur, & exteriùs applicantur, tam fotus quàm vnguenta, cerata & emplastra. Hic vomitus non est cohibendus, nisi excedat: cùm & immodicus tamen consuetudine nocentior fiat, magis quàm si vires prosternat; leui tum vomitorio duntaxat opus est: quod & Alexander Trallianus lib.7.cap.13. De nausea & vomitu dicebat. Si enim fuerit serosus tenuisq; & non nimium ventriculo impactus, haud curiosum esse oportet ac sollicitum: verùm satis est etiam solo vomitu ex liberaliore tepidæ potu vti, vel cremore ptisanæ ventrem recrementis liberare. si aliquo modo sit infixa, & pur-*

& purgatione opus est, syr. ex infus. ros. pallid. vti possimus. Sed si nimium sit tenue excrementum quod reiicitur, & acre, à calidis abstinebimus; & potiùs roborabimus & astringemus, vt est antidotum simplex ex malis cotoneis, vel ex succo solo eiusdem, cum zacch. aut melle. id multùm roborat & acria recrementa contemperat: ideò & infirmo & calido stomacho, humori in bilem commutanti accommodatum est. Prægnantibus si vomitus biliosus fiat, vti alius, periculosus est ne abortum irritet: his vomitum sedant pampinorum vitis cimæ, vel clauicularum succus in potu, sed & mali citrij succus, vuæ acerbæ. Quæ assumuntur, sicuti & cibi, nullam graueolentiam habeant, sed ægro grata sint. At quæ vomitum ex phlegmate muccoso curant, sunt attenuantia, vt syr. acetosus, additis speciebus calidis aromaticis. si ex crasso viscoso humore, syr. acetos. compositus valet. exemplum huius, quomodò curetur, dictum est obs. 14 præcedente. vbi enim acida & dulcis pituita affixa videatur, extenuantibus, iuxta Trallianum, medicamentis vtendum est: oxymelite, raphani rad. & cappari præparandus est humor, & purgandus. & si in ventriculi cauitate innatet, valet etiam, si inhæreat, vomitus vt adiuuetur (nam non oportet statim constringere) decoctum raphani, sem. anethi, atripl., adiecto oxymel. simplici vel scillino. Dissecta pituita etiam euacuanda cum pilul. hieræ picræ: etiam clysteres ad diuertendum valent. deinde stomachus roborandus, hoc vel simili vnguento exteriùs: ℞. olei absinth. nardini, mastich., coton. ana ℥ ß. corall. rub., menthæ siccæ, caryophyll. ana ʒ j. spicæ nardi ℈ j. flor. ros. rub. ℈ j ß. ceræ q. s. Detur tunc à purgatione syr. absinth. de mentha. Vide alias compos. apud Alexand. Veronensem cap. Vomitus pituitosus quomodo curetur.

29. lib.

De his qui cibum frequenter euomunt.

29. lib. 14. *De vomitu phlegmatico. Verùm his qui cibum frequenter euomunt (cuius rei exemplum quoque posuimus obser. 15. præcedente) non solùm cataplasmata ori stomachi, sed etiam iugulo imponenda sunt, ex mentha & mastiche. à cibo quæ adstringant assumenda sunt: cibus, potus, parciùs assumendus. At ex ciborum acrimonia post vomitum quæ refrigerant & adstringunt in esca danda sunt, & quæ stiptica sunt & acetosa. At si stomachi exundatio ex cibo nimiùm diluto fuerit, aut nimio potu, à vomitu stomachus excalefacientibus ac exsiccantibus iuuatur; & paulo pòst cibis siccioribus, quibus aromata admisceri debent. Et panis crustam tostam, Cretico vino infusam, superiniecto mastiche, garyophylloq́ꝫ, conferre haud dubium est. At si spiritus in vno ventre inclusus, cibum attollens, rarefit, cucurbitula maiuscula vmbilico imposita mirè facit, ante cibum impacta; ac subinde rutaceo oleo, galangæ puluere & cymini inspersо. alij verò, vbi vomitio fit ob flatus cibum suspendentes, dant medicamenta ante cibum, qualia posteà scribemus conferre ad ventriculi inflationem: & inungunt iis quæ flatus discutiunt. commendant clysteres; quos in omni vomitione vtiles esse volunt, modò pauca quantitas iniiciatur, neque fortiter laxantia aut olentia apponantur. Horum formulas habes apud Rōdeletium, cap. proprio De vomitu.*

OBSERVATIO XVII.

De Vomitu melancholico.

QVAMVIS atræ bilis vomitus sit periculosus; tamen, vt anteà ostendimus, aliqui ab eo sunt curati. talis minimè est restringendus: nam ma-

nam materia melancholica cùm retinetur, præcipuè adusta, infert symptomata grauissima. Ita melancholicus quidam, qui circa lienem subinde dolebat, per certa quædam interualla humorem melancholicum; sæpe etiam atrum, vomebat. Huic igitur consului, cùm remedia contra hoc fœdum malum & molestum à me peteret, cùm in autumni principio essemus, & etiam videretur aliquo modo laborare sanguine melancholico (licet quadragesimum annum ageret, vir tamen niger & hirsutus ac venas satis amplas habens) vt paulo ante vomitum, qui ferè certis periodis illum infestabat, post leniens medicamentum sumptum, altero die sanguinem in brachio sinistro ex vena lienari sibi detrahere iuberet. Mox atram bilem expurgauimus, cum decocto senæ, myrob. indor. fumaria & flor. bugloss. boraginis. Deinde splenem tum ventriculum roborauimus. Ita vt facilè is tandem curatus fuerit. Et vt magis deinde vomitus constringeretur, mandaui vt syr. menthaceum cum aqua melissæ, adiecto exiguo vino mali punici, sumeret.

SCHOLIA.

HIC vomitus, nisi immodicus fuerit, non est inhibendus, præmissis vniuersalibus remediis: si superfluat, vti alius excedens, est constringendus. Solet plerumque hic vomitus contingere si melancholia fecalis multiplicetur, & non descendat ad intestina, sed copiosiùs transfluat ad stomachum, illum grauando, vel morsu irritando. Maximè atra bilis vomitum infert: qui equidem vomitus vbi excesserit, nihil præstantius

 est im-

est imprimis, quàm humorem illum inferiùs clysteri ad intestina retrahere, non tamen acri: & stante repletione sanguinis melancholici, venã incidere. & ideò etiam quia hic in liene dolebat, basilicam sinistram secare fecimus. Et propterea aliquis mirabitur cur aliquando vena sectio in vomitu conueniat? imò etiam Græci, præter Arabes, id suadent. Ita Alexand. Trallianus cap. 13. De nausea & vomitu lib. 7. inquit: Sin autem ex toto corpore ventriculo influant, tunc medicamentis vtendum maioribus. Interdum enim & sanguinis mißio requiritur, si is superare videatur; & purgatio, si magna humoris prauitas existit. Quòd si ambo videantur abundare, tum venam secare, tum purgare oportet. Si igitur adsit repletio totius, & adsit omnium humorum æqualitas, aut sanguis dominetur, fiat venæ sectio ex vena communi: alioqui si ex hepate originem habeat, ex basilica dextra; vti à liene ex sinistra: vel ex saphæna si à retento sanguine menstruo, vel ab hæmorrhoidibus. Huius exemplum posuimus de moniali iuuencula 25. annum agente, singulis periodis menstruam purgationem per vomitum reiiciente, à me curata lib. 16. obs. 25. Refert quoque ferè incredibilem historiam de moniali quadam Matthæus de Gradi, Papiæ commoranti; quæ tribus annis delicatissimum quamtumuis cibum semper euomebat; cum humorum aquosorum haud exigua portione: quæ deinde exæstuans maximo dolore afficiebatur, vt furiosa & phrenetica impetuosè admodùm sese moueret: aliquando & in syncopem collapsa, per semi-horam pro mortua habebatur; ita vt nullæ diuersiones iuuarent, nisi post quatuor aut quinque horas: deinde per se alleuiabatur. Huic frequens sanguinis mißio facta est ex vena communi dextri brachij, ita vt singulis

Vtrum venæ sectio aliquando in vomitu conueniat.

Historia mirabilis Matthæi de Gradi.

ſingulis tribus diebus per duos menſes ſemper extractæ fuerint ad minus ſemper ſeptem unciæ ſanguinis pro vice, cùm etiam viueret ſeptendecim diebus abſque cibo & potu, ſumendo tantùm modicum vini Vernacini ſingula die. Poſteà de octo in octo dies demiſſus eſt ſanguis; &, quod magis admiratu dignum erat, bona habitudine læta ac iucunda videbatur, cùm tamen nihil cibi retineret. Fuit tamen hæc phlebotomia curata, præter ſpem medicorum omnium excellentium, qui eam viderunt. vnde Gradus infert, hunc vomitum à toto originem habuiſſe, ab humore in os ventriculi delato: & hinc quoque ſanguinis detractionem iuuiſſe credebat. Rectè Auerrhoës 7. Collectaneorum ſuorum dixit, cap. De curatione cancri, quòd ſicut in natura fiunt monſtra; ita & in medicina monſtruoſitates apparent: de quibus multa refert Rabbi Moyſes part. 24. ſuorum aphoriſmorum. In vomitu igitur ſæpenumerò ſanguinis miſſio non improbatur: nam ſi corpus morbidum eſt, ac venæ ſanguine turgeant, plurimùm fracta vena ex ſtomacho reiicitur, vel duarum librarum interdum pondere (vt nos lib. 15. retulimus & exemplis approbauimus) tum à iecoraria vena incipiendum eſt, quæ acuto ſcalpello ſecanda eſt (teſte Alexand. Veronenſi medico) ne latiore vulnere ſpiritus vitalis ſubducatur. At feminæ ſanguinem euomentes, profluentibus menſibus, protinus liberantur, auctore Hippocrate. Vtrique ſexui ſanguinem euomenti, narium aut hæmorrhoidum profluuium ſubuenit; ſi parciùs, tunc phlebotomia prodeſt. ſæpe etiam in vomitu melancholico, vt hic in ſiniſtro brachio vena vulnerata, auxilium attulit, ex liene facta fluxione in ventriculũ, vt à iecore ex baſilica dextra: propterea ſi ſit vomitus

humoralis, periodicus, tunc plerumque vel à toto vel à parte per consensum stomachus afficitur, humorem ad se fluentem recipiens: & curandus est eo modo, quo dictum est. Sed antequam stomachus in vomitum effundatur, ea primùm diligenter obseruanda sunt, vt materia in diuersum trahatur, vt iam diximus; & vt membrum recipiens validius fiat, & membrum à quo materia fluit corrigatur. Ante accessionem dandi syr. refrigerantes acetosi & parùm stiptici, si materia fuerit calida ac mordens. Tum die integro deiectio ventris, ex thamarindis prunisq; nostratibus fieri potest; vel venter clysteri molliri. & stomacho ac iecori deinde imponenda emplastra ex santalis, rosis rub. myrti baccis, ciper. mastich. spodio, & similibus, cum oleo ros. & cera compositis; consperso aceto acerrimo. In phlegmatico melancholico humore qui periodicè effunditur, valent balani Indici seu myrobal., epithymum, agaricus cum sale Indo; finita accessione, & lieni imponendum emplastrum de meliloto, myrto, ac ladano ex vino meraco vel aceto. In phlegmatico quoque, humor deiiciendus; ac aliò propellendus, & stomachus confortandus est; ac cerebrum. si inde emanat humor, firmandum est. Si vomitus à pharmaco excitetur, pharmacum inprimis educendum est, & venenositas detergenda; vel vomitu vel per aluum deiiciendum: nimiùm enim stomachi tunicas lancinat, aut mordet: huic curatio omnis necessaria est, quæ suprà de bilioso humore posita est. Quòd si vomitus venerit ab apostemate, vel vlcere, aut dolore ventriculi, tunc curatio petenda ex propriis capitibus, de quibus mox agemus. Si contingat à ventriculi raritate, vniatur & roboretur stomachus; cauendo à solutiuis & iis quæ

Si vomitus periodicè moueatur quomodo curandus.

De vomitu quem pharmacum excitauit.

A ventriculi raritate.

vomitum

vomitum incitant: & à vomitiuis & valdè resoluentibus. & intùs sumantur quæ stipticam viscositatem habent, vt cotoneum, pellicula interna stomachi, & vinum moderatè stipticum, tum alia viscosa, de victu dicta, & ab auctoribus latiùs explicata. Si sit ex oppilatione pylori, si naturalis est, non recipit curationem: alia causa remouenda, & ideò si ab humore crasso & viscoso, vti magna ex parte euenit, curetur abstergentibus, incidentibus, & exhibitione hieræ picræ, in forma elect., de quibus iam antea dictum est. At nunc pauca de vomitu sanguineo adiiciamus, quamuis de eo priùs loquuti sumus lib. 16. De cruenta sputione. Ex oppilatione pylori.

OBSERVATIO XVIII.

De Sanguinis vomitu.

VIR ille qui ex ventriculo sanguinem recentem naturalem per vomitũ reiiciebat; eum, vt compescerem à me postulauit. quod efficere studui, primò sanguinis missione, etiam diuersione per ligaturas & cucurbitulas in cruribus; posteà sequens exhibuimus: ℞. trochis. de carabe, de terra sigillata ana ℨ ß. aquæ bursæ pastoris, portulacæ, plantag. ana ℥ j. misce. quæ ilico iuuerunt. At alter iuuenis, cui exhibitum fuit medicamentum acre per empiricum, sanguinem, laxatis venis seu venarum orificiis, vomuit. Huic commodè consuluimus, vt lactis heminam cum vini dimidia aut tertia parte, idque paulatim & continuò haustum sumeret. Hoc enim virus medicamenti mitigat, eluit & pariter conglutinat, Alexandro Veronési medico teste, lib. 13. cap. 30. Ad vomitũ sanguinis e pharmaco.

Valet & syrupus ex mali punici succo: aliqui acetosum præferũt, niue refrigeratum, vt torpescere membrum faciat, & punctiones obtundat. Acetosus namque conglobatum, si quis intùs relictus fuerit, sanguinem discutit.

SCHOLIA.

Causæ. EVOMITVR *nonnunquam sanguis ventriculi venis à copia sanguinis cum impetu ruentis apertis (idq; maximè, si venarum ora imbecilla fuerint) etiam à vitioso acriq; sanguine erosis. Assumpto quoque veneno plurimi vomitionibus periere. Quidam cathartico epoto vomitorio sanguinem euomuerunt, antequam morerentur. Innascuntur etiam interdum in stomacho caruncula hæmorrhoidibus similes; ex quibus per interualla sanguis vtiliter profluit: rarò tamen id euenit: vti etiã ab impacta gulæ sanguisuga: vel fit iis qui aquam palustrem vnà cum bestiola incautè biberunt: & interdum sanguis ex capite, è iecore, liene, in stomachum profluit & transfertur, vel in feminis mensibus suppressis aut hæmorrhoidibus, aut sanguinis missione vel venere intermissa, vt viduis & religiosis etiam pluribus contigit: vel ab ictu hæmorrhoidis serpentis: à pluribus corporis partibus, & à stomacho sanguis profluit, vt latiùs ad longum lib. 16. De sanguinis sputione docuimus, & præcipuè obs. 24. eiusdem libri, vt non opus sit ea hic repetere, aut diutiùs huic curationi insistere.*

Signa. *Quod ad præsens attinet, satis est quòd is sanguis, qui ex ventriculi venis vomitur, concretus non est, nec inde magna sanguinis eruptio potest contingere; quòd graciles ventriculi venæ sint. Aliquando qui vomitur sanguis, à remotis corporis partibus in ventriculũ defertur:*

vt si cui

vt si cui membrum quodpiam excisum fuerit, natura non minus sanguinis quàm anteà generante, sanguis quo membrum illud ali debuit, ad ventriculum defertur. A toto, adest plenitudo. à iecore aut liene, tunc adest in dextro aut sinistro latere tumor. A mensibus suppreßis vel hæmorrhoidibus, aut hæmorrhagia, ex astantibus dignoscitur, & euacuatione solita suppressa. & qui ex aliis partibus defertur ad ventriculum, qui euomitur, concretus esse solet, vel facilè concrescit. Sanguinis itaque vomitus, nisi fuerit periodicus, cum corporis robore, periculum præsagit: cui nisi protinus subueniatur, animi deliquium affert. Ex venæ scissura diu emanans, vlcera minatur, & abscessus; ob eam causam (vt Galen. demonstrat) medico opus est solerti & ingenioso, magnæq; experientiæ. Si itaque sanguinis vomitus ob membrum aliquod excisum fuerit, aut ab vniuerso corpore in ventriculum deferatur, incidatur dextri cubiti vena media: si ab hepate, dextri interior cubiti incidenda: à liene, eadem incidatur vena, sed in sinistro cubito: si à mensium suppreßione, à saphæna pedis dextri: si verò ab hæmorrhoidum consueto fluxu retento, ischiadica vena in parte sinistri pedis minimo digito vicina, vt quidam volunt: si ab hæmorrhagia è naribus solito fluore suppresso, ex exteriori cubiti vena sanguis mittatur eiusdem lateris cum nare, vnde sanguis fluere solebat. In hoc pathemate, quacumque à causa ortum sit (quoniam vires eo laborantis imbecillæ plerumque esse solent) modica venæ, dum inciditur, diductio fiat; ne maior quàm par sit, spirituum resolutio fiat. Parcè prætereà detrahatur sanguis, idq; repetitis vicibus, si opus est. Ante venæ sectionem, si aluus resistat, sequens enema aluo infundatur, vel si sua

Periculum ex sanguinis vomitu.

Curatio.

sponte (vt conuenit) excrementa non deiecerit: ℞. cassiæ extractæ, zach. rub. ana ℥ j. olei viol. ℥ iij. salis parum, cum decocto quatuor remollitiuorum, prun. & hordei: fiat enema, quod ante pastum iniiciatur: deinde fiat venæ sectio, vt dictum est. Deinde tam intrinsecus, quàm extrinsecus adstringentia adhibeantur: qualis hic pul. est. ℞. lapid. hæmatit. ʒ j. baccar. myrti ℈ ij. acaciæ, boli arm. veri, corall. rub. ana ℈ ij fiat pul. subtilissimus, ad modum alcohol; & sumatur ʒ j. cum aqua plantag., adiecto exiguo aceto; idq; mane, ventriculo vacuo, & vesperi, si opus est, adiecta ℥ j. syr. ex ros. siccis; vel ℞. conser. ros. veteris, conser. rad. symphyti maioris ana ℥ j. boli arm. loti in aqua ros. ʒ j. lapidis hæmatit. pul. ℈ j. corall. rub. ℈ j ß. cum syr. cydon.: fiat elect. molle; capiat ad magnitudinem paruæ castaneæ, tribus horis ante pastū. Valet rob. ceras. siluest. acid. vel oxyacanthæ, & syr. ex cotoneis, & de agresta; si duo cochlearia sumantur. Extrinsecus crura fricentur valdè; iisq; vincula dolorifica iniiciantur, ipsisq; cucurbitulæ sine scarificatu affigantur. Si ab hepate sanguis deferatur, supra hepar cucurbitula defigatur; si à liene, supra lienem; si à matrice, supra matricem. Sumpto cibo, si ægrotus ipsum retinere nequeat, cucurbitula ventriculi regioni affigatur. Si neque restringatur sanguis, deinde fotu sequenti vel simili vtendum: ℞. balaust. psidiæ, gallarum, rhois obsoniorum, baccarum myrti, ros. rub. ana q. s. decoquantur in aqua plantag. & aceto, in quo decocto calente spongia madefacta & expressa, ventriculi regio foueatur; deinde & hoc vnguento sequenti inuncta: ℞. olei myrtei, cotonei, mastic. ana ℥ ß. hypocistid., boli arm., corall. rub., acaciæ, baccar. myrti ana ℈ ij. aceti parum, ceræ modicum, fiat vng. quo ventri-

culi re-

culi regio manè & vesperi post fotum inungatur. Reliqua vide lib. 16. obs. 24. & 25. & alios auctores.

OBSERVATIO XIX.

De Vomitu atræ bilis, vnà cum vermibus & scarabeis.

CVM Balduinum Kerckweruium Brielensem mense Octobri, anno 1567. duplici tertiana correptum, curassem, deducor ad puellam annum 22. attingentem, quæ vomitu continuo longo quidem tempore laborauerat, & bilem tamquam picem valdè atram vnà cum vermibus deiiciebat, quos tunc spectauimus ad palmam ferè in longitudine, coloris cineritij: & paululum ante meum accessum nouem numero euomuerat, omnes ferè mortuos. Atram verò bilem picis instar, quam spectabam, prima fronte sanguinem concretum esse putabam, qui ab vtero in stomachum transmissus esset: sed cùm statuto tempore menses prodirent, atram bilem esse intellexi. Verùm, cùm esset bonæ constitutionis, neque febricitaret, & circa stomachum doleret, nonnihil appetitu quoque deficiente, hoc ipsum ex humoribus corruptis fieri existimabam; vnde & vermes generabantur, eo quòd fructibus autumnalibus valdè crudis anteà vsa esset. Aluum non probè deiiciebat, nisi duobus diebus tantùm semel, & stercora quidem dura feculenta satis naturalia & minimè nigra. At vomitus admodùm frequens erat. Medicus assistens dederat pilulas ex aloë: verùm parum profecit. At apozemate

ſequente per me deſcripto, vomitus qui priùs creber erat, nonnihil ceſſauit; poſtquam plurima nigra recrementa per inferna deieciſſet: vnde & meliùs habere videbatur: ℞. abſinthij communis, centaurij minoris, agrimoniæ, portulacæ ana m. j. ſem. aniſi, portulacæ ana ʒ j. folior. ſenæ ℥ ß. rhabar. ſelecti ʒ j ß. ſchœnanti ℈ j. glycyrr. raſæ ℥ ß. paſſul. enucleat. ʒ vj. fiat decoctio pro ℥ viij. col. zaccharo parũ dulcoretur. dimidium cùm ſumpſiſſet, bene excreuit: primò feces, mox atram bilem copiosè: ac vomitus & ventriculi dolor nonnihil ceſſarunt. Die intermiſſo, reliquum ſumpſit. Interim ad appetitum incitandum capiebat duo cochlearia ſubindè ex ſyr. ſequentibus: ℞. ſyr. de limonibus, ſyr. abſinthij, de ſcolopend. ſyr. capill. Veneris (quia parùm tuſſiebat) ana ℥ ij. & ſtatim ſumebat ʒ ij. ex tabulis hoc modo deſcriptis: ℞. ſpecier. diarod. abb. ℈ ij. ſpecier. diatrag. frig. ℈ j. ſem. zedoariæ pul^ti, rad. tormentill. pul^tæ ana ℈ ß. diſſol. in aqua portulacæ & agrimoniæ, adiecto zaccharo optimo q. ſ. fiat confectio in tabul. Et iſtis remediis vtcumq. habuit. Verùm anno 1568. x. Iulij die ruſus ad Cornelium Philippum Conſulem vrbis illius ex feb. continua acuta decumbentem euocatus, puellam denuò inuiſi: quæ licet vtcumque nunc ſe haberet, tamen paulò antè ſcarabeos vomitu reiecerat (res portentoſa & incredibilis, niſi ipſe conſpexiſſem) quos mater nobis oſtendit, præſente Petro chirurgo Brielenſi & viro conſulari, amico noſtro haud vulgari. Referebat & mater viuum ſcarabeum reieciſſe, qui per duos dies ſuperuixerat: re-

rat: referebatur autem ad incantationem hoc malum.

SCHOLIA.

Vermes vomitione reiici, haud insolens est, nobisq; non rarò visum. testatur & idem Amatus Lusitanus curatione 5.6. at 10. centur. 1. Generari autem posse in ventriculo, vt Amatus existimat, difficile fuerit affirmare; verisimilius est ad ventriculum peruenire. Vide Beniuenium de craßiore pituita expulsa, & cum ea etiam verme, longitudinis digitorum quatuor, satis pleno, capite rubro, leui, rotundoq;, pisi magnitudinem excedente: cætero corpore lanugine quadam contecto, cauda furcata ad similitudinem nouæ lunæ; pedibus quatuor, duobus in dexteriorem, totidem in sinisteriorem partē coaptatis. Admiratus Beniuenius vermis formam, medicis eruditioribus ostendit. Nullum inuenit, qui monstrū simile se vidisse vnquam fateretur. Aderat tamen senior quidam, sed medicæ artis imperitus; qui testatus est similem se vidisse vermem, vomitu quoque propulsum, ab Alexandro quodam cœnobita: qui statim, vt ille aiebat, proiecto eo, mortuus est. Vocitabat autem hoc monstrum cordis vermem. At contrà æger ille Beniuenij circa cor & ventriculum dolens, cùm medicamento vomitionem fieri iußisset, vt primùm vermem ipsum euomuit, ad pristinam reuersus est sanitatem. At vermes reiectos sæpe vidimus: sed scarabeos, nisi hoc tempore, numquam: quamquam alij quoque videntur vidisse, cùm & Gordonius medicus suo tempore illustris, scribat part. 5. cap. 20. De vermibus, vermes, serpentes, scarabeos generari ex putredine in corpore humano; sicuti extra in mundo vermes & muscæ

Historia Beniuenij.

Scarabeos in corpore generari posse scribit vti vermes Gordonius.

musca ac similia generentur. Sed & Iulianus (teste eodem Beniuenio) medicā artem professus, dum grauiter ægrotaret; & aduenienti medico dolorem quo circa ventriculum miserabiliter cruciabatur, exponeret, tangente illo (vt fit) ac manibus locum pertractante, erupit in vomitum: quo & ipse frustum carnis ad paruæ pilæ magnitudinem, in quo vermis, non secus ac bruchus in siliqua, recludebatur, reiectans, ad pristinam statim reuersus est valetudinem. Ego quoque Delphis puellam monialem in curatione habui, quæ cùm diris doloribus per integrum annum afficeretur, se tandem præ angustia circa ventriculum mori exclamabat, & nisi in vomitum prorumpere posset, se moriturā vociferabatur. quare medicamentum vomitorium cùm adhibuissem, frustum magnum carneum albo colore, albuminis oui instar, magno conatu reiecit, ita congelatum ac induratum, vt cultello acutissimo vix diuidi posset; & ab omni dolore statim liberata, deinde sana vixit. Carnis quoque frustulum, cùm de pectoris morbis ageremus, tussi reiectum à muliere, ex Beniuenio scripsimus, & quod etiam nos in aduocato vidimus, de quo aliàs diximus.

Bruchus in siliqua carnea reclusus vomitu reiectus.

Sed, quod æquè admiratu dignum, refert Benedictus Veronensis lib. 13 cap. 22, de generibus vomitus, quendam lapidem, nucis iuglandis magnitudine, euomuisse. Refert quoque Nicolus cap. proprio De vomitu, inter reliqua admiratu digna, lapidem oui magnitudine vomitu reiectum esse. Cæterùm qui eiusmodi vomunt, non oportet vomitum inhibere, cùm omnia talia præter naturam sint. Et sic qui hæc vel atram bilem vel vermes vomitu reiiciunt, vt hæc puella faciebat, non oportet inhibere, sed eius causam tollere, & talia quoque medicamenta præscribere, quæ vermes necant, & expellunt:

Lapis vomitu reiectus.

expellunt: de quibus latiùs suo loco dicemus cap. proprio De vermibus. iisq́; expulsis ventriculum quoque roborare oportet. Hæc de vomitu. Si de iis plura desideres, quæ vomitum excedentem & reprimunt & constringunt, vide Aëtium, tum alios auctores, iam superiùs citatos, & qui supra Rhasem scripsere.

OBSERVATIO XX.
De Stomachi dolore.

ICHTHYOPOLA Delphẽsis, qui in Flandrica platea commorabatur, ingenti stomachi dolore afficiebatur, cum insigni clamore, vt sese quietũ tenere non posset, ob nimiam angustiam, qua affligebatur. Ad hunc accitus, cùm decoctum florum chamomillæ in ceruisia communi præbuissem, emissis ructibus & in sudorem solutus, incantamenti instar omnis dolor euanuit: vt nullis aliis præsidiis opus fuerit vti.

SCHOLIA.

OMNIVM inter sæuissima symptomata habentur stomachi dolores; deinde inflammationes, inflationes, abscessusq́; molliores, ac vlcerationes. Sed nunc de stomachi priùs dolore agemus, qui interdum impatibilis est, & mortem sæpe accelerat. In eius ostio sæuior sentitur, quem & cardiacum quidam vocauêre dolorem, alij cardialgiam vocarunt, de qua priùs dictum est; quæ refertur ad intemperiem calidam, cum materia biliosa. At stomachi dolor interdum & morbus longus est; in quo affectu breuioris sunt vitæ. Dolorem ipsum aut inflatio sequitur, aut ardor modo inflammationis, inter-

intercisiones torsionesq́; vel rosiones sequuntur, quæ tormenta stomachi alij appellauere. Est autem stomachi dolor, tristis & peruersa sensatio, ab aliqua lædente causa. Et dolor omnis, aut stomachum distendit, aut degrauat, aut pungit, vel mordet eroditve: aut in imo afficit ventre, aut medio, vel ipso ostio. dolor quoque continuatur, & interimit: aut periodicus est; qui interdum confecto cibo sedatur; interdum hominem exinanito ventre vexat. Aliquando assumpto cibo torsiones solent quiescere: modò ingens dolor est, cùm cibus tantùm conficitur. Alius verò dolor vomitu bilioso sedatur aut acetoso, qui in terra ebullienti similis est; alioqui continua pœna est. Aliquibus quotidiano pituitæ vomitu, manè præsertim, quiescit dolor. Acutum stomachi dolorem quædam consequuntur: frigidus sudor, cordis palpitatio, pulsus frequens, ac formicans, ac animi defectus. Dolor ventriculi, sensus est nociuus eiusdem, & symptoma tactus læsi. Quæ pars sit affecta, iam satis constat: vel est in ore ipsius ventriculi, vel in ventriculo, aut parte eiusdem, nempe in concauitate, vel tunicis ipsis. atque hoc symptoma pendet à morbo intemperaturæ materiali vel immateriali: à materia quidem humorali, vel ventosa, vel à solutione continui. Hic dolor ratione suæ essentiæ distinguitur, grauans, extendens, perforans, pungens, mordicans; quamuis plures haberi possint, vt ex Montano cap. De dolore capitis diximus. Sed dolores stomachi cõmuniter, iuxta Neotericos, ad quatuor referuntur; ad grauantem, extendentem, pungentem, corrodentem. Vel alia diuisio fit ex parte loci, partium stomachi læsarum. in toto, vel in parte, vt iam paulo antè diximus, vt in orificio vel fundo. Rursus quilibet ex his, intensus, remissus, mediocris, continuus,

Doloris stomachi differentiæ.

Affectus præter naturã.

Pars affecta.

Varij stomachi dolores.

continuus, periodicus, & sine periodis. Et qui interpolatus est, ab euentu ipsius doloris varius quoque esse potest, dum cibus in stomacho est, vel descendit; vel stomacho vacuo, aut inanito, vel intenditur, cibo iam digesto, vel cùm digeritur. Sedatur etiam (vt iam paulo antè diximus) vomitu, ructu (vt huic nostro ægro eueniebat) aut ventositatibus superiùs vel inferiùs emissis, vel sensibili expulsione humiditatis aquosæ; vti contigit patri Ioannis Matthæi de Gradi. & nos hoc tempore puellam in curatione habuimus, cui idem eueniebat. Iam quoque dolores alij noui, recentes, breues, diuturni: quidam ad alios morbos succedentes, vel per se incipientes, vel simul concomitantes cum aliis symptomatis, vt fluxu ventris, spasmo, vel stomachi singultu: hæc enim omnia ad morbi cognitionem, prædictionem, & curationem faciunt, vt exempla subsequentia ostendent.

OBSERVATIO XXI.

De ingenti stomachi dolore in potatore.

ALBERTVS chirurgus Delphius, si quis alius potator egregius, anno 1565. sub Martij finem, cùm plurimos dies noctesque vario potu ventriculum impleuisset, modò vinum rubrum bibens impurum, modò ceruisiam crassissimam, eamque valdè feculentam & recentem, cũ puluere zinziberis & zaccharo; domum rediens, post mediam noctem excitatus intolerabilem dolorem in stomacho patiebatur, vt se veneno infectum clamaret: dolor enim adeò grauis erat, vt se in lecto continere non posset; cum totius

totius corporis concussione, vt astantes hominem iam iam moriturum existimarent: ac pro deplorato habentes, extrema inunctione per sacrificulum peracta, ita illum in dolore reliquerunt: donec manè ad eum accitus, deprehendi crura totumque corpus adeò tremore concuti, cum totius lecti commotione. At vix mihi interroganti locum affectum ostendere potuit: tandem ostendit se circa mucronatam cartilaginem adeò dolore torqueri, tamquam pugione perforaretur; astantes autem narrabant, post potum insignem & diuersum, hoc malum originem suscepisse. Vrina quam tunc inspiciebam, minimè tincta erat, sed admodùm cruda: non sitiebat, nisi exiguum potus flagitando, cuius si vel guttã in ventriculum demitteret, mox in gutture & in stomacho se suffocari clamabat; lingua minimè arida existente, neque potu descendente. Aderat inanis vomitus, vel nausea, eum ad vomitum frustra incitans. Sequens igitur vomitiuum præscribo: ℞. hordei mundati p. j. flor. chamomillæ (ob dolorem) p. ß. seminis anethi ʒ j. ß. bulliant in aqua communi; & huius colaturæ accipe ℥ iiij. addendo syr. ex infus. ros. communi, oxymelitis simplicis, syr. de cich. Nicoli, cum rhabar. ana ℥ ß. misce. sumebat tepidè; & euomuit ceruisiam satis copiosam & pauca biliosa. Dolore tamen æquè permanente, vocatur & secundus medicus, Cornelius Ericius, collega meus. Pulsus erat contractus; & ne copia ceruisiæ & vini suffocaretur, sequens medicamentum vnà præscripsimus: ℞. folior. senæ ʒ vj. agar. femin. albi leuis ʒ ij. cinna-

momi

momi ℈ j. sem. anisi ʒ ß. bulliant in ℥ ix. decoct. communis; & fortiss. expressioni addendo ℥ ij. syr. ex infus. ros. commun. misce pro ij. dosibus. Vnam cùm statim sumpsisset, medietatem potionis euomuit, interim bis copiosè excreuit multa biliosa; fœtida & aquosa, in maxima copia; & simul plurima euomuit. Ab huius medicamenti operatione mox incidit in somnum, deinde & sudorem: & bene se habuit. Intereà ad ventriculi roborationẽ capiebat subinde ʒ ij vel iij. specier. diarod. abb. in tabulis. Altero die cùm rediremus, nullo dolore torquebatur: vti & nocte subsequente: vt se iam sanatum diceret: ideò reliquum potionis non dedimus, nisi tertio die alteram dosim: & aluum commodè reddidit, & perfectè sanus factus est, quamuis in primis ab astantibus pro mortuo habitus.

SCHOLIA.

INFINITÆ *sunt causæ doloris stomachi: & inter procatarcticas præcipuè cibus potúsque inordinatè sumptus, vti in hoc chirurgo: nam oriri potest ex cibo, vt porro, cæpe, allioq́, & his similibus, vento quoque septentrionali; vel si post labores sudoresq́. nudum fuerit corpus frigori expositum: nam & dolor ex gelida pota subitò quandoque interimit, aut in colicum commutatur. Potionatis verò veneno, intolerabilior dolor habetur; & ex medicamentis valdè adurentibus, vel soluentibus, vel ex percußione, casu, offensione. Sic causæ mediatæ doloris duplices esse possunt; vel primitiuæ, de quibus nunc diximus; vel corporeæ: vel immediatæ, vt intemperies calida, frigida, sicca: humida, sine* Causæ.

materia, dolorem non facit; vel est cum materia, aut acuta intùs mordente, aut corrodente & mordente intùs humore, vel adurente, vel vtroque modo, vt in calida inflammatione, ex humoribus simplicibus, aut compositis, quale est acetosum salsum crassumq́; phlegma, vel viscosum, vitreumq́; omnium teterrimum. At melancholicus item humor acetosus dolorem excitat periculosum. Sed inter omnes cruciatus, qui inter tunicas insedit humor vitiatus, sauiores pœnas excitat; vel oris stomachi præsertim. Ita & continui solutio, spiritus interclusus. Quod ad causas corporeas attinet, duplices quoque habentur: vel per communitatem seu consensum, vel per essentiam: per consensum, vt à toto, quemadmodum in febribus; de quibus satis dictum est in libris nostris de febribus; aut crisi, aut à membro particulari, vt cerebro sibi communicante, aut absolutè, aut mittendo materiam catarrhalem; ita à neruis, splene, atram bilem in ventriculum euomente vel mittente; à bile, vt in hepate seu fellis vesica: ab intestinis, vt vermibus, ventositate & vaporibus ex fecibus malignis eleuatis in ventriculum: sic à renibus vt in dolore calculi. ab vtero, vt mensium retentione, hæmorrhoidum. Per essentiam verò, sunt humores iam dicti in ventriculi fundo aut tunicis inhærentes. Ad causas remotas referri possunt nocumenta concoctionis, & quæcumque intemperiem ventriculi labefactant. Hæ causæ perquirendæ certis signis, vt exemplis docebimus, antequam curationem instituamus.

OBSERVATIO XXII.

De dolore ventriculi intolerabili, cum hypochondriorum suspensione.

GEERTRVDIS Bartholdi, cognata nostra, mulier si quæ altera pulcherrima, trigesimum annum cùm compleuisset, anno 1546. mense Iunio in intolerabilem dolorem stomachi incidit, cum hypochondriorum suspensione. Lotium huic extremè crudum & album erat, instar puræ aquæ. cùm variis medicamentis curari non posset, dolorque magis intenderetur, & difficulter aluus solueretur, post absinthij decoctum, cùm liquida pharmaca planè & semper abhorreret, summo diluculo huic adhibui stomatici laxatiui calidi in tabulis confecti ℥ vj. vnica dosi, cùm difficilis solutionis esset: quo medicamento octies aluum deposuit; & multa putrida & pituitosa excreuit. & quia operabatur non sine torminibus & angustia, pro ablutione pharmaci dedi cyathum vnum iusculi pulli: à quo postea cùm vnũ secessum adhuc habuisset, dormiuit per totam noctem subsequentem, vsque in maximam lucem diei subsequentis, cũ anteà præ dolore per quatuor aut quinque dies ac noctes non dormiuisset. A somno autem surgens, ab omni dolore liberata sana omnino euasit. Cæterùm, quod ad stomaticum laxatiuum attinet, quod in officina à pharmacopœo paratum habebatur; hæc erat eiusdem descriptio: ℞. sacchari optimi lib. j. cinnamomi, zinziberis ana ℥ ij. caryophyll., ga-

langæ ana ʒ j. nucis muscatæ, spicæ, ligni aloës, cardamomi, macis ana ʒ ß. Si verò laxatiuum facere volueris (quo nos hîc vsi sumus) addatur ℥ j. scammoneæ præparatæ. coquantur cum sufficienti quantitate aquæ saccharatæ; & fiat confectio in tabulis. Attamen hîc cautio adhibenda, quòd ea non liceat vti in magna dosi: nisi in corporibus robustis, expertis & notis. Ideò cùm hæc mulier (vt aliàs sæpe experti eramus) difficilis solutionis esset, & fortis admodùm, dosim auximus ad ʒ vj. alioqui vix ʒ iij. aut iiij. dedissemus. Est autem medicamentum forte, ob scammoneam, & vehementis operationis; in hoc tantùm casu conferens, ad pituitosos & crudos humores in ventriculo collectos habentes: vtile quoque iliosis, cholicis doloribus à materia pituitosa vel ventositatibus crudis; nequaquam verò in morbis calidis; vt eo tempore medicus quidam, sed Empiricus in omnibus ferè morbis, etiam calidis & febricitantibus, malè dabat; & numquam ferè laxans pharmacum propinabat, quin aliquid & huius laxatiui stomatici admisceretur. Præceptor meus Bononiæ, Elideus, medicus egregius, hoc sequenti in simili casu vtebatur: ℞. electuarij de dactylis ℥ ß. philonij Romani ℈ ij. cum aqua chamomillæ, fiebat potio breuis. In summo dolore dabat aliquando ʒ j. philonij, prout particularia suadebant. Vide & hoc sequens: nam commodè ab ipso quoque adhibitum aliquando fuit: ℞. elect. de dactylis ʒ vj. philonij Romani ʒ j. cum ℥ iij. aquæ flor. chamomill. At mulieri Brabantinæ, Alcmariæ, sexaginta duorum annorum,

simili

ſimili dolore correptæ cùm tabulæ poſt purgationem ex elect. de dactylis ad ventoſitatem & pituitam ſtomacho infarctam & ſuſpenſionem hypochondriorum exhibitæ eſſent, & non iuuarent neque linimenta apta neque ventoſæ ſiccæ applicatæ ventriculo (ſeu potiùs inter vmbilicum & ſtomachum) ſolo hoc fotu tandem dolor ſedatus eſt: qui ita habebat: ℞. rad. althææ ℥ ß. flor. roſ. rub. flor. chamomill., ſummitatum abſinthij ana m. j. coquantur in aqua chamomill. & aqua communi q. ſ. pro lib. j ß. in fine addendo vini Rhenenſis optimi, aquæ roſ. & aceti ana parum; & fiat fotus. quo omnis dolor ceſſauit. adeò illud medicamentum approbauit, ac diuinum appellabat, vt memoriæ inſcriberem, vt alios ſimili malo laborantes à dolore curarem. Ita quoque Margareta Cornelij Ioannis illius viri conſularis filia, menſe Nouembri, anno 1571. cùm in dolorem ſtomachi intolerabilem incidiſſet, poſt purgationem vniuerſalem adhibitam, hoc ſequenti fotu ab omni dolore incantamenti inſtar fuit liberata: ℞. abſinth. communis & Roman. flor. chamomill. roſ. rub. menthæ, omnium exſiccat. ana m. j. ſem. ſumach, myrtill. ana ʒ ß. flor. meliloti p. j. coquantur in aqua communi pro lib j ß. colat. adde ſpec. diarod. abb. ℈ ij ß. ſpecier. arom. roſ. ℈ j. aquæ roſ. ℥ ij. aceti roſ. ℥ j ß. iterum ſemel ebulliant; & fiat fotus pro ventriculo.

SCHOLIA.

FRIGIDAM *verò cauſam flatibus quidam haud imperitè iungũt: nam vehementes dolores, tenſione*

eorum excitantur. materia verò flatuum, pituita est. Ita in duabus istis mulieribus aderat pituitosus humor crudus, flatuosus, hypochondrium non minùs quàm ventriculum extendens. Est quoque pituita hæc crassior; vnde turbidus vapor, multusq; eleuetur, idq; à tepido calore. Sic 12. Meth. med. Galenus cap. 8. ait, grauissimos à retentis flatibus dolores fieri: retinentur obstructione vel densitate loci, in quo cohibentur, vt transpirare nequeant: aliàs si soli humores sint crassi & viscidi, non fit dolor vehemens. Gignuntur verò flatus, cùm calefiunt humores crassi & glutinosi: sic enim in flatus crassumq; vaporem vertuntur. Neque enim necesse est exhalationem semper illam siccam esse & terrestrem, quam in meteorologicis materiam flatus dixit Aristoteles: sed sat est spirituosam & tenuem esse substantiam, præ ea, ex qua gignebatur. Agens verò est calor: locus autem (vt quidam volunt) in quo flatus includuntur, ventriculi tunicæ sunt. Nam si in medio spacio aceruetur, facilè vacuatur: ex ea verò parte difficillimè, & longo tempore, ac non nisi vehementer extenuatus, & dissolutus: quod cùm non nisi calidis fiat, metus est, ne rursus plus, eorum vsu, flatus eleuetur, quàm tollatur. Facit ad difficultatem curæ, quòd non sicuti in acri humore, tutò sopientibus vti possumus, quæ & dolori prosunt & causæ humorem sua frigiditate temperant: at hîc causam augent, cùm rebellem discussioni crassum spiritum faciunt, & tunicas densant, per quas debebat excerni. Hæc ferè Galenus de flatuoso dolore loco iam dicto. At 14. Meth. cap. 7. fieri flatus ait, vel cùm calor debilis est, vel cùm humidum crudum, crassum & glutinosum humorem contineat. Vnde excrementū quod natura excerni insensili tran-

Pituita præsertim crassior est materia flatuū.

spiratu

spiratu consueuerat, iam non transpirat: præsertim si densa sit pars in qua cõtinetur. Quin subdit, Calor quoque auctior hoc facere potest; dum tamen tantus non sit, vt digerere possit. Idem etiam 5. Aphoris. vltimo, Fit flatus vel imbecillitate caloris, vel ex crassitie humoris; vt hic fiebat. Ex quo patet, non esse temerè admittendum, quod quidam sine discrimine dicunt, tepida esse quæ flatus gignunt. Nam à valido calore ibi fieri aliquando ait, materiæ ratione; & frigidis curat. Prætereà id asserit lib. 12. cùm multos meliùs curari colicos ait, sine calidis fomentis; quoniam ab illis sæpe augetur dolor, aucta doloris causa, ex 6. De loc. aff. 2. Dolores à flatibus fiunt, vel cùm frigidus crassusq; humor aceruatus est in corpore crasso, & denso genitus, qui egredi nequeat, vel à flatuoso spiritu: has inquit causas esse probabiles. Retinetur crassitie, & densitate corporum: & humores tum alterare, tum tendere partem possunt, vt spiritus tendere. Quod verò imaginantur quidam, calorem plurimum extraneum facere flatus, cùm naturalem minuit, fabulam esse putat Iacchinus, vir doctissimus. Quicumque enim calor vigeat, flatus tollit; nisi, vt diximus, qualitatis materiæ ratione etiam multos flatus faciat. vnde neque in febribus vrentibus fiunt, neque in auriginosis, iuxta aphorismum. Quòd si in prauis febribus appareat inflatus venter, id euenit, quoniam non sunt calore vehementes, & cum multa cruditate humorum. Materia verò aggregatur tum ciborum ratione, qui crassi natura sint & viscidi; tum ex multitudine & crebra cruditate: & in summa ex omnibus causis, quæ pituitam gignere possunt. Quæ verò calorem debilitant, vel spiritus resoluendo, vel per se refrigerando, vt frigida potus, aut frigida vina, dolorem

 facere

facere possunt, vt fieri frequenter videmus. Imò post frigidæ potum doloribus ventris quidam perierunt; quibus scilicet id viscus natura erat imbecillum, & aderant materiæ, è quibus flatus gigni poterant, in ipso ventris corpore aggregatæ. Sic dolor ab externo frigore excitatur; præcipuè si extrema patiuntur: quæ sunt partes neruosæ, & frigidæ & exangues; à quibus facilè frigus peruenit ad ventrem. Auget etiam frigus dolores: quoniam densat tunicas adeò, vt non transpiret quod in eis continetur: hinc magis dolor excitatur, cùm flatus exitum non inuenit. Et quia vnà cum pituita flatus aderat, tensio sentiebatur, vt disrumpi putarent tunicas ventriculi: & etiam nos tensionem sensu seu tactu percepimus, quæ etiam super abdominis musculos sentiebatur. sed de ventriculi inflatione posteà latiùs. Sed hîc etiam aderat simul, ob materiam frigidam, grauitas ventris, sine siti atque ardore: & sentiebatur in stomacho quædam frigiditas. Nunc aliud exemplum adferamus.

OBSERVATIO XXIII.
De dolore stomachi, ex pituitoso humore ac tensione.

PVELLA admodùm pituitosa, tempore hiemali, pauperculа, cibo crudo vtens, lacte & aliis cibis pituitosis, incidit in dolorem ventriculi vehementiorem: cui aderat distentio quædam. simul sentiebat magnam ventriculi grauitatem; propter quam spirandi difficultas accidebat, ventriculo distento septum transuersum comprimente: non sitiebat, neque aderat ardor aut calor:

cibis

cibis quoque ad infimas partes ventris descendentibus leuabatur nonnihil, & flatibus sine ructibus emissis, vel per aluum exclusis, & calidis iuuabatur: ita vt facilè intellexerim, ex pituita flatulenta, hunc dolorem originem cepisse, qui & summo studio statim anodynis placandus erat, ob os ventriculi exacto sensu tactus præditum. Ideò statim hunc fotum præscripsi: ℞. flor. chamæmeli, meliloti ana m. j. absinthij, flor. ros. rub., summitatum anethi ana m. ß. seminis lini, fœnigræci ana ℥ ß. seminis anisi, carui, fœniculi ana ʒ ij. coquantur in aqua communi q. s. pro lib. ij. in qua calida madefiat spongia: quæ deinde expressa ventriculo admoueatur, eaque foueatur: & deinde oleo subsequenti inungatur: ℞. olei chamæmel., anethini, lilior. ana ℥ ß. his commistis fiat inunctio. Quibus aliquo modo sedabatur dolor, grauitate adhuc permanente. Ideò & has pilulas deglutiendas præbuimus: ℞. pilul. de hiera simp., mastichinarum, trochisc. agarici ana ℈ j. cum aqua absinth. j. fiant pilulæ vij. tempore matutino dentur. quibus optimè aluum deponebat. Verùm cùm adhuc materia tenaciùs ventriculi tunicis inhæreret, & dolor in totum non cessaret, licèt nunc non ita vehemens esset; post decoctum absinth. j, florum chamomillæ, sem. fœniculi & anisi in aqua decoct. addito oxymel. simpl. & compos., hanc purgationem exhibui, cùm satis robusta esset: ℞. diaphœnici ℥ ß. aquæ flor. chamomillæ ℥ iij. misce. & sexies multa pituitosa excreuit; etiam ventositatibus emissis. & dolor ita mitigatus est, vt vix de eo ampliùs conquereretur. Tunc

H 5 ventri-

ventriculum roborauimus intùs sumptis tabulis sequentibus, seu rotulis: ℞.specier.arom.rosſ.sine musco; specier. diacimini ana ʒ j. dissolutis in aqua absinthij & flor. chamomill., adiectis ℥ iij. sacchari albiss., fiant rotulæ ponderantes ʒ iij. vel ℥ ß.& capiat ante pastum iij. horis vnam. Præterea iussi vt hunc puluerem in officina pararet: ℞. coriandri præparati ʒ iij. anisi, cinnamomi selecti, fœniculi, cari ana ʒ ij. maceris ℈ j. sacchari ad pondus omnium; fiat puluis, cuius detur ʒ j. vel plus in fine pastus: & præcepi vt eo sumpto nihil biberet, neque ampliùs ederet. Extrinsecus vnguento sequenti ventriculum commodè inunximus: ℞. olei absinthij ℥ ß. olei nardini, masthichini, cotoneor. ana ʒ ij. garyophyl., menthæ siccæ, cardamomi, coralli rub., masthichis, flor. rosſ. rub. ana ℈ j. ceræ exiguum; fiat vng. quo ventriculi regio inungatur manè & vesperi ante pastum: & posteà applicetur ceratum Galeni stomachicum, ad scuti formam. Quibus præsidiis ab omni dolore liberata fuit.

SCHOLIA.

Signa. *SIGNA doloris stomachi diligenter perscrutanda, antequam ad curationem accedamus. Si fiat ex nuda intemperie, iam diximus signa, cùm de imbecillitate stomachi ageremus. & si cum materia, etiam ex parte signa declarauimus: quibus hæc adiungere poterimus.* A causa frigida materiali. *Si igitur à causa materiali frigida, grauitas ventris aderit, vt iam diximus, sine siti ardoréque; & in stomacho frigus sentitur, calidis iuuatur: quibus si ætas, temperamentum, anni tempus & constitutio, victusq́ue*

ratio

ratio præterita respondeant, plurimum ad causæ inuestigationem facient. Ex pituita salsa, in ore salsitudo molesta est, non sine siti valida. ex phlegmate acetoso vel melancholico humore (vt sæpe iam dictum est) rosiones aderunt stomachi sine æstuatione: aut vomitus acres acetosi melancholiam demonstrant, quibus dolor sedatur, & lien tumet, tum difficilis malaq; concoctio in ventre fieri solet, quod & ex phlegmate contingit. A causa calida materiali, quæ hominem supra modum inquietat, punctiones, intercisiones, morsus sitisq; ac oris siccitas, vel amaritudo, stomachi ardor æstuans, & febris interdum sentitur, ac pulsus, vt initio febris, coarctatus; tum vomitus: aluus biliosa est. At stomachi instabiles rosiones à iecore materiam effundi indicium sunt: inde pulsus ad interiora remittitur, ac extrema frigescunt, animusq; linquit. Quæ præterea (inquit Galenus) ægrum iuuare solent, humoris naturam denunciant: dolor à materia calida (vt tradit Hippoc.) hordeacea pulte sedatur. Ita in frigida, castoreo cum aceto scillite. Si doloris origo ex imo ventre oritur, nihilominus cibi desiderium aderit, illæso stomachi ostio: verùm singultus ac erosiones molestæ erunt. At humoris craßitudo, quo craßior est, eo maiorem affert dolorem atque tormentum, cum ventris grauitate; vnde pulsus inæqualior fit, & vomentibus ægris pulsus ad temperamentum redit. Periodicos dolores patiuntur cùm plurimum melancholici, & qui præcordiorum dolores sustinent. Ex vento, adest flatus crepitúsque ventris frequens ac singultus: tum nec in eodem loco figitur dolor: qui tamen veluti clauus infixus hæret, & cutim extendit: tum admotæ cucurbitulæ prosunt. In iis tormentis extrema si frigesiant, vt Hippoc. scribit, malum

Ex pituita salsa.

Acida & melancholica.

A causa calida materiali.

In imo ventre.

A crasso humore.

Periodici dolores.

Prognostica.

malum augurium faciunt, si perseuerant instanter: si verò insuperabiles pustulæ ortæ fuerint nigræ, ac protinùs exulcerentur, letales sunt: letalis est & grauior somnus, siq; præterea dexter pes vesicam extulerit, exitialis habetur: magisq; si æger dulcia adamauerit. Vterum gestantibus peculiare malum est. Dolor quoque qui ex humore fuerit inter tunicas cohibito, ægriùs curatur. Dolor stomachi à causa externa vel primitiua, minùs malus, cùm facile remoueri poßit, excepto illo qui à medicamento venenoso aut corrodente vel veneno fiat, vel gladij percußione: tales difficulter tolluntur; vti etiam illi magis mali qui ex causa corporea oriuntur: minusq; malus ex vna causa, quam ex multis simul complicatus, etiam si ex mordicatione febris ephemera vel alia subsequatur perdurans aut continua. At dolores stomachi ex apostemate vel vlcere vix vel numquam curantur, nisi nacti fuerint diligentem & expertum medicum. Omnis dolor rodens, acutus, aut diu perseuerans, deducit ad syncopem, imò ad mortem, teste Galeno 5. De loc. aff. cap. 6. cùm ex eo narrat subsequutum spasmum aut epilepsiam. Ita hisce diebus puer cùm ieiunus esset, ac radicem angelicæ siluestris comedisset, ingenti dolore stomachi correptus, mox epilepticus concidit, corpore toto, ac manibus simul conuulsis ad quinque horas: qui tandem difficulter à me curatus fuit. Erat puer quinque annorum, alioqui valde agilis. Prægnantes facilè stomachi dolore quoque apprehenduntur, ob menses restrictos; & facilè tunc animo linquunt, vt matri meæ charißimæ Margaretæ Nanniæ, ex Baiarorum familia, contingere solebat: sed salis momento in os indito, mox reuiuiscebat; vt anteà quoque dictum est lib. 17. nostrarum obseruat.

OBSER-

OBSERVATIO XXIIII.

De dolore ſtomachi à rebus calidis aſſumptis.

MERCATOR ille, qui in foro Delphenſi habitabat, pro cuius ædibus Rex interſignium erat, tormina in ventre & circa vtraque hypochondria cùm pateretur, ebibit pluſquam dimidiam pintam vini Romani vulgò dicti, cum ʒ j. pulueris granorum paradiſi: nam hic aromatarius erat, ſed eo vino ebibito incidit in ventriculi dolorem, tum ventris crudeliſſimum & atrociſſimum: ita vt præ anguſtia & rumpi & ſuffocari videretur: neque euomere neque ſeceſſum habere potuit. Vociferabatur ſe ignem in ſtomacho habere. Ad hunc eodem die accitus 20. Aprilis die anno 1563. ac eadem hora qua mori putaretur, ſtatim dedi ℥ iij. vel plures decoct. hordei in qua ʒ j. ſeminis anethi incocta erat, adiecta ℥ j. ſyr. ex infuſ. roſ. Eaque potione tepidè ſumpta, vinum euomuit, & liberiùs anhelitum trahere potuit: & à vomitu paulo meliùs habere cœpit; & incidit in ſomnum. Poſt ſomnum, quamuis minùs doleret, circa præcordia grauitas quædam remanebat cum dolore; & cùm aluũ non redderet, paulo plus quàm dimidium potionis ſequentis propinaui: ℞. folior. ſenæ ʒ vj. ſeminis aniſi ʒ ß. rhabar. ſelecti ℈ iiij. ſchœnanthi ℈ ß. ebulliant in ℥ ix. decoct. communis, & fortiſſ. expreſſ. adde oxyzach. ſimp. ℥ j. ſyr. ex infuſ. roſ. ℥ ß. miſce pro duabus doſibus: vna aſſumpta quinquies aluum depoſuit, & à dicto ſymptomate in totum liberatus eſt; ita vt alteram doſim non ſumpſe-

ſumpſerit. Potus huic erat ptiſana hordeacea, eò quòd febrem timerem. ſed ea non ſuperueniente, optimè deinde habuit.

SCHOLIA.

CARDAMOMVM *(quod vulgò granum paradiſi dicitur) vltra tertium gradum calidum & ſiccum eſt, vel ſaltem in tertio gradu. habet enim vim valdè excalfactoriam. Dioſc. potum ex aqua ad comitiales, iſchiadicos, tuſſes, neruorum reſolutiones, rupta, vulſa, tormina, latas ventris tineas valere ſcribit; & ex vino potum renibus, difficultati vrinæ, à ſcorpione ictis, auxilio eſſe. Verùm hic aromatarius cùm in ſubſtantia ſumpſiſſet, præter iuſtam doſim, plurimùm obfuit, & pæne hominem necauit: quamuis eidem aliàs (vt narrabat) ad ſimilem dolorem in minori quantitate ſumptum profuerat: nunc autem plurimùm, & ad internecionem ferè læſit. Cæterùm dolor ſtomachi cùm ex varijs cauſis fiat (vt diximus) vario modo quoque curatur. Si enim ob intemperiem calidam, vel frigidam doleat, eodem modo curatur intemperies rebus contrarijs & alterantibus. Sic & dolor ex vento frigido, aut aqua gelida epota, contrarijs remediis ſanatur. ſtomachus enim pane calido ſæpe fouendus eſt, aut laſeris aſſere calefacto, aut cupreſſino, aut piceo: alij feruente cinere vtuntur in ſacculo. In potu verò betonicæ farina cum vino efficaciter ſumitur, ſi ſine febri fuerit; alioqui cum calida aqua datur. At hîc ob cardamomum ſumptum, aqua hordei & eius cremor conueniebat: iuuabat & vomitus, quia calore & copia ventriculum extendebat: ita & tormenta ac roſiones ex malo cathartico, vomitionibus iuuantur, clyſteribuſq́; ita & ex cibis*

Curatio doloris ſtomachi.

Dolor ex vento frigido aut aqua gelida epota.

ex cibis pariter acutis fieri debet, pinguiaq; cum insipidis dari iubent. Ex malo medicamento, venenato, erodente, æger vomere debet, atque pro veneni ratione remedia communia ac particularia ex libris venenatorum quærenda sunt: sicuti & veneficiorum auxilia ex iisdem libris haberi debent. Vbi dolor vehementissimus est, & suspicio sit de aliqua materia venenosa aut medicamento venenoso assumpto, theriacam recentem dare prodest. Si ex quauis causa primitiua vel extrinseca venerit, ea ipsa tollenda. & si ex intemperie nuda, siue calida siue frigida, curetur vt de imbecillitate ventriculi priùs dictum est. Si dolor sit à materia frigida, huius curationis exemplum posuimus. Hîc in cibis, potionibus, stiptica vitanda tradit Galenus, ante stomachi exinanitionem, si pituita nimium redundet, nam crassæ, duræ, siccæ, terrestris sunt materiæ (adstipulante Zoar) quæ dolorem stomachi inferunt. Iis exiguus cibus ac potus offerendus, facilis concoctionis, boniq; alimenti, aluusq; vtiliter exinanitur. Sed priùs necessarius, modò in ieiuno, modò post cibum vomitus, vtilis exercitatio, gestatio, nauigatio, frictioq;. Nihil edendum, aut bibendum nisi calidum, vitatis tantùm iis quæ pituitam contrahere consueuerunt. Sed in iis considerandum est, an stomachi duntaxat causa fiat, an alterius membri propinquitate fuerit. Primùm igitur materia digerenda; ac exinde purgãda; vltimò stomachus omnino recreandus est. De vomitu verò, leuibus concitandus est, aqua tepida, cum acetoso syr. simplici, aut composito: si id fieri minimè potest, aluus commodè mollienda est; nam aluum trahere violenter, periculosum est; quandoquidem materiam vndequaque contrahit. Aquosa pituita hydromelite ac syr. acetos. simplici compositione aptè

Doloris stomachi ex catharctico remedium.

Curatio doloris stomachi à materia frigida.

aptè præparatur, vel menthæ syrupo: at viscosum phlegma oxymelite compos. vel scillitico, vel si ex iecore fluxerit materia, vel venis. At quanquam dolori ventriculi à causa frigida calidis medicamentis succurratur; tamen si hepar calidum est, verendum, ne dum vni mederis, alteri noceas; & calidis medicamentis ventriculum iuuans, hepatis caliditatem augeas. Mitigetur itaque dolor anodynis suprà descriptis: cauendum tamen ne hepatis regio fomentis illis vel vnguentis tangatur. Mitigato dolore, pilulæ exhibendæ, ex hiera, adiecto rhabar. Si à cerebro verò, stœchadis syr. digeratur. Digesta materia aquosa, deiiciatur cum aloë lota. At quod in tunicis ventris impactum est, hiera quoque perpurgatur: vel si valdè viscosum, hieris maioribus. Deinde stomachum, vt priùs, tum sumptis quàm admotis roborabimus; vt speciebus aromat. ros. & similibus: & cerata stomachica, emplastra, linimenta apponemus, & inungemus: vel sacculos iam sæpe dictos adhibebimus: quorum copiam vide apud auctores, & præcipuè apud Arculanum, vel Benedictum Veronensem, qui ea magis Latina in vsum suum transtulit. Si à bile dolor stomachi; rosionibus æstuat: solent autem qui tentantur stomachici, interpositis quibusdam diebus, hunc humorem euomere. sed qui perseuerat dolor perniciosus est, & interdum hominem necat. iis rectè aluus ducitur, potiones absinthij dantur: & si calida sit materia, in continuato dolore potiones ex violaceo & rosaceo syr. nymphææ, & papauerinus, ex albo semine, ac calyce. si autem bilis ventriculo innatet, vomitu euacuanda, aquæ tepidæ ℥ vj. syr. acetati ℥ j ß. misce, & post cibum bibantur. digito inde aliquanto in os post & fauces immisso, aut penna vomitus eliciatur. Si verò

Curatio à bile.

verò ægrotus ſuapte natura non facilè vomat, euacuetur ſumpta potione ſequenti: ℞. ſyr. roſ. laxatiui ℥ j ß. rhabar. puluериſati ʒ j. cum aqua cichorij & abſinthij; fiat potio, quæ hora quarta matutina ſumatur. Si verò bilis ab hepate in ventriculũ per interualla transmitti videatur, hoc electuario vtere: ℞. diacydonij ſine ſpec. ℥ j. conſer. roſ., acetoſæ ana ℥ ß. pul. elect. trium ſantal. diarod. abb. ana ℈ ij ß. cum ſyr. ex roſ. ſiccis; fiat elect. molle: capiat ℥ ß. tribus horis ante paſtũ. Extrinſecus malua iuuat ex oleo roſ. vel viol. addita ſantalorum farina, & inungatur oleo myrteo, & cotoneorum. Experimento valet ventris gallinacei interior membrana arefacta in farinam, ob eam cauſam, tunditur & datur. Quibus præſidiis ſi non cedat dolor, ſoporifera non ſine metu danda ſunt. Si dolor ſit ex atra bile, iis neceſſaria geſtatio, nauigatio, ſi longus morbus eſt, ac diebus interpoſitis accedat: & ſi fieri poſſit, ex nauſea vomitus. Vitanda cruditas eſt, ſumendi cibi faciles & ſtomacho non alieni, vinumq́; auſterum bibendum, intereà humor digerendus cum ſiliquis ſenæ, polypodio, & aliis melancholiam digerentibus; & venter repurgandus pilulis ex hiera & indis. deinde roborandus ſtomachus. Et ſi ex liene veniat, eius ratio quoque habenda, vt priùs dictum eſt. Reliqua vide apud auctores.

Doloris curatio ex atra bile.

OBSERVATIO XXV.

De dolore ventriculi & pylori, per modum conſultationis.

REGNERVS inſignis iuriſperitus & aduocatus, quondam Penſionarius Amſtelrodamenſis, conſilium à me petiit, de dolore vẽtriculi

fundum occupante, paulo ſupra vmbilicum, diuturno & per interualla recurrente. cui hæc ſcripſi. Vt à dolore illo paulo ſupra vmbilicum, vir doctiſſime, liberari poſſis, quamuis medicorum illuſtrium multis remediis vſus fueris, radicem huius mali omnium primò inueſtigare oportet. Dolor hic ex ventriculi fundo, ob repletionem & obſtructionem, naſcens, vno tamen tempore ſubinde magis affligens, quamuis rarò omnino à dolore videaris planè liberatus; oriri quoque videtur etiam ab exortu inteſtinorum, quem ex pyloro inteſtinum recipit. Quidam tamen hunc non priùs vocare inteſtinum dignantur, quàm in orbes anfractuſq. circumuoluatur: atque ideò alij ſimpliciter productionem, alij cum appendice duodenûm digitorum, Græci ἔκφυσιν δωδεκαδάκτυλον appellant. Cùm autem hic dolor ſæpe ſua interualla habeat, longiuſque protrahatur, locum affectum & cauſam diligentiùs indagare oportet; antequàm curationem moliamur. Locus affectus, iuxta circumſcriptionem doloris, videtur eſſe in locis iam dictis. Eſt in iis locis quędam obſtructio ſeu ἔμφραξις, quæ etiam ob imbecillitatem locorum dictorum facilè redit; cùm loci dicti iam longo tempore affecti facilè recipiunt, non tantùm nouum humorem, verùm etiam ſua imbecillitate eundem, nempe pituitoſum, gignunt vel fouent: qui cùm craſſior exiſtit, diutiùs ibidem moratur, ac difficiliùs ſoluitur: vnde malum diutius quoque protrahitur; cuius cauſa etiam concoctio impeditur, quæ fit in ventriculi fundo: & ſic ventriculus crudũ humorem

quoque

quoque demittit ad pylorum.atque huius consequio, videlicet ex illa materia pituitosa; etiam ventositates crassiores & tenaciores, loca affecta extendunt, vsque ad vmbilicum ferè,& maiorem dolorem inferunt. Verisimile est ac concludimus quòd sit pituita inhærens fundo ventriculi,deinde quoque adhærens & pyloro & intestino iam dicto. Nam superuacanea quidem pituita in cerebro,in ventriculo,& in intestinis gigni consueuit: sed in cerebro tenuis & aquosa: in his verò crassa atque lenta:hæc enim peculiare est ventriculi & intestinorum excrementum,non fex alui; quippe quæ cibi excrementum est commune: etenim cùm illorum substantia frigida sit atque membranosa, crassum certè ac viscosum de se excrementum proferet; quale est pituita lenta. Hæc igitur secundum naturam gignitur concrescitq. in intestinis:è quibus cernitur aliàs spontè fecibus circumiecta descendere,aliàs purgatione vel clystere manifestè deduci, aliàs dysenteriæ vi corradi. Quum autem parciùs ea vacuatur sensim aucta caloris vi,in vasis tandem crassescit,vt prorsus obstruens intestina quasi infarciat, fiatq. latentium difficiliumque morborum causa. Talem pituitam crassam ego in fundo stomachi, tum intestino iam dicto collectam & adnatam esse existimo; magis tamen vno tempore quàm alio: ex qua etiam flatus gignuntur: vnde etiam tensio sentitur. sed cùm fouentem causam magis habeat ob pituitam inclusam crassamque; ideò hæc ipsa remediis aptis detergenda & purganda erit: deinde loca ipsa affecta roboranda quoque

erunt, ne eadem gignant vel foueant, recipiant, colligántve. In curatione itaque (vt in omni stomachi oppilatione) damnamus astringentia, & quicquid crassum humorem generat; sed potiùs attenuantia, aperientia, simul detergentia & incidentia, ob pituitam crassam. erit itaque vtile oxymel simplex, etiam compositum & scillinum, & pilulæ ex hiera. Quare cùm hunc virum inuiseremus in Haga Comitis agentem, & apozemata incidentia & detergentia & simul pituitam expurgantia præscripsissemus, meliùs habere cœpit. Egregiè profuit post pituitam crassam purgatam, vinum absinthite, & ceruisia absinthites; etiam stomacho exteriùs posteà corroborato.

SCHOLIA.

DOLORE *vrgente, quoad possumus, cibo & potu abstinebimus; quoniam concoctio bona esse nequit. Posteà dabimus cibos tenues & qui vim extenuandi habeant: eritq; exiguo potu contentus æger, & meraciore, vitabitq; frigus in toto corpore, sed extremis præsertim: & cùm materia adhuc adsit vnà cum dolore & flatu, propter obstructionem; licet fomenta (de quibus paulo antè diximus) dolorem sedent & insensibiliter vacuent, nequaquam iis vtemur in hoc casu; quoniam affectum magis proritant, vbi adsit talis oppilatio & materia infixa est, vomitu non educemus, cùm illud adeò crassum sit, vt educi non poßit, nisi prius extenuatum fuerit, & via aperta. Transitum verò inter lienem & stomachum, si ibi adsit oppilatio, iis parare debemus: de qua agemus, cùm de ictericis atris loquemur; & de iis quæ ad lienis tumores faciant. bilis autem*

De oppilatione stomachi.

atra

atra repurganda, ac ne eadem regeneretur, victus rationem emendabimus. Si via quoque inter stomachum ac bilis folliculum, ex morbi regij curatione, praeclusa fuerit, remedia perquiremus, sicuti ad intestina, vbi praeclusus transitus est, ab iliacis & colicis doloribus. ita & iis vtemur, quae vias inter iecur & stomachum, vel mesentericarum poros aperiunt; humores incidendo, si crassi sint, & detergendo & repurgando. Durescit & interdum stomachus sine abscessus vitio: vnde aegrè in coquendo rugas contrahit, maleq́ue digerit. ex frigore oritur, aut materia frigida in tunicularum meatibus combibita, atque in altera earum infixa. Verùm interior magis officit, apostemati quàm simillima duro: in eo tactus durus est, difficulterq́ue inclinatur aeger: nam in poris tenuibus malum insitum est: tum demum stiptica dissoluentibus vtendum: & in duritia sine abscessu has potiones vtiliter damus, ex mentha, calamintha, & absinthio, & catapotia, ex hiera cum agarico: & emplastrum vtiliter imponimus ex mastiche, croco, meliloto, spica, bdellio, cera, & oleo lilino, vel oleo ex violis luteis. At de dolore ex abscessu calido, vel frigido, & ob stomachi vomicam, posteà latiùs.

De dolore ex stomachi duritie.

OBSERVATIO XXVI.

De dolore stomachi ex casu oborto.

QVIDAM sacerdos (cui nomen erat Gerardus Backerus) Alcmariae in via regia dicta habitans, cùm anno 1546. è scala cecidisset, cubiti radium fregit: quem chirurgus tractabat. Huic autem post octo dies superuenit stomachi dolor vehementior, & totum pectus occupans. Lotium huic crudum erat: non febricitabat. ideò

hunc syrupum propinaui: ℞. oxymelitis simplicis ℥ j ß. aquæ hyssopi, fœniculi, scabiosæ ana ℥ j. misce. & cùm aluum non deponeret, ita eundem purgaui: ℞. Diacatholici ʒ vj. cassiæ recens extractæ ʒ ij. mummiæ ℈ j ß. dissol. cum ℥ iij. decoct. pectoral. addendo syr. capill. Ven. ℥ j. misce. & sexies aluum deposuit, & dolor magna ex parte cessauit. & sequenti die, cùm adhuc aluum deponeret, cyathum vnum iuris pulli dedi. Cùm adhuc exiguus dolor in stomacho permaneret cum appetitus deiectione, hoc vng. inuncto dolor cessauit: & ventriculo corroborato appetitus rediit, ℞. olei mastichini ℥ j. olei absinthij, menthacei ana ʒ ij. flor. ros. rub. puluerisatorum, corticum granat., coralli rubei, cinnamomi, masticis ana ℈ j. ceræ exiguum; fiat vnguentum. quibus præsidiis à dolore fuit in totum liberatus.

SCHOLIA.

HIC *dolor licet post octo dies à casu priùs ægrum affligebat, non est dubitandum, quin aliquo modo cadens à scala stomachum læserit. & si nos in principio fuissemus acciti, ea de causa sanguinem detraxissemus: sed quia lotium nunc crudum erat, & aluus resistebat, hæc purgatio satis ad rem fecit. Quomodocumque stomachus lædatur siue casu, siue offensione, siue percussione, vel ictu, periculosum est: nam refert Alexander Benedictus Veronensis lib.* 11. *cap.* 9. *ex ictu, propter membri nobilitatem, permultos protinus fuisse mortuos. Nouimus (inquit Beniuenius libro suo de abditis causis morborũ cap.* CX.*) fullonem quendam nomine Petrum, qui vnico pugno stomacho cuiusdam iuuenis violen-*

De dolore stomachi ex lapidis vel alterius ictu.

violentiùs impetito, hominem interemit. Cæterùm in eiusmodi casu inedia æger continendus est, ac protinus sanguis demendus est ex iecoraria vena, modò vires ferant: in cibo ptisana vel alica danda est, sine vino: aluus singulis diebus mollienda est, ac materia ad extrema auertenda est. Alij suadent leniter astringentia dari in cibo & potu. & quandoque ex eo ictu sanguis erumpit; prodest rhabarbarum cum vino stiptico vel rubrica lemnia; emplastro imposito ex farina hordeacea, scilicet ℥ iij. ladani ℥ ß. ros. ʒ iij. aloës ʒ vj. cum succo plantaginis, & oleo lilino. Si sanguis conglobatus sit, curetur vt iam aliàs dictum est. Intereà quoque sciendum, quòd stomachus interdum aut vulneratur, aut compungitur, aut mordaci humore exulceratur, vel scinditur; sed incautè acicula acuta deuorata, vel acu vel vitro, quandoque perforatur, & vento (vt priùs diximus) aliquando intùs incluso, magno extenditur cruciatu. Vidimus (inquit Alexander Benedictus Veronensis lib. 11. cap 7.) mulieres duas, quæ acus pariter crinales, vitri frusta, capillosq; plusculos (vt nos quoque vidimus) vomitu reiecerunt: quarum altera, vt refert idem Benedictus, exanimata interiit, altera tres ingentes caudæ caninæ arefactos nodos euomuit, qua ratione aut quomodo priùs ea hauserint veneficia, in dubio est. Sic nos quoque vidimus pannum, clauos, ferramenta, & nescio quæ non vomitu reiecta. Sic etiam Beuiuenius De abditis morborũ causis scribit cap. 20. mulierem quandam, æneam acum deuorasse; quæ nulla inde noxa percepta, integrum annum ita vt erat sana permansit. quo peracto cœpit dolor satis acutus mulierem ipsam circa ventriculum vrgere. cùm remedia à diuersis medicis nihil proficerẽt, & sic annis iam decem

Quibus casibus intùs stomachus vulneretur.

tali dolore, miseram vitam traheret, ecce acus illa terebrato ventriculo, è paruo demissa foramine, prosiliit. quam acum Beniuenius vidit, & mulierem curauit, quæ paucis post diebus, vnitate vulneris facta, in pristinam sanitatem restituta est. Accedit & huic quod Ioannes Langius epist. 40. lib. 2. refert: In gynæcio, ait, Ducis Iuliacensis, virgo dum sese exornaret, perterrita ingemiscens, acus quinque, quas in ore mordicus tenebat, deglutiuit, & per vrinam illæsa easdem reddidit. Idem Benedictus Veronensis refert de virgine Veneta lib. 2. cap. 9. & causam huius reddit lib. 5. cap. 13. in suis Anatomicis libris. Ego quoque vidi mulierem Delphensem, in insigni calcaris, ad quam accitus sum cum altero medico: quæ cùm in gutture doleret, Chirurgus incautè stylo immisso (vulgo probam vocant) ferreo, è manibus elapso in ventriculum, sæpe dolore tenebatur; & paulatim macie consumpta, cùm præsidia hîc nihil iuuare possent, tandem obiit. vti & iuuenis quoque Harlemensis, qui squillas (vulgari nomine garnaren *dictas) cùm circa Oceanum mare cum puellis luderet, deglutisset viuas, oborto dolore in ventriculo hic quoque mortuus est. Cæterùm illis qui ex veneficio acus & alia enormia reiiciunt, tum crines, quidam genistæ flores recentes aut arefactos, in potu dedere, vt concitatis vomitionibus, omnia ex faucibus erumpant. Nos quoque vidimus puellam Delphis in ventriculo dolentem, per inferiora modò excrementa picis instar nigra, vti saponem excreuisse, & lapillos & ossium frusta etiam per vomitum: quæ longo tempore laborans & macilentior facta, tandem etiam interiit. Ea vulnera aut alteram tunicarum duntaxat lædunt, aut ambas lacerãt. Latiora stomachi vulnera, quæ pro* Hippocratis

sententia

ſententia exitialia ſunt, ſingultus & bilis vomitus inſequitur, ſanguiſq; per aluum interdum; & ſi quid cibi vel potionis aſſumptum eſt, ex patefacto vulnere redditur: venarum ſubinde pulſus elangueſcunt, ſudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes exitialiter frigeſcunt. Signa tunicæ interioris læſæ ſunt, dolor vehemens, aſſumpto acetoſo aliquo, vel acuto vel ſalſo; tum vomitus, aut excrementa ſanguinea; tumet deinde venter, ac dolet, non ſine febre. At ſi circa os ſtomachi punctura fuerit aut vulnus, vbi malum grauatum eſt, in anteriori parte, ad decimum tertium ſpondylion vehemens dolor infigitur; vel magis aliquo acuto aſſumpto, tum anhelitus difficilior redditur, animus linquit, ſudore extremorum pergelido. At ſi vna ventris pars percuſſa fuerit, minùs periculi facit: tum ſupra vmbilicum dolor habetur, & aluus ſanguinea reddit. At in medio ſi offenditur venter, inter vtrumque augurium eſt. Leues ſtomachi ictus, Galeni verbis, ſanari poſſunt: Æger primùm temperato conclaui, non in plano, ſine vento fumoq; collocandus eſt; animo ſecurus, ſine multo ſermone, ſed tacitus quieſcat, vel ſupinus dormiat. Cibus liquidus damnatur, quiq; plurimus, ac difficilis concoctionis: laudatur ſtipticus, aridiuſculæ ſubſtantiæ, non multi alimenti: & ad ſeptimum vſque diem à vini potione abſtineat. exactis ſeptem diebus, ſtipticum nigrum extincti ſæpius chalybis aqua dilutum, prodeſt: quo nec nimium à ſiti vendicari debet, ante ſeptimum: ex eadem aqua, cum ſyr. roſato, aut rhodozaccharo vetere, vel cum ſyr. myrtino interdum bibat, & parciùs; tum & vinum mali punici, ſaporis medij, modicè bibat. Aluus, iniecta glande onerãda eſt, aut clyſtere mollienda. Eo membro

Prognoſtica & ſigna partis ventriculi læſæ.

Curatio.

vulnerato, sanguinis protinus missio necessaria est, aut ventris lenis deiectio, ex aloë lota, ac rhabar. torrefacto, aut myrob. citrinis. Vomitus hic damnatur. aut si humore mordaciori contigerit malum, eundem matutinis potionibus præparabis, ac deinde cathartico perpurgabis: deinde iis quæ leuiter vulnera agglutinant, dabis: nec differendum est; mora enim difficiliora redduntur vulnera. Profundiora stipticis sanantur, balaust., plantag. rosſ. & similibus. Agglutinantia stiptica sunt, terra Lemnia, bolus Armen., thus, mastix, tragac., aut emplastica extrinsecus imposita. Sed quia hæc ad chirurgiam pertinent, ex iis petenda quæ & vulnera ventriculo extrinsecus inflata sanant.

OBSERVATIO XXVII.
De Stomachi dolore, à parte dorsi posteriore ad anteriorem transeunte.

IVVENIS quidam Delphensis, Ioannes Vanderanus dictus, intensissimo dolore dorsi afficiebatur, è regione ipsius stomachi, tamquam pugione perforaretur, cum ingenti clamore. Dolor autem à parte posteriori incipiens in dorso, ad partem anteriorem stomachi transibat, cum maxima difficultate anhelitus; ita vt ex punctione vehementiore tum dolore suffocari videretur. Ad hunc in nocte accitus sum: cùm sine febre esset, cum pulsu æquali, licet parum veloci, & vtcumque magno, minimè tamen duro; & vrina tenuis, cruda, parumque subspicea spectaretur, nequaquam tincta, decoct. flor. chamomill. ℥ iij. & syr. ex infus. ros. ℥ j. exhibuimus. & quia tempus

valde

valde frigidum erat, inunximus tam partem posteriorem quàm anteriorem oleo anethino & chamæmelino. Manè cùm rediissem, licet meliùs dormierat, dolor tamen nondum erat sedatus. ideò hanc potionem sequentem propinaui: ℞. folior. senæ ʒ iij. seminis anisi ʒ ß bulliant in ℥ v. decoct. pectoral. & fortiss. express. adde electuarij lenit. syr. ex infus. ros. ana ℥ ß. misce. qua ter quatérve ventrem deiecit: ac post excrementa deiecta, & ructibus emissis, ilicò hic dolor sedatus est.

SCHOLIA.

DOLOR stomachi non semper in parte anteriori hæret, sed etiam è regione ventriculi dorsum fatigat; vt sæpe vsu venit, cùm dorso incumbat: quemadmodum etiam euenisse Mariæ Comitissæ illustri filiæ Domini Principis constat, cùm de tali dolore & inappetentia apud me conquereretur. Vnde etiam quidam, si dolor sit in parte anteriore, dorsum quoque inungunt, vel cataplasmata applicant: quod & nos frequenter cum magna vtilitate fecimus. At alij cuidam, qui simili dolore afficiebatur, vomitorium medicamentum dedimus; & egregiè contulit. Refert Amatus Centuria 1. curat. 73. de ingenti ventriculi dolore: Venerabilis Abbas, inquit, cùm grauissimo ventriculi dolore infestaretur, vt alta voce exclamaret; post multa adhibita remedia, vomitorium ex helleboro illi propinauimus: quo alba quædam ouorum albo similia euomuit; & sanus ilicò factus est. veluti nobilis quidam Neapolitanus, qui cùm simili dolore premeretur, post ebibitam integram libram aquæ florum Narangiorum tepidam, similia euomuit & sanus factus fuit.

OBSER-

OBSERVATIO XXVIII.

De ventriculi dolore ab assumpto veneno.

IN pago quodam nõ procul à ciuitate Pithuerienſi, in qua vrbe tunc praxim exercebam, iuuenis exiſtens, cùm ex Italia, ex Iacobi Syluij medici regij cõmendatione anno 1545. Pithueros acceſſiſſem: eo tempore tres comederant ex vno paſtillo, & veneno infecti ſunt: atque omnes dolore intenſiſſimo circa ſtomachum corripiebantur. Vnus autem ex iis lotium ad me miſit: quod cùm ſpectaſſem, tenuis ſubſtantiæ erat & viridis coloris, ſuſpicionem veneni præbens. Nam vrina viridis, teſte Auicenna lib. 1. fen. 1. ſumma 2. doct. 3. cap. De ſignificatione vrinæ viridis, ſpaſmum in pueris ſignificat, aut venenum in potu ſumptum: & ſi fuerit in ea hypoſtaſis, ſpes erit vitæ; alioqui metum incutit. Cùm is qui vrinam adferebat, rem geſtam narraret, magis ſuſpicionem augebat. Præſcribo itaque vomitorium medicamentum; & vt ſimul pinguia deuoraret: quibus, vt poſteà intelleximus, ſtatim ab omni dolore euaſit, & curatus fuit. Alter verò, antequam conſilium peteret ſubitò interiit. Tertius autem cùm intellexerat priorem per me ſanatum, tardiùs tamen & ille lotium ad me tranſmiſit; in re tam ſeria ludens. Huic quoque vomitorium præſcriptum eſt, ex decocto raphani & oxymelite, vel ſimili; & ſumpta theriaca & hic conualuit. Eſt enim theriaca commune remedium contra venenum ſumptum: proprium antidotum

tidotum præscribere non poteram, cùm non scirent cuius generis venenũ esset. Quibus remediis consopito stomachi dolore, vterque curatus est.

SCHOLIA.

Historia mirabilis de veneno assumpto.

VENIEBAT *eo tempore mihi in mentem historia illa quæ anno 1538. mense Iulio Bononiæ contigerat, de tribus fratribus nobilibus & valdè diuitibus, in vnis ædibus cohabitantibus, & duobus vxorem & liberos habentibus. quorum fratrum natu minimus, nescio quo odio aut simultate, vel hæreditatis desiderio impulsus, duos fratres, tum vxores ac liberos veneno perdere decreuit; & ferè totam familiam perdidit, arsenico in vini cadum iniecto; ex quo bibebant ignari. Postquam longo tempore ex eo vino bibissent, cœperunt tandem veneni symptomata in ventriculo ac ventre & venis persentiscere. Quando & amicorum quidam ab iisdem conuiuio excepti deprompto ex eodem cado seu vase vinũ liberaliùs bibissent, statim & illi vbi domum redeunt, dolorem & puncturam in ventriculo sentiebant: atque mordacitatem quandam, & corrosionem, & inextinguibilem sitim tandem senserunt: nam hæc plerumque sunt symptomata arsenici: est enim calidum & siccum, vt refert Auicenna cap. proprio. Horum vnus suborta veneni suspicione, statim epoto oleo euomuit, & liberatus est: adiit tamen ad propinquos, eos de veneficio insimulans. hi se excusant, atque similiter iam dies aliquot se affligi queruntur. Excussis exploratisq; omnibus, denique in cado vinario arsenicum inueniunt, quod in fundo crustas effecerat. Comperta re statim medici accersuntur. Cùm iam malum in venas grassari cœpisset, & putredinem vnà cum febre*

febre creauisset, Dominus Matthæus Curtius, medicorum in Italia tunc facilè primus, consuluit ad reprimendam putredinem, intentionē exsiccandi habendam. Ergo bolum Armen. cum Zaccharo rosato exhibuit: item syr. de corticibus citri, acetosum, limones, arantiorum & granatorum succum, & id genus acidorum per se edere, tum cibis miscere iußit. Quòd si inter initia, dum adhuc in ventriculo venenum hæreret, fuisset vocatus, humectantia & lubrificantia conducere dicebat, ad expellendum vel vomitu vel alui deiectione: periêre ex isto veneno tres. Hispanus tamen medicus, qui adhuc meo tempore viuebat, cùm Bononiæ agerem, quem & sæpe in praxi comitabar, cùm consilia haberentur, humectatiua & infrigidatiua intentione vtendum esse suadebat; & iis dabat, quibus in hoc casu succurrebat, pharmacum ex agar. trochis. ʒ j ß. rhabar. tantundem, diacaßiæ ʒ vj. elect. de succo ros. ℈ iiij. mucchari ℥ j. Hæc iuueni robusto viro exhibita bene eduxerunt, & eundem à febre probè liberarunt. Agaricum tamen in aqua nenupharis infudit & eam expressam miscuit. Ad tormina quæ in intestinis manserant, clysteribus lubrificantibus est vsus. De veneno pulcherrimus est locus apud Galen. de loc. affect. lib. 6. cap. 5. vbi inter reliqua, ita inquit de veneno per os sumpto: Quum enim homo suapte natura probis humoribus abundans, ac sanorum more educatus, derepentè moritur (vt lethali assumpto veneno fieri solet) deinde corpus aut liuens, aut nigricans, aut varium esse, aut diffluens conspicitur, aut præ marcore fœdum molestumq; reddit odorem; tunc venenum sumpsisse aiunt. Memini ego puerum apud Delphenses, cùm pultem ex arsenico, qua glires interficiuntur, incautè sumpsis-

sumpsisset, solo vomitorio ex oleo & iusculo pulli venenum euomendo statim curatum fuisse. Solent in Italia in principio hausti veneni assiduè lac bibere, cum oleo amygd.dul. Et hoc quidem iam sæpe expertum est Auicenna De cura icteritiæ in fine decerptum. Ego solo oleo amygd.dul. epoto cum ceruisia butyracea in multis vsus sum, quos curaui, de quibus suo loco dicemus cùm de venenis agemus. Narrat Amatus cent. 2. curat. 65. de puero, qui epoto arsenico post annum priùs obierit. At ego noui qui multos annos superuixere, sed in magna miseria, cruribus resolutis, vt vix incedere possent; & mulierem post duos annos tandem vita orbatam. ita & religiosa quædam Delphis veneno infecta, longo tempore, sed miserè, superuixit.

OBSERVATIO XXIX.

De Ventriculi dolore ex obstructione hepatis, & vteri inflatione.

ELISABETA Guilielmi, 36. annos nata, vxor Ioannis Stopij, Alcmariæ anno 1551. dolore intolerabili ventriculi afficiebatur, & circa hypochondrion dolebat, partim ab hepatis obstructione, partim ab vteri inflatione: qui dolor admodum vehemens ab imo ventre vsque ad stomachum ascendebat; quæ eiusmodi doloribus aliàs obnoxia ex ventositate; quibus valdè angebatur. Ad illam ingressus, libenter enema iniecissem; sed cùm nullo modo admitteret, decocto sequenti bis in die vtebatur, cùm aluus resisteret: ℞. scabiosæ, fœniculi cum toto, viol., capill. Ven., melissæ, florum chamomillæ, meliloti ana m. j.

cassuthæ,

cassuthæ, agrimoniæ (ob hepatis oppilationem) ana m. ß. rad. glycyrr. ℥ ß. sem. anisi, carui, ameos ana ʒ j. sem. fœniculi ʒ ß. flor. cord. p. j. follicul. senæ ℥ j. epithymi ʒ iij. polypod. quer. ℥ ß. prun. damas. num. xv. vuar. ab arill. repurg. ℥ j. hordei mundati p. j. iuiubar. sebesten ana num. v. coquantur in sero lactis, pro lib. j ß. zaccharo dulcoretur colatura: in qua pēdeat globulus sequens, exprimendus dum potio sumeretur: ℞. rhabar. selecti ʒ j (erat enim ipsa magna ex parte biliosa, quamuis nunc etiam pituita præcipuè erat collecta) agarici trochis. ʒ ß. spicæ, schœnanthi ana gran. vj. fiat nodulus. aluus vtcumque eo decocto soluebatur, dolor tamen non sedabatur. Locum igitur dolentem inunximus vnguento sequenti; priùs fomento infrascripto vtentes: ℞. vnguenti nostri pectoral., dialthææ, olei chamæmelini, anethini ana ℥ ß. misce. ℞. rad. althææ ℥ ß. folior. maluæ, flor. chamomillæ, meliloti ana m. j ß. artemisiæ, absinthij, cassuthæ ana m. j. sem. lini, fœnugr., maluæ, anisi ana ʒ ij. sem. fœniculi ʒ j. coquantur in aqua pro lib. j ß. pro fotu in fine decoct. addendo vini Rhenensis optimi parum, & aceti ℥ j ß. quo & hypochondrium dextrum & ventriculus, & imum ventris circa vterum fouebantur, cum spongia calidè immersa & expressa. & aliquo modo dolor remissus est. Verùm cùm rursus aluum non deponeret. hoc modo illam purgauimus: ℞. diacatholici ℥ ß. diaphœnici ʒ ij agarici trochis. ʒ ß. pul. zinzib. gra. ij. dissolue cum ℥ iiij. decoct. suprascriptæ. in aurora cùm sumpsisset, egregiè aluum deposuit, multa pituitosa deiecit: & emis-

& emissis multis ventositatibus, dolor sedatus est. Die subsequente tamen rediit, & cùm balano rursus aluum deposuisset, rursus sequenti fomento vsi sumus: ℞. flor. meliloti, chamomill. ana m. ij. artemisiæ m. j. absinthij p. j. rad. althææ ℥ ij. sem. fœnug. ʒ j. ß. sem. anisi, fœniculi, mal. ana ʒ j. aceti ℥ ij. coquantur in aqua communi, pro fotu: etiam hoc deinde emplastro infra vmbilicum imposito versus dextram partem, vbi tunc dolor erat: ℞. flor. meliloti, chamomill. summitatum anethi cum flor. ana m. j ß. sem. maluæ ʒ ij. sem. fœniculi ʒ j ß. rad. althææ ℥ iij. coctis in aqua ad mollitudinem & contusis adde farinæ sem. lini, fœnugræci ana ℥ ß. olei lilior., amygd. dul. ana ℥ j ß. olei anethini, chamomill., scorpionis ana ℥ ß. misce. Ventriculus tunc minùs dolebat: sed magis dolor erat circa imum ventrem, versus dextram partem; sed inferiùs, vt locum hepatis non attingeret. Interim pro corroboratione stomachi, cum oleo absinthij ventriculi regionem inunximus. Vrina huic minimè inflammata erat: ideò obstructio illa quæ in hepate erat, potiùs erat ex humoribus frigidis quàm calidis: & quia dolor ad vreteres tenderet, versus inguina, etiam ad regionem renum, ideò commodè aliquid olei scorpionis adiecimus; & egregiè profuit, & liberata ab illa obstructione, quæ locos dictos affligebat, plurimum lotij profundebat: & tandem cataplasmate seu emplastro apposito, dolor iterum cessauit. Intereà his tabulis vtebatur: ℞. specier. diacimini, trionsant. (vt hepar minùs calfieret) ana ℈ ij. diambræ (ob vterum) specier. arom. rosf.

K (ob sto-

(ob ſtomachum) ana ℈ ß. diſſolutis in aqua artemiſiæ & abſinthij, adiect. zacch. albiſſ. q. ſ. fiat confectio in rotulis, ponderantibus ʒ iij. ſumebat ante paſtum per ij. horas: dolore non ampliùs redeunte. Eodem ferè tempore alia mulier, illius quoque vicina, iiſdem malis cùm affligeretur, iiſdem ferè præſidiis, vel parùm immutatis, & hæc ſimiliter conualuit.

Scholia.

Dolor ventriculi ſi ex vitio aliorum membrorum fiat, ſiue ex vtero, iecore, liene, patet ex iam dictis, quòd illis membris proſpicere oporteat: & in qua minera mali ſeu materia lateat, & ad ventriculum transferatur, primò tollenda eſt: & quia hîc erat materia frigida atque flatuoſa, & eductu difficilior, cùm dolor quidem remitteretur, ſed poſteà rurſus rediret, repetenda erat purgatio. Intereà & ventriculi quoque ratio habenda erat, eundem roborando oleo abſinthij exteriùs inuncto, ne vapores flatuoſos reciperet. ideò & diaciminum & arom. roſ. conueniebat. Quare cùm talis morbus aliquando per interualla huic mulieri reuerteretur, de præſeruatione conſului, vt optimam victus rationem inſtitueret, vt minus pituitæ gigneretur, neque ventoſitas accederet, ex iis quæ fomitem præbeant: quare imperaui vt omnia frigida & craſſa vitaret, olera, carnes vetulas, duras, & molles nimium, fructuſq; frigidos, legumina, & vt ſomnos longiores fugeret & vigilias ſuperfluas, quæq; viſcera grauant; vt & extrema membra ac ventrem potiùs calida conſeruaret quàm frigida, præcipuè pedes; & iis vteretur, quæ flatus diſcuterent, & pituitam attenuarent

rent modicè, non tamen valdè calfacientibus, ob hepatis caliditatem. Et ita nunc ferè omnes dolores stomachi absoluimus: quibus distinctis remedia sunt petenda ab effectibus suprà enumeratis. Quòd si dolor fiat à nimio sensu, vt qui facilè in animi defectionem incidunt, non erit præter rationem, imperare vsum theriacæ recentis, factis quibusdam priùs euacuationibus per clysteres & pilulas conuenientes. Cæterùm si dolor fiat ab inflammatione, apostemate, abscessu, vel vomica, aut ab vlcere stomachi, de iis nunc per ordinem dicemus; cùm seorsim de iisdem tractandum sit. Dolor à nimio sensu quomodo curetur.

OBSERVATIO XXX.

De ventriculi phlegmone seu inflammatione.

CVM stomachus, veluti cæteræ corporis partes, inflammatione tentari possit, modò in ore ventriculi, vt 1. obser. huius libri diximus, modò in alia quauis ventriculi parte; id ex dolore simul cum positu dignosci potest, quæ pars affecta sit, similiter & ex proprij eiusdem partis muneris oblæsione; appetentiæ, si quidem in ore ventriculi; concoctionis autem, si in eius cauitate excitetur. Sic iuuenis occurrit qui nobis proponebatur curandus: qui cùm continuò febricitaret, ac lotium valdè rubrum haberet, dolorque immensus ac assiduus in ventriculo adesset, qui nullis medicamentis admotis mitigari poterat, tumorem manifestè conspiciens, & æstum tactu percipiens, cùm & manifesta grauitas ei aderat, simul & febris continua, vt diximus (quæ omnia inflammationis ventriculi signa sunt) in-

flammationem adesse percepi. Quare tenui & exquisito victu præscripto, vt Galen. monet lib. 13. method., ptisanæ cremore contenti, à carnibus, vino & aliis cibis calidis abstinuimus, potuque aquæ hordei mundati & glycyr. vtentes, malisque acidis, aëremque temperatum seu parùm ad frigidum vergentem, elegimus, & somnum moderatum aut paulo breuiorem admisimus: nam si longior fiat, quàm oportet, potiùs inflammatio augeretur, detento insimul in tali somno intùs non solùm præter naturam calido innato, sed alieno, & eo qui præter naturam est: ad quorum detentionem non immeritò inflammatio ipsa (vt diximus) augeretur. similiter quietem iniunximus; & vt motum omnem vitaret præcepimus. Nam prima sunt in curatione ipsa (teste Celso cap. 5. lib. 4.) quies & abstinentia: ideò & immodici animi affectus non parùm nocent, & propterea vitandi sunt. & hac quoque de causa mandauimus vt parum loqueretur. Quod ad medicamenta attinet, confestim, cùm nihil prohiberet, ex vena interna cubiti dextri sanguinem vtcumque detrahere iussimus. deinde oleo rosaceo, cotoneorum, puluere ros. siccarum adiecto, vel huius æmulo, cum pauca cera, ventriculum inunximus. Purgationem eo tempore non dedimus, cùm in principio essemus: sed frictionibus & ligaturis ad diuersionem commodè vtebantur: & si aluum non redderet, vt lenibus clysteribus ea tantùm leniretur consuluimus: mox & fotu ex floribus rosf. rubear. absinthij Romani & portulacæ decocto parato vt vteretur præcepi: & vt

per os

per os exhiberetur id quod ſequitur: ℞. ſyr. de end. ex ſucco acetoſæ, ſyr. de ribes ana ℥ j. aquæ plantag., roſ. acetoſæ ana ℥ iij. vini granat. acetoſorum ℥ j. miſce pro iuleb. tam ob ſitim quàm febrem. Poſtea, cùm materia magis fluxa eſſet, ne aliqua ſumeret quæ intùs materiam coſtringere poſſent. Quare & hunc ſyr. vel ſimilem cepit: ℞. ſyr. viol. ex infuſ. rub. ſyr. de acetoſ. citri ana ℥ j. aquæ end., cichor., borag. ana ℥ j ß. aquæ abſinthij, fœniculi ana ℥ ß. miſce pro ij. doſibus. & tunc priùs pro leui purgatione caſſia accepta, quam anteà dare tutum non erat. Oleis ſuprà ſcriptis, olei chamomill. & abſinthij parum addidimus. fotum quoq. adhibuimus, ex floribus chamomillæ, meliloti, roſ. abſinthij, viol., maluæ, rad. althææ, & ſem. ſumach., decoctis in aqua roſ. & chamomillæ, addito in fine pauco aceto. & dolore ſedato, inflammatio ceſſauit, tum febris ipſa, apoſtematis reſolutione facta. Tunc quoque præſcriptum, ad ventriculi roborationem, diarod. abb. in tabulis. & perfectè conualuit. Venit tunc mihi in mentem hiſtoria illa Amati de mercatore, quem Ancone curauit, qui in ore ventriculi inflammationem patiebatur, qui ſæuiſſimus alioqui morbus ſæpe eſt; à quo qui euadunt Iouis filij, & albæ cornices dicendi ſunt. Leni itaque clyſteri fecibus eductis internam venam dextri brachij pertundere iuſſit, ſanguine ad vncias decem extracto; & loco dolenti ſequentia appoſuit: ℞. olei cydon., myrtill. ana ℥ ß. pul. myrob. citrin. ʒ j. boli Armen. ʒ ß. coque tepidè locus affectus inungebatur. At cùm his parùm profuerat, & dolor

dolor ingens, cum anxietatibus & nausea perseueraret, ex eodem vulnere brachij iterum sanguinis missio ad vncias octo repetita fuit: & emplastrum hoc admotum: ℞. farinæ hordei ℥ j, ros. rub. siccar., santal. rub. ana ℥ ß. pul. sumachiorum, hypocystid. ana ʒ ij. olei ros. omphacini, succi omphacij, id est, agrestæ ℥ ß. cum succo end. & ros. q. s. fiat emplastrum: quod sic frigidum, ob intensam caliditatem, dolenti loco admouebat, & sæpe innouabat: quo vir ille meliùs habere cœpit; neque dolor ita intensè eundem vexabat. Porrò vt aluus singulis diebus responderet, admodùm sollicitus erat, præcipuè lenibus clysteribus, vt hoc sequenti: ℞. iuris pulli, vel decocti maluar. ℥ xv. olei ros., viol. ana ℥ ij. vitelli oui num. ij. zacch. ℥ j ß. cass. extractæ ℥ j. salis communis ʒ j. misce; fiat clyster. Elapsis verò quinque diebus, locus, vt anteà, malè affectus, fomento ex ros. & chamomilla parato fouebatur; ac posteà hoc aliud emplastrũ apponebatur: ℞. acanthi, id est, brancæ vrsinæ, ros. rub., rad. maluauisci ana p. j. in aqua fiat decoctio; & abiecta aqua in mortario marmoreo, omnia optimè pistentur: quibus adde farinæ hordei, chamomillæ, seminis lini, fœnug. ana ℥ ß. santal. rub. alb. ana ʒ ij. cum oleo ros. & chamæmelino & pauca capi pinguedine, fiat emplastrum; & loco dolenti tepidum admotum fuit. Tertio die, post admotionẽ emplastri, ruptus est phlegmon: & æger per vomitum saniei parum reiecit, veluti per egestiones: se tunc sic multo meliùs habere sensit. Sequentibus diebus aquam mellis ad vlcus lauandum bibebat, cui quandoque thuris

mannam,

mannam, Galeni consilio miscebat: quibus intra 20. dies sanitatem obtinuit. Cibus huic ptisana erat, ad octo præcipuè priores dies; cuius vice ad amygdalatũ, multa destillatitia rosacea paratum, quandoque veniebat: posteà verò ius pulli gallinacei illi elargiebatur, aut ex eo paratam panatellam, vel eius carnibus concinnatum contusum. Potus verò aqua hordei per se, aut mixtum illi granatorum vinum, erat. Sed & aër circumdans, frigidus quoque erat. Hæc Amatus centur. 3. curat. 93. At iuuenis, de quo priùs dictum, per modum resolutionis curatus, ruptionem non fuit expertus.

SCHOLIA.

VENTRICVLVS secundùm suas tunicas, siue internam siue externam, potest pati tumores præter naturam, & præcipuè phlegmonem: quam quidam volunt fieri ex calidis succis, vel ex sanguine, vel ex bile, vel ex vtroque humore permixto; idq; in ore ventriculi vel in alia quauis eius parte: quam ex dolore simul cum positu dignosci volunt (vt paulo antè diximus) & ex propriis eiusdem partis muneris oblæsione; appetentiæ si quidem in ore ventriculi; concoctionis in eius cauitate. At quòd ipsa morbus compositus sit in magnitudine primò, & secundò in intemperie, & tertiò in soluta continuitate, patet apud Galen. lib. De diff. morb. tum 3. De temp. lib. De inæquali intemperie, ac reliquis plerisque locis. Quapropter non ab re eam insequuntur, tumor præter naturam, grauitatis, ac multi caloris sensus, & dolor circa partem affectam. accedunt adhæc sitis valida, & febris ardens. Tumor autem

Partes affectę dignotio

Quis affectus præter naturam sit inflammatio.

Eiusdem inflammationis signa.

autem & calor etiam tactu à medico iudicari queunt. Nausea quoque consequetur, propterea quòd inflammationis causa in ventriculi tunicis contineatur. Verùm vbi biliosus magis redundet succus, ita vt inflammatio erysipelatis naturam referat, vehemens erit ardor, sitis immoderatior, ac ardentißima febris, sed minor tumor ac grauitas. Ex quibus etiam signis interstingui poterit diuersa causa eiusdem inflammationis; præcedente victu ratione, ætate, temperamento, anni tempore ac reliquis non prætermißis. Est omnium horum tumorum eadem generatio, scilicet ex superuacuæ materiæ affluxu, siue ab initio inutilis sit, siue vtilis sui natura, sed parti molesta. influit autem generatim per venas, per quas nutritur. Quòd si sanguis sit, primùm maiores tenduntur, mox minores, donec resudat in ipsam carnem humor, eamq́ spongiæ ritu madidam reddit, ac spacia, quæ fibras interiacent, & in quibus arteriæ non mouentur, replent: vnde durus repletione tumor fit, & tensio; & renititur comprimenti; & dolor adest. Calor verò tum ex natura humoris gignitur; tum quia collectum in arcto loco & impactum, non transpirat; vnde necessariò putrescit. putredo verò calorem gignit: qui si in ea parte sit, quæ vel ob vicinitatem, vel ob præstantiam cordi calorem communicare potest, febrem facit, aut ephemeram aut putridam, prout maior vel minor est communicantia. Vnde 10. Method. 6. febres ex phlegmone aliquo modo dici possunt putridæ, si causam respicias, licet reuerà sint ephemeræ natura: quando solus calor communicatur cordi, non autem putridus vapor, vide 1. De feb. diff. 5. & De venæ sectione ad initium. Sed nunc sicut ex sanguine plus iusto influente, phlegmone in eo gignitur; ita & ex aliis

Causæ.

Vnde tumor, tensio & dolor ac calor.

Vnde febris

ex aliis humoribus tumores alij fieri poßint. videtur enim quòd simili ratione fiat generatio, iuxta Iacchinum doctißimum, eorum scilicet influxu, ex 13. meth. 1. & De vena sectione. Quòd si res ita habet, cur ergo auctores phlegmones solius meminêre? respondet Iacchinus: Atqui erysipelatis stomachi alibi fecerunt mentionē, vt 10. Method. & 4. De vict. 2. Quòd verò scirrhosi tumores fiant, nos, inquit Iacchinus, vidimus in dissectis: vt Florentiæ in muliere è domo Puccina. Respondetur primò, sub phlegmones voce comprehendi etiam erysipelata, vbi non est exactè loquendum. Alij verò tumores rarò accidunt, quoniam in membranas duras non facilè confluere potest crassus & viscidus humor; præsertim in internam. Aliquando in externa consistere: & memini (inquit idem Iacchinus) me ad tactum scirrhosos tumores sensisse; duros inquam, sine dolore. Hi ergo si accidant, ex communi ratione curandi scirrhos, curantur; addita solùm curatione à parte: quam in vno exemplo phlegmones monstrare sat erit: & iure; quoniam maximè periculosa est, & curatio multùm artificij exigit. Sed hic videndum, etiam ventriculum posse in tumorem eleuari ex solo vento: cuius, habemus exemplum apud Beniuenium De abditis causis cap. 40. Annum 16. agenti Petri Guicciardini filio ita ceruix ventriculi sine vllo doloris sensu eleuabatur, vt magnitudinem cydonij pomi æquaret: nec manifesta causa ostendebatur, cùm omni nocumento careret. Quare rem admodùm diligenter vestigare cœpi, admiratus quænam abditæ huius mali causa esse possent. Sed quum nullum prorsus præter ventum inuenirem, à quo, ventriculi capite paulatim eleuato, ita eiusmodi fieret tumor, vt & ossa talem situm adepta, nec vltrà

Quomodo tumores in stomacho etiam ex alijs humoribus. vti ex sanguine, fieri possint.

Scirrhosi tumores post dissectionē in stomacho inuenti.

Duri tumores in parte externa aliquando cōsistere.

Eleuatio stomachi.

ad pristinum statum reuersa, figuram illam illis impressam tanquam naturalem custodirent: ferrea demum lamina, quæ ex cingulo quoque surgebat ferreo, stomachum comprimi iubeo; quo paulatim ad sedem suam retrocedere cogeretur: quod factum est. Nam haud multo pòst hoc vno tantùm præsidio ita repressus est tumor ille, vt ad pristinam ac naturalē formam ipsius ventriculi ceruix penitus reuersa sit. Hæc Beniuenius. *In iliaco dolore, cùm excrementa per os redduntur, ventriculus quoque in tumorem quandoque attollitur (vt nos vidimus) partim quidem ex flatibus, sed magna ex parte ab excrementis eò perlatis. Quandocumque autem tale aliquid contingit, non modò spes vitæ superest; sed mors ferè imminet. At stomachum indurescere diximus paulo anteà, scholio obs. 25. huius libri, eiusq; curationem, sed breuem, adiecimus: sed durities illa non est omninò sine dolore. At erysipelas licet æquè aut magis periculosum quàm scirrhosus tumor ventriculi, præcepta tamen curatiua habet simplicißima; scilicet solis frigidis intùs, & extrà admotis. sed nos de phlegmone priùs agamus, id est tumore facto à mediocri sanguine & vtili.* Hic ergo in partem influit ex maioribus venis, quæ eò confluunt: confluxus verò causa est, vel ex ipsa parte attrahente, vel ex quapiam alia transmittente (iuuat enim modò fusißimas Galeni demonstrationes 13. Method. in Epitomen cogere) quæ transmittunt, robustiores necessariò sunt, vel natura, vel ex accidente aliquo suscipientibus comparatæ. Transmittunt autē, quia ipsa se grauari sentiunt, vnde vi vtuntur noxiorum, seu onerosorum expultrice. Quæ verò grauant, aut quantitate molesta sunt, aut qualitate vitiosa & noxia: vt calida, frigida, acria. Ex altera parte,

Erysipelas stomachi.

Phlegmone ventriculi ex sanguine mediocri & vtili confluente.

parte, qua attrahunt, confluxum causant: attrahunt verò calore partis, aut dolore. Opus verò caloris Asclepiades nolebat attractionem dicere, vt Galen. scribit: ipse verò vult attractionem dici; cùm ille confluere humores, non autem attrahi in partem calfactam diceret. Et quidem non facilè decernitur (dicente Iacchino) quis horum rectiùs sentiat. Asclepiades calore, vt puto, considerauit fundi & liquari circumstantium partium succos: aperiri partis meatus ac laxari. His facilis fit confluxus: vt contrà frigidis arcetur. Nec Galenus aut ratione, aut experimento monstrabit, quòd calore attractio fiat. Nam quòd in magno mundo à sole sursum feratur vapor, attractio non est: si quidem per se mouetur sursum, ex forma quam à generatione acquisiuit. Ratio verò, solùm rarefactionem & heterogeneorum solutionem à calore fieri inuenit. Secundo De diff. feb. 11. loquitur disiunctiuè, quòd calor vel attrahit vel recipi facit. Adde, pro Asclepiade, quòd calor, cùm intemperiem efficit, dolorē efficit. Ad dolorem non propriam attractionē reducit Galenus, sed ad transmissionem, vt statim dicemus: Dolor enim, inquit, confluxum excitat: quoniā natura dum causam cōtristantem expellere tentat, si quidem primo impetu non prosperè succedat; maiore impetu nixa, sanguinis aliquid, & spiritus eò trudit. sic ad dolores plagarum, tumorem insequi cernimus. Hoc ergo non est dolorem attrahere, sed doloris occasionem esse, vt humores in partes transmittantur. Quòd si 2. De diff. feb. & alibi centies attrahere dolorem inquit, non propriè de attractione loquitur, sed cum ea similitudinem habet, quatenus pars dolens ipsa à dolore repletur. Ideò rectiùs loquitur 3. Meth. cùm inquit: Dolor est fluxionis causa:

causa: non dicit, fluxionem trahit. & rursus 6. De vsu partium, attractionem triplicem ponit; vacuo, calore, familiari qualitate: doloris verò non meminit: sed hoc, quia non erat ad propositum, cùm de attractione cordis ex arteriis loqueretur. Considera ex eo loco expertum attractionis caloris: vt flamma ex ellychnio oleum attrahit, & hoc caloris vi ex lucerna: vnde eam exhauriri videmus. An non videas magis num sicci ratione attrahat, an calidi? sicca enim humidum attrahere vehementer videmus; vt spongiam, linum: hinc ergo ellychnium. Sed tunc aliam causam attractionis dare oportebit: nempe quæ à siccitate fit. Prætereà si hæc esset attractio, tunc siccum, id est, igneum, humidum sibi contrarium attraheret: contraria verò se refugiunt. sed hæc aliàs. Signa phlegmones ventriculi, si ex ipsa natura haberi debent, partim affectus naturam sapient, partim affectæ partis. Atqui affectus signa hæc sunt: dolor primùm, qui ex solutione continui fit, facta ex materia replente, & tendente sensitiuas partes: mox tensio, seu renixus partis, quæ repletione accidit. Cùm enim durum vniuersim sit, quod tactui non cedit, 5. De simpl., alia dura erunt concretione, alia repletione; cuiusmodi est phlegmone. Quòd verò materia à qua fit, sit sanguis, necessariò calor aderit parti; & non solùm ex natura materiæ, sed etiam ob putredinem, quæ ex necessitate sequitur. semper enim humida & calida corpora cùm in calido loco manent, non perflata citissimè putrescunt. At non perflantur, quòd omnes meatus, per quos transpiratio fit, sunt adstricti, vel obstructi. vnde & probè Thessalici phlegmonem adstrictam passionem dicebant. Rubor verò ex natura humoris accidit. Hæc indicant omnem phlegmonem,

Hæc doctrina multis partibus erit communis.

monem, quæ sub sensum venit: sed si interna sit, non omnia hæc sentiuntur; quædam tamen. Primùm ergo dolor sedem affectam demonstrat, si præsertim non extimas partes attingat, quod tactu distinguitur. Vnde internas partes afficere monstratur: quæ & ex vehementia eius coniectura fit. Mox sensus tactus aut visus tumoris circumscriptionem sentit: sed hoc non semper euenit, vt cùm remotas partes obsederit. Ideò, quod dicit & apostema manifestum fuerit, id est, tumor apertus; efficax quidem nota est, sed quæ non semper sentiatur. Fit tertiò coniectura ex febre, quæ necessariò adiungitur. Est autem necessitas generationis ex putredine, vt in lib. De vena sect. habetur, & 1. De diff. feb. 5. quæ cùm necessariò putridum calorem excitet in parte; si quidem pars illa, vel quia vicina est, vel quia nobilis, multis vasis abundans; vel ob multitudinem materiæ collectæ calidæ; communicabit cordi calorem suum igneum: vnde vniuersum corpus incalescet præter naturam; & ita fiet morbus febrilis. Quòd si non modò calorem, sed & putridum vaporem insuper impertiri possit, iam non febris modò, sed putrida fiet. Cùm igitur venter vicinum positum habeat arteriæ, & iocinori, facilè febrem faciet, & eam putridam, & continuam: cuiusmodi sunt omnes febres, (vt ostendimus in libris nostris De febribus) quæ ex viscerum tumoribus & inflammationibus fiunt. Hæc Rhases. Sed super eundem scribens Iacchinus (cuius verbis hactenus vsi sumus) coniecturam, inquit, solùm affectus facies, nisi & alterum addatur: calor loci perceptus, & ab ægro & astantibus, cum palma ventrem attingunt. Adde & sitim, quæ necessariò euenit: nam cætera symptomata, quæ Galen. numerat, insequuntur,

Phlegmones internæ signa.

præcipuè

præcipuè os ventris afflictum: ideò adaugent coniecturam affecti loci, sed non affectus. siue enim conuulsio seu delirium sequatur, siue cibi horror; omnia inquam ad ventris morsus sequi dicuntur; sicuti & animi deliquia. Ob has causas Auicenna vaga quædam signa addit, vt certificet coniecturam: Si inquit dolor remedijs non soluitur, & durat, significat apostema. Sed signum est inefficax, nisi intelligatur cõtinuitas caloris: hoc enim aliquid facit ad agnitionem cum reliquis. Similiter & vitia pulsus & anhelitus, communia alijs causis esse videntur, non propria phlegmones. Hæc de signis phlegmonem indicantibus. de prognosticis posteà.

OBSERVATIO XXXI.

DE *ventriculi phlegmone seu inflammatione lethali.*

GRAVITER & continuò febricitabat Harcko quidam Alcmarianus, admodum senex, qui iuxta Sacellum Sancti Spiritus, ex phlegmone ventriculi decumbebat, & ex cõtinuo singultu, qui procul dubiò etiam ex inflammatione ortum habebat. Ad hunc cùm circa quartũ diem priùs accitus essem, vix remedijs adhibitis, facto etiam prognostico, eodem die obiit. Neque admiratu dignũ, cùm morbus hic semper periculosus sit: nam & de morbi magnitudine quid attinet dicere, cùm & per se lædat plurimas & necessarias actiones, vt nutritionem; & dolorem prosternentem vires inferat: habetq. id præcipuum, vt principes partes in consensum maximè trahat. Sed de his latiùs in scholio.

SCHO-

SCHOLIA.

VBI stomachus inflammationem sustinuerit, magna opus est diligentia, teste Alexandro Trallia-no lib. 7. cap. 14. quoniam maximum morbum & necesßitatem corpori affert. Quòd si imbecilles fuerint vires, ijs qui ea laborant (vti huic seni erant) mortifera vt plurimum esse solet. quamuis non solùm ij, sed etiam qui valentiores ipsis sunt, ab ea interimi consueuerunt. Nam quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obsidet, veluti pleuriticis, peripneumonicis ac synanchicis, vna salus est, videlicet ipsum viriũ robur, ex Gal. decreto 10. meth. med. Curatio quamquam ex communi phlegmones curatione pendeat, vt augmentum inhibeamus, & factam phlegmonẽ curemus; ea tamen oportet ad ventriculi phlegmonem accommodare. Præscribemus itaque victum refrigerantem (vt iam diximus) & tenuißimum: & si naturam erysipelatis magis referat, magis refrigerantibus vtendũ, vt lactuca, cichorea, vel endiuia, vulgo scariola dicta, in aqua hordei decoctis, & ptisana, posteà in iure pullorum gallinaceorum decoctis; abstinẽtes à vino & carnibus, vt dictum est. Venam quoq. statim secabimus, præcedente clystere emolliente, si aluus strictior: paritérque ad diuersionem frictionibus, ligaturis, cucurbitulisque ac reliquis diuersionibus vtemur circa initia; abstinentes à medicamento purgante, ne materiã ad locum affectum & inflammationem trahamus; ex Gal. decreto. Huius habemus historiam apud Grad. supra 9. Almansoris, cap. proprio, de puella iuuene robusta, quæ cùm die 3 ab initio apostematis medicamentũ solutiuum, contra opinionem alterius medici, cepisset, 5. die obijt, vomi-

Signa prognostica.

Curatio

Venæ sectio & diuersio

A purgatione in principio abstinẽdum.

Error cuiusdam medici notatur.

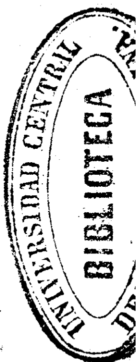
vomitum hic perpetuò etiam euitandum volunt, cùm ventriculum dilaceret: alij tamen tempore maturationis conuenire existimant, vt rumpatur: præstat tamen ab omni vomitu abstinere. Quòd purgatio non conueniat in principio, constat ex Gal. 13. methodi medendi. Post hæc ad ea quæ extrinsecus applicantur confugiendum, & mixta curatio debet esse, ex astringentibus & laxantibus: quamuis circa initia semper astringentia intendi debeant, iuxta eundem Alexandrum: & si eis duntaxat vtaris eo tempore, non peccabis, ex Gal. auctoritate 13. meth. medendi. Valet itaq. oleum omphacinum, rosaceũ, cydoniorum, vel de absinthio, si valida non fuerit inflammatio, aut feruor; vel ex ros. & absinth. p. j. flor. chamomil. rad. ac folijs althææ p. media in aqua pluuiali decoctum facit, & pauco aceto aut vino albo fiant epithemata vel vng. vt iam ostendimus exemplo paulo superiùs dicto. Et vbi iam laxantibus magis indigeas, vtpote in incremento aut vigore, adde prædictis laxantia, & augeas, vt chamæmelum, althæam, semen lini, meliloti & fœnugræci & adipem anserinum, oleũ chamæmel. anethinũ, liliaceum, & mastichinum, ac vtriusq. amygd. ijs omnibus aut quibusdam simul permixtis, varia medicamenta compones, vti vsus postulabit, & epithemata, cataplasmata, & vnguenta. de quibus vide Aëtium & alios auctores. Vbi moderata fuerit inflammatio, etiam ceratum Gal. 4. meth. sufficiet: & vbi stomachus magis corroborari postulet, aloën augere conuenit, admiscereque cum eo succum absinthij, aut oenanthem, aut succum capreolorum vitis. Ceterùm vbi phlegmone prorsus inclinauerit, & aluus non deijciatur; tunc poteris exhibere mannam, thamarindos,

Vomitus non conuenit.

Topica.

dos, syr. ex insus. ros. viol., vbi vehemens sentiatur ardor, vel caßiam, cum cichorij aut hordei decocto. & quamuis Gal. 13. meth. & filiculam & corticem nigri veratri approbat; iis hoc tempore præstat abstinere. Si quid verò scirrhosum relictum est, vti phlegmone est, ita vt emollientia requirat, etiam corroborantia ac astringentia cum eis permisceri debent, ex Trallani decreto: quorum medicamentorum magnam copiam reperies apud eundem, & Aëtium & Paulum. Si itaque durius tumor appareat; siue quia ab initio vera phlegmone non erat; vel erratum est in remediis, resoluendo fortiùs quàm expediat; tunc malagmatis est vtendum: quale ex meliloto fit. cuius generis est & illud à Rhase vltimo loco descriptum. egregiè valent, cùm & vim adstringentem adiunctam habeant. Oportet vt illa medicamenta quæ ventriculo vel iecori apponuntur, habeant aliquid adstrictionis, vt Galenus monet in historia ex Theagene philosophi cynici. est namque ventriculi (vt paulo ante diximus) sicuti iocinoris, maximus, & toti animali communis vsus. Stomachum enim prouidentißimus artifex Deus in medio totius corporis posuit, tanquam ciborum receptaculum, aut promptuarium quoddam, vt ab eo cætera membra nutrimentum sibi ipsis exposceret captarentve. Ideò semper roborandum est. At erysipelatis intentio magis est refrigerandi, vt phlegmones vacuandi, 13. meth. & 14. hinc fit, vt eius curatio sit refrigeratio; quali vtitur 10. methodi 5. & 9. meth. 5. Modicè tamen fiat, id est, quantum exposcit affectus, ne forte in affectum frigidum transmigret: sic enim scirrhi gignuntur.

Quo tempore purgatio præberi poßit.

OBSERVATIO XXXII.

De apostemate frigido ventriculi ac diuturno, in abscessum & pus transmutato.

PVELLA paupercula, octodecim annos nata,
in platea Diui Petri dicta, Alcmariæ, habi-
tans, per integrum annum circa stomachum in-
tolerabili dolore cruciabatur : quæ cùm medicis
non vteretur ob paupertatem, fortè fortuna me
transeuntem vicini ad puellam introduxerunt.
Magnum tűc tumorem circa mucronatam car-
tilaginem conspeximus, valdè eleuatum & du-
riorem, tactui resistentem. quem locum cùm le-
niter attingerem, ferre nõ poterat. Crura autem,
tum reliqua membra, stomacho nõ concoquen-
te, macie consumpta videbantur, nutritione mi-
nùs accedente. Præ nimio dolore misera excla-
mabat, se apostema ac abscessum in stomacho
habere : quod & signa præsentia indicabant.
Astantes mulierculæ nescio quæ non adhibue-
rant ad dolorem tollendum; priùs existimantes
hunc dolorem tamquam ventosum se posse au-
ferre tegula calefacta apposita; modò etiam ta-
bula lignea, vt vulgares facere solent: eaq. externa
causa vel simili, sua caliditate materiam ad sto-
machum conuertunt; eaque attracta, cùm non
possit debitè à natura regulari, porositates con-
cauitatesque medias stomachi subintrat, ac vni-
tatem soluit, ac apostema per se aliquando indu-
cit; talis error plerumque ab astantibus imperitis
inducitur: etiam subinde à medicis indoctis, dum
vento-

ventosam magnam ventriculo, corpore impuro existente, apponunt; vel pannos calidos, aut frictiones fortes ventriculo adhibent; idq. in principio, existimantes omnem dolorem ex ventositate oriri. Cùm hæc itaque integro anno dolore confecta ad extremam maciem deuenisset, facilè ex signis præsentibus intelleximus ibi abscessum diuturnum frigidumque adesse, cùm nulla siti premeretur, quamquam subinde leuiter febricitare videbatur. Et quũ iam longo tẽpore aluum non deposuisset, & libenter clysterem emollientem priùs iniecissem, quem nullo modo admittere volebat, mandaui ob dolorem, vt talis fotus fieret, priùs epoto decocto sequenti, parato ex foliis senæ, foliis caulium rubrorum, scabiosæ (quæ omnia apostemata interiora resoluit vel maturat, vel rumpit; quod non solùm in hac puella, sed etiam in alio abscessu interno siue pectoris seu alterius cuiuscunque expertus sum,) ficubus adiectis & vuis passis absque arillis, dentis leonis (ob febriculam) foliis maluæ, & rad. althææ, decoctis in sero lactis: quà bis in die, cùm paupercula esset, vtebatur ad aluum emolliendam. quæ licet in principio minùs conuenissent, vt scholio præcedente dictum est: tamen hîc, cùm in declinatione diu malũ extitisset, & maturatione opus esset, commodè hoc decocto vsi sumus: tum fotu ex decoct. folior. maluæ, rad. althææ, flor. camomill., menthæ, & absinthij vtriusque, tam ad dolorem sedandum, quàm ad maturationem; reliquiis contusis, & butyro recenti mixtis, cataplasmatis modo stomacho appositis. & præter spem

intùs ruptum est apostema; & abscessus ille annuus, vomicæ instar: & euomuit saniem sanguinolentam: & per inferiora satis copiosè saniem excreuit, tumore detumescente, & dolore omnino consopito. Quare statim ad detersionem puris, vsi sumus decoctione hordei non excorticati, pauco melle rosato adiecto, ad detergendum vlcus: & egregiè hæc ipsa conualuit, cum admiratione multorum. Quidam vulgares eo tempore, qui tunc aderant, huic puellæ dedissent oleũ oliuarũ pro vomitorio, etiã post abscessum disruptum, ad leniendũ vlcus, vt illi adserebant: quibus restiti, neq. admittebã; auctoritate Galeni edoctus; qui nos lib. 5. meth. med. ita admonuit: Cæterùm (inquit) qui è ventriculo eluere pus volunt, non sine periculo vomitum prouocant: sicuti si aliter infixam illi pituitam per oxymeli & radiculam detergerent. Tutius itaque est deiectione vti, quum vomenti periculum sit, ne & quod vlceratum sit, dilaceret, & succum quempiam inutilem ex vicinis attrahat. Absque mora itaq. continuò decies in hora capiebat cochlear vnum atque alterum, vel paulo plura ex decocto hordei, cùm pauco melle rof., cùm subitanea eiusmodi vlcera indigeant mundificatione, ne profundantur, aut tunicas stomachi penetrent. Hoc enim modo hanc miseram pauperculam puellam, vlcere absterso, sanitati pristinæ restituimus, diuina gratia nobis assistente.

SCHO-

SCHOLIA.

APOSTEMATA & abscessus, iuxta iuniores, qui Aucennam sequuntur, & supra Rhasem scripsere, fiunt, vel per modum congestionis paulatim; vel per viam defluxus, ab omnibus humoribus; vel ex vno, vel duobus simul mixtis. & calidum quidem ex sanguine vel bile; frigidum ex pituita vel humore melancholico; cui & nonulli addunt apostema ventosum, si & ventositas simul adsit. Si igitur calidus est abscessus, aut ex cholera vel sanguine oritur, aut vtroque humore, æqualiter, aut inæqualiter. In bilioso abscessu, dolor tactu veluti clauus infixus, inest feruentissimus, cum ardenti febre, naturaliq; circuitu, siti auidissima, cibi tædio, vomitu quandoq; bilioso, cum furore phrenetico; vrina citrina vel flaua conspicitur. Ex sanguineo verò abscessu ventris superior pars magis tumescit, ac extenditur, cum maiori pulsu, ac grauitate; vrina purpurea cernitur, venarumq; pulsus maiores sentiuntur, tumor ipse mollior efficitur: si vitium vetus fuerit, corpus macie conficitur, caui oculi fiunt, vrina subsistit, aluus liquida redditur; & assumpto cibo stomachus malè afficitur. Abscessus frigidus, nempe humore congesto, mala concoctione, nimio ocio, humoreq; eôdem confluente fit. ex pituita abscessum grauitas sine siti indicat absque ardore stomachi: tum nulla febris adest vehemens, vel periodica tantùm, os saliua abundat, venter ac facies pallent, turgent sine duritie; nullum cibi desiderium est, pulsus mollis, vrina crassior, alba; corpus graue redditur, ac torpore quodam afficitur, qualis lethargicis euenire solet, læsa ex aliqua parte memoria. Ex melancholia apostema durum est, in quo dolor non per-

Abscessus calidus.

Biliosus.

Sanguineus.

Frigidus.

Pituitosus.

Melancholicus.

perpetuus est; sicuti neque cibi appetitus: venter in eo quandoque sponte fluit: sed semper corpus macie conficitur, ructusq; acidos edunt, ægri insomniculosi: vrina tenuis, ad glaucum vergens, pulsusq; tenuis est, ex abdita febri: iis anhelitus grauis est, ac animus tristis, ac semper mœrens. Ostium ventriculi, præsertim in abscessu calido, sæuissimo dolore afficitur: animus enim vel primo die protinus linquit, non aliter quàm præcordiorum abscessu: vnde neruorum distentiones, mentis animiq; furor oboritur: multi namq. & attoniti fiunt, ex cerebri & cordis haud dubia communicatione cum ore stomachi. in quibusdam nimia inediæ sensilitate adeò obfuere, vt similiter caderent, spasmatis membris omnibus. Maximè mentis alienatio comitatur si sit apostema calidum: si frigidum, caros, stupor. Si sit in fundo stomachi, dolor est minor; & excrescit, non immediatè post cibum, sed per horam post eius assumptionem: tumor quoque & dolor prope vmbilicum, per duos digitos aut tres, aliquando declinans magis versus dextrum, modò sinistrum: magisq; læditur concoctio quàm appetitus: & in fundo magna ex parte subsequitur maior lubricitas ventris. Si in parte anteriore, magis subiacet sensui, & dolor in parte anteriori sentitur; & non tolerat æger compressionem. Si in posteriori, è contra dolor in posteriori parte sentitur. Si sit in omnibus partibus, accidentia omnibus partibus sunt communia. Si in tunica interna, symptomata valdè intenduntur: dolet supra modum, appetitus deiicitur: syncopis, tremor ob cordis consensum sequuntur: & vomitus, si in superiori parte; vel secessus si in fundo: vt licet in contrarium euenire posset, dolor augetur, quasi immediatè sumpto cibo, & in descensu; & dolor circa spatulas,

Signa oris ventriculi læsi in abscessu.

Os stomachi quibus partibus consentiat.

In fundo stomachi.

In parte anteriore seu posteriore.

In tunica interna.

ſpatulas, ob œſophagum ſeu gulam extenſam per deorſum. Si externa tunica, accidentia magis remiſſa, neq. ſit dolor maior ſenſibiliter poſt aſſumptum cibum; niſi eſſet multæ quantitatis. Tumor & durities exterius magis percipiuntur; neque aliquid ſenſibile per vomitum aut ſeceſſum educitur de apoſtematis materia; neque ita læditur virtus appetitiua aut coctrix: modò habent ventrem mollem, modò duriorẽ, deficiente virtute retentiua, aliquando expulſiua. His addunt ſigna temporum apoſtematis & reſolutionis, maturationis, ruptionis & indurationis: de quibus de pleuritide dictum eſt. reliqua vide apud Arculanum, tum reliquos. In tunica externa.

Prognoſtica ſigna ex ſuperius dictis etiã patent, quòd confirmatum ventriculi apoſtemata vtplurimum interficiat; calidum tamen velociùs quàm frigidum. Et ſi ad maturationem & exituram tendat, ſæpe deſperationi propinquior quàm ſpei eſt. In cancroſo nulla ſpes relicta. Pituitoſum magis quàm bilioſum ſanatur. & in tunica externa minus malum quàm in interna: exteriùs medicamenta impoſita magis iuuant: & in tunica interna magna ex parte calida ſunt per viam defluxus; frigida per congeſtionem. In fundo minùs mala quàm in ore, imò peßima. ratio in promptu eſt: fundum minùs ſentit, & fortius eſt in reſoluendo, ob caliditatem. Hæc quoque mala cenſenda, ſi frigus membrorum extremorum accedat; imo lethale, iuxta Hippocratem, ſi frictionibus & pannis calidis non remoueatur. Bilioſum quoque deterius ſanguineo: & melancholicum pituitoſo. Interna quoque ſi ad ſaniem perueniant, vix vel nunquam curantur, ob membrum nobile: quamuis hæc puella curata fuerit, eſt ex raris contingentibus. Ita & Gradus in toto tẽpore ſuæ praxeos, tantùm bis terve Prognoſtica.

Curatio abscessus calidi.

curatos vidit. Quomodò calidus abscessus seu apostema curetur, iam ex parte dictum est. Calo primùm frigido & humido æger contineri debet: vbi sine animi perturbatione, sine lectione, balneo, sine frictione stomachi degere oportet. nec somnus longior conuenit. Valet & cibus facilis coctionis: ac paulatim frigidæ ac humectæ naturæ, tum actu tum potentia offerendus est. Vinum obest, & carnes, & omnia tragemata ex sacchаro & melle. Valet syr. viol. ros. thamarindi & puls hordeacea, cum succo punici: & syr. ex succo nymphææ: victusq; iam dictus vsque ad septimum: deinde atriplex, cucurbita in cibo danda. Suppurato abscessu, refrigerantia & adstringentia paulatim remitti debent. Aluus lenienda clysteri tantùm mollienti. & si ex sanguinis vitio sit, valet syr. ros. oxyzach. In bilioso, viol. nymph. pap. & protinus vena secanda, vt diximus. sed à catharcticis abstinendum. Parti affectæ frigida priùs imponenda, leuiter astringentia: increscente malo partim dissoluentia, partim astringentia: vbi constiterit morbus, dissoluentia & laxantia augenda; ita tamen, vt non careant restringentibus, ob partis nobilitatem. inclinante malo, ad maturantia & dissoluentia veniendum. In fine demum, si non resoluatur abscessus, sed suppuretur, maturantia ac emollientia conueniunt; adiecto tamen leui constringente, & ventriculum roborante, vt succo absinthij. Prorumpente demum pure, vlcerum curationes sequuntur. quorum copiam præsidiorum inuenies apud Alexand. Benedictum Veronensem; quæ magna ex parte ab Arculano excepit. At in abscessu frigido, si initio discutientibus non curantur, (sicuti priores abscessus) materia enim crassa est, ac parùm obsequens; diaphoretica plurimum valere volunt,

hoc

hoc est, resoluentia. Quidam ea admiscere ausi sunt: quod alij minimè censent, nisi commixta quoque cum calida materia foret. In phlegmatico igitur conuenit in principio oleum ros. & absinthij æquis portionibus, imposito emplastro ex far. fœnug. lini, hordei, lupinorum, meliloti añ ℥ j. absinthij, schœnanthi añ ʒ ij. ros. rub. myrti, aloës añ ʒ iij. tunsa & cribrata rosaceo excipiantur, adiecto adipe gallinaceo, anserino, & succo plantag. sanguinaliꝗ;. Alij sacculis vtuntur duobus, aut spongiis decocto perfusis, & expressis inter duas tabulas, ex decoct. ros. cauliculorum myrti, menthæ, absynthij, santal. schœnanthi, nardiꝗ; paribus portionibus, exiguo vino austero decoctis, & percolato succo. Intereà rhodomel in potu iuuat, cum plantag. & absinthij aqua. Increscente abscessu inungemus oleo ros. chamæmel., anethino, nardino añ ℥ ß. ceræ quod satis est: adiecto spicæ, maceris, schœnanthi exiguo, & superimposito emplastro ex farinæ lupinor. fœnug. añ ℥ ij. ros. meliloti, chamomill. anethi, apij añ ℥ ß. cum brassicæ succo, & oleo chamæmeli. In statu, vtuntur oleo nardino cum spica, schœnantho, cypero & aceto, & emplastro ex melil., chamomill. rad. alth. ammoniaco, adipe anserino, & gallinaceo, & similibus: & si ad collectiones veniat, radice liliorum cocta & imposita & quicquid collectiones aperiat, si suppuretur. Sed vnum inprimis animaduertendum est: si venter intempestiuè fluat, tum emollientia plurimùm obsunt: sed astringentia imponenda sunt, donec subsistat aluus, ex palmulis emplastro frigido, aut calido pro abscessus qualitate cum succo vuæ acerbæ aut absinthij; aut si opus sit, materia mixta vtrumque commiscebimus. In abscessu melancholico, inter initia rosaceum, lilinum, lutearumꝗ; violarum,

Apostematis seu abscessus frigidi curatio & pituitosi.

Cautio.

Abscessus melancholici.

larum, aut narcißinum cum aceto commixta valent, inuncto stomacho, & subinde hoc emplastro imposito: ℞ farinæ fœnugræci, sem. lini, althææ añ ℥ ij. meliloti ros. anethi, myrti añ ʒ ß. ex iisdem oleis cum adipe gallinaceo, ac anatino misceantur. Cùm increscit tumor, inungimus violaceo oleo ex luteis viol. lilino, adipe anatino, anserino, addito croco. In statu, ex adipe anatino, anserino, gallinaceo, ceruino, vitulino añ ℥ j. styracis liquidæ, bdellij, myrrhæ, spicæ, masticis, cyperi, carthami sem. interioris añ ℥ ß. amygd. amar. ℥ j. gummi in vino dissoluantur: deinde tunsas amygdalas conicito, & reliquas species; adipes postremò infunde: id emollit, discutit & confortat. Si phlegmone indurescat, valet emplastrum de meliloto; & Nilei malagma, quo veteres vtebantur; qui gloria sua fraudandi non sunt.

OBSERVATIO XXXIII.

De ventriculi vlcere.

PVELLA quindecim annorũ, per biennium ferè cùm de dolore ventriculi conquereretur, anno tertio tumorem manifestè viderunt parentes in eo loco: neque tunc quicquam consilij aut remedij tentatum. Hinc ruptionem animaduerterunt: excreuitq. puella materiam biliosam, pituitosam ac saniosam per aluum. ex his apostema apparuit. Hæc cùm Bononiæ in Italia decumberet, tunc priùs vocatus est Elideus, medicus Hospitalis Bononiensis Vitæ dictę, præceptor meus. Is indicatione sumpta ab ætate, virtute, temperamento, loco malè affecto (quoniam locus vehementer sensibilis existit) continuique solu-

ſolutione; iudicauit neceſſariū exiccantibus abſtergentibusq́ue vtendum eſſe, ac magna opus fore diligentia, tum quia locus eſt principalibus membris ſubminiſtrans; tum quia toti corpori nutrimentum præparans. Quare loco potus & digeſtionis, præſcripſit aquæ mellis vſum. Cibum verò facillimæ coctionis, exiguæ quantitatis, ex hordei cremore, nonnumquam ex panata, exiguo cinamomo adiecto: & aliquando vinum in pauca quantitate admiſit. Pulſus huic erat creber, debilis, paruam habens inæqualitatem, vt fit in affectibus vētriculi: vrinæ albæ, craſſæ, nō coctæ. Stomachum inunxit oleo maſtichino, cum lana ſuccida applicando. Tertia die vidit eam lienteria laborare: & quemadmodū Gal. 6. par. aph. 1. cauſam eius fore dicebat, vel imbecillitatem virtutis retentiuæ, vel vlcerationem ventriculi & inteſtinorum; ſed præceptori certò perſuaſum fuit, hanc prouenire ab exulceratione ſtomachi, ob loci dolorem, ruptionem & ſanioſam materiam; non ab ipſius virtutis debilitate. Ideò adhibuit fomentum exiccatiuum & conſtrictiuum; nempe ex abſinthio, mentha, flor. roſ. malicorio, gallis, balauſtiis, myrtillis, maſtiche, olibano. exhibendo prætereà miuam cotoneorum, cum quibuſdam adſtringentibus. Hinc tandem excrementa meliùs cocta viſa ſunt; & ſanata eſt.

SCHOLIA.

Exulcerationum ſtomachi differentiæ.

EXVLCERATVR ſæpe ſtomachus, leuiter tacta tunicarum ſuperficie; modò grauiùs ambabus tunicis eroſis, vel perforatis letaliter. Exulceratio alia

recens

recens est, alia inueterata, ex acutis humoribus in stomacho congenitis, aut capitis acutis destillationibus, aut abscessuum adaperto pure (vt in hac puella, tum praecedente) aut pustulis in eo ortis, ex quibus pestifer exit liquor. Ex vulneribus quoque praesanatis, aut perperam, vel per incuriam relictis. Venena item philtráue potionatis exulcerant & stomachum & intestina omnia, sicuti & cathartica ab imperitis oblata; veluti

Lib. 12. c. 17. *scammonium & euphorbium. Refert Benedictus Veronensis obiter exemplum vnum cuiusdam religiosi: vicinum quendam in podagrae dolore auxilio praesentißimo curaturum se promiserat; audierat enim hic bonus homo pilulas, quae ab euphorbio in officinis nomen habent, huic morbo saepe profuisse: ex solo igitur euphorbio confici pilulas à speciario non minus quàm ipse erat imprudenti, iußit: assumptis catapotiis, dysenteria eo die aeger correptus fuit pernitiosa; atque altero*

Signa. *sepultus. Exulcerato stomacho febris adest subinde, lingua aret, sitisq́; viget, animus quoque subducitur, si vlcera ingentia fuerint, & in ostio praesertim stomachi. A cibo salso praesertim quoque frigido, aut calido, vel acuto, veluti sinapi, aceto, assumpto, summus dolor. Purulentae praeterea vel cruentae vomitiones, immixtis tunicarum crustis, indicio sunt. Oris item graueolentia ex crudis veluti piscibus, vel adustis oßibus: & ventris*

Vlceris signa in ore ventriculi. *lienteria adest molesta. At exulcerationis varietas, magnam differentiam habet: in primis oris stomachi summum dolorem ac accidentia sequuntur terribilia; difficultas anhelitus, sudores extremorum frigidi, ac animae demum defectus: cibus quoq. deuoranti cùm os stomachi pertingit, maximum dolorem infert; delapsus exinde, quiescere statim permittit aegrum. At quae in imo*

ventr

ventre sunt vlcera, minùs lædunt: sed malè digerit æger. Verùm si vlcus in œsophago insederit, inter scapulas (vt narratum est) dolor figitur, ac in deuorando cibo excruciatur æger; minùs tamen quàm si in ostio fuerit. Intestinorum gracilium, ac stomachi vlcera cùm in eodem ferè sint confinio, doloris loco ferè non discernuntur: tempore tamen cruciatus, differunt; gracilium enim intestinorum tormenta sæuius sentiuntur, ac inter excrementa tunicarum ramenta conspiciuntur; sicuti inter vomitiones vlcerum crustæ cernuntur ex stomachi vlceribus: qui acri cibo assumpto, protinus læditur, quo intestina tenuia non læduntur. Quibus stomachus supra modum exulceratur, numquam sanantur: & si vetus vitium est, lienteriam inducit, aut ex acutis humoribus vel corruptionibus, dysenteriam minatur: iis plerumque os graue olet, vti apud Dodonæum cap. 25. de honesta matrona constat, annos (plus minus) 40. nata, quæ ex ore fœtentem spiritum multis emiserat annis; quæ longo tempore morbo confecta è vita decessit: & ventriculus exterius ab omni parte superficie tenus inuentus est exulceratus, & quæ ipsum cõtingebant vniuersa, non tamẽ alia, quàm quà ventriculo contigua erant, parte. Exulcerato stomacho *(vt Paulus scribit) in omnibus quidẽ edulijs obsonijsq; acria vitanda sunt; atque eadem pariter in potionibus. sed mitigatoria vtique laudantur, quales pultes sunt sine oleo, ex amylo, hordeaceaq; farina, ac terra Samia Lemniaq; rubrica, ex lacte aut melle. Et quoque sine medicamento mordaci purgandus est æger. Nostri recentiores, præter aëris temperaemntum, animi securitatem laudant, ac temperatum somnum. ac inter cibaria quicquid actu vel potentia leuiter exiccat, qualis panis*

In imo ventre.

In œsophago.

Differentia vlcerum intestinorum gracilium & stomachi.

Prognostica.

Curationes vlcerum stomachi.

panis similagineus est, sine sale, sineq; multo fermento, ac ptisana, alica, far ac amylũ, lens excorticata, oryza, & faba fracta. Auiculæ quoq. prosunt, vt galeritæ, perdices, atagenes, phasiani, turtures, turdiq;; inter quadrupedes, lepores iuniores, capreoli; hœdi, vituliq;, veruecesq; iuuenes: laudauere & intestinorũ hœdi ac vituli ex aceto conditur am, ac eorundẽ extrema pariter condita, tum oua sorbilia in aceto cocta, aut caseum recentem: vel ipsum lac, cùm abstergere volumus, cum ferro ignito aut lapidibus ignitis vlcera sanat; vinũ rubrum subacre, nullarũ virium, ex aqua in qua chalybs ignitus multoties extinctus fuerit; vel ipsa eadẽ aqua cum syr., ros. valet & in ipsis cibariis posita. Initio enim abstergenda sunt vlcera, tum cibo tum potione: tunc stiptica damnantur. Tum cùm vlcera persananda sunt, stiptica damus: prodest panis cum mastiche, aut balaustiis confectus; & caro ipsa veru assata, ex cydoniorum succo, aut mali punici vino, vel cum omphacio vuæ. Sorba quoque immatura arida in puluerem redacta dantur in eduliis. Ex potionibus, quæ mordacem humorem compescunt, singulis propinamus. Interea vomitiones & catharctica vitamus. Si purgandus, sufficit cassia. quibusdam valentibus adhuc, prosunt venæ sectio, vel vrinam ciere. Si eueniat ex destillationibus, iis succurrendum, vt dictum est. Abstergunt zacharũ cum aqua; vel mel, vel mulsa, cum passulis. Si vlcera sint in gula aut ore stomachi, adglutinantia admiscemus; vt antequam in ventrem descendant, hæreant, quale gummi arabicum est aut tragac. at si in imo fuerint pura, vno haustu assumi debet. Rupto verò apostemate, lac caprinum manè in potu valet, si recens ac tepens fuerit: ante cænam verò duum horarum interuallo hordea-

Vomitiones & catharctica in vlceribus stomachi vitanda.

ceam

ceam cum zacharo rosaceo aut melle damus. Quæ in omnibus ferè vlcerum generibus calidis ac æstate offerimus: hyeme verò ac materia frigida, rhodomelite vtimur salubriter, percolato; aut hyssopi decocto cũ melle. In phlegmate verò salso, aqua braßicæ opus est, aut oliuarum muria: modus est à quatuor ad sex vncias. Mundis & absterßis vlceribus, quæ vulnera consolidant damus, pastillos ex succino. Quæ ad œsophagi vlcera valent, priùs dictum est: reliqua vide apud Arculanum, & Alexandrum Veronensem, qui eadem habet. Balnea ferrata & aluminata laudantur. Vlceribus vetustis, ex quibus corrupti humores fluunt, oliuæ & rutæ folia, ac agrimoniæ in nigro vino cocta ad duas partes, percolato decocto, manè & vespere detur ad ℥ vj. vlcera enim omnia interiora sanat. At si stomachus erosionibus perforetur, iis præsidiis vtemur, quæ in sanguinis vomitu diximus. Si fluxus acciderit ventris, valent trochisci ex spodio: quo tempore adstringentibus opus est. In vehementi vlcerum tormento, philonium ocyßimo præsidio iuuat; exiccando plurimùm refragatur vlceribus, ac absumendo humores fluentes. Alij athanasiæ compositionem prætulere: & ad vlcera & ad fluxum Paulus dat cydonium malum cum pulte.

OBSERVATIO XXXIIII.
De stomacho natura angustiore.

VIDI, inquit Galenus lib. 2. artis paruæ, ventriculum cuiusdam ita paruum, rotundum, ac propensum in ilia, vt propria circumscriptio perspicuè appareret spectanti & attrectanti. Ita & apud nos puella quædam Delphica perpetuò malè habebat in stomacho: nam à natu-

à natura angustior factus erat. quem his notis deprehendimus: nam plurimo cibo distentus stomachus lædebatur: sed exhibito exiguo cibo, idque frequenter, minùs offendebatur, & commodiùs tunc cibum concoquebat. Hoc autem innatum vitium, iuxta Galenum, immedicabile iudicauimus:& ideo eandem incuratam reliquimus. Tantùm in mandatis dedimus, vt parum & frequenter cibum concoctu facilem sumeret, vt minùs dolore afficeretur.

SCHOLIA.

Innata stomachi vitia.

SVNT autem & naturalia vitia incorrigibilia: vt si stomachus natura angustior factus fuerit: cuius notas nunc posuimus. At si venter natura laxior est, cibus intus importunè innatat, nec in concoquendo quod satis sit, corrumpitur stomachus: ita enim à natura materia diminuta, aut nimia efficit: plurimũ tamen cibi sustinet magnitudo stomachi. ij instrumentarij morbi sunt. Parem offensionem habet stomachi rotunditas; in quo cibus grauior sentitur, qui ad ima haustus protinus delabitur. Ventris quoque positus notatur: nam si ad extrema vergat, aut nimium diaphragma supprimat, damnatur: quoniam ille concoctioni, hic respirationi aduersetur. Inter instrumentarias quoque affectiones annumeratur staminis leuior contextus, vnde & naturalis calor infirmior redditur: textura tamen alioqui crassior quàm par sit, ad concoquendũ incongrua est: rugas enim eo modo difficulter contrahit: tenuitas ipsa, aut ex humiditate laxante, aut siccitate consumente generatur, aut calore continuante absumitur; vt in morbis longis accidere solet:

Morbi instrumentales.

ex

ex frigido quoque (etsi rarò contingat) extenuatur venter. Est & aliud stomachi organicum vitium, nimia quædam stomachi asperitas, aut aliquibus læuitas importuna, qua cibus ad intestina citiùs quàm opus sit, labitur. In illa venter asper est, veluti in bubus, denticulatus callus est in ore, & in ventre, vbi crenes maximè conspicuæ sunt: in homine multo minores ad os stomachi, vt scobina fabri, leuior asperitas, sicuti pyloron versus in medio in modum rubi ad conficiendos cibos extantis callus cernitur: nec in omnibus pares crenes (vt vidimus) apparent; teste etiam Alexandro Veronense: nostri recentiores non ad concoquendum cibum, sed ad retinendum facere putant; vnde nimia asperitate, qua diutiùs cibus retineatur, siue nimia læuitate, qua citò profluit, corpora facilè consumi tradidere. Asperitas pinguibus mollibusq; cibis; altera stipticis leuatur. Asperitas stomachi vel nimia læuitas.

In positu aliud quoque vitium est naturale, qui tumor ventris dicitur: extrinsecus enim prominet, prouslimatesis vocatur, hoc est prominens positio: sanari id malum minimè potest; difficulter enim cibos concoquunt: sacculo occurrimus pluma anserina pleno, aut pelle vulturina. Differt ab inflatione ventris seu ventriculi, de qua priùs dictum est & posteà latiùs dicetur. Prouslimatesis.

OBSERVATIO XXXV.

De ventriculi cruditate.

PVELLA annos 24. nata, textoris filia, nobis vicina, alioqui pulcherrima, facie supra modum pallida, ventriculi cruditate longo tempore laborabat; cibum non concoquebat; neque rectè permutabat: Lotium in ea valdè crudum,

album,inconcoctum, sine hypostasi spectabatur: ructus perpetuò emittebat, & subinde acidos: siti nulla premebatur. Hæc cùm adessent, facilè intellexi hanc cruditatem procedere ex ventriculi frigiditate,& simplici intemperie frigida, etiam humida admixta: nam facilè cibus in stomacho crudus innatabat; quem subinde euomebat, tamen rariùs,frigiditate magis superante. Visa fuerat longo tempore cibis crudis; &, vt ab aliis intellexeram, victus rationem non obseruabat. Hanc autem, ne in maiorem cruditatem incideret,admonui, vt neque in multitudine, neque in qualitate eorum quæ in cibo accipiuntur, neque in acceptionis oportunitate, neque in ordine delinqueret: & vt quæcunque concoquere valeret, ea tantùm ingereret; & non quæ appetitus expostularet. Propterea rectè dicebat Aëtius, ne quis in cruditatem incidat,cautione in omnibus prædictis est vtendum, vt neque in multitudine eorum,neque in qualitate, neq. in ordine sumendi delinquant;& ea tantùm ingerant quæ cõcoquere possunt. Mensuræ itaque vt maximè omnium curam haberet imperaui, & appetentiam refrenaret,neque plus quàm vires tolerarent, acciperet. Iuxta quoque tempus accipiendi cibi,neque impetuosè,neque aceruatim, neque solidis partibus,aut absque commanducatione eos ingereret; neque etiam potus cibum interpellaret. id enim vnionem ciborum impedit, singulosque ventri innatare facit; vt idem Aëtius refert. Iussi præterea vt & ordinem præposterum caueret; ne scilicet mala cotonea aut punica aut aliquid aliud

tale

tale in primis ingereret, deinde verò olera assumeret, aut alia quæ aluum emollirent: nam & intempestiuam assumptionem euitare oportet; ne antequam hesternus cibus probè descenderet, pranderet, aut etiam præter consuetam horam. cùm enim nulla exercitatione sese exerceret, peius habebat; nam sedentaria erat, & sartrix. tales enim semper desides, hoc malo magis afficiuntur, quàm aliæ puellæ quæ ambulando vel aliter se exercent. Concoctu difficilia quantum posset vt vitaret, etiam admonui: vt sunt carnes natura duræ, salsæ, fumo induratæ, bubulæ, aut ætate seniores. & ideò abstinere iussi quantum posset à pinguibus, salitis ac vetustis, & ab oleribus frigidis, quæque flatus pariunt; à cibis corruptis, fœtidis, ac graueolentibus, à fructibus dulcibus, flatusque generantibus, & immaturis, bellariisque quæ difficulter concoquuntur, & cibis peregrinis & inconsuetis, placentis. Deinde vt post assumptum cibum, motus inæquales ac conturbantes vitaret, consului, & æstum nimium, ac refrigerationem: hæc enim concoctioni ciborũ resistunt. Sed vt præcipuè hypochondria ac pedes moderatè calidos custodiret: manuque inter dormiendum os ventriculi apprehenderet: id à Gal. magis laudatur, 5. de med. simpl. fac. cap. 5. quàm calor ille qui à fomẽtis paratur. Somnus & quies his conferunt, & erectior decubitus: & ea quæ capiti subiiciuntur sublimiùs insternantur, & reclinatio ipsa in sinistrum latus fiat. frequentes agitationes etiam si vigiliis infestantur, cibos perturbant, intestinaque inflata reddunt. Sed cùm

hic intemperies frigida esset & humida; tam aër quàm cibus, & alia magis ad caliditatem & siccitatem vergant: & sic potiùs assis quàm elixis & valde humidis vteretur iussimus. Et cùm intemperies simplex facilè tollatur, amotis caussis, vt de imbecillitate diximus; ideo hanc frigiditatem calidis curare nitendum esse duximus; & cùm vnà humiditas adiuncta esset, etiam siccantibus: ideò & aromata cõcessimus, & carnes assas cum aromate conditas. & exhibuimus diatrion pipereon & diacalamenthum cum vino, vel, quia non satis diues, cum ceruisia, in qua decocta erant hyssopus, mentha, absinthium, & calamintha.

Sic alteri puellæ eodem malo laboranti, magis diuiti, sequens claretum cõmodè dedimus: ℞. cinamomi electi ℥ ß. zinz. ʒ j. maceris ʒ ß. nucis muscatæ ℈ j. garyophyl., piperis longi, granor. paradisi añ ℈ ß. cum vini Rhenani vel alterius odorati lib. ij. fiat claretum, addito zacch. ad ℥ VIII. Puellæ verò priori, cùm nõ ita diues esset, etiam dedimus decoctum absinthij in ceruisia coctum: & ventriculum commodè inunximus oleo nardino, mastichino, & absinthij; adiecta cera exigua; apposito cerato ex mastiche, speciebus aromaticis quibusdam adiectis, & oleo nardino. In eiusmodi malè coloratis & non concoquentibus cibum, hoc puluere cõmodè vtimur: ℞ anisi ℥ ij. seminis fœniculi, cinamomi, cardamomi, zinz. añ ℥ j. spicæ, croci, basiliconis, carui, sem. apij, petrosl. añ ℥ ß. limaturæ ferri præparati, ad pondus omnium adiecto zacharo, fiat puluis: datur ante prandium ʒ ß. Appetitum excitat, cibum

bum concoquit, stomachum calefacit; ventositates dissoluit, frigidos crassosque humores ad intestina pellit, colorem plumbeum corrigit, bonumque reddit; ac sanguinem purificat. Hic pulvis quoque sæpe expertus dicitur ad malè coloratos: ℞ limaturæ ferri præparati ʒ v i. cinamomi ʒ ij. spec. diarod. abb., succini añ ʒ j. zacchari ʒ v. fiat puluis. His quoq. valet decoctum azari & alia diuretica, cùm in talibus sanguis aquosus fiat ob improbam concoctionem. Etiam hic sequens decoloratis conualescentibus prodest: ℞ specier. diarod. abb., carabe, cinamomi añ ʒ ij. sem. anisi ʒ j. galangæ ʒ j. limaturæ chalybis præparati ʒ v i. zach., lib. ß. misc.

SCHOLIA.

COMPLVRA *sunt, quæ concoctricem facultatem lædant: sicuti enim concoctio alteratio est, qua stomachus sibi cibos assimulat; ita cruditas, seu mala concoctio est, vbi à scopo illo degenerat. Hoc autem fit trifariam, inquit Galenus: vel quia nihil immutantur cibi; & hanc quidem propriè cruditatem dicunt: vel quia non mutantur perfectè; & hæc bradypepsia nominatur, quando etiam semicrudi manent: vel quia in alienam qualitatem mutatur; quæ dyspepsia dicitur. Hæc verò duplex est: vel enim in acidam qualitatem vertuntur, (vt iam sæpe diximus, etiam de stomachi imbecillitate;) vel in nidorósam. De his vide Gal. & præcipuè de alteratione seu concoctione (quæ nihil aliud est, quàm ciborum in conuenientem animali qualitatem alteratio) lib. de diff. sympt. Cæterùm accidit quandoq; frustratio; quæ quidem alterationis, seu con-*

Cruditas trifariam accidit.

coctionis symptoma est; eodem Gal. teste 3. de caus. symptomatum. Verùm quum frustratur; propterea quòd nulla omnino alteratio fiat, id symptoma præcipuè à Græcis ἀπεψία, à Latinis cruditas nominatur (modo quo in animi functionibus immobilitas, & insensibilitas dicitur;) significantibus his vocibus actionis amissionem ac priuationem. Quandoq; vitiosa alteratio fit, quæ iterum à Græcis ἀπεψία, à Latinis quoque cruditas appellatur: significatur tamen non sicut priùs priuatio, sed deprauatio duntaxat ipsius alterationis. Atq; hæc rursus deprauatio duplex esse potest, vel quòd tardè & non conuenientem mutationem cibus suscipiat, vel quòd corrumpatur omnino, ita vt naturæ gratiam prorsus recipere nequeat. priorem quidem Græci βραδυπεψίαν, Latini tardam concoctionem nominare solent: secunda verò nomen proprium non inuenit; vt patet eodem 3. de causis sympt. Sed quamuis diximus ἀπεψίαν nominari posse tam priuationem concoctionis, quàm etiam eius deprauationem: tamen æquiuocè quæ vitiosa facta est, cum ea quæ omnino non fit, sic nominatur. Propterea clarioris doctrinæ gratia priuationem alterationis ἀπεψίαν: eius verò vitiū, δυσπεψίαν, sicuti tarditatem seu imbecillam alterationem βραδυπεψίαν nominabimus. Omnes tamen vniuersali vocabulo, poterimus iuxta Altimarum vocare cruditates: cùm in qualibet earum concoctio ipsa frustretur; & ex eisdem fere causis oriantur; maioris duntaxat & minoris rationibus dissidentibus. Ventriculus hîc secundum eius spacium seu cauitatem oblæsus est; cùm & ipsum coctionis instrumentum sit à natura fabricatum, quomodocunque concoctio vitiata fuerit, modò vitia eiusdem à quopiam externo errore non proueniant: fieri namque

[Margin: ἀπεψία, δυσπεψία, βραδυπεψία.]

[Margin: Quæ pars in cruditate afficitur.]

namque poterit cruditas aliqua (vt dicemus) absque hoc, quòd ventriculus afficiatur, vt apud eundem Galenum liquet 1. & 5. de loc. aff. tum 3. de causis sympt. Erunt itaque facultate ipsa oblæsa prædicta symptomata in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis videlicet. Verùm in vno symptomate, vt puta in βραδυπεψία, ipsa actio erit diminuta; in ἀπεψία, ablata; & in δυσπεψία deprauata. Duo autem priora symptomata facilè dignoscuntur: nam ciborum assumptorum qualitas, siue ructare velint, siue vomere, planè seruatur: licet in βραδυπεψία acidi quandoq; ructus fiant; interim ventriculus halituoso impletur spiritu. Verùm deprauatam concoctionem victus iniucundus prouenìens, manifestè indicabit; qui modò vnum, modò alterum vitiosum saporem præsefert. Et si per aluum corrupti cibi deiiciantur, necessariò aderit deiectionum grauecolentia. Exempla infrascripta hæc meliùs indicabunt. Quis affectus præter naturam.

OBSERVATIO XXXVI.

De duobus ægris ægrè cibum concoquentibus.

STOMACHVS (vt iam diximus) aliquando ægrè cibum conficit, & immutat; aut seriùs, quàm naturale sit, concoquit. Vt nuper accidit in iuuene quodam, qui consilij causa nos accedebat, & conquerebatur de grauitate & præcordiorum inflatione, & quòd diutiùs indigestus cibus in stomacho detineretur, nobis notam vehementioris imbecillitatis ostendens: decem enim horis quandoque incoctus permanebat; idque vitio humoris calidi: nã stomachus morderi, & erodi, in nauseam effundi videbatur, vento intus mur-

murante; ructu quoque ad os ex imo ventre prorumpente fumido & grauiter olente: caputque huic graue erat, & quiescere nesciebat: siti vrgebatur, volæ vtræque feruebant, cum cibi tædio. Huic longum somnum vtilem esse diximus, & vt in quiete maneret, sine exercitatione, & vt in latere sinistro dormiret; id enim iure ex Aristotele conuenit: & rursus in ventrem redormire, plurimùm ad coctionem facere, quidam volunt. attamen qui in dextro latere somnum ineunt, aluo magis cõsulunt. sed ambulationes somnum antecedere debent, quoad cibus ad imum ventrem resideat. Et quia videbatur hîc materia aliqua biliosa erodens, & quòd nauseam pateretur, vbi cibus inconcoctus permaneret, nec alio auxilio iuuaretur, aqua hordei tepida cum syr. viol. expellendam esse proposuimus: quòd si difficulter vomeret, ob nauseam, infusum rhab. vel syr. ex infus. ros. pallid. cum rhab. vt sumeret præcepi: & ventre exonerato vt stomachum roboraret, vino mali punici, medij saporis sumpto; ac vt edulijs acetosis acidulisque iuuaretur, vinoque austero nullarum virium epoto, & aqua antè instracto. Propter capitis dolorem etiam fronti adhibui oleum rosaceum, exiguo aceto infusum. Ac stomachum inunximus oleo ros. myrteo; emplastro imposito ex malo cotoneo, baccis myrti, santalique farina, & spodij puluere inspersis, oleo ros. vnctis & cera q. s. vel absque malo cotoneo. Quibus præsidiis hic iuuentis bene habuit. Quemadmodum & alter, qui ex humore frigido acidum ructum emittebat; ac sapor in ore acidulus erat.

erat. huic, cùm pituita etiam ventriculum grauaret, decocto absinthij sumpto, cum oxymelite; cumque ad vomitum procliuior esset, decoctum raphani exhibui cum oxymelite tepidè. rursus post menthæ, calaminthæ, melissæ, absinthij decoctum, purgaui cum pilulis infrascriptis: ℞ pilul. de hiera Gal., pilul. stomaticarum añ ℈ j. pilul. de agarico, rhab. electiss. añ ℈ ß. cum syr. de mentha; fiant pilulæ VII. dentur manè. Postea capiebat aromaticum rosatum: & subinde vtebatur vino generoso, & diatrionpipereo: & stomachum inungebat oleo nardino & spicato. Atque iis tum alij, his, vel similibus remediis, à mala concoctione & imbecillitate stomachi à causa frigida, conualuere.

SCHOLIA.

CAVSA *autem eorum symptomatum (etiam dictorum scholio præcedente) communis, alteratricis facultatis frustratio est. Prima verò eiusdem frustrationis causarum genera duo sunt; vt Gal. lib. 3. de caus. sympt. inquit: Alterum ex facultate ipsa læsa: Alterum ab externo quopiam errore proueniens. Virtutis autem læsio adhuc bifariam esse potest: aut culpa propriæ substantiæ, ex aliqua primarum qualitatum intemperie: vtpote cùm præter naturam calfacta, infrigidata, humectata, aut exiccata fuerit. vel læditur virtus ipsa ab aliquo instrumentali morbo, vt erysipelate, phlegmone, œdemate, scirrho, abscessu, & aliis eiusmodi: quorum omnium occasione, venter facultate eius concoctrice oblæsa malè concoquit. Verùm in eiusmodi ventriculi temperamenti vitiis propria eius sub-* Causæ. Causæ internæ.

ſtantia labefactata, concoctio læditur: in cæteris morbis, qui tantùm ſunt inſtrumentales, duntaxat impedita. Qui verò ex intemperie ſimul & inſtrumentali morbo compoſiti affectus ſunt, vtroque modo ſunt noxij, ex ſententia eiuſdem Galeni præcitato loco. Ex tot itaque internis cauſis affectus ventriculi malè concoquit; vt doctè etiam annotauit Altimarus, cap. proprio de cruditate. Verùm ipſo minimè affecto, à nonnullis etiam cauſis concoctio impediri poteſt; vt propter cibi ac potionis immodicam copiam, vel propter eorum qualitatem alienam, aut ſumptionem intempeſtiuam; intelligo acceptionem ciborum, antequam prior cibus probè ſubierit, ac etiam præter conſuetam horam, ſimiliter propter incongruum ordinem, vel ſomnum exiguum & immodicas vigilias, exercitationesq́ue mox à cibo factas; aut vitioſum excrementum. quamquam ſi ex eo concoctionem fruſtrari contingat (etiam ventriculo minimè affecto) inter internas cauſas connumerari debet. At ſi ex immodica cibi ac potionis copia, vel praua eorundem qualitate, ſeu intempeſtiuitate, vel incongruo ordine aut exiguo ſomno, haud ægrè à laborante ipſo ſeu aſtante percipi poterit. Interim verò vbi corruptela aſſumptorum ſequatur, ex ipſa corruptionis differentia alimentorum qualitas præaſſumpta argui poterit: nam ſi in fumoſam qualitatem corruptela vergat, argumentum eſt ex calidioribus magisq́ue bilioſis cibis prouenire: ſi verò ad acidam, ex iis qui frigidiores natura ſunt, magisq́ue pituitoſi. At ſi in ventriculo cibi non ſuapte natura in fumum tranſmutentur, & quiſpiam fumoſum ructum emittat, efficientem huius cauſam, calidam ipſius ventriculi intemperiem eſſe coniiciendum erit. Si verò ſaporem acidũ referunt,

Signa cauſarum & ab errore commiſſo.

Ex corruptela aſſumptorum.

Si ob calidã aut frigidam intemperiẽ ventriculi fiat cruditas ſigna.

eam

eam frigidam esse necesse est; quamuis similiter in excrementis fiat, cùm in ipso ventriculo contineantur. nam acidas qualitates quidem creant, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosas verò quæ calida & biliosa, vt liquet eodẽ 3. de caus. sympt. Vt verò distinguas vtrùm intemperies aliqua duntaxat calida vel frigida, an vitiosus quispiam humor ventrem infestet, dare oportet cibos, qui suapte natura, modo incorruptionis, quàm maximè aduersentur, ex Gal. auctoritate 1. de loc. aff. vt panem illis, qui in fumum transmutare cibum consueuerunt; mel autem iis, qui acidum à cibo saporem percipiunt. deinde considerare excrementa, tum ea, quæ euomuntur, tum quæ per aluum deiiciuntur; num humor aliquis cum illis quidem biliosus ac calidus, cum iis autem pituitosus ac frigidus excernatur; an nullo vacuato humore, ipsa exiguam quandam mutationem habeant. Nam si sine humore, perquam exigua in ipsis facta mutatione, deiici videbis, intemperie duntaxat ventriculum laborare percipies. si verò humor quoque deiiciatur, qui cibum corrumpere possit, videbis cibos huiusmodi humore submersos, & ab ipsius ventriculi actione manifestiùs alteratos. Verùm vbi in tunicis ventriculi impactum contineatur excrementum, id quod ex inani nausea, sine vomitu, quæ irritat duntaxat & nullum humorem euacuat, dignosces; si calidum fuerit, præter nauseam, sitis vehemens aderit (vt iam sæpe dictum est) & interdum febris; si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec siti nec febri affligentur. Intemperie calida aut frigida breui eò perducitur ventriculus: in humiditate & siccitate non ita actionem amittit, nisi prolixo temporis spacio; eodem Galeno teste, 3. de sympt. caufis. Signa siccæ intemperiei

&

De sicca & humida intemperie.

& humidæ, vti & frigidæ & calidæ, diximus de imbecillitate ventriculi. Humidam itaq. intemperiem, præter ea quæ ibidem diximus, hydrops plerumque præcedit: vti & siccam, senium, vel marasmus; eodem Galeno auctore. Si verò ab instrumentalibus quibusdam morbis prædicta symptomata oriantur, ex eorundem instrumentalium morborũ propriis indiciis cognoscentur: de quibus satis in præcedentibus quoque diximus.

Signa morborum instrumentalium.

Sed quæ ex iam dictis symptomatis magis parati sint hæc incitare, videndum est. Sciendum est autem quòd promptiùs βραδυπεψία oritur exiguo somno, ex cibis qui difficulter corrumpuntur, & si vltra quàm vires tolerãt sumantur; iuxta Gal. & Aetium cap. 24. lib. 9.

Causæ bradypepsiæ.

Quemadmodum vbi citra corruptelam concoctionis omnino priuatio sit; ita vt quales accepti sunt cibi, tales permaneant; iuxta omnem eorum qualitatem, quæ propriè ἀπεψία dicitur; scire licet prorsus superatum esse ventriculum; aut ab immodica ciborum multitudine, aut ob virtutis imbecillitatem, aut à valido frigore, aut ob vehementem insiti caloris refrigerationem; vt apud eosdem liquet. Adeò enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorsus non tentet. Circa mediocres etiam, & consuetos cibos si nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eiusdem esse intemperiem prodit.

Causæ propriæ apepsiç.

Cæterùm si cum corruptione cruditas oboritur, quæ propriè δυσπεψία dicitur, ex calida vel frigida intemperie, præsertimq; ex calida, excitatur; cùm nullum esculentum calfactum durare imputre possit, vt constat apud eundem Gal. Similiter oritur ex recrementis calidis aut frigidis, aut vitiosis, ciborum qualitatibus iuxta ventrem consistentibus: aliquando etiam ex inordinata sumptione ciborum, aut potuum, aut

Causæ dyspepsiæ.

aut intempestiuitate fit, vt apud eundem Aëtium patet. Ex quibus itaque causis quodlibet prædictorum symptomatum oriri paratum sit, ex his liquidò constat. Nunc ad prognostica accedamus. Cruditas assidua maximè vitanda, cùm ex ea vitiosi humores, morbiq; gignantur, siue ex boni siue ex mali succi cibis fuerit orta: quamquam ea deterior sit, quam vitiosi succi cibaria effecerunt: vt liquet apud Gal. lib. de cibis boni ac mali succi. Æquè mala quoq; est in amara bile redundantibus cruditas; citissimè enim febrem accendit: quodcunque tamen prædictorum symptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Mala quoque intemperies stomachi postquam est inueterata & antiqua & confirmata, curationem non recipit. Quòd autem ex vltimo virtutis collapsu in lienteriam, aut tympaniam hydropem finiatur, testis est Galenus, eodem 3. de causis symptomatum. Omnes quoque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium, virtutem deiiciunt; vt ibidem patet, & comment. aph. 20. 2. lib. Et proptereà cùm circa mediocres, & consuetos cibos nihil in totum effecerit, maximam ostendit ventris intemperiem. Pessima in amara bili; in qua cibi in nidorulentam & fumosam qualitatē corrumpuntur: quando ea quæ in acidam vertit, vt rarò talibus naturis contingit, minùs nocet, Galeno auctore 8. meth. med. Nidorosa ac fumosa cruditas tunc minùs noxia est eisdem, si aluus lubrica fuerit: sin astringitur, grauis est; si quidem ex astrictione eius vitiosæ naturæ, in febres promptè incidant; præsertim si ad solita conuertuntur opera, eodem Galeno teste. Omnium etiam prædictorum trium symptomatum pessimum est ἀπεψία, si vitio facultatis fiat: sicut βραδυπεψία minus affert periculi. Prognostica.

Ex

Ex aßiduis cruditatibus colicæ & iliacæ paßiones contingunt. Ex corrupta digestione seu concoctione, hydrops, carcinoma, herpeta, noma, erysipela, vitiligo, lepra, scabies & similia, vt quidam volunt, oriri solent. Sic ex corrupto succo sanguis cum cæteris humoribus corrumpitur. & sanguis corruptus, omnium peßimus est. Quod ad curationem attinet, qualis victus omnibus communis sit, obs. 34. præcedente diximus: diuersa tamen ratio victus pro causarum diuersitate, vti & medicamentorum præscribenda est. Quæ autē conueniunt frigidæ, calidæ & siccæ & humidæ intemperiei, ea petenda ex iis quæ imbecillitatem ventriculi curare possunt: & si sit cum humorum abundantia, ex iis quoq. quæ ibidem diximus, tum etiam de nausea & vomitu, quomodo tales sint curandi, facilè intelliges. De imbecillitate itaque ventriculi, tum etiam quæ dicta sunt de nausea, vomitu, quæ alterant, purgant, ac roborant & corrigunt intemperiem, & quæ excrementis corrigendis satisfaciunt, conscripta inuenies. At si ex aliquo instrumentali morbo prædicta excitentur symptomata, nemini dubium est, quòd in eorum curatione, & ipsa quoque delentur: aliam enim inflammatio, aliam erysipelas, aliam absceßus, & scirrhus requirit: de quibus omnibus in præcedentibus dictum est. Verùm vbi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorum vitiosa qualitate cruditas fiat, confestim procurandum erit, vomitu, aut purgatione per infernas partes, ipsos expurgari. eiiciendus etenim est cibus, si coacuit intùs, aut computruit, ex Celsi auctoritate, lib. 4. cap. 5. modò suapte natura vomant: nam cogere eum qui vomere non potest, absurdum est ex Gal. 1. de loc. aff. Si facilè vomant, vt promptiùs id fiat, dandæ illis

Curatio.

sunt

sunt aquæ tepidæ multæ, pauco aceto aut syr. acetoso permixto, seu oxymelite: at si vomere haudquaquam valeant, præsertim vbi multum aut corruptum nutrimentum notabiliter ad inferiora ventris sit motum, adiuuandum est; vt citiùs descendat, aut glande subdita, aut leui per inferius infusione, per clysteres videlicet, vt 8. meth. med. à Gal. scriptum est. Veluti etiam, si crudum, aut diminutè concoctum in superiori ventriculi parte alimentum adhuc consistat, modò concoqui possit, aliquid diatrionpiperion dabis, simplicissimo quidem modo, quo ab eodem Gal. 4. de sanit. tuend. scriptum est. vel si id haberi nequit, tantundem piperis longi aut albi, si hoc adsit, aut nigri exhibere conuenit.

Similiter extrinsecus adhibitis cõcoctio iuuanda erit, vt si expansa manu (vt paulo ante admonuimus) os ventris apprehendatur, aut puerulus carnosus admoueatur: vt Aëtius refert. Vide de his Gal. 5. de simpl. & 7. meth. vbi scribit & humanum corpus illi impositum iuuisse. Alij in quiete paruos catellos ventri imposuêre. sed puellus ne sit humecta cute; sudore profuso, refrigerant potiùs quàm calfaciant, inquit Gal. Valent & calida exteriùs adhibita: quorum syluam inuenies in præcedentibus, & apud Gal 8. meth. conscriptam. Quòd si non modò ex alimentorum praua qualitate, sed intempestiuitate, aut inordinata eorum sumptione, seu exiguo somno, cum corruptela cruditas generetur, non alia ratione curari debet, quàm si ex prædicta alimentorum vitiosa qualitate, aut multitudine fuisset excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quòd quibus ob flauæ bilis copiam in ventriculo contentam vel calidam admodùm eiusdem intemperiem διαφθορά, seu cruditas cum corruptela accidit, cibos

corrupt

corruptu difficiles, difficilesq́ concoctu offerre conueuit. Nam quæ concoctu difficilia sunt, non facilè alterantur, ac corrumpuntur: sed si in multum calorem inciderint, concoquuntur magis, quàm si moderato occurrerint, ex Galeni decreto 1. de aliment. facul. quod etiam confirmauit Celsus eodem cap. 5. lib. 4. Hæc libuit hîc addere ex Altimaro. Sed exempla subsequentium, variam esse curationẽ pro causa adhibendã, ostendent.

OBSERVATIO XXXVII.

De quodam ex cibo corrupto in stomacho existente, laborante digestionis corruptione.

QVIDAM hoc tempore cùm circa stomachum malè haberet, & cùm excrementa, aut ventris crepitus flatusque supra modum & præter naturam olerent, corruptam digestionem seu concoctionem animaduerti. Hic enim præcipuè ex eduliis, quibus delectabatur, nempe piscibus, ructus acidos emittebat: quod signum erat frigidæ intemperiei ipsius ventriculi. Deinde cùm ex liene (nam subinde in hypochondrio leuem obstructionem seu dolorem sentiebat) melancholicus humor ad ventrem effunderetur, cibum magis corrumpebat; quòd non solùm ructus acidi, sed ea quæ cum cibo euomerentur, subinde aciditatẽ habebant. Quamobrem huic, cùm nauseabundus esset, per vomitum priùs cibum corruptum, deinde per ventrem educere decreui. Post cibum assumptum dedi decoctionis betæ, atriplicis, ficuum ℥ iiij. sy. acetosi simplicis ℥ j. oxymelitis ℥ ß. priùs inuncto ventriculo,

culo,vt paulo laxior esset, cum oleo amygd. dul., vt melius euomeret:facilè enim vomebat.Postea dedi decoctum betonicæ, menthæ, absinthij, hyssopi;adiecto syr. acetoso simplici & composito:& commodè eum purgaui cum pilulis de hiera cum agarico, & pilul. aromaticis, masstichinis añ ℈ j. cum syr. menthaceo; conficiendo pilulas septem. Lienem inungebam cum oleo de capparibus. & ventriculum quoq. corroborabam cum speciebus diagalangæ, & aromatico rosato; exteriùs inungendo cum oleo menthaceo, absinthij, & maceris; adiecta pauca cera; superimposito deinde emplastro seu cerato masstichino.

SCHOLIA.

DIXIMVS *digestionis corruptionem fieri, cùm in stomacho cibus boni succi corrumpitur, aut aduritur, aut acore, vel tetro sapore vitiatur, quem exinde natura refugit. Cibi verò qualitatem acidam faciunt pisces, caroq; gelu coacta: vti & qualitatem fumosam, mel, raphanus, allia, nasturtium, sinapi, & similia; & oua fricta facilè in fumum mutantur. sæpe verò in conualescentibus, materia acetat & recidiuam minatur, reliquis putrescẽtibus: quod in acutis febribus malè pronunciat ex caloris defectu; at in longis morbis diuturnitatem morbi præsagit. Contingit aliquando, imò sæpiùs, & ventriculi debilitatem & malam concoctionem siue ciborum corruptionem relinqui in conualescentibus, morbo acuto seu longo superato; aliquando quidem tantam, vt neque assumat alimentum, aut assumptum nõ elaboret; estq; indicium reliquias morbi relictas in causa esse, quòd suctionis sensum non percipiat:*

cipiat: aliàs autem quoque accidit vt suctionis sensum percipiat quidem, quæ à membris extenuatis ipsius corporis fit, eaq; ratione alimentum expetit; elaborare tamen assumptum non potest, ob debilitatem relictam. At in sanis hæc eadem contingunt ob nudam intemperiem, vt diximus, vel cũ materia: sicuti enim acescunt ructus ex causa frigida, vt diximus; ita & fumosæ superfluitates sine cibi vitio, ex calore malum oriri significant. Æginet a ex calida habitudine frigidam cum omphacij succo dari suadet, aut cytoniorum malorum decoctum. sed de his, vti etiam de bile, si cibos corrumpat, illa ipsa aut vomitu deiicienda, aut leuiter per aluum expurganda, denuò roborato ventriculo, vt iam sæpiùs dictum est: quibus adiungere poteris ea quæ nos de imbecillitate ventriculi priùs diximus, & quæ ad longum referuntur apud Benedictum Veronensem lib. 13. cap. 1. & 2. 3. de imbecillitate stomachi eiusque notis & curat. & quæ idem de ægre concoquentibus & vitiata concoctione agit in eodem libro. intereà diligenter cauendum ne frigidissima etiam in bile aut ex temperie calida stomacho affecto applicentur; cuius vide exemplum apud Beniuenium de abditis morborum causis cap. 15. de quodam cui ex incuria medici emplastrum frigidissimum stomacho appositum fuit, morte subsequente; & cap. 16. de quodã interempto ex frigidissimo aquæ potu: de quibus aliàs diximus, tũ aliis quoque, & lib. 1. obs. nostrarũ de feb. scholio obser. 13.

OBSERVATIO XXXVIII.

De stomachi resolutione.

VIS aliquando in stomacho attrahendi vel ex toto corrumpitur vel læditur: aut enim

(vt

(vt Galenus docet) nil attrahit, aut ægrè aut parum trahit, ita vt ex toto auferatur aut diminuatur, aut omnino corrumpatur. id vitium aliqui resolutionem vocauere, quod œsophago (vt aliàs diximus) plurimùm euenit: morituri enim aut omnino defecti viribus, nihil deuorant, aut difficulter assumunt. Idem & in perniciosis febribus vel ipsa instante crisi, extraria & præternaturali frigiditate vel humida addita resoluente, aut calida & sicca rarefaciente; vt in acutis contingit febribus, in quibus sine alio faucium vel gutturis vitio neque cibus neque potus ab œsophago canalicula apprehendi potest. Mirum est (inquit Benedictus Veronensis) nec tamen ab re, quòd cibum nonnumquam cathelctica vi dicta ita resoluta, capiunt; potum autem nequeunt. Hoc quidem malo, ex imbecillitate stomachi laboranti cuidam spica & nuce muscata, adiecta exigua mastiche, cum pauco vino rubro sumptis, rectè occurrebamus: nam calidis & siccis vis attrahendi conseruatur; caryophyllo, cinamomo, cymino & iis similibus iuuatur: sicuti in ardenti febre succo cucumeris aut cucurbitæ decocto. Refert Beniuenius se nobilē quendā, Iohannem nomine, Neapolitanum (cap. 66.) hoc vitio diu affectum, cùm à medicis aliis curari non posset, curasse (cùm ex calidiore habitu ventriculi vitium contractum certis indiciis intellexisset) iis, quæ aridum ac iam tabe consumptum corpus desiderat. Primo die solas lactucas ex aceto & oleo commanducare præcepit; veruecinam carnem potiùs quàm auem exhibendo, & vinum

N 2 frigidum

frigidum & austerum: ac genere victus frigido ac frigidioribus medicamentis vtens, intra duos menses ægrum restituit.

SCHOLIA.

PESSIMVM vitium est resolutio stomachi à Latinis dicta, cùm cibi non tenax est; quo corpus (vt Celsus tradit) non alitur, sed tabe consumitur. Sed qui hoc vitio, seu imbecillitate ventriculi, laborant, stomachici quoque appellantur: quamuis & illos quoq. qui nec cibum continent nec desiderant, aliqui & dissolutos inualidos vocauere: vel textura rariore affecti, imbecilliterq́ attrahentes, vel parùm appetentes, stomachi inualidi etiam dicuntur. quamuis etiam vulgus eos quoque stomachicos vocant, qui appetentiam perdiderunt; vel quibus post cibum ventris os grauatur; & quibus nausea contingit, & ad vomitum impelluntur, cibiq́ corrupti sunt, & nidorosi vel vitiati: & eos quibus ructus molestiam parit, vel cibi vix descendunt. quorum tamen curationes (vt iam ostendimus) pro varietate causarum tum affectus perficiuntur. De imbecillitate stomachi vide Benedictum Veronensem lib. 13. cap. 3. habes ibidem diuersas curationes, tam ex frigida & humida causa: & quæ studiosis victus ratio conueniat; cùm ferè omnes, vti religiosi & togatorum ferè magna pars, stomacho sint infirmiores, cùm plurimùm sine corporis exercitatione viuant. At de resolutione agit cap. 9. & 10. vbi quædam selectiora remedia breuiter quidem enumerat. Si retentrix vis sit læsa, vel quia stomachus nihil retinet, aut parum comprehendit, nec concoctionem aut digestionem oportunam expectat; aut si pertinaciùs quàm opus sit retinet, vel dige-

[Margin: Stomachici.]

[Margin: De potentia retentrice læsa.]

sto

sto etiam cibo retinet tamen interdum, sed tremulo vt dictum est, modo, vel spasmoso, siue singultu. Sic in lienteria cibus non continetur. Summa, retentrix corroboratur stipticis frigidis. At vis expultrix læsa vel ex toto sublata, inertem in ventre cibum derelinquit; sicuti in ileo morbo: aut debilitatur & lassescit; ita vt serius irritata cibum expellit, vel partem duntaxat, aut modum exuperat irritata virtus, aut corrumpitur; vnde ructus, vomitus, fluxus. Expellendi vi concitata, cibum non diu patitur concoctum, & prauum humorem expellit, & cibum indigestum emittit. nimio enim frigore vel humore laxatur, combibito inter tunicarum stamina, vt dictum est. In causa est & membri læuitas, humoris mordacitas, leuitas grauitásue, vlcus, abscessus, aut flauæ bilis inopia, vel si pyloron nihil recipiat: & arida sine potu & stiptica. Expultricem corrumpi rarum est; rariusq; euenit, vt ex toto cibus expellatur, præterquam in vomitu symptomatico: at si expulsiua infirmior, digestionem corrumpit; vehementior verò, vt in lienteria, inconcoctionem affert: remedia de lienteria dicemus. sed si nihil expellat, ob frigiditatem, laxantia quædam vmbilico imponunt, ex succo cyclaminis, cucumeris erratici, colocynth. cum felle vaccino, & aliis. Ex caliditate & siccitate, ex herba mercurialis succo, & ebuli rad. cum oleo viol. & cucurbitino, & similibus, diacrydio adiectis. In communi expultrix potentia ex calido & sicco læditur; frigidis & humidis succurritur. Intereà sciendum, quòd non omnibus eodem modo cibus in ventre moram trahit; quidam quoties assumunt in die, toties ventrem exonerant; alij semel, alij sæpiùs, quidam alternis diebus; nonnulli quarto aut octauo quoque die. In stomacho plurimùm à sex

De expultrice.

De mora cibi in ventre.

horis ad 12. vsque, aut quintam vsque decimam moram trahit, pro stomachi, ac aëris qualitate, & modo, proq; corporis exercitatione. Causæ variæ ex cerebri affectu, læsa animali potentia, aut studiorum occupationibus, aut retentrice vi validiore, vel imbecillitate expultricis, aut ventris exterioris musculorum infirmitate, vel si bilis in imum ventrem non effusa fuerit: plurimùm facit ea de qua dictum est leniens, aut nimia crenarum asperitas: obest & spiritus intùs inclusus, abscessus, vermes intestinorum, ac varia membrorum oppilatio. huc spectant stiptica commanducata ante cibum, retardantia digestionem. Ventrem mouentia. *Quæ autem duriorem aluum emolliunt, iuuant ad expulsionem; vt caro pinguis pulli, ouum sorbile, adiecto zacharo, emollit; ius pingue, lac recens, ius gallinacei veteris, aut gallinæ, ventrem cathardici modo turbat; pruna, cerasa, mora, fici recentes, aridæ, præpingues, & caricæ, vua matura alba, & passulæ. ex oleribus beta, atriplex, spinachiũ, blitum, mercurialis, braßica semicocta: vel efficacius, si nudis pedibus æstate pauimento aqua aspersa ambulauerit; duram enim aluum emollit, nec alio auxilio quandoque leuatur; lupulus quoque iuuat. Frequentiùs in prandio bibere aluum liquidam reddit. pruna Damascena matura, & dulcia Hispanica leniunt ventrem: ex prunis compositio simplex & caßia, & syr. viol. butyrum verò recens, aut adeps gallinaceus aut anserinus, cum psyllij decocto lentore, vel althææ, illinitur ventri; asperitatem enim stomachi emolliunt. At si bilis flaua interclusa fuerit, aperientibus opus est, vt posteà de ictericis dicetur, in intestini oppilatione, quæ iliacis prosunt damus.* Expultricem vim corroborantia. *In summa, calida & humida in communi expultricem vim corroborant; sicuti per interualla*

teruallo acuta & amara salsaq́; excitant in prima mensa, propterea caparum & sinapis vsus, piperq́; longum quandoque assumptum prodest. Cibus verò ex stomacho citiùs defluit, ex nimia neruorum cerebri ad ventrem pertinentium debilitate; sed rariùs: frequentiùs verò retentrice infirma, aut nimium valida vi expultrice, & humida quãdoq; stomachi habitudine immateriali, vel cum humore salso, acuto vel acetoso aut lubrico, aut vlcere innato, ab exiguo naturali calore propè extincto, cibus protinus, Galeno teste, profluit. Hîc victus ratio priori morbo dissimilis esse debet. Prodest animi securitas & quies: cubiculo calido ac sicco, temperantiæ proximo, vti debet, somnoq́; longiore; à cæna verò statim procumbendum est, in sinistrum ferè semper latus: ante cibum fricari supremas partes conuenit. Panis ex similagine conficiendus est; parúmque fermentari debet; exiguo sale addito vel nullo: mastichis pollinem ingerito, ac coriandrũ præparatum. Pro plebe sorba arida tunsa misceri iuuat. In obsoniis auiculæ, turtures, phasiani, perdices, turdi, lepores & similia, assa præsertim. Vinum rubrum astringens bibendum, aqua ferrata temperatum. In prima mensa, quæ leuiter adstringunt offerimus frigidiuscula, si calida causa fuerit; aut contrà si frigida, stomachus oleo lentiscino, mastichino illinendus.

Quibus cibus citius quàm oporteat è stomacho defluat.

Curatio.

OBSERVATIO XXXIX.

De ventriculi inflatione, cum ingenti dolore.

INFLATVR aliquando venter, crasso intus incluso vento, ex damnatis cibis; qualia sunt legumina omnia, & dulcia, vua recens, ficus, po-

ma, mustum, allium, cæpe, eruca, brassica, bulbi, lac, omnisque caseus; aut si cibus, qui faciliter concoquitur, secũda apponatur mensa, aut venus crudo stomacho frequens: vel summatim, si infirmus fuerit calor cum crassis & crudis humoribus, vel melancholicis, vt in hypochondriaco affectu. Sic pictor quidam Alcmarianus, familiaris noster, cùm in autumno flatulentis cibis vteretur, & subinde mustum bibisset, annos 28. natus, stomachum quoque debilem habens, incidit in ventriculi dolorem intolerabilem, cum eiusdem inflatione etiã exteriùs apparente; quæ & tactu sentiebatur. Ad hunc accitus, cùm medicamentosas potiones omnes quæ in officina pharmacopœi parantur, respueret, nec vllas admitteret, imperaui vt chamomillam communem & Romanam concisam, adiecto momento seminis anisi & cari, decoqueret in ceruisia communi: quam cùm bibisset, flatũ per superna & ventris crepitum emisit; & illico leuamen sensit, præcipuè ventositatibus vnà cum ructibus superius emissis. Sed cùm dolor nonnihil adhuc perseueraret, certis tandem rationibus persuasus, pilulas VII. ex ʒ. j. pilul. hieræ simplicis Galeni, deuorauit. quibus ter aluum deposuit; & ventriculo mox inuncto oleo chamæmelino, anethino, rutaceo simul mixtis, tumor atque inflatio ventriculi cessarunt. intereà tamen iubebam vt ad magnitudinem fabæ maiusculæ omni manè ex hac mixtura sumeret: ℞ pul. seminis dauci, petros. añ ʒ j. seminis anisi ℈ ij.ß. conseruæ buglossæ ℥ j. conser. florum rorismar. ℥ ß. specier. diaga-
langæ

langæ ℨ j. ſy. de corticibus citri parũ; fiat mixtura. etiam ſumebat diagalangam in tabulis, duabus horis ante cibum ℨ ij. vel iij. Quibus præſidiis hic ſanitati probè reſtitutus fuit. Huic tamen lactis vſum interdixi, quo maximè delectabatur; minimè enim iis conuenit, teſte Hippocrate, quibus præcordia plurimùm prætenduntur; magis ſi ſonant inteſtina, ex multa intus materia.

SCHOLIA.

ACCIDIT *quandoq; (vt etiam Donatus recenſuit) ipſi ventriculo, vt inſtrumento coctionis, retentrice, ſeu complectenti ipſius facultate imbecilla exiſtente, affectus quidam, qui à Græcis, præſertim à Paulo cap. 38. lib. 3. & à Galeno 3. de cauſ. ſymptom.* πνευμάτωσις γαστρὸς *dicitur; quamuis quandoque ab eodem Gal. (vt patet 14. meth. med.)* ἐμφύσημα *nuncupetur; à Latinis autẽ inflatio ventriculi appellatur: qui affectus nihil aliud eſt, quàm eiuſdem ventriculi diſtenſio & dolor, ex flatuoſo ſpiritu: Flatuoſus enim ſpiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & ſic ructum creat; aut per ſedem. In ea autem venter ſeu ventriculus vt coctionis officina afficitur. At affectus à Gal. 14. meth. med. inter morbos reponitur in quantitate ſeu magnitudine. Differt tamen ab œdemate, quoniam œdema prementibus nobis cedit, digitiq; admodùm altè in ipſum deſcendunt: inflatio verò digitis preſſa, veſtigium nõ retinet, ac ſonitum veluti tympanum reddit, ex eodem Gal. 14. meth. Grauitas quandoque & diſtenſio non ſolum circa ventrem ipſum, ſed iuxta totum pectus: aliquãdo verò retrò, iuxta collum, ac deorſum, & ad ipſa vertibula irruit; ſæpe autem*

πνευμάτωσις. ἐμφύσημα. Quæ pars affecta. Affectus quis præter naturam. Signa.

vtrimque occupatos tenet: aliquando & tumorem circa os ventris efficit; ructusq; inanes fiunt, modicè alleuantes; & inhibitio flatuum, qui per aluum excerni consueuerunt. Quibusdam eorum dolores accidunt, ac appetitus perditiones, ac capitis dolor, vt patet ex Aëtio, Archigenis auctoritate, cap. 27. lib. 9. Si verò ante perfectam restitutionem cibum accipiant, ampliùs membra ipsa inflantur, & cum dolore distenduntur: leuantur autem alimento infernè subeunte, & flatibus siue per ructus, siue per intestina exclusis, vt idem Aëtius inquit. Vbi verò flatuosus spiritus per intestina mouetur, multiformes edit sonitus; quorum non omnes nomina sunt sortiti: verùm prudenti viro ex diuersis sonitus differentiis, quale quantumq; excrementum sit, ac quo maximè loco voluatur, patere potest; vt eodem 3. de caus. sympt. apud Gal. legitur. Quomodo spiritus flatuosus vel flatus ipse generetur, iam ex parte diximus scholio obs. 22. huius libri. Breuiter, cùm inflatio ventriculi fiat à multis flatibus, qui solent fieri à debili calore, tanquam à causa efficiente; ab alimentis flatulentis & humidis, vel à pituitosis succis; alij volunt fieri spiritum flatuosum à mediocri calore: vel (vt alij volunt) ex humoribus, vel cibis languida caliditate in vapores dissolutis, in ventriculo generatur, iuxta Paulum & Aëtium: nam refrigeratio, (inquit Paulus) hoc nomine quòd extenuare ac dissoluere non sit idonea, nullos flatus procreat. Vehemens caliditas cùm nō tantùm extenuet, sed etiam discutiat, flatus generationem impedit: minor verò caliditas, diffundit quidem & transmutat alimentum, verùm minùs quàm opus sit: vnde flatus excitantur. Verùm si ex flatuosis cibis inflatio oriatur, ex exiguo, & breuis temporis spiritu flatuoso

Flatuosi spiritus vel flatus generatio.

Causæ.

Causarum diuersarum notitia.

tuoso orto, qui vno vel altero ructu vacuatur, comprehendi poterit. At si ex eisdem cibis natura si quidem non flatuosis, sed in vapores per mediocrem caliditatem resolutis inflatio fiat, ab assumptione eorundem, paulo post tempore, inflatio generabitur; & proinde ex laborantium, seu astantium sermone id promptè percipies. Verùm si neque assumptio ciborum praecesserit natura flatuosorum; pituitosos humores in ventriculo contentos ac in halitum solutos, inflationis causam existimabis. Nam si ex atrae bilis in eundem ventriculum effusione flatus quidam generetur, quam affectionem hypochondriacam, ac flatuosam nominant, praeter reliqua peculiariter metus & moestitia aderunt; quemadmodum de melancholia cap. proprio diximus. Sed exempla infrascripta haec meliùs docebunt.

OBSERVATIO XL.

De ventriculi inflatione, cum dolore, ex succis pituitosis.

VENTRICVLI dolor (vt aliàs diximus) à flatibus in ipso generatis plerumque fit, aut ex pituitosis humoribus in eo contentis, aut ex cibis in vapores ab imbecillo calore resolutis. Atque haec ipsa ventositas rarò sine ventriculi dolore est. Hoc malum in me ipso expertus sum anno 1556. mense Iunio, cùm imbecillo stomacho laborarem, tormina ventriculi vnà cum ventositate sentiens, ingentem stomachi dolorem passus sum. Cùm itaque cibos flatulentos non sumpsissem, ex pituitosis excrementis dolorem & flatum ortum coniiciebam. Ergo vt huic symptomati

ptomati occurrerem, omnium primò causam auferre decreui; nempe medicamentis pituitam deiicientibus, leuiter laxantibus; intemperiemq. auferendo, vt & calor naturalis diminutus augèretur. Ideò optimum duxi pilulas sequentes sumere, quæ vtrumque faciunt, scilicet leuiter purgant & calorem ventriculo suppeditant: ℞ pilul. communium, seu pestilentialium, aut Ruffi, ℈ ij. pilul. de hiera, ℈ j. cum aqua fœniculi; fiant pilulæ v. quas manè hora nona deuoraui: & cùm tardæ operationis essent, manè sequenti quatuor priùs secessus habui, valde copiosos & pituitosos & corruptos, cum emissione ventositatum: quibus tormina, dolor atque rugitus & flatus magna ex parte cessarunt. Sumsi quoque decoctum florum chamomill. seu cumini & anisi in ceruisia communi: quibus ventositates expulsæ sunt, & à dolore fui liberatus. alioqui si non cessasset, omnino post pilulas illas leues, ex hiera vel aromaticas (quæ idem præstant) pituitam coquendo accepissem; & vnà ventriculum roborassem cum syr. de mentha, de conseruatione ex corticibus citri. cum decocto menthæ, hyssopi, betonicæ, absinth j. florum anthos, & similibus. deinde rursus reiteratis pilulis, demũ accepissem attenuantia calida, flatusque discutientia, vt decoctum cymini vel seseli, cum mẽtha vel hyssopo in vino decoctis. quibus etiam in rusticis fœlicissimè vsus sum. Sic anno 1565. hortulanum curaui, cui ventriculus ex ventositate prominebat, ita vt ferè abscessum metuerem. cui cùm medicamenta flatus discutientia propinassem, adiectis quibusdam

amaris

amaris & detergentibus præsidiis, idem per vomitum & secessum post multos ructus, vermes plurimos reiecit, ventriculo mox subsidente. His hortulanus iste, dũ maximo ventriculi dolore & distensione torqueretur, egregiè conualuit.

SCHOLIA.

HIC affectus minimè contemnendus est: nam inflatio ventriculi, vbi diu perseuerauerit, metus erit ne in hydropem siccam præcipuè terminetur: & si multiplicetur ventriculi inflatio in conualescentibus, recidiuam significabit. Namque qui à morbis immodicè se satiant, flatuosi, ac toto corporis habitu turgidi redduntur, vt 3. de caus. sympt. Gal. nos docuit. Quòd verò qui morbo regio laborant non multùm ventosi sunt, ab Hipp. 72. 5. lib. scriptum est. Indicatio verò curationis (vt & Altimarus ex 14. metho. medendi annotauit) inflationum omnium cõmunis est, vt quod præter naturam est vacuetur, in quocumque id contineatur loco. propria verò indicatio post hanc communem est, vt tenuißimis & calidis potestate medicamentis id perficiatur; vt aëre calido, somno longiore, qui ex toto affectus leuat, teste Paulo, & mirificè coctionem iuuat, vt habetur 12. meth. med. Et primò exercitatio leuis, deinde maior adhibenda, maximeq; ea, quæ superiores partes moueat, quod genus (vt Celsus refert cap. 5. lib. 4.) in omnibus stomachi vitiis aptißimum est. Frictiones item extremarum corporis partium si adhibeantur, conferunt. Aluus omnino sit leuis, & vbi adstricta, statim clyster infundendus, vt Aëtius iubet. Interponendã quoque abstinentia, iuxta Celsum: præcipuè verò, teste Aëtio, vbi ex dissolutis in vaporem cibis

Signa prognostica.

Curatio.

orta

orta fuerit inflatio. At si eam ferre non poßint, cibi exhibendi sunt calidi, attenuantes, minimèq; inflantes, boni succi & coctu faciles, quantitate exigui: Diuidantur *autem ex mente eiusdem Aëtij, ita vt in prandio tertiam, in cœna verò reliquas duas accipiant partes. Fructuum verò ac olerum humidorum esum semper habeant suspectum. Potus cibum non interpellet. Per omnem tamen cibum vinum meracius exhibeatur, at non multum.* Nam *multum potum, tamquam infestißimum hostem, deuitent, vt Aëtius admonet: & si non ita diu antè cibum sumpserit, aut cibus fuerit natura flatuosus præassumptus, primùm vomere præcipe, cum iis quæ iam sæpe commemorauimus. post verò vomitum, eos fouere oportet, ex oleo, quod tenuium sit partium, quodq; rutam habeat incoctam, aut aliquod calidorum seminum, vt cumini, apij, petros. ex* Gal. 14. *meth. Intereà prosunt calida & sicca fomenta, ex milio & furfure; præsertim si dolor sit mediocris; vel ex sem. lini, ordeacea, & loliacea farina, cumino & sem. anethi, aut apij, aut fœniculi, oleo rutaceo, aut hydromelite, cataplasma conficiatur, modò adiecto oleo laurino vel centaurij coma, aut eryngij semine, vel lauri baccis, & melanthio. Cucurbitulæ cum multa flamma admotæ, bonæ magnitudinis, vmbilicum vndique comprehendentes, egregiè iuuant incantamenti instar, teste* Paulo & Galeno, 14. *meth. med. &* 12. *Glandes etiam supponendæ, ex sem. rutæ cumino & melle confectæ, sale addito. Et clysteres ex decoct. folior. rutæ, flor. chamameli, puleg. calaminthæ, furfure, adiectis seminibus fæniculi, dauci, & cumini; & caricis: & in lib.* 1. *adiiciendo olei anethini, chamæmel., rutacei añ ℥ j. diaphœnici, diacatholici, benedict. laxat. añ ℥ ß. sale addito, fiat*

Medicamentorum ratio.

Curatio à flatulentis cibis.

fiat clyster. His addere poteris quæ apud Celsum, Aëtium, Paulum scripta sunt: vt est castorei quoq; ʒ j. cum aceto scillino, iuxta Aëtium sumpta. At si ex pituitosis humoribus in halitum solutis contigerit stomachi inflatio, succi prius digesti euacuentur. euacuabuntur autem vomitu, si ægri in illũ proni sunt; sin minus & per inferiorem ventrem, per clysteres paulo acriores, teste Galeno; vel per purgans aliquod. Galenus & hic, vbi dolor vrget, ex spiritu flatuoso genito ex prædictis humoribus ante purgationem cucurbitulam adhibet, cum multa flamma copiosa: deinde humorem euacuat, vt videre licet 12. meth. med. Humore iam repurgato, eadem topica quæ iam dicta sunt & ab aliis auctoribus descripta, conueniunt, vt emplastrum de baccis lauri, supra totum ventrem & supra stomachum, emplastr. stomachicum Galeni, & intus exhibenda potio absinthij, hyssopi aut rutæ. Paulus dat ouillum talũ vstum: confert & diacinamomum, diacyminum, dianisum, diaxyloaloës, diacalamentha aut diatrion pipereon, cum exiguo vino diluto. Nunc aliud exemplũ addamus.

Curatio à pituitosis humoribus in halitum solutis.

OBSERVATIO XLI.

De stomachi & hypochondriorum inflatione, ex humore melancholico.

ANNO 1588. mense Februario Serenissimus Elector & Episcopus Coloniensis, qui hoc tempore in castello Honselredyckio dicto agebat, incidit in ventriculi inflationem ac hypochondriorum, non sine magno dolore, ita vt me accersiri iuberet. sentiebat etiam tensionem quandam in hypochondrio sinistro, ex lienis inflatione

flatione & obstructione, ob melancholiam; quam procul dubio ex variis suis aduersitatibus contraxerat. Hypochondria ac ventrem cùm tangerem valde distenta erant: iniecto clystere carminante ventositatem, prima vice parùm profecit: tandem cùm & dolor vrgeret & totum ferè ventrem occuparet; & vrina aliquantulũ tincta esset (credo ob dolorem) cumq. ructus subinde experiretur, sed difficulter exeuntes; & nihil per ventrem neque flatum emitteret, clysterem partim emollientem (eo quòd aluus durior esset) partim dolorem sedantem & partim ventositatem expellentem, in hunc modum præscripsi; cùm & circa lumbos se dolere diceret, etiam calculo sæpius obnoxius: ℞ rad. althææ mundatæ ℥ j. folior. brancæ vrsinæ, parietariæ, maluæ, mercurialis, florum chamomill., meliloti, summitatum anethi añ m. j. seminis anisi, fœniculi, cari añ ʒ j. ß. rutæ m. ß. sem. lini ʒ ij. coquantur in aqua cõmuni pro lib. 1. col^x. adde cassiæ pro clysteribus ℥ j. diacatholici ℥ ß. benedictæ laxat. ʒ ij. olei chamæmel., anethini añ ℥ j. olei rutacei, amygd. dulc. añ ℥ ß. vitellum vnius oui, salis ʒ j. ß. misc. fiat clyster: eoque diutiùs detento, ter aluum excreuit; flatibus quoque multis tam per superna quàm inferna emissis. Ventriculum posteà etiam repurgauimus, cum sequenti potione (priùs etiam carminante potione ebibita) quæ ita habebat: ℞ sy. ex infus. ros. pallid. cum foliis senæ ℥ j. ß. diaphœnici ʒ ij. aquæ decoct. flor. chamomill. ℥ iij. misce, stomachũ inunximus deinde cum oleo rutaceo, masticino, & maceris. Postea & hoc vng. ℞ olei

masti-

maſtichini, coton. maceris añ ℥ iij. cerati ſtomatici Gal. ℥ ij. olei garyophyll. gutt. iij. ceræ q. ſ. fiat vnguentum. Intereà & hac cõfectione vtebatur: ℞ ſpecier. aromatici roſ. diacalaminthæ, diarod. abb., diacumini añ ʒ ß. diſſolut. in aqua abſinth., adiect. zach. albiſſ. ℥ iiij. fiat confectio in rotulis, ponderantibus ʒ iij. vel ℥ ß. Egregiè hæc iuuabant. alioqui addidiſſem aliquot guttas olei aniſi, in dicta confectione; quibus vti ſoleo: etiam oleo ipſo cum modico vino per os ſumpto, commodè vtor ad ventoſitates expellendas, etiam in colico dolore. Hypochondrium ſiniſtrum inungebam linimento ſequenti; ℞ olei de capparibus, olei rutacei añ ℥ ß. olei amygd. amar. emplaſtri de meliloto & (quia leuis durities aderat) emplaſtri de muccil. añ ʒ ij. olei garyophyll. (ob meliorem odorem) guttas tres, ammoniaci diſſoluti in aceto ʒ ij. ceræ q. ſ. fiat vnguentum. Intereà quoque imperaui vt Excellentia ſua abſtineret à multo potu, & à multis iuſculis, leguminibus, & oleribus, minuſque dulcibus; quia talia flatus gignunt. His autem malum ceſſauit: alioqui diatrion pipereõ dediſſem aut theriacam.

SCHOLIA.

HÆC ventriculi inflatio, ob melancholicum humorem in ventriculum infuſum, pertinebat ad hypochondriacam affectionem, quam aliàs flatuoſam appellauimus: quod etiam ex ſignis cognouimus, cum mœſtitia adiuncta eſſet. Cæterùm cùm de huius curatione priùs dixerimus, hic nihil addendum; niſi quòd materiam melancholicam flatulentam digerere debea-

mus cum oxymelite & decoct. ceterach, scolopend. rad. capp. thamarisc. & anisi, etiam menthæ, melissophylli, chamæpit. thymi & similibus. Quidam hic laudant pro purgatione hieram Ruffi, cum exiguo mastichis. Deinde etiam in tumore melancholico fotum commendant, per spongias, ex aceto, cumino & ammi trito. potiusq; fomentis vtuntur quàm vnguentis, ne cera meatus obstruat; ideò irinum & rutaceum oleum quidam & nardinum cum castoreo ventriculo admouent.

OBSERVATIO XLII.

De ructu ventriculi cum aliis symptomatis.

CVM inflatur aut distenditur stomachus, vapores malos & indigestos, Galeno ita tradente, per os eructat, & acidum interdum aut graueolentem ructum emittit, quibus emissis aliquando grauis dolor statim consopitur. quod vxori cuiusdam calcearij Delphis euenit. Hæc equidem non solùm circa lumbos & renem dextrum vehementer dolebat, grauida duorum mensium, verùm etiam dolor ille totum ventriculum & os eius occupabat, & tanta vehementia stomachũ & diaphragma comprimebat, vt præ angustia vix anhelitũ trahere posset, & spiritum è pectore educere. Existimabat autem se pleuritide laborare; cuius causa me vocabat, vt certò sciret quo morbo laboraret, & simul à dolore subleuari posset. Cùm autem hæc me præsente plurimos ructus emitteret, quibus nonnihil videbatur subleuari, mox tamẽ dolore redeunte; ideò cùm potionem sequentem ebibisset, ac multos

ructus

ructus tum ventositates per superna, flatusque & ventris crepitus demisisset, atque locum dolentem linimento infrascripto vnxissemus, panno calido deinde admoto, miraculi instar omnia symptomata dicta cessarunt; non obstante, quòd metus esset de abortu, ob nimium dolorem & angustiam: ℞ sem. anisi, fœniculi, anethi añ ʒ j.ß. glycyrrh. ras. ℥ ß. vuar. passul. enucleat. ℥ ß. maluæ, ob dolorem renum, m. ß. bulliant in aqua communi q. s. & huius express. accipe ℥ iij. addendo sy. ex infus. ros. commu. sy. de cichor. Nicoli añ ℥ ß, misce: ℞ olei liliacei, anethini, ping. gallinæ añ ʒ ß. misce, pannis calidis admotis, præter omnium opinionem absque purgatione aut aliis remediis, tantùm ructibus & ventositatibus emissis, cùm nocte sequenti sudasset, & deinde bene dormiuisset, sanitati restituta fuit.

SCHOLIA.

SOLVS homo inter animantia, vt tradit Aristoteles, flatum ructumq; emittit: quod ex stomachi humiditate contingit: ventres enim aliorum animalium aridiores sunt. Verùm, vt Plinius refert inter morum exempla, Pomponius consularis, poëta, nunquam ructauit. Id vitium ex crassioribus fumidisq; vaporibus vi quadam erumpit, ab imo (vt aiunt) stomacho: at enormiter quadam gloria potoribus per ora euoluitur. Censura igitur dignos quidam putarunt, qui ex crapula eructant. At ructus cùm plurimùm fiat ex indigestione stomachi, aut ex frigore, aut vento; mulieribus sæpissimè vuluæ vitio, sæpe cùm ventus includitur, nec efflari per se potest, quæ ructus cõmouent, damus: qua-

lia sunt anisum, origanum, cyminum & similia. Verùm si multa subest pituita, priùs perpurganda esset; alioquin in continuatos verteretur ructus. Sed hîc non opus fuit purgatione, cùm tantùm ventositates hanc mulierem torquerent. Verùm, vt & anteà dictum est, exiguo suo calore inflatur stomachus; copiosiore in ructus prorumpit, cibisq; pariter inflantibus, vt de inflatione ventriculi diximus. Sunt & alia quæ effectiuè excitant ructum; sicut rhaphanus, & sinapis: quædam materialiter in ventum & fumidum vaporem conuertuntur; vt ouorum lutea, si friguntur, ac ipsum lac: omniaq; cruda magis quàm cocta inflant; & stomachi caliditas lac acescere facit. At de ructu acido atque fumoso, & quibus signis si adsit materia frigida, pituitosa vel melancholica, distinguantur, iam anteà dictum est. in materia melancholica adest grauitas, lienq; subinde dolet & intumescit, & venter cum cibi indigestione, acidoq; ructu. A bile ex oris amaritudine sitiq; : graueolentesq; ructus in pestilentia fiunt, ex corrupto quoque cibo, potu pestifero, vt ex lepore marino, aut interioribus vlceribus aut abscessibus, aut infantibus ex tineis. Æruginis dirus sapor, compunctionibus, ardoribusq; indicatur. Cœnosi ructus, qui cibum non mutatum referunt post horas septem, imbecillitatem concoctionis reddunt. Acidus sapor perdurans hydropem minatur. A vento nullum sapor indicium facit; vel si ex frigore aut frigidis natationibus. Omnium primò, quod ad curationem attinet, causis primitiuis & antecedentibus occurrendum est; deinde iis quæ inflationem stomachi discutiunt. Si ex crasso succo, vt anteà dictum, oxymelite leuatur; deinde hiera; posteà & diatrion pipereo, ex aqua vel vino; in ructu quoque vaporoso & fumido ab-

Curatio.

do absinthium & hiera picra. Reliqua ad ructus dissoluendos vide apud Arculanum, & caput proprium Valesci lib.4.cap.11.de eructatione; vbi ad longum causæ, signa, prognosis & curatio explicantur. Non tamen semper acidus ructus ex causa frigida oritur: sæpe etiam ex calida, vt apud Trallianum videre licet. & vide apud eundem quomodo tales curentur.

OBSERVATIO XLIII.

De muliere cholera morbo correpta.

CHOLERA morbus est acutissimus, sine febre ferè, quæ vel vno die, vel altero, vel certè paucis diebus hominem rapit; substantia corporis effusa, partim assiduis vomitionibus, partim iisdem deiectionibus; nisi medicum peritum ac sagacem inuenerit. Sic mulier quædam Alcmariana, vxor cuiusdam fabri ferrarij, prope Sancti Spiritus sacellum commorantis, mense Iulio, æstate vigente anno 1548. cholera morbo corripi cœpit: cumque & vomitionibus & deiectionibus multa aquosa liquida corrupta & euomeret & simul deiiceret, cum tanto impetu, vt humoribus multis spiritibusque vacuatis vires conciderent: vnde suborto sudore frigido ac tremore cordis, in syncopē lapsa est; adeò vt astantes illam pro deplorata habentes, curationem sacerdotibus reliquissent; cumque munita esset extrema inunctione, tandem de remediis cogitarunt, atque me ad ægram deduxerunt: mox per me odoriferis naribus adhibitis, atque digitorum frictionibus factis, ad se paululū rediit. Sed quia

adhuc valdè nauſeabunda apparebat, vomitum ilico noluimus conſtringere, ob materiæ veneno-ſitatem. quare adhibito cyatho vno decoctionis hordei communis, pauco zacharo adiecto, pro medicamento abſterſorio & lotorio. à quo cùm rurſus ſemel vomuiſſet, & ſeceſſum habuiſſet, mox hunc ſyrupum propinauimus: ℞ ſy. coton. ℥ ij. ſy. de ribes ℥ j. ſy. de cichor. Nicoli cum rhab. ſy. mẽthacei añ ℥ ß. miſce. cepit autem circiter cochlearia duo: Poſteà ſolum ſyr. de ribes, menthaceum & cotoneorum dedimus, & zaccharum roſ. perlatum. Poſtremò capiebat aliquando pro roboratione & maiori conſtrictione, diacotoneum ſine ſpeciebus. Ventre ac ſtomacho inuncto oleo maſtichino, & cotoneorum, ſymptomata ceſſarunt: ita vt iſtis tantùm remediis, pro mortua habita, ſanitati fuerit reſtituta: cui & exiguũ panis biſcocti in vino rubro ſtiptico macerati, pauco cinamomo aſperſo dedimus, aliquando & ſuccum granatorum expreſſum: & ſana euaſit.

SCHOLIA.

Rhases, & qui eum ſequuntur, ſtatim poſt ſyncopen, de cholera morbo agunt; eò quòd ſæpe ſyncope tales afficiantur, ob nimiam euacuationem, & ob ventriculi conſenſum: alij verò de hoc malo, cùm plerumque ventris perturbationem, & ſimul fluxum habeat, ſcribunt, cùm de affectibus inteſtinorum agunt: verùm cùm etiam ad ventriculũ referatur, de eo quoque malo in hoc libro tractandum eſſe exiſtimamus.

De nomine. *Multi hîc de nomine contendunt, & à cauſa nomen accepiſſe*

accepiſſe putant, à Gnidiis medicis; quamuis non ex propria ſententia, vt Gal. fatetur 2. meth. med. cùm χολὴν, id eſt, bilem cauſam eſſe arbitrati ſunt, vti & Corn. Celſus lib. 4. cap. 11. ſentire videtur: cùm tamen non ſolùm à bile, ſed cibi prauitate & corruptione humorum, fieri ſoleat. Trallianus potiùs à materia; quæ cùm per ventrem adſertur, ex inteſtinis videtur excerni, fieri putat: Inteſtina verò choladas veteres appellabant, vt etiam Homerus teſtatur his verbis, κέχυντο χαμαὶ χολάδες, quod eſt, Fuſa erant humi inteſtina. Cùm totus igitur ventriculus ab aliquo, quod morſu ponderéve contriſtet, vexatur, idq́ſtatim eiicere cupiat, ſuperno infernóque ore ad excernendum vtens, affectus quidam hîc gignitur, qui à Græcis χολέρα 3. de cauſ. ſympt., à Latinis ſimiliter cholera dicitur; quamuis Barbari hunc affectum cholericam paſſionem vocant. Eſt hæc affectio nihil aliud, iuxta eundem Trallianum, quā immoderata perturbatio, quæ per aluum & vomitum, propter ſtomachi ſubuerſionem, ac eiuſdem offenſionem prouenit. Paulus deſcribit quoque cap. 39. lib. 3. eam eſſe immodicam ventriculi perturbationem, ſuprà infraq́ erumpentem. Et quamquam Celſus hæſitet num inteſtina vel ſtomachus lædantur, cùm vtriſque commune vitium eſſe poſſe putat; iuxta tamen Gal. loco citato, ſecundum totum hîc ventriculus afficitur, vt etiam docet Altimarus. Et ita quoq́ ſymptoma eſt in genere noxa facultatum naturalium, & propriè expultricis deprauatæ; quæ propriè cholera dicitur. Nam quandoque citra eiuſdem facultatis noxam fit, licet perpetuò aliquem præter naturam affectum conſequatur, veluti ſuprà de vomitu dictū eſt; quamquam eam non propriè choleram nominant, vt ſi

Quid ſit cholera.

Quæ pars affecta.

Quis præter naturam affectus ſit cholera.

fiat propter ciborum qualitatem , Alex. Trall. *auctore. Hippocrates 4. de rat. vict. in morb. acutis & Gal. in commento, duplicis cholera meminerunt , & arida & humida. In vtraque perturbatio est ventriculi immodica infra supráque.* Differentiæ. *Differunt causa & symptomate: arida enim fit ex spiritu flatuoso acri , qui siue egeratur, siue retineatur , lancinat, & mordicat partes ventris neruosas, venter inflatur, strepitus fit, dolor in lateribus, & lumbis , aluus nihil deiicit , sed adstringitur. eiusdem curationem vide loco citato apud* Hippoc. *Alia est humida, quæ gignitur ab alimentis eorumq; prauitate, vel à medicamentis , & plerumque à vitiosorum humorum copia, vel à bile admodùm corrupta , aut à pituita salsa corrupta; de qua nunc agimus. At* Neoterici *quidam distinguunt species secundum humores qui deiiciuntur ac vomitu expelluntur : & sic quædam est aquosa, ex phlegmatis genere: altera biliosa, vt choleræ prasina, æruginosa & similium: vel melancholica corrupta, adustionem participans diuersarum naturarum & colorum. Alij aliter distinguunt ; vel quòd per se incipiat, aut alios morbos subsequatur, modò critica, vincente natura; modò symptomatica . alia rursus in corpore debilis ventriculi, vel aliis virtutibus debilibus: alia in corpore forti: quædam acuta, habens accidentia grauissima, medico metum incutientia. alia verò non ita acuta. Quæ quidem differentiæ petuntur ab ipsis symptomatibus ; quemadmodum & aliæ à tempore , quòd ea ipsa sit in principio , in augmento sui motus, vel in statu, aut declinatione. Penes materiam , vel quòd sit in ventriculo , vel in partibus vicinis aggregata , vel transfluxa ; modò nocens quantitate, aut multitudine aut indigestione , alteratione , putrefactione, mordicatione,*

tione, cum præsentia ciborum acrium, mordicantium aut alterius humoris: vel ex defluxu à toto, vel à membro particulari ad ventriculum & intestina. Atque hæc ipsa modò à causa primitiua sola, modò iuncta cum materia circa stomachum. Sed hæc ipsa ex causis tum exemplis subsequentibus manifestiora euadent.

OBSERVATIO XLIIII.

De cholera ex medicamento assumpto.

CVM excitetur cholera (teste Paulo & Tralliano) nõ ex vna causa duntaxat, sed etiam ex multis; ideò causæ illæ priùs perscrutandæ, antequam curationem instituamus. Et quamuis fiat ex magna alimentorum prauitate, vt ab iis præcipuè quæ succum crudum, flatuosum vel acrem procreant, quæque ægrè concoquuntur ac tardè permeant, vt intestina suilla, sanguine infarcta, cæpis, pipere, pinguedine, quibus nihil difficiliùs coquitur; qualia etiam sunt suilla caro, bubula, caprina, animalium ventres, & caseus, & quæcunque facilè putrescentem succum, vel humiditatem acrimoniæ coniunctam habent. Verùm præter alimenta & vitiosos humores, vt latiùs in scholio subsequente dicemus, etiam medicamenta hunc affectum excitant, quæ sua natura vomitum cient, & perturbationem tam per superna quàm inferna concitant, vel excrementa ad ventriculum trahunt, vt veratrum. Sic mulierem noui, quæ cùm diu circa præcordia malè habuisset, empiricus eius cognatus ʒ ij. rad. ellebori albi in taliolas incisi acceperat, & vino per

noctes infuderat tres. vinum expressum cùm mulier bibisset, in vomitum enormem atq. choleram incidit, ac animi defectum, & anhelitus præfocationem. Ad quam accitus, poculo inspecto ex quo potionem sumpserat, inueni radices ellebori albi in vino infusas. Statim adhibeo decoctum hordei communis in aqua pura, adiecto pauco zaccharo, idque tepidè, vt meliùs euomeret: & pro veneni absterfione, mox propinabam ʒ ij. florum nenuph. albi puluerisatorum (hoc enim proprium eius est remedium, teste Guainerio) cum ceruisia, propter calorem; cùm venenum, seu veratrum, cum vino sumpsisset. quamquam Guainerius dat cum vino, vti & theriacam seu gentianam cum vino. Mox roborato ventriculo exteriùs cum stipticis emplastris, & rob de ribes per os, tum syr. coroneorum exhibito, postquam satis euomuisset & ventrem deiecisset, hæc tandem curata fuit.

SCHOLIA.

MEDICAMENTA *acria subinde choleram morbum procreant. Sic Galenus commento aph. 1. lib. 5. dicit ex elleboro albo instar choleræ perturbationem fieri, & vomitum, & tandem, propter ipsam euacuationem, supra modum ipsis purgatis conuulsionem aduenire: sicuti & choleram patientibus, contractiones frequenter adueniunt, & sæpiùs ac maximè eorum qui sunt in suris musculorum. & tunc conuulsio fit per compatiendi ad os ventriculi societatem. Sub veratro, nempe albo, reliqua pharmaca violenta subintelligenda sunt, quæ ex euphorbio, colocynthide, &*

Medicamenta quomodo choleram inducant.

de, & scammonio, ex esula seu lathyride constant: ex quibus non tantùm cholera seu perturbatio ventris, sed & conuulsio tandem euenit, si huic malo non statim occurratur. Ideò rectè dixit Rondeletius: Excitant hunc affectum medicamenta, quæ sua natura cient vomitum, aut ad ventriculum trahunt excrementa, vt veratrum, colocynthis, scammoneum. Variæ igitur causæ ipsius choleræ sunt, vt dicere cœperamus. ideò rectè dicebat Alexander Trallianus lib. 7. cap. 16. de cholera. At non solùm de vna fit causa, sed etiam multis; nempe ob cibum copiosiorẽ assumptum, & quia concoqui non potuerit, corruptum: item ob prauorũ humorum, aut ciborum, aut potionũ, præsertim stomachum offendentium, qualitatem; qualis est pepon, & pingues dulcesque & oleosi cibi. Gignitur etiam ex copia bilis, naturam sursum aut infra ad excernendum irritantis; nec non ob nonnulla frigida applicata, vt epithemata quædam, aut frigidarum aquarum vsum, si eas bibant, aut in eis diu natauerint. Corrumpuntur alimenta seu cibi facilè, si acres fuerint: nam acrimonia sua fluxiones irritant, & orificia vasorum ventris mordicant, & vomitum atque deiectionem inferunt. Corrumpuntur etiam alimenta; vel quia ad id apta erant: vel quia in maiori quantitate assumpta fuerunt, & nõ potuerunt concoqui, sed corrupta sunt: vel quia eo ordine non sunt assumpta, quo debebant; vt cucurbita putrefacit facilè, si aliis cibis misceatur, sic & pepones & melopepones. Alimenta præterea facillimè corrumpuntur in corporibus intemperatis, quæ in temperatis coquantur facilè, vt dulcia, aut quæ excitandæ choleræ aptæ sunt peculiariter, vt pepones, mala armeniaca, chrysomela (abricots Galli vocant, iuxta Rondeletium) nuces, amygdalæ,

Causæ choleræ.

Alimenta & cibi quomodò facilè corrumpantur.

amygdalæ; acria, vt cæpe, allium. Corrumpuntur etiam bona alimenta, quamuis ordine recto, & quantitate iusta fuerint assumpta, ob intemperiem ventriculi calidam, & ob prauos humores in eo contentos, & maximè bilem. Rursus frequenti crapula corrumpuntur humores, & ex intemperatæ qualitatis materia; etiam ex aqua, vt paulo antè ex Tralliano diximus, quod & Galenus docuit: ex qua pituita aut flaua bilis aut atra generatur continuato victu; qui etsi protinus morbos non adferunt, tamen coaceruatis intùs ex longo vsu humoribus, vitia contrahuntur inextricabilia; imò aliquando tales morbos inferunt, qui in octauum quandoque protrahantur annum. Cæterùm alij omnes istas causas iam dictas referunt ad duas generales causas; ad materiam, quæ lædit suo acumine aut multitudine: alteram ad laborem virtutis in expellendo. Interim & remotas causas diuidunt rursus in internas aut externas: externas eas vocant, quæ nauseatiuam satietatem, (vt vocant) & ad corruptionem cibi quouis modo iuuent, vt est aër extremè frigidus coctionem impediens vel debilitans; quantitas cibi nimia, motusq́ inordinatus post cibum, vigiliæ excedentes, animiq́ affectus maximè tristes, resoluentes & coctionem debilitantes; coitus statim à cibo, cibiq́ omnes malæ qualitatis, acuti, pungentes, corruptibiles, & ad putredinem parati, vt carnes mortuorum, & quæcumque facilè in venenosam qualitatem vertuntur, vt persicæ iam dictæ, indebita præparatio eorundem ciborum, vel eorundem præpostera assumptio, vt iam diximus. Internæ sunt, quæ per essentiam lædunt, aut per communitatem: per essentiam verò, qualibet intemperies simplex vel composita, sine materia, immediatè faciens ad indigestionem

Quomodo humores corrumpantur.

Causæ externæ.

Causæ internæ.

nem & materiæ corruptionem. cum materia, vt humores in stomacho lædentes. ad quas causas etiam referri poterunt apostemata, abscessus, solutiones continui; etiam vulnera in stomacho existentia, quæ ad causam etiam per essentiam pertinent. Per communitatem verò à toto vel membris particularibus, vt hepate, splene, cerebro, aliisq; materias malas ad ventriculum seu intestina transmittentibus.

OBSERVATIO XLV.

De cholera ex cibo diuerso & corrumpente assumpto, orta.

IVVENIS quidam biliosus, vigente æstate, cùm in vna mensa diuersis cibis vsus esset, cæpis atque peponibus, & raphanis, atque pinguibus dulcibusque eduliis, incidit in choleram. Ad quem accitus cùm priùs cibum corruptum euomeret, & simul per inferiora deiiceret, cum ventriculi maxima angustia & grauedine; atque intellexissem ex eius sermonibus, quæ in prandio sumpsisset, & quòd largiore satis potu vsus esset, atque iam malum adhuc in principio esset, noluimus statim vomitum & alui fluorem cohibere. Nam si quis in principio, aut coaceruatim ea quæ efferuntur cohibere aggreditur, is maioris mali facilè auctor est, teste Aëtio cap. 12. lib. 9. Inutilia enim cùm sint (vt ipse inquit) euacuatione opus habent. ideò auctores, si hoc malum ex corruptis in ventriculo cibis, siue propter copiam, siue prauam qualitatem, eueniat; aqua tepida exhibita ægrum vomere iubent. nos autem

dedimus

dedimus aquam decoct. hordei non excorticati, pauco zacch. admixto. quo satis vomebat, & aluum deiiciebat. Alexander Trallianus mulsa vtitur, quæ aluum & vomitum sine noxa irritat, eodem auctore. Cùm autem euomuisset, astantes plurimùm adhuc metuebant ægro. Attamen in hoc morbo prudentis medici est, terrentia statim non reformidare; quando nulli morbo minori momento succurritur: ac protinus æger, vbi ista cœperunt, aqua tepida vel mulsa vomere cogendus est. Nisi enim quid impedimenti fuerit, celerrimè rursus ad naturalem statum reuertuntur: potissimùm si corruptio ob copiam ciborũ fuerit oborta: quamquam & huiusmodi affectum propriè cholerã esse non velint. Hîc tamen etiam posteà per vomitum & aluum quædã muccosa, pituitosa, nidorosa, inter quæ inconcocta quædam & semicruda videbantur, euomuit; ita vt hic affectus ad choleram referri possit. Tunc enim mihi venit in mentem similis ferè casus apud Amatum cent. 2. curat. 31. de Caspare de Robertis, genere nobili, qui cùm vigente æstate in cena radiculis (quibus delectabatur) vesceretur, in choleram lapsus est: qui de ventriculi grauedine, ac in eo erosionibus perceptis quoque conquerebatur. cui & aquam tepidam bibendam dedit: qua etiam multa muccosa, pituitosa, nidorosa & semicruda euomuit. Repetita verò eadem tepida aqua, nihil præter aquam ipsam euomuit, aut deorsum egessit. Quare tunc ventriculum roboraus cerato quodam ventriculo admoto, & intus miuam cydoniorum cum speciebus sumens, &

panem

panem biscoctum in vino generoso & astrictionis participe irroratum dabat: à iuribus abstinens & rebus duris concoctúque difficilibus. Et ita nostrum quoque ægrum curauimus. Vomitu & secessu posteà desinente, à somno paulatim cibo refecimus; & vt cruditatem auerteret imperauimus: tostumque panem cum vino mali punici commodè dedimus; & ventriculum exteriùs roborauimus, pullosque gallinaceos cum acore seu omphacio, piscesq. saxatiles cum exiguo & suaui aromate præbuimus: & mox sanus factus est.

SCHOLIA.

CVM igitur ex variis causis cholera exoriatur, diligenter signa perscrutari oportet, tam ea quæ hunc affectum præsagiunt atque demonstrant, quàm quæ causas ipsas distinguunt, & quæ mera prognostica sunt. nam iis cognitis de curatione cogitandum, quæ ad vnamquamque huiusmodi causam accommodetur. Præsagientia signa habentur ex vitæ instituto præcedente, tum victus ratione, quæ corruptionem ciborum, & humorum nimiam repletionem inferre solent, per motum quoque inordinatum post cibum assumptum: & ex assumptione corruptibilium rerum; de quibus in causis abundè dictum est; potißimùm si naturalis stomachi debilitas adiuncta fuerit, vel innata, vel accidentalis, ob causas dissoluentes diminuentesq; virtutem. Sic coitus superfluus ventriculum debilitat, quemadmodum & febres morbiq; diuturni; quibus si accedat nauseatiua satietas (vt vocant) cum accidentibus prædictis, immediatè futuram choleram prædicere poterimus, si adfuerit punctio dolórve circa ventriculum & intestina.

Signa præsagientia.

inteſtina. Ita & æſtate atque autumno cùm mali humores generantur, eò quòd fructus crudiores comeduntur, ſi ſupradicta adſuerint, choleram præſagiemus. At ſigna demonſtratiua & præſentis indicia, ſunt (teſte Aëtio lib. 9. cap. 12.) vomitus bilioſus, & nidoroſus, & acidus, ad plures horas continuè perſeuerans; & venter infernè eadem excernit, ſequiturq; ſitis & exſudatio, impeditur pulſus, muſculorumq; manuum ac pedum, maximè verò ſurarum, contractio & tenſio; & (vt refert Celſus) non ſolùm bilis ſupra infraq; erumpit, ſed primùm aquæ ſimilis, deinde vt in ea recens caro lota eſſe videatur, interdum alba, nonnumquam nigra vel varia. Ex his quaſi tempora eiuſdem cognoſcimus ex Arculano. incipit enim primò cum lenitate, deinde ſtatim augetur, cum dolore, & punctione in ventriculo & in inteſtinis: & quæ ſunt minus maligna primò expelluntur, vt cibi corrupti; deinde humores aquoſi & bilioſi & citrini, ſubflaui, tandem & virides (vt in nobiliſsima domicella Heutera, filia Domini Præſidis Hollandiæ, conſpeximus, quam etiam curauimus) poſtremò nigri. & in proceſſu perueniunt ad ſpaſmum ſeu conuulſionem & ſingultum; & poſtremò ad caſum pulſus, ſudorem frigidum, ſyncopen & mortem; & hoc vſque ad quartum vel ſeptimum diem. Eſt enim ægritudo peracuta; cuius terminus ad ſalutem aut mortem à 4. ad 7. At ſymptomata illa mala, vt eſt extremorum frigus, & circa faciem frigidi ſudores, & facies terribilis, & pulſus ad prauitatem & inæqualitatem tendentes; & quæ ad hæc ſuccedit ſyncope, aliquando verò & conuulſiones: illa quidem ob vacuationem & oris ventris laborem: hæc verò vel ſimiliter ex ore ventris, cui cerebrum & neruoſa partes conſentiunt (& erit

Signa demonſtratiua.

conuulsio per consensum) vel ex siccitate, quæ pessima esset & lethalis. Sed hîc notandum (vt Iacchinus doctissimus quoque admonet) quòd hic casus non fit nisi ex calido & bilioso succo, cum corruptione aliqua, id est, mala qualitate acquisita. Vult tamen Rhases vt forti animo simus, & remediis instemus, neque desperemus statim de salute. Attamen prædictione te à culpa seruabis immunem: vt exemplum sequens te docebit. Conuelluntur enim aut sui mordacitate, aut expultrice concitata, vel resoluta retentrice. Verùm antequam ad signa prognostica veniamus, priùs omnes causæ distinguendæ. at facilè omnes intersting ui poterunt: nempe ob alimentorum assumptorum copiam, aut eorundem (ac etiam potionum) prauam qualitatem; quæ omnia ex laborantis, seu astantium loquela percipies; veluti etiam si præcesserit vsus frigidarum aquarum, aut frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorum. Verùm vbi ex copia bilis, seu aliorum prauorum succorum redundantia, cholera fuerit excitata, ex propriis eorundem humorum signis, ac sæpiùs iam dictis, eos discernes. Sicuti igitur biliosam choleram significabunt initio, ea quæ de siti, dolore, punctione, vigiliis & bilis vomitu diximus; ita pituitæ vitreæ præsentiam, in ventre pondus, frigus, & sensuum grauitas, indicabunt: vti & phlegmatica salsa, ex salsedine, sicuti bilis ex amaritudine, vt iam frequenter dictum est, percipietur. Signa causarum seu specierum.

OBSERVATIO XLVI.

De cholera lethali ex bilis copia.

PVELLA iuuencula, biliosa, sitibunda, quamuis certis interuallis natura sese vomitu ac

ſeceſſu bilioſo exoneraret, tamen ob impetum humoris bilioſi erumpentis, ſalubri humore ſimul cum bilioſo foras expulſo, malè ſubinde habebat. Huiuſmodi homines à Græcis χολεςικοὶ, ἢ χολεςιῶντες dicuntur, Plinio verò bilioſi. Cæterùm hæc puella, cùm æſtas eſſet, & victu calidiore vſa eſſet, & alliis & cæpis, bilem adeò copiosè nunc infrà nunc ſuprà deiiciens, & roſionem & caliditatem circa ventriculum percipiens, cum præcordiorum dolore intenſiſſimo, extremè decubuit. Ad quam priùs tertio die accitus, cùm ea vidiſſem, quæ per aluum & vomitum efferebantur, omnia bilioſa eſſe; ægramque vehementer ſitire, & linguam ſcabram habere, non ſine febre ardente, choleram ex bile prauiſſimam eſſe intellexi, viribus iam omnino collapſis: cumque tribus iſtis præcedentibus diebus ac noctibus bilem porraceam euomuiſſet, illam in periculo eſſe pronunciaui; & cùm medicamenta parùm proficerent, atque nunc etiam crura manuſque contraheret, ſitis accendebatur magis, & anima deficiebat: adhibui ea quæ animam refocillarent. ſed omnibus illis ſignis malis concurrentibus, mortem prædixi; nec mirum, cùm tales ſubitò moriantur, verùm non priùs quàm nares acuantur, & tempora extenuentur, & oculi caui fiant, facieſque decorem amittat, & extrema frigore & ſudore corripiantur. Quæ cùm animaduerterem, & ſimul ex toto corpore ſubitò ad ſtomachum & inteſtina humores confluere, leues quidem ſuperna petentes, & graues ac corruptos ad inteſtina, cum cõtinuo impetu defluentes, vireſq. proſternentes;

sternentes; cumque iam sine somno esset, & anima frequenter deficeret, & facies quadam formidine percussa cerneretur, & nares acutæ essent, & extrema sudore & frigore corriperentur, & singultus inquietaret, pulsu modò ablato, modò redeunte, mortem de proximo futuram prædiximus, materia virulenta ad intima præcordia confugiente: ita vt in quarto die hæc obierit.

SCHOLIA.

RECTE *dixit Alexander Trallianus lib.7.cap.16. cholerам acutißimum affectum esse; syncopen insignem, immodicamq; virium resolutionem inducentem; atque id omnibus in confesso esse. Idcirco accuratè internosci, & celerrimè curari, meritò postulat. Etenim dilatio in omnibus acutis morbis nocua est: in hoc autem affectu etiam exigua, ac leuis curandi mora, haud simplicem offensam, sed etiam absolutam subinde tabem, quæ phthisis dicitur, conciliat. Hæc Trallianus. Non mirum igitur, quòd in hac puella, cùm ad tertium vsque diem ne de remediis quidem cogitasset, subitò ita vires conciderint, vt talem faciem incurrerit, ab Hippocrate descriptam, qualis tabidis contingit, ac paucis diebus, vt quarto die, viribus exhaustis interierit. Idq; Celsus confirmauit: quippe cum hic affectus toto genere periculosus sit: Vbi enim signa prædicta adsunt; vt subita extenuatio, præsertim faciei, & frigus & pulsus mutatio, & syncope ac conuulsiones in debili corpore; magis lethalia habentur; si etiam in fine dolor perseueret, & punctio, cum virtutis debilitate, arguunt corporis consumptionem. Attamen non semper desperandum est, iuxta eundem Celsum; cùm idem dicat, Neque tamen*

Signa prognostica.

men vlli morbo minori momento succurritur; modò (vt nos quoq; addamus) tempori medicamenta apta adhibeantur. Cholericæ verò istæ affectiones magis in æstate fiunt; & febres intermittentes, & quibus errores accidunt, & quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perueniunt, vt 7. de morb. vulg. Hippoc. scriptum reliquit. Autumno etiam frequenter contingit, ob esum fructuum, vt diximus; rarò verò in hieme. At si ex procatarctica causa, id est, quæ recenter impreßit, vt ciborum ratione eueniat; quomodocunque erratum sit, facilior affectus videtur, quàm si ex totius malo. Quæ verò magnitudinem affectus monstrant, & morem, hæc magis aperient, præsertim ad vires comparando. Cùm enim affectus toto genere periculosius sit; grauius periculum euadit, vbi ea comparuerint. Sunt autē quæ superueniunt, & morem significant, ex superflua motione symptomata; vt extenuatio subita, tum alia suprà dicta. Vrinæ quādoque copia. Pueros & adolescentes voraces, plurimùm infestat: viris cùm euenit periculosior est, si lacertosi præsertim fuerint. Assuetis id malum minùs periculosum est, ex quo aquā euomunt. Qui eam frequenter incurrunt, faciliùs eam tolerant, materia non existente tam copiosa aut maligna: qui verò rarò, difficulter sanantur, ex causis contrariis; & ideò infantes citiùs curantur. Et quamquam hæc puella aliàs hoc malo bis aut ter affecta, faciliùs curabatur; attamen nunc existente materia maligna, cum febre satis ardente, anteà stomacho imbecilli existente, & nunc viribus deiectis, quarto obiit. Quæ verò originem habuerit ex cibi corruptela, aut alia causa primitiua, modò non sit causa venenosa, & quæ ex materia pituitosa & aquosa fit (cùm hæc faciliùs corrigantur)

etiamsi

etiamsi accidentia in principio terrorem incutiant, minùs periculosa habetur. Ex opposito, mala est, quæ in corpore forti, non consueto aut hieme fiat, & ex multiplici corruptione, non tantùm in ventriculo, sed in venis totius & membris in processu virtute deficiente cum cæteris malis symptomatis iam dictis. At vbi restringitur cholera, sæpe declinat materia subitò ad vias vrinæ, & accidit vrinæ ardor; & malum (vti diximus) subitò leuatur. Est hæc passio cholerica dicta vt plurimùm salubris, si debitè tractetur, sed non apud tardos, & negligentes (vt Arculanus rectè dicebat) neque apud imperitos; celeritate enim indiget: nam mora, vti in hac puella seipsam negligente, mortẽ intulit. Quòd facilè in principio curetur, infrascripta exempla docebunt.

OBSERVATIO XLVII.

De cholera cum sæuissimis symptomatis & rectè curata.

MARIA Gerardi, vxor illius magistri Remi Astrij, mathematici insignis ac philosophi Alcmariani, mihi admodùm familiaris, mense Septembri, anno 1551. in acutissimam choleram lapsa est, vnà cum syncope vehementiore: pituitam priùs multam & aquosam; deinde & bilem prassinam æruginosamq. simul euomebat & per inferna deiiciebat. Statim accitus & ad eam ingressus, frictiones adhibui, & ligaturas brachiorum; mox à syncope releuata, hoc sequens medicamentum propinaui: ℞ decocti hordei non excorticati ℥ iij. sy. ex infus. ros. rub. magis apertarum ℥ j. mis. quo facilè vomuit, & secessum

cessum habuit: noluimus enim in principio ea quæ efferebantur cohibere. Quin imò cùm adhuc nauseabunda esset, hæc tepidè propinauimus:& euomuit. nam sola aqua tepida cum syr. acetos.simplicis, satis officium suum in tali casu præstitit. Intereà dedi etiã hunc syrupum: ℞ aquæ decoct. hordei mundati ℥ iij. sy. de ribes, syr. cydoniorum añ ℥ ß. sy. ex infus. ros. ℥ ß. misc. syr. iste vltimus non erat paratus ex rosis pallidis seu prouincialibus dictis, qui magis laxat, sed ex ros. rubeis parùm apertis per infusionem, cùm & aliquo modo detergat & lauet ventriculum & intestina. Materia itaque maiori ex parte vacuata (quod in horis 24. plerumque fit) leuiter huiuscemodi cohibitionem incipere licebit. Ideò imperaui huic nostræ ægrotanti, vt tempore sitis ebiberet aquam coctam cum syr. de acetos. citri, ex cotoneis & syr. ex ros. siccis, æquis inter se portionibus cum aqua cocta mistis. & vt frequenter vteretur ad maiorem roborationem ventriculi & constrictionem, iubebam ex condito sequenti, vel eius æmulo: ℞ conseruæ ros. antiq. conseruæ acetosæ, rob. de ribes añ ℥ ß. diacydonij sine speciebus ʒ vi. se. acetosæ, se. citri puluerisatorum añ ℈ j. manus Christi cum perlis ʒ ij. specier. trionsant. ℈ ij. cum syr. cons. myrobal. empeliticarum & syr. menthaceo, fiat conditum mediocriter molle; de quo sumebat instar dimidiæ castaneæ, per horam ante pastum, manè & vesperi; etiam extrinsecus hoc vnguento ventriculo roborato, ac temperatè calidè inuncto, manè & vesperi ante pastum: ℞ olei myrtei, cotoneorum añ ℥ ß.

añ ℥ ß. olei mastichini ʒ ij. corall. rub. rosſ. rub. hypocystid., acaciæ añ ℈ j. santali citrini ℈ ß. ceræ exiguum, fiat vnguentum. Et quia priùs facilè in syncopen incidebat, frustum manus Christi subinde dedimus, supersorbendo cochlear vnum succi granatorum acidorum. Sed cùm leui frictione, vt dictum est, cessaret syncope, reliquam curationem cum supradictis perfecimus: alioqui si accidentia terrentia non cessassent, dedissem vinum tenue, odoratum, cum aqua frigida fractum. Sic anno 1588. Iuuenis quidam in febre continua biliosa cùm supra modum bilem euomeret, & infrà deiiceret, & in syncopen incidisset, cum sudore frigido, parum vini Rhenani dedimus cum aqua fractum; quibus syncope cessauit, & ad se rediit, cùm astantes illum moriturum existimarent, cùm nocte subitò ad iuuenem vocatus essem. Cùm itaque in muliere hac humorum excretio quieuisset, cibis probi succi vtebamur, parùm restringentibus; adiiciendo ad ventriculi roborationem, columbaceum pullum perdicesque, & gallinaceos, cum acore, vt omphacio: vel pisces saxatiles cum aromate suaui. & ita probè restituta fuit sanitati, cùm vera cholera laborasset, sine febre.

SCHOLIA.

Pro morbi diuersis temperibus, proq; casuum & causarum diuersitate, hic varia curatione opus est. Curatio. *Et licet in communi, æger collocandus sit conclaui obscuro & temperato, variisq; odoribus grato, citro, malis cydoniis, aliisq; similibus pomis: tamen in iis ægri ob-*

lectamenta quærenda sunt; quandoquidem aliis panis odor fastidio est: ita & aliquos noui qui odorem pomorum cydoniorum respuebant. Inprimis animi securitas, ac somnus omnino magnam curationis partem possident: quæ cantu sonoq; quæritur, secundum aliquos. attamen ægri ita male habentes, strepitum illum sæpe ferre non possunt. Et non solùm hic leuiter adstringentia, etiam in cibis ipsis permisceri debent, aut parùm antè assumi; sed etiam post eos, cùm simul ingruat vomitus, & alui fluor; quamquam & ea moderata esse debent, nec à principio. Nam in principio (vt iam diximus ex Aëtio) quæ efferuntur, cohibenda non sunt: nam inutilia (vt idem refert) euacuationem opus habent. Sic quidam huius mali tres status faciunt:

Primus status.

Primus est, cùm corrupti in ventre cibi molestiam inferunt, & notæ corruptionis adsunt, sed adhuc natura ad excernendum non impellitur: tunc enim leuiter irritare vim ventris oportet, priusquam per se irritata vehemens spontè eueniat: hinc enim nullo modo incommodum eueniet. Signa erunt huius status, cùm nauseam patitur, sentit morsus & rugitus, & angorem circa ventrem. Sic si cibos venenosæ qualitatis sumpsit, vel purgantes cibos. vomitus tunc à mulsa fiet, vel aqua hordei tepidis, idq; donec venter cibis vacuetur: à quibus fouendus est venter absinthino oleo vel mastichino calido, vt vomitu relaxatus roboretur. Si vomitum recuset, vnguentum conficiemus, addita cera, corallis, mastiche, aloë, & similibus. Quòd si æstuat & æstas sit, oleo cotoneorum (melinũ appellatur) vtemur. Mox vbi quieuerit, cibum dabimus, assum magis; sed mollem, ex his quibus assueuit, eligendo. Sæpe verò & ventrem proritare itidem expediet. Hinc etiam alia

commoda,

commoda, quòd causa ipsa, hoc est humores mitigantur. Quòd si corruptio flatus excitauerit, quod sæpè fieri solet, aliquid quod discutiat flatus propinabimus; & extrinsecus pulueres aromaticos vnguentis admiscebimus. Holerius huius causa exhibet cochleare mediũ seminis cumini, aquæ incoctum. Cæterùm si spontè natura cœpit excernere vtrimque, (& est secundus status) considerabimus num talis corruptio totum inuaserit, an ventrem solum, & primas venas, quæ inter ventrem & iecur sunt. Nam si ad has partes solas attinet, sufficient ea, quæ diximus, vno excepto, quòd calida aqua potabimus. Hic enim intentio non est vomitum proritandi, sed abluendi excrementa, iis quæ infixa & inhærentia proritant, & temperare ea faciunt, ne mordeant. Ita nos in iuuene priore dedimus, vti etiam in muliere quæ medicamentum ex veratro sumpsisset, aquam decoctionis hordei communis cum zachaþo. Secundus status.

Tertius status est, cùm in toto corruptela viget, itaque quamuis à ventre incipiat, prosequetur expultricis impetus. Hic verò considerare oportet, quòd motus hic symptomaticus est, non prorsus naturalis, vt sunt excretiones quæ per naturam fiunt. Vt igitur illas semper sinere oportet, quia modum non excedent (est enim leuis proritatio) ita hîc distinguere oportet. Quatenus enim praua sunt, & à natura excreta, sinenda sunt: quatenus modum excedunt, sistenda. Initio igitur eadem calidæ potione vtemur, in easdem intentiones vt proritatio sedetur; ita enim moderatior vacuatio. Sed si malum ingrauescat, cogitandum de remedio est, priusquam symptomata adoriantur. Intentio igitur erit fluxionem sedare, quod duos scopos habet, vt & omnes affectus, qui è fluxione fit: Primus aliò humores Tertius status.

 auertere:

auertere: secundus roborare partes, quæ recipiunt. Primum ab auersione incipiemus, quam modis suprà expositis iam sæpe faciemus, vinciendi scilicet extremos artus: nam & frictiones per manus adhibitæ quietæ, & mites. Præterea extremorum deligaturæ eisdem conducunt: & si quidem aluus vrget, plures brachiis & iuncturis, quibus illa cum manibus committuntur, cum frictiones, tum vincula iniicienda sunt. Sin autem vomitus magis vrgeat, tum femora tum talos constringere, & paululū ipsa dissoluendo, rursus deligare oportet, (vt patet quoque ex Tralliano;) quo materiam semper in contrarium reuellamus. Nam & eo dolore natura ab opere expellendi auertitur, & ad eam partem humorū copia attrahitur; etiam cucurbitulas admouendo. Mox & roborantibus vtendum extrinsecus. Hic tamen naturam causarum animaduertere oportet: Nam si æstuat venter, & sitit multùm, & biliosa sunt, quæ euomit æger, applicare oportet & actu & potestate frigida; cauendo tamen excessum frigoris. Exempli gratia, succum intybi, vel oxalidis, vel portulacæ, vel semperuiui, vel cotyledonis, ex hordei farina: sic ex granatis totis expressum succum. Vel panis his succis immersus, vel & linteus sæpe renouatus cùm incaluerit, vel cotonea mala, aut pyra, vino austero, vel aceto incocta, & tusa in linteo extenso apposita. Vel rubi & rosarum & vitis germina & rosæ ipsæ contusæ & emplastri forma applicantur. Quòd si non adeò magnus calor appareat, cum hac materia aliquod aromaticum admiscebimus, vt inter herbas mentham siccam, sisymbrium, mastichem, cyperi radicē tusam, rosas siccas. sit & panis assus aceto infusus, & mentha rosis & œnanthe conspersus. Vbi verò signa caloris & æstu

Frictiones & vincula.

æstus non adsint, vt quòd materia frigidior corrupta sit, calidiora in eandem intentionem afferre oportebit; quale est Gal. emplastrum, 1. ad Glauc. ex cotoneis palmulis vino coctis, aloë, mastiche, croco, & farina hordei. Possumus & superiorum aliquo vtentes, vt cotoneis ex vino aromatici res. puluerem inspergere: hæc extrinsecus: quorũ copiam inuenies apud Alexandrũ Trallianum & Rondeletium & alios. Intro verò sumantur in eundem vsum ea, quæ à ratione tibi aliena non sunt, sed grata; vt scilicet quantum fieri potest retineantur. Si igitur æstuat, lactucam & intybum, cum aceto mandenda dabimus, aut limones, aut citri carnes, aut cotonea. Sic & Trallianus ob copiam bilis, causam efficientem obseruans, per contraria semper curandum esse dicit, per ea quæ refrigerant & humectant, tum cibos, potus & epithemata, quæ eiusdem sint facultatis. Proinde ptisanæ cremor refrigeratus his est idoneus: item lactuca eodem modo refrigerata, paulo aceti adiecto. nos quoque thyrsis lactucæ conditis commodè vtimur. similiter & is commendat intybum; & panem ex aqua sumptum. Inter testacea conferunt pectines & buccina lota sæpiùs; astacum bis coctum, & pisces duriores. ex fructibus qui non admodùm maturi sunt, & adstrictionem mediocrem habent, præsertim mala, pyra, mala punica, & vua pensilis. ex bellariis huc conducunt vuæ passæ, & castaneæ. Poterimus & panem ex acerbæ vuæ succo, vel punicorum dare, & aquam frigidam; sed id parum, quæ non vniuersa, iuxta Trallianum, sed paulatim & in cibi sumendi medio tempore bibatur. Sic & corna, mespila gustent, & ex cerasis austera, quæ marina dicuntur: conferunt & grati odores astringentes naribus obiecti. In censu verò medicamentorum astringentium,

gentium, erit acacia, hypocistis, in vino dissolutus; & terra Lemnia, & bolus armenus: miua quoque simplex dicta, & syr. è myrto. Quòd si affectus his non sedatur, & timor est syncopes, somnum inducere expedit: eo enim sedantur prorsus fluxiones hæ, idq; potiùs exteriùs oleis frontem & tempora inungendo. Vel dandum diacodion. hinc duplex commodum: nam sedatur proritatio expultricis vis, & humorum motus sistitur. At si nihil horum continere queat, cucurbitulam magnam ventri admouemus, & est maximum præsidium ad vomitum sistendum. nam validè retrahendo eiusmodi cucurbitulæ vomitum prohibent. prætereà si diutius adhærent etiam concoctionem iuuant, & ventrem, ne ampliùs profluat, cohibent, eodem Alex. teste. Intereà aluo adhuc egerente (vt inquit Aëtius) amylum cum decoctione capitum papauerum, per clysterem infundatur; simul etenim cohibet & refrigerat, somnumq; inducit, vt ipse refert. Nihil enim his præstantius est quàm somnus & quies. Si verò iam symptomata eueniant, illis succurrere oportet quamprimùm; vt antequam æger in syncopem incidat, vinum exhibere, vel aquam carnis, in hunc vsum paratam; quod etiam vbi syncope accesserit, faciundum, præter alia remedia, quæ vniuersim ad syncopas fieri diximus, excitantia. Si conuellitur ex inanitione, morandum non est, sed prædicto periculo extremæ partes aqua & oleo dulci tepido fouendæ; similiter maxillarum musculi, per spongias. Post hæc si malo profligato vigiliæ vexant, moderatus somnus conciliandus: si inappetentia, ventrem roborantibus, & cibis gratis excitabimus. Ex his iam dictis constat quomodò curatio in genere, ratione causarum & symptomatum & temporum, sit varianda.

Cucurbitula.

da. quæ particularibus exemplis supradictis, & iam adhuc dicendis multo clariora euadent.

OBSERVATIO XLVIII.

De duabus mulieribus cholera sæuissima laborantibus, & curatis.

CATHARINA Iohannis Harpardi consulis Delphensis filia, nuper nupta, & circa tertium mensem prægnans anno 1558. 23 Iunij incidit in choleram grauissimam, ita vt abortus metueretur. Ad quam nocte accitus, ilicò dedi decoctum hordei cōmunis, cum pauco zacchato: à quo rursus cùm satis vomuisset ac aluū reddidisset, cùmque extremè debilis esset, vt sæpius deinde ex condito sequēti vteretur, præcepimus: ℞ corticum citri conditi ℥ ß. medullæ citri conditæ ʒ ij conseruæ summitatum absinthij Romani, conser. ros. añ ʒ iiij. specier. diarod. abb., & arom. ros. sine musco añ ℈ j. cum syr. menthaceo & cotoneorum, fiat conditum. Ventriculum inunximus oleis sequentibus; & cum lana stomachum fouebamus cum iisdem oleis: ℞ olei cotoneor. ℥ ij. olei nardini, absinthij añ ℥ ß. misc. Prætereà ne aborsus fieret, totum ventrem inferiorē inungi iussimus cum vnguento comitissæ. & ne vapores maligni sursum reperent cùm paulo meliùs habere visa est, capiebat à cibo grana septē vel plura seminis coriandri præparati, simplici tunica zacchato incrustati. Alterò die cùm redire, cholera cùm sedata esset, conquerebatur de calore circa renes: quibus inunctis cum vng. infrigidantis

dantis Galeni, cumque astantes illam pro deplorata haberent, non solùm à cholera curata fuit, verùm & ab aborsu præseruata. Vti etiam Petronella, vxor Sasboti Bokelli, cereuisiarij Delphensis, quæ tamen non erat grauida. Hæc enim anno 1560, 19. Martij die cùm in choleram noctu vehementiorem incidisset, cum torminibus ventris, doloreque intolerabili, & maximo cruciatu & angustia, ita vt suræ ac crurum musculi valdè conuellerentur, frigidumque exsudaret, ita vt me ex lecto tunc vocauerit; cùm animaduerterem simul flatus adesse, statim exhibui cimini parũ puluerisati cũ ceruisia, dũ in officina decoctum hordei cõmunis parabatur; cuius decoctionis dedi ℥ iij, addendo pro maiori detersione sy. ex infus. ros. ℥ j. mellis ros. colati ℥ ß. mis. & deinde totum ventrem inunximus cum oleo anethino & chamæmelino simul mixtis, ob dolorem. quibus præsidiis statim miraculi instar fuit curata; vt aliis remediis vti opus non fuerit.

SCHOLIA.

HVIC morbo medemur, vt paulo antè diximus, si syncope aut aliud symptoma tale non impediat, ablata causa. quoniam primùm vnamquamque causam abscindere oportet, posteà ad intemperiem venire. Sed quomodo sit auferenda causa, & per quam regionem, docet Hippocrates: Quò natura repit &c. In hoc affectu cùm fiat excretio per vomitum & secessum, ante omnia erit prospiciendum an æger vomat facilè vel difficilè; num sine conuulsione & syncope: nam ipsis primùm esset occurrendum, vt grauioribus

&

& magis vrgentibus. Et quamuis prima mulier facilè vomebat, noluimus vomitum nec secessum irritare; sed contenti fuimus ablutione cum decocto hordei & zacchаro. & ideò materia illa abstersa, ventriculum roborauimus, & ad constrictionē leuem deuenimus, ne fieret aborsus. In altera verò muliere, quamuis erant statim in principio accidentia mala, nempe conuulsio, noluimus statim constringere; & ideò abstergentibus vsi sumus, cùm facilè vomeret & secessus satis haberet, syr. ex infus. ros. dedimus cum melle ros. in hordei decocto: & quia aderat flatus, dedimus etiam cuminum. & cessante fluxu ac vomitu etiam cessauit conuulsio; alioqui etiam ad conuulsionem præsidia adhibuissemus. Quòd si vomitus fuisset in his difficilis, parùm adiuuissemus, cum leuioribus tamen, vt mulsa. Sed si bilis in ventriculo fuisset, vel alimenta adfuissent in bilis naturā corrupta (quod per nidorosos ructus intellexissemus) abstinuissemus à melle rosato, vel calidioribus, & ab iis quæ bilem augent, & intemperiem. Aqua tepida contenti fuissemus, non tamen in parua quantitate (sic enim vertitur in bilem) sed copiosa; tum ne bilescat (vt ait Hippoc.) tum vt ventriculi partes omnes abluat, & citiùs reiiciatur. Æger autem sinendus est vomere, donec vitiosus humor totus, aut maiori ex parte reiectus fuerit: nec anteà medicamentis adstringentibus est vtendum; quoniam materia quæ agitata est & quasi sursum elata, retineri non potest, nec etiam debet, ne humoris corrupti vacuatio impediatur. Siue igitur corruptio ob copiam ciborum fuerit oborta, siue alimenta fuerint corrupta, siue humores corrupti, conuenit aliquando in principio iuuare excretionem, tam per vomitum, quàm aliquando per sedem; leuioribus tamen purgan-

purgantibus medicamentis, prout diuersus humor requirat. ita viribus integris rectè faciunt, qui modicè detergentia exhibent, vt quicquid reliquum est humoris, euacuetur: vt in materia calida dant aquam hordei, cùm pauco zacharo; in frigida, cum pauco cinamomo. si adhuc humor superſit; in calido capiunt myrob. citr. ʒ ij. fiat decoctio in aqua hordei; & in ℥ iij. colaturæ ſacchari parum diſſoluunt: in frigida, pilul. de hiera, vel arom. ſed ab iis abſtinerem: ad vomitũ magis conferunt, quàm ad choleram morbum, qui ferè totum humorem, & pluſquam ſat eſt, euacuat: nam hæc excretio, quamuis vtilis ſit; ſi modum exceſſerit, periculo non vacat, cùm proſtratis viribus mortem afferre poſſit. Vbi igitur vitioſus humor, in principio adiutus leuiter, totus vel ex parte ſit reiectus; tunc ventriculus eſt corroborandus, ne attractis à partibus vicinis excrementis, vt à liene, iecore, ac inteſtinis, ea quæ præter naturam eſt vacuatio, continuetur. ideò ventriculus potiùs admotis, quàm ſumptis eſt roborandus: quoniam admota meliùs corroborant & ſiſtunt, citra ventriculi nauſeam, vel ſubuerſionem. Quæ verò ſumuntur, ſiue medicamẽta, ſiue alimenta fuerint, reiiciuntur, propter agitationem. propterea æger quieſcat; & interim, quod admotum eſt, non erit otioſum. Somnus, ſi fieri poteſt, conciliandus, vt qui & concoctionẽ maximè iuuet, & excretionem retineat. Admota perpetuò debent eſſe adſtringentia: ſed calida in frigida, & frigida in cauſa calida. Quæ verò admouentur, vel ſunt emplaſtra, vel ſacculi, vel fotus oleorum, vel decocta herbarum, vel ſucci earundem, & fruct. & pulv. Formulas vide apud auctores & præcipuè apud Rondeletium, tam in cauſa calida, quàm frigida; & apud Holerium.

OBSER-

OBSERVATIO XLIX.

De cholera cum syncope & conuulsione.

CHOLERAM cum syncope & conuulsione, omnium sæuissimã esse diximus: quæ cùm Iohannem Boëthum, cereuisiarium, in foro frumentario Delphis habitanté inuasisset, adeò grauis fuit, vt ex continuo vomitu ac secessu in syncopen inciderit, deinde in conuulsioné manuum, pedum & præcipuè surarum, & propemodum in omnium musculorum contractionem: & non solùm musculi pectoris (vt vidimus) motu cõuulsiuo afficiebantur, sed & gutturis, dorsi, tum ventris contrahebantur, vt simile in praxi nunquam viderim, cum tanto dolore & animi defectione, vt hominem ilico moriturum dixisset. Ad hunc 23. Martij die, anno 1563. in nocte vocatus, ilico hoc medicamentum detersorium dedi, vino priùs naribus obiecto & factis frictionibus extremorum, vt à syncope releuaretur nonnihil: ℞ decoct. hordei communis ℥ iij. syr. ex infus. ros. rub. commun. ℥ j. misc. eoque assumpto euomuit plurima biliosa; & secessus plurimos habuit. Cùm autem lipothymia non cessaret, imò syncope oboreretur, ad vinum confugiebam, tenue, odoratum, cum aqua frigida fractum; quod paulatim sorbendum dedimus, nempe cum molli panis sumptum. Modò dedimus panem feruentem, vino punico infusum; quod cùm vomitu reiiceret, rursum dedimus. Intereà ob deliquia animi refecimus eum tostæ carnis succo expresso, cum vino punici, malique cydonij. Prætereà ad impe-

tum ipſius choleræ,ac vomitú inhibendum,tum pro ſiti enormi ac ſyncope, vt continuò ex hac mixtura ſumeret, mandauimus: ℞ rob de ribes ℥ j. rob ceraſorum, ſyr. cotoneorũ añ ℥ ß. manus Chriſti cum perlis ʒ vi. miſce. Ad contractiones verò continuas in omnibus ferè locis linimento infraſcripto iuſſi inungi: ℞ olei irini, vermium terreſt. añ ℥ j. caſtorei pulueriſati ℈ ij. miſce. & per totam noctem loca conuulſione affecta continuò eo linimento parùm calfacto inungebantur; ita vt maximo quaſi miraculo mox hæc omnia mala ſymptomata ceſſarint. Poſtquam autem malum nonnihil inclinaſſet, nutriuimus illum lacte amygdalato, cum aqua furfuris confecto, modico zaccharo perlato, ad mediocrem dulcedinem, adiecto. Deinde & cibis optimi ſucci eum quoque reſtaurauimus; nempe pullis gallinaceis, columbis, perdice, cum acore: pira tum mala cydonia, modò cocta, modò aſſata præbuimus. Poſteà, cùm ex toto quaſi omnia accidentia prædicta ceſſaſſent, poſt duos tréſve dies adeò venter reſtrictus eſt, vt nihil excrementorum deiiceret: qua de cauſa vt omni manè cochlear vnum ſyr. ex infuſ. roſ. ſumeret, præcepimus; ita vt poſteà ſemel in die naturaliter excreuerit, calore & ſiti poſt morbum relictis etiam ceſſantibus. Doluit tamen ſubinde in ventre inferiore verſus pubem, vt ægrè lotium redderet: at pube ſæpius inuncta cum oleo chamæmelino, idque calidè, copioſè deinde lotium reddidit, & ſanus factus eſt.

SCHOLIA.

CVRATIONEM pleriq;, vt dictum est anteà, duobus ferè modis absoluunt; vel causam remouendo, vel symptomatibus occurrendo. In remouendo causam, rationem habent materiæ fluentis, num ea digna sit euacuatione; eamq; diuertunt, in contrariam partem trahendo: hinc & quidam balneo vtuntur, vt materia ad partes externas trahatur; sed meliùs ligaturis tum vinculis, vt iam dictum est, tum frictionibus. Habent etiam rationem materiæ fluxæ, vt moderatè quò natura vergat eam vacuent per vomitum aut secessum: alioqui si superfluat, & vires deiiciat, restringunt; & roborant ventriculum, & vitæ institutum præscribunt. Sic alij causam remouent, diuertunt, humores incrassant, viasq; & ductus constringunt: de quibus satis iam dictum est. De quibus videas Gradum, Gatenariam, Arculanum, & alios, qui Rhasem aut Auicennam sequuntur. Symptomatibus occurrunt, qualia hæc ferè sunt; sitis, syncope, singultus, conuulsio, vigiliæ. Sitim restringimus aqua hordei, cum succo granatorum, vel iulebo ros., succo granat. & syr. eiusdem, tum illis quæ ad sitim valere scripsimus in lib. nostris de febribus. Syncopen curamus eo modo quo anteà de syncope diximus, lib. 17. & quorum exempla etiam posuimus lib. 7. de feb. sympt. & ita syncopi intendimus, aspersioni aquæ frigidæ in faciem; vino subtili odorifero, non tamen multùm vinoso, aqua permixto, paulatim absorpto; iure carnis, & similibus: intereà si extrema frigescant, pannis calidis fouemus. Et viribus deiectis consulimus vino austero priùs naribus admoto, vel assumpto succo carnium, vino granatorũ admixto, &

Sitim restingentia.

Ad syncopẽ.

& prelo expreſſo, buccellà panis vino imbuta, naribus admota, vel deglutita, modò poßit. Ad ſingultum. *Singultui propriè ex inanitione, ſubuenitur frigidis, ſtomachū roborantibus, vacuationem inbibentibus, vino & miua cotoneorum; exteriùs, emplaſtris ex cotoneo, vel fotu ex aqua chalybeata, in qua roſæ & ſantali & ſimilia incocta fuerint; cibisq́ facilè digeſtiuis, frigidis & roborantibus. Reliqua de ſingultu cap. proprio petenda.* Contractioni reſiſtẽtia. *Contractioni manuum, pedum & ſuræ, iuxta Paulum, oleum calefactū muſculis panno imponendū, vel cerota liquida addito caſtoreo. Si ex inanitione, oleo tepido dulci & aqua, partes fouendæ extremæ, & muſculi maxillarum, per ſpongias, ſi contrahantur; alij hieme inungunt oleo nardino, liliaceo; æſtate violaceo & roſ. Quidam ex inanitione partes fouent lacte tepido cum pannis admoto: at nos commodè in muliere vſi ſumus oleo irino, & vermium terreſtrium.* Ad vigilias. *Vigiliis occurrunt ſoporiferis, vt diacodio, & aliis: de quibus vide auctores.*

OBSERVATIO L.

De cholera mutata in cœliacum morbum ſeu cœliacam affectionem.

PRÆTOR Rheniburchius, Delphis decubuerat in foro, in Mechliniæ hoſpitio, ex cholera ſæuiſſima, ad deſperationem ferè: à qua licet noſtrâ induſtriâ euaſerit, poſteà tamen, hieme exiſtente, cùm intemperiem frigidam ventriculi haberet; vnde pituita multa congeſta, præcedente cruditate, & in ventriculi cauitate coaceruata, quæ indies intemperiem magis fouebat; in cœliacam

eam tandem affectionem incidit. Ad quem accedens anno 1559. die 2. Ianuarij huic optimam victus rationem proposui obseruandam, qualem nobis describit Trallianus, ex Philumeni medici antiquissimi decreto; cùm & cœliaci ita curentur, nempe cibis non nimium aluum reprimentibus, sed qui adstringentes facilè cõcoqui & in totum corpus distribui possunt; qualis est panis benè elaboratus, probè coctus, vinoque adstringenti intinctus; nec non lenticulæ & oryzæ sorbitiones: pisces verò dura carne præditi: & ex auibus quæ non sunt pingues, præter palustres. Ita & panis cùm malis cotoneis & myrtis coctus, exhibitus. Vitella quoque ouorum assa & aceto intincta, & lac scissile propinatum, carnes leporinæ, aut ferinæ, ac alia quæ in fluidis affectibus prosunt. Quod ad medicamenta attinet, cùm liquida incocta excerneret, modò pituitosa, modò biliosa, & quasi fluida & cruenta, sine acrimonia tamen; licet huic ventriculus frigidus esset, hepar tamen illi calidum erat; quod & venæ apparentes indicabant, & constitutio ipsa parùm macilenta. Prima vice vt ventriculus ab eiusmodi humoribus liquidis lauaretur, hanc potionem sumpsit: ℞ decoct. hordei non excorticati ℥ iij. sy. ex ros. siccis & cotoneorum (ad maiorem repressionem & roborationem) añ ℥ ß. mis. detur vnica vice. Deinde sumebat ad placitum ex hoc condito: ℞ conse. ros. antiquæ ℥ j. miuæ cotoneorũ ℥ ß. corticum citri conditi & medullæ citri conditæ (ob sitim, quam experiebatur) añ ʒ ij. myrobal. empelit. conditor. & citrinor. añ ʒ j. ß. specier. diarod.

diarod.abb.ʒ ß. ſpecier.arom. roſ.ſine muſco ℈ ß. cum ſyr.cotoneorum;fiat conditum.Intereà ſemper ánte cibum ſumebat ℥ ß.diacydonij ſine ſpeciebus;& ſub noctem amygdal.cum aqua oryzæ confectum,vt meliùs dormiret & minùs liquida excerneret. Intereà & ad maiorem reſtrictionem & ſtomachi roborationem, vtebatur etiam ſequenti mixtura: ℞ conſer.roſ. antiquæ ℥ j.trochiſ. de ſpodio,cum ſem.acetoſ. ʒ ij.trochiſ.de carabe ʒ j.rob de ribes, ſy. de agreſta, ſyr. menthacei añ ℥ ß.miſ. Verùm antequam hæc ſumeret,cùm circa ventrem nonnihil doleret & tormina experiretur,hoc enema iniectum eſt: ℞ decoct. hordei communis torrefacti lib.j. olei roſ. omphacini, ſacch. rub. añ ℥ j.vitellum vnius oui; fiat clyſter. vix tepidè iniiciebatur,à clyſteri iniecto materia in melius commutata eſt. tunc vtebamur mixtura ſupradicta; & linimento ſequẽti ventriculum inungi curauimus : ℞ olei maſtichini, cydonior. myrtini añ ℥ ß.pul.roſ.rub. menthæ ſiccæ, maceris añ ʒ ß.ceræ modicum; fiat linimentum. Atque hæc valdè profuere. Nam hic morbus, curatione ſtatim adhibita,teſte Alexandro Tralliano,facilè tollitur,poſteà difficiliùs ; vbi enim inueterauerit, tardè remouetur. Similem ferè caſum habes apud Amatum Luſitanum de cœliaco morbo & καχεξία & atrophia,cent. 3.curat. 87. in quo loco plurima remedia reperies: quamquam æger ille longiore tempore hoc malo laborauerit ; At noſter æger ſtatim adhibitis remediis citiùs conualuit,ſpacio vndecim dierum. Verùm curato vtcunque cœliaco morbo ac fluxu , dolorem &

caliditatem circa renes passus est. sed facilè hoc symptoma repressum cerato infrigidante Galeni lumbis imposito. Verùm non diu post pustulæ quoq. obortæ illi sunt circa palatum & linguam; quæ breui tamen hoc collutorio cessarunt: ℞ decoct. hordei communis; aquæ plantag. añ lib. j. sem. cydon. ʒ j. ebulliant leuiter, & colentur; colaturæ addendo diamori ℥ j. ß. mellis ros. colati ℥ ß. misce. Sed cùm tempus hibernum esset, cùm frequenter cogeretur aluum deponere, ex frigore & ventositate dolorē cum torminibus circa hypochondrium sinistrum expertus est; qui tamen mox ablatus, inunctione olei de cappar., anethi, chamæmel. simul commixtis. Sed à cœliaco morbo breui curatus, post aliquot dies idem tussim incurrebat: syr. pectoral. tum eligmata, ne incideret rursum in morbum cœliacum, præscribere non fuimus ausi: sed lacte amygdal. vtentes, cum aqua farfaræ & zacch. parato, vt continuò masticaret glycyrrhizā viridē recentem, à cortice exteriori repurgatam, iussimus. Quibus remediis etiam à tussi liberatus est: & quamquam is diceret se habere contra tussim infallibile remedium, nempe pomum excauatum, melle rosaceo repletum, & parte superiori priùs abscissa, & eadem cooperta, supra prunas assum, & sub noctem deuoratum, quo se ipsum frequenter à tussi curauerat; nunc tamen eo non vtendum suasimus, ne rursus affectionem cœliacam incurreret: & satis amygdalatum sub nocte sumptum ad rem fecit, tam tussi quàm cœliaco malo conueniens.

SCHOLIA.

COELIACA *affectio licet vnà cum lienteria, diarrhœa, dysenteria, ad immoderatas alui fluxiones pertineat; tamen cùm etiam ad ventriculi affectiones, secundum quosdam, referatur; de ea hîc dicendum esse putauimus. Quamuis hæc ipsa à lienteria differat, tamen cum eadem sæpe confunditur; & quidam sub vno capite de iisdem tractant, cùm iisdem ferè remediis curentur. Græcis verò* κοιλιακὴ, *à Latinis Cœliaca seu ventralis affectio dicitur, ab ea quæ afficitur parte nomen assumens, ex Aëtij mente cap. 37. lib. 9. Velox quidem est exitus eorum, quæ per os assumuntur; verùm non omnino crudorum, & incoctorum. Nam in ea affectione solùm leuia, & humecta excrementa egeruntur, ventre pro imbecillitate ea digerere nequeunte, vt ipse inquit: quapropter nec concoquuntur omnino, nec digeruntur alimenta, sed humentia, imperfecteq; cocta redduntur; neque ita celeriter ea quæ assumpta sunt, in cœliacis, egeruntur; quemadmodum in lientericis. Dicitur itaque morbus hic cœliacus,* ἀπὸ τῆς κοιλίας *nominе, ventrem siue stomachū significante, in quo potissimùm fit: non tamen me latet,* τὴν κοιλίαν *apud Hippocratem quandoq; ventriculum, quandoq; verò aluum significare; vnde etiam Amatus testatur, non tam ventriculi passionem quàm gracilium intestinorum esse; & Fernelius doctissimus inter symptomata intestinorum non autem ventriculi solùm enumerat; cùm dicat Ex imperfecta chyli malaq; distributione fieri, quam mesenterij, lienis aut iecoris obstructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum maximeq; fructuum fugacium, & potus, immoderata copia peperit.*

Cœliaca affectio vnde dicta.

Causæ.

hæc

hæc enim distribui tota nequit, sed maxima ex parte in abdomine subsistit. Ab his causis multa congeritur illuuies, quæ sensim in tenuioribus intestinis aucta, vel in ventriculo, vel in mesenterio, vel circum viscera, tempore corrumpitur. Quumq; sua copia grauis esse cœperit, vel sponte infra interdumq; supra prorumpit, vel à natura lacessita propellitur; nonnunquam leuissimo clysteris medicamentive irritamento exit. Et quamquam hic, vti & in lienteria, amborum, nempe ventriculi tum intestinorum, sit affectus, vt etiam docuit Donatus, ex Gal. 6. de loc. aff. & aph. 12. 4. lib. & ambo sint symptomata in genere noxæ functionum naturalium, retentricis videlicet; in cœliaca tamen diminuta, (in qua cibos non complectitur vsque ad consummatam concoctionem;) in lienteria verò abolita est. qua ratione etiam differunt & inter se comunicant. Iam etiam, vt 6. de loc. affect. patet, lienteria seu leuitas intestinorum subitò euenire non potest: propterea cœliaca præcedere eam solet; vbi ventriculus frigidior fuerit, leuia autem & humecta excrementa egeruntur, ventre præ imbecillitate ea digerere nequeunte: & non cibi crudi, & incocti infernè prodeunt in cœliaca affectione, vt Aëtio visum est. Sequitur autem cœliacos assidua egestio, aliquando fœtida, cū animi deliquij sensu; cibumq; auersantur, ac decolores & vehementer graciles fiunt, vt etiam Paulus testatur. Languida cùm sit, & imbecilla ventriculi facultas in cœliacis, nec concoquuntur, nec digeruntur alimenta, sed cruda, humentia imperfectaq; redduntur; aluo continenter fluida: quamquam quæ assumpta sunt (vt paulo anteà diximus) non ita celeriter, veluti in intestinorum leuitate, egerantur. Fernelius hæc addit: Pulsus frequens & celer existit,

Pars affecta.

Affectus.

Cœliacæ signa.

tamquam febris affligeret, & deiecturis leuiusculæ animi defectiones obrepunt. Ante eruptionem abdomen distenditur, venterq; prominet; hisq; succedens spontanea perturbatio, quæ cœliaca affectio est. ita & Alexander Trallianus. Cœliacus affectus ex ventris ipsius cruditate generatur, dū ipse præ imbecillitate cibum concoquere, & corpori suppeditare nequit. Quare liquidæ & non bene concoctæ, varij coloris, nec non cruenta feces, veluti ex vase distillante per aluum excernuntur. Nihil igitur mirum est, quòd sanguis non probè concoctus in ventrem recidat, retentrice facultate amissa, ut vitiata: vnde longo tempore frequens ventris resolutio, cum assidua deiectione, perdurat: corpus extenuatur, vigiliis consumptum: cruditas rosioq; & tormina ventrem affligunt, & cibi fastidium comitatur. hactenus Alexander. Sed hîc sciendum, Cornelium Celsum longè aliter hunc morbum descripsisse, quàm nos hactenus fecerimus; cuius & meminit Alexander Benedictus Veronensis, lib. 20. cap. 7. de cœliaco morbo, inquit: Celsus lib. 4. cap. 12. morbum hunc pylori, id est, portonarij proprium esse ait, in quo venter induratur, & torminibus premitur, aluusq; adeò nihil reddit, vt ne spiritus quidem infrà, sed nec suprà erumpere possit. cuius etiā meminit Beniuenius cap. 106. in libello suo de abditis morborum causis, cùm Paulū patrem suum clystere ex solo lacte in ventrem iniecto, ac multis subinde strigmentis depositis, ab hoc malo curauerit. Sed hîc lector admonendus est, locum illum apud Amatum sub finem scholij, curat. 87. cent. 3. mendosum esse; cùm dicat patrem Beniuenij obiisse, quum tamen idem Beniuenius patrem suum ab illo morbo referat à se curatum esse. Cæterùm non loquimur de illo cœliaco morbo,

Lib. 8. cap. 8. de cœliacis ex Philumeno causæ & signa.

Qualis cœliacus morbus apud Cornelium Celsum.

sed

sed de eo qui ad ventriculum pertinet, & subinde ad vtrumq; nempe ventriculum & intestina, in quo humida & inconcocta egeruntur. Quæ affectio aliquando citò curatur, & non diu durat: nam, vt scribit Fernelius, aliquando vacuato humore superfluo, profluuium hoc spontè conquiescit; interdũ postero aut tertio die. Attamen, secundum alios, non statim per se desinit, imò diutiùs durat, & vix remediis cedit: & propterea, si diutiùs duret ac protrahatur malum, ad magnam omnino desperationem progreditur, ægris ad conuenientem diætam pigrescentibus. Et si affectus autumno incipiens ad hiemem vsq; se extendat, difficilùs omnino curatur, ex Aëtij sententia, præcitato loco. Cùm verò inseparabilia symptomata sunt celeris exitus ciborum (qui ad diminutam concoctionem consequetur, propter iniustum complectendi tempus) deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta, vt constat ex Galeno, lib. de diff. symptomatum; si eadem cœliaca prorogabitur, necessariò atrophia consequetur, propter diminutam in corpus alimentorum digestionẽ: quod exemplo sequenti ostendemus. Ideò, vt ex Tralliano priùs diximus, morbus hic, curatione initio adhibita, facilè tollitur; posteà difficiliùs. vbi autem inueterauerit, tardè remouetur. Prognostica.

OBSERVATIO LI.

De cœliaca affectione cum Atrophia.

VIR sexagenarius cùm in hieme paulo diutiùs cœliaca affectione detineretur, macilentior factus, in cõsilium cùm me vocasset, quibus modis curari posset, animaduerti eundem etiam atrophia affectum, ob diminutam in corpus

pus alimentorum digeſtionem. Hic autem liquida ſubalbida, malè cocta, humentia, ſed non fœtida, longo tempore deiecerat; vnde & cœliacam affectionem eſſe cognouimus, ex intemperie frigida ventriculi. Totum corpus album erat, quaſi cachexia affectum, cum atrophia, ita vt non nutriretur. Huic autem, cùm etiam pituitam in ſtomacho coaceruaſſet, conſului vt priùs cochlearia duo oxymelitis acciperet, ad deterſionem: cumque nauſeabundus eſſet, eo aſſumpto leuiter euomuit; alioqui dediſſem decoctum raphani, cum oxymelite. Mox ad pituitam magis digerendam & præparandam imperaui vt decoctum abſinthij & menthæ ſumeret, cum ſyr. ex abſynthio, mētha, melle roſ. Poſteà ad leuem purgationem dedi potionem ſequentem: ℞ myrobal. chebul. ʒ iij. flor. roſ. rub. p. j. abſinthij Rom. m. j. bulliant in aqua communi, & facta expreſſ. in ℥ iij. diſſolue ſy. ex infuſ. roſ. pallid. ℥ j. agarici trochiſ. ʒ ß. fiat potio. Intereà dum hæc operabantur, exteriùs iuſſimus ventriculum oleis refocillari, nardino videlicet, maſtichino, abſynthino, & menthæ, ſuccida lana exceptis. Mox & ſcutum apponi iuſſimus, ex ſola maſtiche, aliquot guttis olei abſynthini adiectis, piſtillo calido ſupra alutam ad ſcuti formam redacta. Poſt diem vnum aut alterum ſimiliter imperaui vt ʒ j. theriacæ optimæ acciperet manè, cum pauco vino aſtringente. Iuſſi quoque vt ſubinde acciperet diacydon. cum ſpeciebus, præcipuè ante cibum; & veſceretur cibis boni ſucci, pullis columbinis domeſticis, ficedulis, phaſianis, turture & cuniculis paruis, &

uis, & contusum acciperet & succũ ex carnibus prædictis; adiecto aliquo puluisculo ex cinamomo, caryophyllis, & exiguo croco: & vt etiam in fine Martio pane & pino zaccharato vteretur. & vinum concessimus rubrum. etiam cynaram cum suo iure, & in fine vt vteretur iis quæ leuiter vrinam cierent. Quibus remediis & hic tandem bene se habuit.

SCHOLIA.

COELIACA *affectio, & lienteria, ferè iisdem remediis curantur; quamuis seorsim Trallianus de cœliacorum curatione, ex Philumeno scripserit. Is in potu dat radicis quinquefolij decoctum, & rubi radicis similiter, nec non salicis arboris; hæc in calida intemperie magis conferunt, vti & syr. myrt. de ribes, ex succo cichorij, cotoneorum, oxyzach., cum decocto acetosæ. sed & leuis purgatio ex myrob. citrinis, thamarindis, vel syr. ex infus. ros. pallidar., cum rhabar. idq; in principio, quando vires non sunt deiectæ. deinde astringentia adhibenda, vt semen plantag. Valet egregiè, iuxta Aëtium, & Paulum, gallinarum ventriculus desiccatus ac tritus, & potui inspersus, nec non apij, fœniculi, anisi decoctum, & eodem tempore quæ vrinam ciunt: sed eorum quantitas minor esse debet, nec eorum vsus largus commendatur; sed & vomitus, si in ventriculo humores collecti, modò ad vomitum proni sint; alioqui minùs proritandus. Deinde topica adstringentia adhibenda, & cerata, & saccelli, vt de vomitu bilioso diximus. Si simplex sit intemperies sine humore, prædicta conueniunt, excepta purgatione. si ex frigida intemperie, curationem præcedente obseruatione*

tione iam diximus. Cùm autem eodem medicationis ductu vtendum sit in leuitate intestinorum ac in lienteria, quo ad cœliacos & dysentericos (vt Aëtius refert;) propterea quæ auctores scribunt de vnius curatione, etiam alterius subintelligenda erunt. Quamobrem complura remedia ponemus de curatione lienteriæ, cùm de Alui profluuiis quoque agemus. Hæc de cœliaco affectu, qui etiam ad stomachum pertinebat, dicta satis esse puto. Si plura & veterum remedia desideres, illa ipsa tum reliqua videas apud Trallianum, lib. 8. cap. 8. De cœliacis, quæ ex Philumeno excerpsit. Et ita stomachi ac ventriculi malis absolutis, huic libro finem imponentes, ad iecoris mala transeamus.

ANI-

ANIMADVERSIO
IN OBSERVATIONEM XXIIII. & Scholium eiusdem.

IN *Scholio Obseruat.24. huius libri, Lector benigne, diximus Cardamomum à vulgaribus quondam granum paradisi vocatum fuisse. Sciendum tamen, quòd granum paradisi sit semen diuersum à cardamomo vero, quamuis pro cardamomo maiori quis accipere posset, cùm videantur eiusdem ferè esse virtutis. Caeterùm granum paradisi, vulgari nostra lingua* Greyn *appellatũ, ab Arabibus verò Mellegetta, aut Millegitta dictum, à semine crebro, pharmacopœis tum medicis satis notum, & in officinis etiam nunc ab Aromatariis frequenter venditur, & nostri quoque hoc semine in puluerem redacto aliquando cibos suos condiunt: ita vt non opus sit eius loco cardamomum sumere, cùm & frequentißimum sit, & hodie magna copia ad nos aduehatur. Verùm quod ad cardamomum attinet, quatuor eius species nunc in officina habentur, maius (inquam) minus, medium, ac minimum. At minus pro vero habetur ac sumitur. Quamobrem cùm mentio fit in aliquibus confectionibus aromaticis de cardamomo, intelligunt cardamomum minus. Et ideò cùm simpliciter cardamomum scribunt auctores, cardamomum minus, vt vsuale, accipiunt. Plura de his si desideres, vide Matthiam Lobel, in aduersariis fruticum, subfruticum, cremiorum & arborum pag.445. & in obseruationibus stirpium pag.616. & comment. Andreæ Matthioli in lib.1. Diosc. cap.5. de cardamomo eiusq; consideratione.*

FINIS LIBRI DECIMIOCTAVI.

Hæc quoque vide Lector; & quæ errata à me siue ab operis, humaniter condona, & ad hæc exempla emenda.

Pagina 3. linea. 17. *sumtim* leg. *summatim* 19. In obs. 4 *quod* leg. *cui* 26. 9. *porrus porrum* 27. vltima, *cortalem*. alias *cohortalem*. 41. 23. *mali citrini*. dele. leg *malorum granatorum* 46. 15. *succi malor. punic.* ℥ vi. leg. ℨ vi. 52. 19. *coriand. præp.* ℨ j. ß. leg ℥ j. ß. 118 17. *flatui. flatus* 119. 20. *alij. alteri* 137. 11. *grauatum* leg. *granatum* 149. 8. *infus. ros.* leg. *infus. rosarum rubrarum* 167. 14. *apostemata. apostema* 198. 8. obs. 34. leg. 35. 235. lin. 30. *marina*. leg. *morella*. sic enim cerasa illa vulgo vocantur.

OBSER-

OBSERVATIONES MEDICINALES *ſecundum ordinem,* quæ in hoc libro DECIMOOCTAVO continentur;

Primus numerus notat obſeruationem: ſecundus paginam.

XXXII. De

ELENCHVS AVCTORVM,

qui in isto

DECIMOOCTAVO LIBRO,

De ſtomachi & ventriculi affectibus,

citantur.

AETIVS.

Alexander Trallianus.

Alexander Benedictus Veronenſis.

Altimarus.

Amatus

Andromachus

Ariſtoteles.

Ariſtophanes.

Aſclepiades.

Auerrhoes.

Auicenna.

Beniuenius.

Cornelius Celſus.

Dioſcorides.

Dodonæus.

Eraſiſtratus.

Eryſimachus.

Elideus.

Fernelius.

Galenus.

Gilbertus Anglicus.

Gordonius.

Gatenaria.

Guainerius.

Hiſpanus medicus Bononiæ.

Holerius.

Holerij interpres.

Hippocrates.

Homerus.

Iacchinus.

Iohannes Montanus.

Iohannes Langius.

Iohannes Tiengius.

Matthæus Curtius.

Matthæus de Gradi.

Paulus Ægineta.

Philumenus.

Plinius.

Rabbi Moyſes

Rhaſes.

Rondeletius.

Valeſcus.

Zoar.

IN

I. N.

PETRI FORESTI MEDICI DOCTISSIMI LIBRUM DE MORBIS STOMACHI.

POST parte ex omni mala profligata, Foreste,
Dum ſtomachum cunctis aſſeris à vitiis;
Exciuit ſtomachum Stygiæ tua cura cohorti,
Quæ fieri mortis iura minora dolet:
Sed nihil offenſæ nocuit tot gentibus ira,
Quas tuus illæſas præſtitit antè labor.

I. DOVSA F.

Ad Clariß. doctißimumq́ virum

D. D. PETRVM FORESTVM.

Delphensium Archiatrum, editionem Obseruationum de stomachi malis meditantem.

PROGENIES *Phœbi, nymphâq́ Coronide nate,*
Et Bataui Sol ô magne Foreste soli;
Tinxit Apollinea Phœbus quem largius vnda
Quàm Stygio Æaciden mersit in amne Thetis;
Sic ergo prodesse orbi scriptisq́ manúque
Pergis inextincto nobilis ingenio?
Effœtóque licet senio, (mirabile dictu)
Ista tuus fundit dona beatus ager?
Sic certè; aßiduum testantur scripta laborem,
Scripta vel à Clario numine digna legi,
Quæ (vir magne) iterum totum diffundis in orbem,
Ingenij certè germina rara tui,
Macte nouis opibus, viuent tua scripta Foreste,
Inuidiæ aut æui hæc nulla ruina premet.

Gualterus Verdoesius Med.

RERVM

RERVM AC LOCORVM MEMORABILIVM ET INSIGNIVM QVÆ IN HOC XVIII. libro de ſtomachi & ventriculi affectibus continentur,

INDEX COPIOSISSIMVS.

Numerus paginam notat.

C.

Conuul-

Puella

Q.

R.

S.

Singul-

T.

V.

FINIS.